

Gheorghe Schwartz

A TREIA

ZI

roman

Editura Eminescu

Gheorghe Schwartz
A TREIA ZI

COPERTA DE RODICA SORA

Gheorghe Schwartz

A TREIA ZI

1980

Editura Eminescu
BUCUREȘTI, PIAȚA SCÎNTEII 1

316.85
F. 42

Δ 17.050 ✓

8590
536

✓

(O bătrână arunca fărîmituri de pîine păsărelelor oraşului. Obişnuiţi cu ea, porumbeii o înconjurară în cîrînd, umplînd cu fîlfîit de aripi caldarîmul din faţa Prefecturii. Printre porumbei, vrăbii pitice îşi luau şi ele partea, ajungînd mereu primele la bucăţelele de pîine, ceea ce, din cine ştie ce motiv, o enerva pe bătrînă. Ea continua totuşi să sfărîme printre degete bucăţile de aluat negru, să-şi strige protejaţii şi să nu dea importanţă pantofilor tîrşiţi, cizmelor grele, bocancilor, care întrepruiau din cînd în cînd dejunul păsărilor.

O singură dată, atunci cînd cîţiva încizmaţi mai bădărani au început să arunce cu pietre acolo unde ea-şi împrăştia fărîmiturile, a ridicat ochii, şi-a strîns ziarul în care adusese pîinea şi a plecat, urmată de toate păsările ei. Dar nu foarte departe. Acum avea un alt loc în care în fiecare dimineaţă venea cu mîncarea pentru aripatele flămînde, care ştiură s-o găsească fără nici o greutate, păcălind din nou vrăbiile mici, porumbeii. Asta n-o enerva pe bătrînă mai mult ca înainte.

Doar în centru, în faţa Prefecturii, locul a rămas mai trist.)

Ziua următoare se nimeri să fie o zi de iarnă, dar o zi nu suficient de rece pentru a fi doar ea în stare să-i împiedice pe pașnicii lugojeni să-și continue viața de sub streșini. Înghesuți la o masă din cafenea, doi domni pălăvrăgeau aparent despre una-alta, dar în fond fiecare nu făcea decît să-și spună gîndurile precise cu care se culcase ieri și se sculase azi. Unul dintre ei, doctorul Jager, nu mai stătea de mult diminețile pe stradă; îmbătrînise și își schimbase pe nesimțite și viața: fusese deputat, dar nu mai era, deși ar fi putut să mai fie, fusese avocat, dar nu mai pleda la tribunal, deși era solicitat s-o mai facă, se culca în continuare tîrziu, dar, scutit de treburi, nu se mai scula înainte de prînz. La amiază ieșea agale la plimbare și obosea încă înainte de a ajunge în centru. Se rezema de cîte un zid pentru a se odihni, și pornea mai departe, pînă ce se putea așeza, gemînd, la o masă din cafenea. Privea buimac în jur, spunea celor ce se grăbeau să se așeze alături de el că „astăzi n-ar fi trebuit să vină” și pierdea vremea pînă spre trei-patru, cînd i se făcea foame și se tîra înapoi spre casă.

Omul care nu avusese niciodată suficient timp pentru el însuși, deși o viață întreagă nu-l preocupase decît acest lucru, căuta în continuare cu ultimele-i forțe fericirea în prezența celor din jur, uitînd totul și ignorînd orice viitor în goana aceasta disperată după

o împlinire cît de formală a iluziei unui prezent palpabil. Bătrînul avocat nu se mai regăsea niciunde și în nimeni, timpul de față, gol de orice proiecție din trecut și orice speranță explicită în viitor, nu mai reflecta pentru el decît automatismul unor deprinderi care puteau da impresia că doctorul Jager mai trăiește. Și, drept urmare a aceluiași automatisme, cei din jur îl invidiau în continuare, așa cum o făcuseră întoldeauna.

Celălalt domn, cel cu care-și pierdea avocatul vremea în dimineața aceea, era un oarecare Rusan, comerciant fără vocație și intrigant lipsit de influență, ceea ce, în puținele-i clipe de luciditate îl uimea îngrozitor, lăsîndu-i apoi pentru întreaga existență un gust amar și ușor revoltat de incapabil de profesie. Furios de ocazie, plîngăreț împotriva întregii lumi, din care, făcînd vrînd-nevrînd parte, se opunea și lui însuși, Rusan își alesese pentru această viață cîtiva indivizi pe care-și încerca întreaga dibăcie a planurilor sale nicio-dată puse în aplicare, iar cumnatul său, Lazăr, stătea pentru el ca un stîlp al existenței, drept țintă principală a acestor vise de răzbunare — pentru că mașinațiunile sale se consumau într-un veșnic vis.

Integrați în același trecut de lugojeni autentici, cei doi domni puteau să stea o viață de povești, chiar dacă vorbele lor nu ajungeau decît arar de la unul la altul.

— Știți, bombănea Rusan, eu cred că soarta lui Lazăr este cincizeci la sută compromisă. Tăcu, stătu pe gînduri și se corectă: Poate chiar șaiszeci la sută. Rusan se opri pentru a vedea efectul celor spuse, dar Jager nu părea atît de impresionat pe cît ar fi meritat o asemenea veste. Nu credeți că am dreptate?

— Ce importanță are? Depinde cît de puternice sînt celelalte patruzeci de procente.

— Șaiszeci la sută, nu înțelegea Rusan.

— Dar nu patruzeci și cu șaizeci fac o sută? Vocea lui Jager suna nerăbdătoare.

— Ba da, se grăbi să aprobe Rusan, voiam să spun că Lazăr nu și-a găsit momentul cel mai potrivit să se certe cu Luca. Și fiindcă Jager tăcea, Rusan îi făcu din ochi: Tocmai acum! Mă înțelegeți?

— Luca? Cine e Luca?

— Dar, domnule doctor, Luca a ajuns acum o goan-gă foarte mare!

— Gongile trăiesc un an... Lui Jager aproape i se părea că Rusan a pronunțat un nume la întâmplare.

— Da, dar Luca... Și, pe urmă, acum e anul lui, nu?

— Că anul meu nu e...

— Dar asta, mă iertați că v-o spun, domnu' doctor, asta este numai și numai din vina dumneavoastră. Numai un deget ar fi trebuit să mișcați, un deget, și ați fi rămas în parlament, ba mai mult...

— Mai mult ce?

— Sînteți reprezentantul unei națiuni mari și puternice. Acum, dacă ați fi vrut...

— Tu ai fi vrut?

— Eu? Păi, dacă eram eu în locul dumneavoastră... Eu nu mă lăsam... Eu...

— Nu asta te-am întrebat, se înfurie din nou Jager. Tu ai fi vrut ca eu să fi devenit nu știu ce?

— Păi, sigur că da. Eu v-am stimat întotdeauna, dar acum era momentul...

— Ce tot vorbești?

— Vă spun eu că acum-a-i momentul!...

— De ce tocmai acum?

— Pentru că legionarii... și dumneavoastră, reprezentantul unei națiuni atît de puternice...

— Ce tot...

— Uitați! Rusan scoase din buzunarul de la piept mai multe hîrtii: chitanțe vechi, tăieturi din ziare,

acte legalizate la notariat. Scotoci îndelung printre ele și între timp îi explica tot mai precipitat bătrînului cum nu-și dau seama oamenii pe lîngă ce moment trec, cîte s-ar putea aranja acum dacă... dacă... Dar unde-o fi, domnule? De mult am tot vrut să vi-l arăt! Nici nu vă dați seama cît de... A! Uite-l! Și se apucă să citească dintr-un petec de jurnal vechi: „Victoria este a noastră! În curînd...”

— Ce vorbești?! E a voastră? Atunci de ce mai ai nevoie de mine? De ce nu-ți faci singur dreptate?

— Nu... adică... am tot vrut să vă citesc aceste rînduri. Ele conțin declarația lui Codreanu după alegerile din '37.

— Și de ce să-mi citești acum toate ăstea?

— Pentru că... Pentru că o să vă dați seama! Dumneavoastră nu știți! Și se apucă să citească plin de emfază, făcînd pauze și subliniind cu „priviri semnificative” anumite cuvinte: „Victoria este a noastră! În curînd se va face dreptate. Îndată ce vom fi stăpîni pe țară vom pune pe toți politicienii care au contribuit să aducă România în mizeria în care se află să construiască o autostradă de la București la Berlin”. Ei?

— Și ce-i cu asta?

— Păi, eu în locul dumneavoastră astăzi... Credeți că numai politicienii ar trebui să fie puși să spargă piatră la carieră? D-alde Lazăr n-ar fi bun acolo?

— Dumnezeuule! Dar tu nu înțelegi nimic!

— Eu? Domnule doctor, eu vă stimez pe dumneavoastră și ca om și ca reprezentant al unei națiuni care...

— Tu-l stimezi și pe Luca!

— Sigur că da! Ce? E puțin lucru să pleci din Lugoj al nu știu cîtelea copil dintr-o familie necăjită și să te întorci cu șaisprezece costume?

— Eu am douăzeci și trei de costume. Tocmai ieri mi le-a numărat nevastă-mea. Ce să fac cu ele?

Ochii lui Rusan scînteiară :

— Nu vă supărați, domnu' doctor, dar pot să vă întreb?... Știți, în mine puteți să aveți perfectă încredere... că dacă și eu...

— Ce dracu' vrei să știi? Dacă nu m-au făcut totuși mai mare decît deputat?

— Da.

— M-ai mai întrebat o dată. Am douăzeci și trei de costume, dar nu m-au făcut nimic. Rusan îl privi neîncrezător și trist. Nu m-au făcut nimic și nici n-am vrut să mă mai facă ceva. Dar legături mai am, amice!

— Am știut eu că n-ați stat degeaba, se învioră celălalt. E clar că aveți toată puterea. Uitați la ce m-am gîndit eu: Lazăr s-a certat cu Luca. Luca ăsta e un băiat foarte bun, dar cam nervos. Nu cred că o să-l ierte pe Lazăr. Că dacă vrea, poate să-l facă praf...

— Blöder Kerll! murmură Jager, dar Rusan începu să se înfierbînte și nu-l mai auzea.

— Luca ar putea să dea acum cu Lazăr de toți pereții. Și știți de ce n-o face? Pentru că Lazăr e român. Luca a spus că la început trebuie să se termine cu „lepădăturile vandale”. Dar să vă spun ceva: Lazăr ăsta nici nu e chiar atît de român!

— Da' ce-i!

— Bunică-sa, doamna aia Gorunescu, e născută Harsany! Ei?

Un alt domn, doctorul Fitacek, care ședea la masa vecină, se băgă în vorbă. O făcu în mod absolut firesc — trăiau doar toți trei din același trecut.

— În chestia asta cu doamna Gorunescu lucrurile nu sînt atît de simple, domnule Duma!

— Rusan! îl corectă cel interpelat, neputîndu-se obișnui cu faptul că doctorul, gafînd mereu și cu nonșalanță, confunda mereu cine la ce nume răspunde.

— Povestea asta cu doamna Gorunescu m-a interesat mult. Împreună cu Vancu cel Roșu am...

— Una peste alta, nu-i romîncă.

— Nu-i chiar sigur. În primul rînd...

— Și ce-i cu asta? Vreau să-ți spun ceva: Luca ăsta a făcut ce a făcut și „lepădăturilor vandale” și „iudeo-bolșevicilor” și romînilor.

— Dar ce a făcut?

— Tu ce-ai fi vrut să facă?

— Păi, tocmai... vedeți, aici e aici... că dacă aș putea să-i comand eu... Pentru că, vedeți, el e puterea... că trebuie să recunoașteți... în fine... Iar eu să fiu capul... conducătorul...

— Așa ar trebui să fie? Tu, capul?

— Eu aș ști ce să fac cu atîta putere!

— Tu?! Ascultă, domnule, nimeni nu a știut încă în istorie ce să facă atunci cînd a avut puterea. Și mai ales nimeni nu a știut nici că n-are habar pentru ce se luptă și că nu-și cunoaște adevărata putere. Nu-i așa, domn' profesor?

Penescu, un alt personaj al acestei piese, se învîrtea ca un somnambul prin cafenea.

— Nu mă întrebați și dumneavoastră! Vă rog să nu mă mai întrebați și dumneavoastră! Îmi este permis să mă așez la masa asta?

— Permis ca la Banu' Ghica!

— Nu vreau să vă deranjez. Și nu mă mai întrebați, vă rog, nu mă mai întrebați ce caut eu acum aici!

Rusan era furios că era deranjat de la o discuție care ar fi putut fi deosebit de importantă pentru viitorul său și al lui Lazăr, iar Jager îl fierbea puțin

pe profesor, știind că acesta abia așteaptă să fie îndemnat să povestească tot ce are pe suflet. Doar doctorul Fitacek dispăruse pe nesimțite.

— Știți, eu ar trebui să fiu la liceu acum. Nu vi se pare curios lucrul acesta? Ar trebui să fiu la liceu, aș avea ore, dar nu mă duc. Așa. Pur și simplu!

— Foarte bine, domn' profesor! Nu trebuie să vă scuzați față de noi.

Penescu nu putea pricepe:

— Dar eu... eu... vreau să spun: m-ați mai văzut pe mine vreodată trăgînd chiulul de la școală? E pentru prima oară în toată cariera mea.

— Și de ce nu te duci atunci înapoi la elevii dumitale?

— Nu! Degeaba insistați! Absolut degeaba!

— Dar nu insist deloc!

— Lăsați, nu vă mai străduiți să mă convingeți! Azi nu mă mai duc înapoi. Ca să se bucure băieții că au o oră liberă. Credeți că n-or să se bucure? Cunososc eu foarte bine cît de mult le place latina...

— Nu că, știți, nu se cheamă că... am uitat cum i-ați spus... chi... chiu...

— Chiulește, îl ajută Rusan.

— Așa! Nu chiulește... Nu chiulești dacă te gîndești tot timpul că nu ești la catedră! Asta nu mai e chiul! Așa se spune?

— Ba chiulesc! Tocmai asta fac: CHIULESC!

— Mă rog, plăcerea dumitale.

— Și știți de ce chiulesc? Pentru că m-am gîndit la două lucruri: în primul rînd să știu și eu cum e aia să chiulești...

— Și n-ai aflat...

— Ba da! Și în al doilea rînd pentru că habar nu mai am de ce trebuie să le predau acestor copii de burtă-verde concordanța timpurilor.

— Și abia astăzi ai ajuns să-ți pui întrebările astea ?

— Nu. Nu astăzi. Penescu dădu pe gît coniacul pe care-l comandase și mai ceru unul.

— Ați dat de o moștenire ?

— De ce ? Pentru că își permite și un profesor să bea cîteva pahare de coniac ? Adă toată sticla ! îi strigă băiatului care îl servea. Pînă astăzi îmi spuneam că fără latină, fără științele umaniste, oamenii ar fi mai aproape de animale. Pe dracu ! Vă rog să mă scuzați !

— Să-ți spun ceva : cei mai mulți oameni pentru a ajunge să suporte literatura clasică au trebuit să asculte de joarda din școală. Iar pentru a le place muzica simfonică au nevoie de o cantitate considerabilă de snobism. Cel puțin la început.

— Astea-s vorbe ! Blasfemii ! Penescu se uita la sticla lui de coniac și se gîndea dacă e cazul să le ofere și celorlalți sau să rămînă la idea de a o termina singur.

— Uite, tocmai în zilele astea am găsit scris undeva că în ultimii ani au citit cam cu 35 la sută mai puțini oameni *Iliada* și *Odiseea* ca în 1900.

— I-ați numărat dumneavoastră ? Sau cel care a scris tîmpenia asta ? Vreți coniac ?

— Nu, mulțumesc. Și de ce ai să te ocupi de mîine, dacă mi-e permis să întreb ?

— Cred că am să fac altceva. Cred că am să mă întorc la școală. Dar va fi altceva, mă înțelegi ?

— Nu.

— Nici nu mă așteptam. Vă rog să mă scuzați ! Și Penescu plecă grav și încercînd din răsputeri să stea drept, căutînd toaleta.

— Săracul ! S-a tîmpit și ăsta, spuse Jager.

Atunci își făcu apariția și Luca.

— A cui e sticla asta ? se interesă el.

— A domnului profesor Penescu, îi răspunse Rusan, care se grăbise să sară în picioare și să-i ofere un scaun.

— Să i-o ascundem!

— Las-o acolo, Luca! Glasul lui Jager suna spart.

— Da' ce? Ce v-a apucat?

— Las-o acolo! O dată are și el o sticlă de coniac, își mai îmblânzi vocea bătrînul.

— Dar nu i-o iau de tot!

— Las-o acolo!

— Liniștiți-vă! Am spus că nu i-o iau de tot! Ochii lui Luca scînteiau ștregărește.

Jager se răsuci greoi cu fața spre perete. O oglindă mare, într-o ramă și mai mare, îi arăta puțin deformată sala cafenelei cu mesele și cei cîțiva mușterii din ea. Există mai ales un punct al oglinzii care strîmba tot ce-i cădea în față. Îl văzu pe Luca învîrtindu-se în jurul mesei, cu sticla de coniac în mîini, rînjind, întorcînd mereu fața spre oglindă ca spre obiectivul aparatului unui fotograf. Îl văzu și pe Rusan clipind mai mult decît șiret din ochi și participînd cît mai complice și mai satisfăcut la jocul lui Luca. Și se văzu și pe el însuși, răsucit cu spatele la ceilalți și privindu-i prin oglinda strîmbă care-i înghițea pe toți. Și în timp ce-l observa și pe Penescu întorcîndu-se la masa lor, Jager se pomeni că face tot felul de mișcări de degete, jocuri de copii în fața sticlei lucioase în care se privea.

— Ce s-a... Văzîndu-l pe Luca la masa lor, Penescu vru să se așeze altundeva, dar își aminti că parcă a uitat ceva și nu-și putea da seama ce.

— De ce nu vă așezați la masa noastră, dom' profesor, îl îmbie Luca.

— Dar poftiți, dom' profesor! îl invita zgomotos și Rusan.

— I-ați spus și lui Luca! I-ați spus și lui că trag chiulul? Penescu se adresa exclusiv lui Jager, dar acesta se făcea că nu aude. Nu trebuia să-i spuneți! El tot nu poate pricepe...

— Nu-i nimic, dom' profesor, nu-i nimic! Dar poate stați la masa noastră și beți un coniac...

— Un coniac?

— O sticlă de coniac, încercă să-l facă Rusan să-și amintească. O sticlă plină cam pînă aici! îi arătă el.

— Un coniac? Eu nu beau niciodată coniac!

— Poate totuși... Poate acum, în mod excepțional.. de cînd chiuliți...

Dar pe Luca nu-l mai amuza tot jocul acesta. Scoase la iveală sticla și i-o întinse plictisit profesorului.

— Nu! De la dumneata nu vreau să primesc nimic, făcu Penescu.

— E a dumneavoastră.

— Nimic! Nici la școală nu te-am iubit. Cu toate că pentru profesor toți elevii trebuie să fie la fel, pe tine nu te-am putut suferi niciodată. Sper să apreciezi cum se cuvine această mărturisire!

— Ia, domnule, odată sticla! Nu mă mai ține cu mîna întinsă!

Rusan încă nu știa ce atitudine să adopte. Îi privea cînd pe unul cînd pe celălalt și acompania cu gesturi vorbele lui Luca.

— Tu n-ai să poți înțelege niciodată, Luca, de ce chiulesc eu acum!

— Nici nu mă interesează! Luca îi puse sticla în față pe masă.

— N-ai să înțelegi!

— Nu mă mai plictisi, dom' profesor! Cînd te văd îmi amintești de nenorocitele vremuri cînd trebuia să stau ca un animal în cușcă în băncile voastre timpite. Noroc că n-a durat atît cît ați fi vrut voi!

— Nu te-ai supus niciodată unei discipline! Pe-
nescu își turnă un nou pahar.

— Disciplină? Atunci de ce spuneți că trageți chiu-
lul, dom' profesor?

— Uite, Luca, despre asta să nu vorbim! În nici
un caz să nu vorbești tu despre asta! Dumneata, Luca,
întotdeauna i-ai învățat pe colegii dumitale numai vio-
lență și debandadă.

— Și ce vă miră în asta? Uitați-vă pe stradă:
copiii se joacă nu de-a școala, ci de-a pușca și de-a
războiul. Dați-le o mătură și o vor folosi ca pe o armă,
nu o vor maimuțări pe mămica făcând curățenie în
casă.

— Asta din cauza unor oameni ca dumneata, Luca!

— De ce? Pentru că am chiulit mai mult ca alții?
Acum dumneata chiulești și ți-e jenă că te-a prins un
fost elev de-al dumitale! Și cine? Tocmai eu!

— De dumneata, Luca, n-am de ce să mă jenez.

— Ți-e jenă! Spune că ți-e jenă!

— Nu vă permit, domnule!

— Zău? Dar de ce nu-mi permiți? Crezi că noi nu
știam că tu chiuleai și pe atunci?

— Nu vă permit! Și dumneavoastră sînteți ultimul
care... care...

Atent la modul în care evoluau pronumele în gura
celor doi, Jager uită să se mai controleze și-și dădu
abia acum seama că s-a sculat în picioare pentru a
se ajuta cu ochii, privind prin oglindă la gurile celor
doi, încercînd să suplinească astfel auzul care-l servea
tot mai puțin.

— Ce faceți? îl întrebă Luca, și Jager observă că
s-a apropiat cu nasul de oglindă și că încearcă astfel
să se uite la cei din spatele său. Vă uitați la felul cum
chiulește dom' profesor? Parcă face altceva de o
viață?

Penescu apucă sticla și o aruncă în capul lui Luca. Dar nu fu o lovitură reușită : era rezultatul prea multor ezitări. Chiar și după ce a pornit, mâna, regretând deja fapta, frână o mare parte din forța loviturii. Sticla abia atinse capul lui Luca, și căzu în fața lui pe masă. Dintr-un reflex, acesta o puse în picioare. Nu se vărsară decît cîteva degete de coniac, dar acestea îl udară pe Luca pe față și pe haină. Tînărul nu simți nici o durere la impactul cu sticla, lucrurile arătînd de parcă Penescu i-ar fi aruncat-o să bea și el, iar el a greșit și n-a putut s-o prindă din prima clipă.

Întîiul gînd al tînărului fu acela că pute a băutura și că va trebui să plece să se spele și să se schimbe. Se uită la ceas pentru a vedea dacă mai are timp să le facă pe toate astea. Apoi îl auzi pe Jager spunînd :

„Păcat! Dumneata te-ai tîmpit de tot!” Privi să vadă cui i s-a adresat bătrînul și îl văzu uitîndu-se către profesor. După aceea ieși.

Rusan ședea cu urechile ciulite. Se aștepta să-l audă pe Luca fluierînd, apărînd din nou în cafenea cu mai mulți vlăjgani, călcîndu-l pe Penescu în picioare... sau, gîndea Rusan, la ieșirea din cafenea, Penescu are cincizeci la sută șanse să se pomenească împușcat sau călcat de o mașină. Cu cît trecea mai mult timpul, Rusan era tot mai convins că a doua variantă va fi cea care va avea loc. Își lăsă așadar mâna făcută căuș de lîngă ureche și îi spuse pe un ton lugubru lui Penescu :

— Nu vă văd bine, dom' profesor. Pe lîngă asta, Rusan își mai confecționează și un aer de dur, își ridică aproape fără să-și dea seama și gulerul de la haină și se duse la vitrină să se uite în stradă.

Penescu își mai umplu un pahar, îl duse la gură, dar se înecă din prima înghițitură.

— N-ați făcut bine, dom' profesor!

— I-am pătat costumul?

— Rusan pretinde că Luca mai are cincisprezece costume. Dar nimănui nu-i convine să fie pocnit în cap cu o sticlă. Ați putea să vă pierdeți slujba,

— Credeți? Știți, eu am vrut să mă duc astăzi pur și simplu înapoi la școală și să răspund, atunci când voi fi întrebat de ce am lipsit, că n-am avut chef să țin cursuri. Eram convins că nimeni nu-mi va putea reproșa lucrul ăsta după o carieră de atîția ani.

— Eu așa cred, continuă imperturbabil Jager: o să vă dea afară.

Penescu se uită la sticlă, măsură îndelung cît a mai rămas în ea, apoi își scoase un port-papier îndesat de acte și hîrtii, scotoci în el pînă ce găsi bani, puse aproape tot cît avea pe masă, chemă chelnerul și-l plăti, rugîndu-l să-i mai țină sticla pentru a doua zi, după care se sculă perfect lucid în picioare.

— Acum mă duc la școală, spuse.

— Luca n-o să vă ierte, îl avertiză cu voce tristă Rusan.

— Luca mi-a fost elev. Țsta e un lucru pe care-l țin cu toții minte. Chiar și cei de teapa lui Luca.

— Asta nu-i o scuză dom' profesor!

— Cine a spus că mă scuz? și Penescu ieși grăbit din cafenea.

Jager se întorsese din nou cu spatele la sală și se distra făcînd tot felul de semne din degetele pe care le urmărea în oglindă.

— Și acum ce credeți că o să se întîmple, domnule doctor? Jager își continua distracția fără să-l ia în seamă pe Rusan. Domnule doctor, ce credeți că se va întîmpla mai departe?

— Ce să se întîmple?

— Păi, credeți că un om ca Luca se va lăsa jignit în halul ăsta de un... de un Penescu? Domnule doc-

tor! Și pentru că bătrînul nu mai răspundea, Rusan se sculă de pe scaun să-l tragă de mîneacă. Cred că se vor întîmpla lucruri foarte grave.

— Bineînțeles. Dumneata vrei ca imediat să vină doi jăndari să-l spînzure pe Lazăr și alți doi să-l lege pe Penescu.

— Eu n-am spus niciodată așa ceva. Dar ceva tot va trebui să se întîmple.

— Asta-i sigur.

— Pentru că admițînd că dom' profesor Penescu o să facă acum o cerere...

— Ce cerere?

— Un act prin care...

— Dacă o să facă vreodată o „cerere” cum îi spui dumneata, atunci fii sigur că dom' profesor Penescu o să facă o cerere în stil pur romantic.

— O cerere cum?

Dar mai mult nu mai reuși să scoată Rusan de la bătrînul avocat, care era într-o dispoziție ciudat de euforică în dimineața aceea. Îl mai apucă de cîteva ori de mîneacă, se lansă în ipoteze dulci, aducînd argumente numai pentru a le putea combate. Dar Rusan vorbea singur. Apoi se apropie de masa lor un individ care-i privise o vreme din ușa cafenelei. Le întinse un pachet.

— Unde-i profesorul ăla?

— Care profesor?

— Domnul Luca i-a trimis un costum să i-l dea la curățat.

— A! Profesorul Penescu? Dînsul e la liceu acum. Acolo îl găsiți cu siguranță, spuse Rusan și rînji fericit că Luca nu „s-a lăsat”.

— Dați-i dumneavoastră pachetul, zise individul și dispăru înainte de a avea timp Rusan să mai spună ceva.

Rămas cu zîmbetul lipit de buze, acesta se întrebă ce să facă el cu acel pachet, dar jubila că Luca n-a cedat așa cu una cu două, după cum el, Rusan, bine a prorocit, că ăsta-i numai începutul, că...

— Dar de ce să-i dau eu pachetul?

Jager părea să fi uitat de mult că se află în cafenea și continua să se joace cu degetele în fața oglinzii. Ce avea el mai bun de lucru? Acasă îl aștepta (sau nu-l aștepta) soția de care nu mai era legat sufletește de cîteva vieți. Erau prea mîndri amîndoi. Nici nu se iubeau, nici nu se urau. Conviețuiau pașnic. Aici, în schimb, putea să se joace cu degetele în fața oglinzii cît îi poftea inima.

2

După ce reuși să lichideze moștenirile complicatelor sale rubedenii, Vancu cel Tînăr se pomeni cu o groază de bani, cu care nu știa exact ce să facă. Prin 1935, ca să-i ofere o plăcere unchiului său, fostului tăbăcar Vancu cel Roșu — „rentierul”, cum i se spunea mai nou și puțin cam snob în familie, celui aiurit cititor de stele și pietre funerare —, tînărul bogătaș se gîndi să construiască la Lugoj un bloc cu douăzeci de etaje care să aibă la ultimul cat un observator astronomic pentru Vancu cel Roșu. Din nenorocire, inginerii constatară abia după ce fusese turnată fundația că terenul nu va permite înălțarea zgîrie-norului lugojean, așa că Vancu se mulțumi cu o clădire cu patru nivele, dintre care două la subsol. Nu renunță însă multă vreme la ideea sa și, făcînd tot felul de planuri și măsurători pentru înalta clă-

dire, îi fixă pînă la urmă drept loc de construcție un petic de pămînt pe care-l moștenise de asemenea, un teren care se afla în afara orașului, undeva în apropiere de Coștei. Războiul și raidurile aviației în diferitele părți ale pămîntului îl făcură să amîne proiectul, fiind avertizat de numeroși binevoitori că la primul bombardament care ar avea loc pe teritoriul Banatului, în cazul în care și România ar intra în conflagrație, zgîrie-norul lui ar fi primul obiectiv atins. La argumentul acesta plin de bun-simț, se mai adăugau și altele, cum că ar fi o prostie să amplasezi un bloc de locuințe în mijlocul cîmpului, neexistînd probabilitatea unor amatori dornici să se mute în numeroasele locuințe create. Mai apărea apoi și problema aprovizionării tuturor acestor oameni cu cele necesare, transportul lor și multe altele. Dar pentru Vancu singura chestiune importantă rămînea securitatea clădirii însăși și nu acceptă decît să amîne începerea construcției edificiului pînă cînd vremurile se vor mai fi liniștit.

Deocamdată se mută în ciudata lui clădire cu două rînduri de pivnițe suprapuse și cu etajul închiriat unei școli de dans. În toți acești din urmă ani trăise ca într-un vis: mai întîi mulțimea de moșteniri care se îmbulzise să-i cadă pe cap într-un ritm atît de amețitor și de neașteptat, încît nici măcar nu-și putuse da seama cît și cînd se îmbogățise și aproape că nu se mai aștepta să nu mai apară mereu și mereu o rudă care să-l pomenească imperativ și exclusiv în ultima ei voință. Pe urmă, la fel de neașteptat, statutul nou pe care-l dobîndi, obligațiile care-i reveneau și îndatoririle pe care trebuia să le onoreze. Apoi liniștea, tăcerea, neputința de a se dezmetici. Pînă atunci își ordonase viața viitoare în idealuri simple și anticipări, dacă nu foarte precise, cel puțin plauzibile.

Acum habar n-avea ce se întâmpla și îl îngrozea mai ales ceea ce s-ar putea întâmpla în continuare. Visele sale simple erau mereu amenințate și efortul său de acomodare — chiar și la mai bine — îl obosea și-l năucea. Știa, chiar dacă se ferea să dea de înțeles că ar fi conștient de aceasta, că devenise o *partidă* și că foarte multe doamne își pierdeau vremea căutându-i tovarășa cea mai potrivită de viață. Știa de asemenea că devenise un posibil asociat și că mulți dintre soții respectivelor doamne încercau să-i atragă capitalul în afacerile lor. Numai că inerția și convingerile de dinainte de a se fi îmbogățit îl opreau să dea curs oricărei propuneri și singura investiție pe care o făcu, în afară de bizara construcție în care locuia mai nou, erau onorariile diferiților ingineri și antreprenori cu care plănuia să-și construiască zgîrie-norul. Iar în ceea ce privea căsătoria, ideile sucite ale unchiului său îl făceau să aștepte nemărturisit iubirea cea mare. Timiditatea și slîngăcia jucau un rol însemnat, chiar dacă de o vreme primii pași erau mereu făcuți de alții, iar fructul oprit i se relevase drept foarte accesibil pentru a-i înlătura complexe și curiozitățile. Așa că Vancu cel Tânăr se transformase într-un fel de timid teoretic.

Pregătindu-se să plece la o festivitate organizată, după cum i se spusese, în memoria veteranilor de război, printre care veterani era trecut la loc de cinste și tatăl său, Vancu, maior dintr-o eroare, tînărul domn mai coborî o dată în pivnița „de jos” pentru a asculta sfaturile unui alt domn, domnul Caius Moldovan, aproape inginer. Acesta se străduia să găsească de o vreme o formulă de utilizare a subsolurilor care să se potrivească și cu gusturile proprietarului, lucru deosebit de dificil pentru că Vancu aproba cu jumătate de gură orice și nu se hotăra practic la nimic.

Domnul Caius Moldovan povestea mereu că urmasese câțiva ani diferite universități, dar un concurs nefericit de întâmplări, după cum obișnuia să le spună, l-a obligat să-și abandoneze „la mal” studiile. Numai pe cele oficiale, bineînțeles, pentru că nici o clipă nu renunțase să învețe, așa că bagajul său de cunoștințe era, slavă domnului, suficient pentru a suplini trei ingineri cu patalama. Și mai ales niște ingineri ca cei de azi...

Vorbind din nou despre acest lucru, domnul Caius Moldovan îl împiedica pe Vancu să gândească la ale lui. Cea mai mare problemă pe care o avea era aceea că dacă acceptase ca la catul superior să se instaleze școala de dans, nu voia ca restul casei sale să primească o utilitate publică, dorindu-și și el un loc în care să nu fie deranjat. Or, domnul Caius Moldovan îi tot dădea înainte cu marele noroc pe care-l avea Vancu cu pivnițele sale suprapuse, ele putînd fi folosite în cazul unui război modern pentru o serie întreagă de utilități publice sau chiar private, ferite de orice primejdie. Încercase să-l convingă și cu niște scripte, negru pe alb, își deschise pentru aceasta ultraeleganta lui servietă de care nu se despărțea niciodată, dar o închise repede la loc — n-avea la el hîrtii, ci doar o franzelă și 300 de grame de salam.

Dar Vancu nici nu se gîndea atît de departe: dacă războiul va veni pînă în locurile acestea, va trebui probabil să lupte și el, și atunci va fi totuna dacă va avea sau nu adăposturi în casa lui. El ar fi vrut să-și amenajeze spațiul într-un mod cît mai plăcut și mai discret, și se gîndea tot mai mult că dacă cele trei nivele care i-au mai rămas reprezentau într-adevăr puțin cam mult pentru nevoile sale personale, și dacă va renunța la încă unul, atunci acesta va fi celălalt

nivel de la suprafață, subsolurile avînd intrare complet separată și ele trebuind să rămîină compacte.

„Cum să nu! Și ai să trăiești sub pămînt ca o cîrțiță!” îi spuse o doamnă care avusese un timp impresia că va deveni coproprietara averii lui Vancu, și nimeni nu aflase de ce lucrul nu s-a întîmplat. Dar nici tînărul domn nu și-a mai mărturisit vreodată intențiile în legătură cu planurile sale de locuit.

Pînă una-alta, Vancu îl asculta răbdător pe domnul Caius Moldovan să-și termine entuziastele propuneri, în legătură cu care vorbea ca despre niște lucruri gata făcute.

— ...intarsia nefăcînd decît să dea un aer mai distinct birourilor. Pentru că nici nu vă puteți da seama, dragă domnule, ce important este să-l poți cuceri pe client cu asemenea mici trucuri... Iar...

— Aici am să pun orga, îl întrerupse Vancu.

— Da. Orga?! Ce orgă?!

— Am auzit că biserica catolică vrea să cumpere o orgă mai mare. Am preluat eu instrumentul vechi. Am convenit deja și asupra prețului.

— Ideea nu este rea, dar ce vreți să faceți dumneavoastră cu... cu această orgă?

— Am să cînt.

— Aici? În birourile direcțiunii? Cred că e totuși un pas care ar putea fi luat drept... drept... drept excentric, ca să nu folosesc un termen prea tare. Și nu știu dacă toți clienții de astăzi au suficient simț al umorului...

— Ce clienți? Domnule Moldovan, habar n-am ce vorbiți! Vancu îl luă pe domnul Caius Moldovan de braț și, introducîndu-l într-o sală vastă din subsolul de jos, îi arătă orga.

— A! Dacă ați adus-o deja... Asta e altceva. Cînd ați instalat-o?

— Să nu vă mai spun cîtă bătaie de cap am avut cu ea... A fost aproape imposibil să găsesc un specialist care să știe exact cum trebuie puse toate anele. Toată lumea pretinde că știe să cînte, dar nimeni nu se pricepe la mecanismul propriu-zis.

— Eu nu pretind că știu să cînt la orgă.

— Păcat! Aș fi vrut să vă rog să cîntați ceva și eu să mă duc în stradă și în celelalte colțuri ale casei pentru a ști cum se aude pînă acolo.

— Pînă unde?

— Păi,... aș vrea să știu cine mă poate auzi...

— Oricum, pivnița asta are o rezonanță suficient de mare...

— Suficient de mare pentru ce?

— Știu și eu? Domnul Caius Moldovan se scărpină încurcat după ceafă. Vancu ăsta avea obiceiul de a pune întrebări la care pur și simplu n-aveai ce să răspunzi. Să știți că, acum se schimbă toate. Va trebui să mă gîndesc ce să facem în noua situație cu tot acest spațiu. Și într-o privință aveți dreptate cînd vă faceți probleme în legătură cu instrumentul acesta.

— N-aș vrea să cauzez neplăceri...

— Din punct de vedere juridic, dragă domnule... (Domnul Caius Moldovan era și „aproape avocat” pentru că nu s-a putut afla niciodată cu precizie ce facultate a fost constrîns să abandoneze „în ultima clipă” din cauza acelor regretabile evenimente care l-au urmărit fără milă.)

— Mă refeream la faptul că nu cînt decît pentru plăcerea mea. Nu cred că muzica asta ar putea să le facă semenilor o bucurie prea mare...

Ieșiră într-un fel de hol de unde porneau scările atît spre etaj cît și spre una dintre cele două intrări ale subsolurilor. Două codane urcau spre sala școlii de

balet. Se uitară după ele pînă ce fetele dispărură după o uşă.

— Ce părere aveți, îl întrebă Vancu pe domnul Caius Moldovan, să-mi pun decorația la festivitatea aceea ?

— Bineînțeles !

— N-aș vrea să par caraghios...

— Întotdeauna veniți cu fraza asta ! Domnule Vancu, iartă-mă, dar ți-aș putea fi aproape tată... Acum ai devenit un om foarte bogat. Trebuie să înveți să te porți în mod corespunzător !

— Și ce legătură are asta cu decorația mea ?

— Păi, are. Dumneata trebuie să fii încredințat că tot ce faci este exact... exact ce se cuvine.

— În cazul acesta pot la fel de bine să nu iau decorația.

— Bineînțeles. Dar orice ai alege trebuie să fii încredințat că este exact ceea ce se cuvine.

Se opriră în dreptul ușii, Vancu așteptînd ca celălalt să plece, domnul Caius Moldovan crezînd că va fi invitat în casă.

— Ei, atunci, la revedere !

— Trebuie să vă vorbesc !

— Nu se poate amîna ? Știți, festivitatea aceea...

— Nu trebuie să vă grăbiți ! Dumneavoastră puteți întîrzia liniștit. Ascultați-mă pe mine — că doar vedeți că vă vreau numai binele — nu trebuie să fiți nicio dată punctual !

— Asta nu pot !

— Trebuie !

Au ajuns într-o încăpere căreia i se spunea „bi-rou“, în fapt locul unde își primea Vancu oaspeții. Ușa de la sobă era deschisă și tînărul domn se repezi la ea trîntind-o de teracotă. La fel ca și unchiul său, nu suporta găurile care dădeau spre un spațiu închis, avînd

întotdeauna senzația că ar putea fi aspirat de ele și claustrat în interiorul obiectelor.

— Și fiindcă veni vorba despre binele dumneavoastră, pe care-l urmăresc... Am aranjat o întâlnire... mi-am permis această inițiativă pentru că...

— Ce întâlnire?

— Cu Luca.

— Cu Luca?

Domnul Caius Moldovan se așeză într-unul dintre fotoliile de piele din fața biroului. Vancu își zicea că dacă-l va servi cu băutură, nu-l va mai putea urni din loc pînă cine știe cînd. Așa că nu-i oferi nimic, deși știa că celălalt așteaptă — motiv pentru care se simțeau amîndoi destul de nenorociți.

De mii de ori cînd voia să fie singur și cînd, ca de obicei, el, Vancu, nu putea să refuze tovărășia celor care-l cicăleau, mai ales dacă el era gazda, dar nu numai atunci, îi venea să spună cam așa: „Vezi, domnule — sau doamnă —, mă aflu într-o situație foarte delicată. Sînt obligat să vă părăsesc, am treburi importante. Dacă aș ieși din încăpere și v-aș lăsa singur aici (asta dacă erau la el acasă), n-aș avea nici o clipă de liniște în teama de a nu-mi dispărea ceva. Dumneavoastră ce sfat îmi puteți da?” Dar cum să poți fi cu cineva atît de sincer? Așa că trebuie să spui o minciună mult mai gogonată decît merită toată situația, deși poate că tocmai acesta ar fi singurul om pe care l-ar putea întreba cele de mai sus pentru că sigur n-ar pricepe nimic: avea „complexe de superioritate”, după cum se exprimase odată doctorul Jager despre acest domn Caius Moldovan.

— Vrea să vă facă o propunere care, între noi fie vorba, vine chiar la momentul potrivit. Dar asta nu trebuie să i-o arătați lui Luca!

— Cine să-mi facă o propunere?

— Domnul Luca.

— Și ce să nu-i arăt?

— Trebuie să-i acordați atenție, dar să nu vă entuziasmați.

Destul! Lui Vancu i se făcu lehamite și veșnicele dădăceli ale domnului Caius Moldovan îi ajungeau în clipa aceea pînă peste cap. Aproape fără să-și dea seama, spuse:

— Acum mă duc să mă schimb. La revedere!

3

Părăsind cafeneaua, Rusan se grăbi, cu treburi foarte importante, vizavi la *Dacia*. Restaurantul era gol și cîteva mese stăteau date la o parte, astfel încît într-o parte a sălii se formase un spațiu liber. Lîngă un perete fuseseră unite mai multe mese sub o pînză lungă pentru invitații care vor prînzi acolo după festivitate. Despre ce festivitate era vorba Rusan nu știa chiar cu exactitate, dar se străduia din răspuțeri să afle, interesîndu-l mai ales ce oaspeți străini sînt așteptați să sosească. Se gîndise mult: poate că n-ar strica, își spuse, să-și îmbrace și el o cămașă verde cu centiron, așa cum făcuse dealtfel de cîteva săptămîni și Duma. Pe de altă parte, habar n-avea ce festivitate se pregătește, și faptul că ticălosul acela de Lazăr își rîdea și acuma de Luca și de ceilalți legionari îl făcea totuși să ezite.

„Simt în aer că se pregătește ceva!” îi spuse lui Jager, înainte de a-l părăsi, dar bătrînul, „total ramolit”, asculta cu gura deschisă acordurile stîngace ce ieșeau de după geamurile unei case de vizavi.

Numai că deocamdată nu prea avea la cine să se intereseze. Gîndul lui fusese să se așeze la o masă, să pretexteze că așteaptă pe cineva și să tragă de limbă chelnerul. La nevoie ar fi comandat un pahar cu ceva, poate ar fi găsit și cunoscuți și atunci n-ar fi trebuit să mai ceară nimic, în fond la prînz va mânca acasă, iar de băut nu-i ardea, avea el țuică mai bună în dulap, nu apă din aceea dubios colorată pe care o primeau la un preț piperat în localuri. S-ar fi așezat la o masă, ar fi discutat mai de una mai de alta, în orice caz lucruri mai importante decît se puteau vorbi în ultimul timp cu hodorogul acela de Jager, „tîmpitul”, omul care nu-și dădea seama ce tren pierde. Și, oricum, ar fi fost în miezul evenimentelor, chiar și fără nici un efort ar fi putut afla tot ce ar fi dorit.

Dar în loc de toate astea, găsi restaurantul pustiu, nici tu cunoscuți, nici tu coniac, doar un chelner care trecu în grabă pe lîngă el, aproape fără să-l ia în seamă, și apoi întorcîndu-se după o vreme și mai trecînd o dată pe lîngă el și explicîndu-i din mers că „e închis!”, neluînd măcar în seamă lungă explicație pe care i-o dădu Rusan în legătură cu un domn foarte important pe care-l așteaptă în vederea încheierii unei afaceri nu mai puțin importante. Și nu-l luă în seamă chelnerul nici atunci cînd veni pentru a treia oară prin sală și el, Rusan, care se așezase totuși la o masă, încercă să-i explice, pe un ton de scuză, că trebuia să rămîna în restaurant pentru că acolo și-a dat întîlnire cu domnul acela atît de important, care trebuia să sosească din clipă în clipă, fiind chiar cu totul de neînțeles cum de întîrzie atîta, un personaj atît de celebru și prin aceea că este foarte punctual, un om după care puteai să-ți potrivești ceasul, nu alta. Așa că nu-l luă chiar nimeni în seamă și, la urma urmei, asta îi convenea cel mai mult, pentru că în fe-

lul acesta putea să stea și să pîndească, să vadă tot și să nu trebuiască să comande nimic, atunci, cu cîteva ore înainte de prînz, cînd va merge acasă și va bea un păhărel din țuica lui bună și va putea să-i povestească nevesti-sii la masă tot ce a văzut. Singurul inconvenient era doar acela că situația aceasta nu era sigură, nu era deloc sigură, putea fi luat oricînd la întrebări de către un chelner imbecil, putea fi chiar jignit de către un terchea-berchea de soiul celor care au ajuns să servească într-un restaurant atît de însemnat. Puteau chiar să-l dea afară pe motiv că e închis sau că nu are invitație sau pentru cine știe ce alt motiv, la care el ar protesta, desigur, dar cu oamenii ăștia nu știi niciodată pînă unde se poate ajunge, iar lucrul care îi dădea senzația cea mai cumplită, o spaimă chiar, ceva asemănător cu ceea ce trăia atunci cînd se afla singur în birou cu Lazăr, expus insultelor și brutalității monstrului. De aceea își petrecea timpul găsind formule și argumente zdrobitoare cu ajutorul cărora să închidă gura obraznicului care ar încerca să-l înlăture, căutînd posturi cît mai elegante de a scăpa cu demnitate din această situație care i se părea iminent amenințătoare. Se uita așadar tot mai des la ceas, exteriorizînd cît mai evident nemulțumirea sa că personajul „pe care-l aștepta” întîrzie atît de mult și hotărî să plece de îndată ce va intra cineva în restaurant, pretextînd în fața chelnerului că i s-a transmis că „domnul acela” își cere scuze, dar nu poate să vină, un lucru extrem de neplăcut și de neașteptat reținîndu-l. Sau poate va spune că i s-a comunicat că „domnul acela” l-a rugat să-l ierte, dar va întîrzia o jumătate de oră, ceea ce i-ar da un motiv să mai întîrzie și el pe scaunul care parcă-l ardea.

Dar nu venea nimeni și doar în partea cealaltă a sălii se foiau cîteva băieți în jurul mesei aceleia lungi,

pregătită pentru banchetul la care nici pînă la ora aceea nu reușise Rusan să afle cine va lua parte. Și acesta era lucrul cel mai grav. Pe deasupra lungă așteptare îi ațîțase setea și ar fi cerut cu mare plăcere un pahar de apă minerală, dar i se părea că și așa a întins prea mult coarda, că și așa o pereche de ochi îl fila de după draperie, că și așa cineva se pregătea să dea semnalul pentru a-l arunca pe el afară. De aceea se uita cu insistență într-un punct fix, evitînd privirile chelnerilor și mai ales ale oberului, care apărea din cînd în cînd în ușa oficiului, controlînd de acolo munca celor ce aranjau tacîmurile și vesela la masa invitaților. Și simți o adevărată izbîndă, cînd, profitînd de un moment cînd nu se afla în preajma lui decît un puști cu bluză albă ce căra niște scaune, reuși să obțină de la acesta un pahar cu apă minerală. Din clipa aceea, cu un pahar pe jumătate gol în fața sa pe masă, devenise un consumator, și un consumator, se știe prea bine, nu poate fi dat afară de către nimeni. Sau măcar asta era raționamentul său, pe care îl făcea ca să se liniștească.

Dar ceva se întîmpla totuși și în local. Stînd de atîta vreme într-un loc, fără a fi observat de cineva, dar incercînd să observe el totul, Rusan simți o schimbare de atmosferă, un lucru se petrecea fără să-și dea seama cu precizie ce.

Iar afară, departe, se auzeau niște zgomote ca niște explozii sau ca niște bătăi de palme, Rusan nu-și putea da seama, dar gălăgia nu dură prea mult și el era prea preocupat de alte lucruri: masa cea lungă fusese aproape terminată, se puneau tocmai șervețelele în pahare, cînd își făcu apariția colonelul Marginean. Îl ignoră pe Rusan — deși acesta trebui să-și recunoască plin de mîhnire că ofițerul îl observase cînd el, fericit să-l salute, se ridicase în picioa-

re —, se apropie de masa cea lungă, șoptindu-i ceva chelnerului care îi venise în întâmpinare. Acesta se grăbi să iasă, însă abia făcu doi pași și de după draperie își făcu deja apariția oberul, ceea ce îi întări convingerea lui Rusan că oberul stătuse toată vremea și privise printr-o gaură a perdelei care-l despărțea de sală și că de atunci tot cîntărea dacă să-l dea pe el afară din local sau nu. Așa că Rusan răsufală ușurat pentru că, deși nu-l salutase, Marginean îl salvase totuși. Deocamdată.

Colonelul începuse să gesticuleze larg și să-i explice ceva într-un mod agitat oberului. (Rusan nu-l văzuse încă niciodată pe Marginean ieșindu-și din ale lui.) Oberul gesticula și el și era evident că nu se înțelegea deloc cu ofițerul. Îi tot spunea ceva și chiar încercă de cîteva ori să-l tragă spre bucătărie, dar Marginean nu se clinti din loc decît atunci cînd se răsuci pe călcîie și se îndreptă spre ușă. Călcîindu-și pe inimă, Rusan se sculă din nou în picioare, era prea curios să afle ce se întîmplă, dar colonelul reveni spre șeful chelnerilor, care-l urma la cîteva pași, gesticulînd și agitîndu-se. Și în timp ce ei discutau, Rusan se mai apropie de ei, făcînd eforturi să înțeleagă ceva mai mult decît cuvinte disparate.

— ...în trei sferturi de oră băieții mei fac un teren de fotbal pe locul ăsta, m-ai înțeles?

— Dar, domnule colonel...

— Și după ce o să demoleze clădirea, am să dau ordin să ducă toate cărămizile în fabrică, să le mai ardă o dată! Că fabrici de cărămizi avem destule în oraș! Ei, drăcia dracului!

— Și ce să fac eu acum?

— Ți-am mai spus: dacă vor festivitate s-o facă! Dacă vor să mănînce, s-o facă și pe asta. Și n-au de-

cît să se îmbete ca porcii! Dreptul lor. Dar dacă prind un ofițer de-al meu...

— O să vină și un general!

— O să vină dracu! Și pe urmă n-are decît! Eu vorbesc de oamenii mei! Eu atîta te rog: dacă vezi vreunul, că știu că îi cunoști mai bine ca mine, dacă vezi pe vreunul, spune-i că ultima lui misiune va fi să comande o subunitate care va demola toată șatra asta!

— Domnule colonel, spuneți-mi și mie ce să fac: nu pot să vin eu și să-i ordon unui domn ofițer să plece de aici, odată ce a intrat în local...

— Să vină mîine! Nu le cer să se călugărească...

— Dar dacă-s astăzi invitați?

— Știi dumneata cine-i invitat?

— Știu doar ce am auzit și eu... De unde să știu?... Dumneavoastră însă...

— Da... eu aș putea să le dau de lucru, nu? Asta voiai să spui, nu?

— Păi, nu ar fi mai simplu?

— Mai simplu pentru dumneata! Marginean se răsuca din nou pe călcîie și ieși. Din ușă mai strigă o dată: Să le spui ce am zis! Oberul îl urmă pînă la intrare, deși ofițerul nu mai avea cum să observe gestul său de politețe.

Între timp, rămas la cîțiva pași depărtare de masa sa cu paharul de borviz pe jumătate băut, Rusan calculă că dacă s-ar întoarce înapoi, oberul n-ar avea cum să nu observe manevra. Așa încît socoti că de data asta, oricît nu-i convenea alternativa, nu va avea încotro și va trebui să se îndrepte spre ieșire și el. Există posibilitatea să-l mai ajungă din urmă pe Marginean și, însoțindu-l cîțiva pași, să afle ce se întîmplă în oraș, posibilitate mică însă, nu mai mare de douăzeci-douăzeci și cinci la sută, după cum o estimează pe

loc, pentru că pe de o parte nu-l cunoștea ca lumea pe colonel și pe de altă parte acesta pornise ca din pușcă și într-o stare de excitare ce nu prevestea că ar fi dispus să se spovedească primului venit.

Îi venise însă întâmplarea în ajutor. Întorcându-se de la intrare, șeful chelnerilor aproape că se lovi de el.

— Vă rog să mă iertați, îi spuse, neștiind la repezeală de unde a mai apărut și clientul ăsta în fața lui. Cu zăpăceala asta...

— Dar de ce e așa o zăpăceală?

— Cu festivitatea...

Văzînd că celălalt nu are intenții agresive împotriva sa, Rusan socoti că ar face o prostie dacă ar pierde prilejul să-l tragă de limbă.

— Ce general ați spus că o să vină?

— Ce știu eu?! Eu-s cel mai mic aici! Cum am să le spun eu la domnii ofițeri că n-au ce căuta în local, cînd, ați văzut și dumneavoastră, nici comandantul lor nu îndrăznește s-o facă personal? Cîteodată mă și mir, zău, de domnul colonel... Eu să le spun! Bine că nu l-a rugat pe bucătar să le dea ordine!

— Aștept și eu un domn foarte important, începuse să-și turuie Rusan povestea și aproape că și el credea în ea. Este vorba despre o afacere cît se poate de serioasă... Mai serioasă decît toată festivitatea asta!

Oberul îl privi circumspect.

— Poate, dar aici vor veni și alți oameni grei. Se înclină puțin rigid și se pregăti să plece. Mai am atîtea de aranjat...

Dar Rusan îl apucă de mîneacă.

— Ce-o să se petreacă, domnule, aici? Ceva-ceva știu și eu, dar trebuie să aflu din timp... Poate că dacă au loc evenimente care... nu vă supărați... care nu-i convin domnului pe care-l aștept...

— Ați rezervat o masă?

— O masă ?

— Într-un fel sala nu este închiriată, dar o să fie multă lume...

— O masă... o masă... La asta Rusan nu se așteptase.

— Și nici liniște de discutat n-o să prea aveți...

— Eu am să-l aștept aici, vedeți, am ocupat acolo o masă, am și comandat câte ceva, o să vină și dînsul, o să servim un prînz ceva mai consistent, între timp o să avem răgaz să vorbim despre tot ce ne doare. După aia o să plecăm.

— O să trimit un băiat să-i dați comanda. Șeful de sală mai dădu o dată din cap și, eliberindu-se din mîna lui Rusan, care-l luase de braț, se îndepărtă.

— N-o să stăm mult, strigă Rusan după el, afacerile serioase se încheie din cîteva vorbe. Numai milogii vorbesc mult... Apoi se întoarse nemulțumit la paharul lui, dînd abătut din cap că încă n-a aflat mai nimic din ceea ce se pregătea în local și că în orice clipă poate să apară un chelner să-i ia comanda pentru un prînz copios pe care nu avea de gînd să-l servească. Și în cazul ăsta, în ziua de azi, de la ticăloșii ăștia te poți aștepta la orice...

4

Vancu își punea butonii la cămașă, cînd auzi cîteva lovituri puternice în ușă și încă înainte de a apuca să răspundă, intră în odaia sa Amarilli, profesoara de balet a școlii de la etaj. Îi povesti foarte agitată că în oraș are loc o festivitate și corepetitorul ei, care seara cînta la DACIA, fusese solicitat în ziua aceea în mod

excepțional și pentru dimineața, așa că ea a rămas cu copiii în sală, dar fără să-și poată ține ora în condiții normale.

Vancu o urmărea politicoș, dar nu se gîndea decît la faptul că va trebui să se obișnuiască odată pentru totdeauna să încuie ușa, altfel, așa cum era să se întîmple și în momentele acelea, putea să fie surprins tocmai cînd se schimba, situație cît se poate de penibilă. Absorbit de acest gînd, nu sesiză tonul interogativ al femeii, și ea trebui să repete întrebarea pînă ce o auzi el :

— N-ați putea dumneavoastră astăzi, în această împrejurare neplăcută, să cîntați la pian în locul corepetitorului ?

— În locul corepetitorului ?

— Da ! Era un „da”, atît de hotărît și de satisfăcut, încît Vancu rămase fără replică. N-ați putea dumneavoastră... începu pentru a treia oară femeia.

— Nu.

— Știu că vă place să cîntați. V-am auzit cîntînd la orgă.

— Se aude pînă sus ?

— Numai... numai într-un singur loc.

— În ce loc ?

— Numai într-un singur loc... În toaletă. Nu știu de ce.

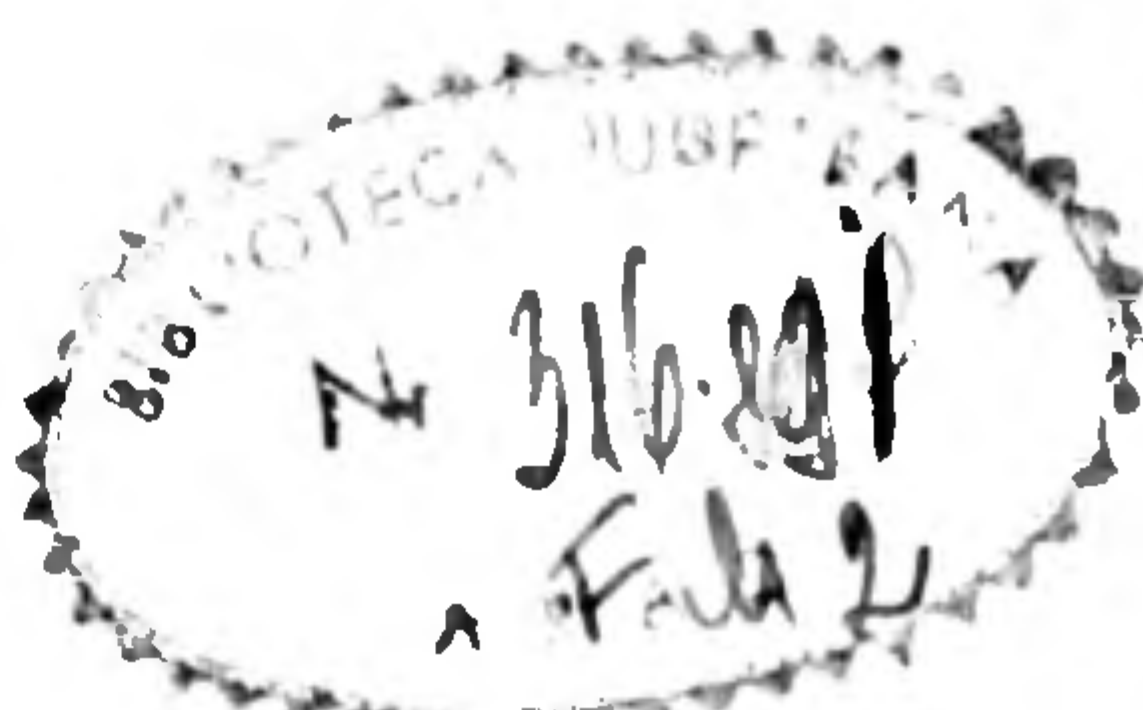
— O să mă interesez. O să fac ceva să nu se mai audă.

— Dar de ce ? E foarte plăcut.

— Să se audă în toaleta de la etaj cum cînt eu la orgă ? Îmi pare rău, dar nu pot să rămîn. Sînt și eu invitat la festivitatea aceea.

Amarilli se juca fascinată cu decorația prinsă de haina pregătită pe spătarul unui scaun.

— Pentru ce ați primit-o ?

— Habar n-am.

— Nu știți de ce ați primit decorația ?!

— Nu.

Pe urmă lui Vancu începu să-i fie neplăcut modul în care o expediază pe femeia din fața lui, dar era grăbit și îl enerva că a intrat peste el, fără să aștepte răspuns la bătăile ei în ușă. Îi explică totuși pe un ton mai blînd :

— Lucrurile au loc întotdeauna într-un context.

Termină în sfîrșit să-și prindă și manșeta de la mîna dreaptă și o dădu ușor la o parte pe Amarilli, care încercase să-l ajute.

— Cum adică într-un context ? Cînd primești o decorație atît de însemnată... E importantă ?

— E de clasa a doua.

— Și cîte clase sînt ?

— Cred că șase.

— Clasa întîia e cea mai mare ?

— Da.

— Înseamnă că e importantă. Ziceam că nu se poate să primești o distincție atît de însemnată fără să ți se spună de ce.

— Dar ce importanță are ? Vă repet că e vorba de un anumit context. Poate că dacă n-ar fi plouat peste capul meu cu atîtea moșteniri, nu m-aș fi ales și cu decorația.

— V-au dat-o pentru că ați devenit bogat ?

— Bănuiesc că a jucat și asta un rol...

Vancu își îmbrăcase și haina și stătea pregătit să plece. Dar femeia părea că nu sesizează nimic. Tînărul domn, care-și făcuse cîteva clipe scrupule pentru lipsa sa de politețe din dimineața aceea, începu să creadă că ar putea s-o și lovească pe Amarilli și aceasta tot n-ar fi în stare să realizeze situația.

— Dar nu e drept!

— Ce nu e drept?

— Iertați-mă, mi-ați fost simpatic pînă acum. Dar cum îți mai poate fi simpatic un om care este decorat numai pentru că s-a îmbogățit?

— Nu știu de ce am fost decorat. Poate nu numai pentru că m-am îmbogățit.

— Pentru că este foarte trist să constați că cea mai însemnată virtute pe care o ai este numai și numai bogăția.

— Bogăția n-am căutat-o eu. Și nici decorația.

Dar Amarilli nu-l mai auzea.

— ...Sînt destui oameni bogați în orașul acesta. Dar nici unul n-a fost remarcat numai și numai pentru asta...

— Dar pentru ce?

— Ar trebui să mergeți să dați înapoi decorația! Da, asta ar trebui să faceți!

— Cui s-o dau înapoi?

— După aceea veți putea să vă considerați din nou important și prin calitățile dumneavoastră.

— Nu m-am considerat niciodată important prin nimic.

Amarilli părea să-l audă iarăși:

— Nu-i adevărat! Fiecare om se consideră cea mai de preț ființă din univers. Altfel nu ne-am pierde fiecare atîta vreme cu noi înșine.

Vancu o privi, se gîndi o clipă să-i spună... s-o contrazică... i se părea atît de facil.

— Îmi pare rău, dar n-am timp să vin să fac pe corepetitorul. Acum trebuie să plec.

Femeia îl privi și ea și el nu putu s-o oprească să nu-i aranjeze decorația.

— Poate că nu știți! Poate că ați primit-o totuși pentru vreo faptă deosebită. Mă gîndesc că nu sînteți

chiar atît de bogat ca să vă confere numai pentru asta clasa a doua.

Vancu se abținu din nou s-o contrazică. Nu mai voia s-o lungească spunîndu-i că el, Vancu Gaură, a devenit atît de bogat încît ar putea și numai pentru aceasta să pretindă decorația clasa întâia.

Cineva bătu la ușă. Stătură amîndoi și ascultară, dar Vancu nu dădea nici un semn că ar vrea să deschidă. Iar mai tîrziu, cînd se decise să vadă cine e, afară nu mai aștepta nimeni și doar o umbră dispărea urcînd pe scări.

— Cine a fost? întrebă femeia.

— Nu știu. A plecat. Dar cred... cred că a fost Vale.

— Vale?! Amarilli se scutură cu oroare.

— Vine și aici ca pretutindenii...

— Am auzit că acum merge pe la ușile oamenilor și-i pictează aproape pe gratis: pentru o bucată de pîine, pentru o farfurie de supă.

— O duce greu...

— Asta?!

Vale făcea de ani de zile portrete pentru cine voia să aibă o „amintire”. Pe vremuri apărea în fiecare zi cu două scaune pliante în centrul orașului, un scaun pentru el, unul pentru client, cu creioane și coli și-și „imortaliza chipul”, după cum zicea, pe loc și pentru cîtiva lei. Se spunea despre el că e un pictor bun și unii îi cumpărau desenele, sperînd că odată se vor îmbogăți cu ele. Cu timpul însă vremurile deveniseră tot mai grele, orașul era mic, cei care voiseră să aibă portrete de Vale le aveau deja de mult, iar pictorul o ducea tot mai rău. Devenise un fel de cerșetor, inoportuna oamenilor, colile lui, pe care nu mai apuca să le folosească, erau tot mai murdare. Atunci s-a hotărît să nu-și mai aștepte clienții, ci să meargă din poartă în poartă, pentru a-și oferi serviciile. Cîte unii îi dădeau

de pomană, alții îi închideau îngroziți ușa în nas : cineva a observat că toți cei care au fost desenați de Vale mureau puțin timp după ce le făcea el portretul. Nimeni nu credea pe față în aceste coincidențe, dar nici nu se mai găsea cineva dornic să riște.

Nu se mai știa unde se adăpostește noaptea, dar ziua Vale era văzut colindând cu hîrțiile sub braț orașul — trebuia să trăiască.

— Nu vreți să-mi arătați și mie orga dumneavoastră ? spuse Amarili, și era evident că voia să-l uite cât mai repede pe pictor.

— Cum să nu ? Mîine vă convine ?

— Mîine ? De ce nu acum ? Haideți să-mi arătați orga !

„Ai cam întîrziat” îi veni lui Vancu să spună. Dacă femeia asta i-ar fi dat atenție cu cîțiva ani în urmă, mai mult ca sigur că și-ar fi pierdut capul. Așa însă... De cînd se îmbogățise era obișnuit să-i dea tîrcoale tot felul de femei. Mai ales la început.

— Acum pe dumneavoastră vă așteaptă elevele care vor să învețe să danseze, iar pe mine festivitatea la care trebuie să mă duc. Chiar dacă nu mă omor după ocazii de soiul ăsta...

— Atunci haideți să-mi arătați orga !

— Avem amîndoi treabă acum ! Vorbise blînd, dar hotărît și gîndi între timp că femeia aceasta insistă numai pentru că el s-a umplut de bani, cel puțin poate nu era conștientă de acest lucru. Pur și simplu averea a fost cea care a făcut-o să-l observe. Noi ne cunoaștem parcă de la unchiul meu, îi mai spuse pe cînd ieșeau și resimți într-un mod penibil amintirile de pe vremea în care ea nici nu observase că el există.

— Unchiul dumneavoastră... ?

— Lazăr.

— Lazăr vă e unchi? E chiar atit de bătrîn?

— Mi-e un fel de rudă. Nici eu nu știu exact ce. Dar m-am obișnuit să-i spun unchi.

— Știți că eu cunosc pe cineva care are un nepot mai bătrîn ca el? Mama sa l-a născut odată... adică mai tîrziu cu cîteva luni decît ea născut nora ei. Sînt sigur că și dumneavoastră cunoașteți familia!

— La revedere! îi spuse Vancu. Poate că într-o zi vă voi arăta și orga mea. O clipă se gîndi că va în-tîrzia sigur, așa cum și-a dorit. Se furișă în grabă în sala mare în care stătea orga, acum ar fi putut cînta liniștit cîteva minute, fiind convins că nu-l poate auzi nimeni, dar n-avea cine să-i apese pedalele de aer. Intră în dormitor și se privi curios în oglindă, costumul arăta impecabil, fluieră satisfăcut și se pregăti să iasă.

5

Lazăr, bărbatul al cărui nume a fost aici amintit de cîteva ori, era în vremea aceea cel mai important negustor de cherestea din ținut, chiar dacă acest lucru n-ar fi reieșit clar din scriptele pe care le țineau oficialitățile. Și asta în primul rînd pentru că se folosea de un foarte complicat sistem prin care asocia diferite persoane în interesele sale, persoane slabe și nepricepute, incapabile de a urmări drepturile care le reveneau. Se spunea că Lazăr era amestecat și în alte întreprinderi și societăți, peste tot unde nu existau acțiuni, pentru că în societățile pe acțiuni nu avea încredere. Mai existau și mici firme în care investise și el capital alături de patron și își apăra drepturile prin con-

tractele încâlcite și confuze pe care știuse să le încheie cu respectivii. Atît timp cît aceste firme mergeau bine, el își încasa partea și rămînea în cele mai bune raporturi cu proprietarul oficial, care în tot acest timp se bucura de sprijinul lui Lazăr, priceput să facă rost de marfă, atunci cînd aceasta nu se prea găsea sau să acopere unele hîrtii, dacă se nimereau a fi în neregulă. Dacă însă afacerile mergeau în deficit, Lazăr devenea necruțător. Cel puțin așa se zvonea. Propria lui situație financiară devenise atît de nebuloasă, încît, pe drept cuvînt, îi spuse odată nevastă-sii, într-un acces de furie, că dacă el ar muri cumva înaintea ei, nimeni nu s-ar putea bucura de pe urma lui de prea multă moștenire pentru că nimeni, în afară de el, n-ar fi în stare să adune banii din mulțimea locurilor în care i-a risipit.

Acest Lazăr nu se băgase pe față nici în politică și nu discuta vreodată acest domeniu. Politica și partidele i se păreau un lucru prea efemer, o firmă monstruoasă care se umflă, strivește totul în jur și se sparge ca urmare a atacurilor altor firme asemănătoare tocmai atunci cînd se pare că a strîns în ea mai multă putere. Și simțea tot mai intens că puterea pe față nu ți-o dă decît politica singură. (Lazăr nu era omul clipei, dar îi plăcea puterea.) Pe dedesubt, e drept, ajung banii. El obișnuia să spună că dacă ar avea bani mulți, ar putea să stăpînească mai sigur și mai trainic lumea decît Napoleon sau Alexandru cel Mare, care, după părerea lui, se prăbușiseră tocmai pentru că nu reușiseră să-și susțină ambițiile cu resursele lor materiale sleite. „Alexandru a murit într-o campanie” i-a replicat odată profesorul Penescu. Dar pentru Lazăr ăsta nu era un argument, pentru el și Alexandru cel Mare a murit epuizat financiar. „A dat faliment, ce mai!”

N-avea încredere în politică și curajul lui în afaceri dispărea atunci când se gândea să „investească” ceva în această „firmă”, care i se părea ca o societate pe acțiuni. Dar politica, își recunoaștea el, permite afișarea nestingherită a puterii, satisface vanitatea și, ceea ce e mai important, îngăduie lovituri financiare de pe poziții de forță. Iar acesta era un lucru pe care Lazăr nu l-ar fi lepădat. „Fost prim-ministru cerșind la colț de stradă n-am văzut încă” spunea el ori de câte ori cădea câte un guvern, iar în legătură cu vanitatea... vanitos era și el.

Stătea în ziua aceea de vorbă cu Raica, un mic negustor din oraș, coautorul unui fantastic proiect de canalizare a Timișului, care venea la el de două ori pe an să-și cumpere lemne de foc, și discuta cu el, gândindu-se la toate astea.

— Când ai bani, ți-e frică să nu-i pierzi, când nu-i ai, nu mai știi ce să faci ca să ți-i procuri...

— Azi dacă nu ai bani, domnule Raica, ești un om mort. Poți să fii frumos ca un sfânt, femeia o să se uite lung după dumneata, dar tot un cocoșat milionar o să câștige alegerea ei.

— Asta a fost întotdeauna așa, domnule Lazăr.

— Și va fi întotdeauna așa!

— Nu știu. Cea ce am observat este că nu întotdeauna s-au putut câștiga atât de repede și de ușor banii.

— Atunci de ce nu câștigi și dumneata câteva milioane? Și fiindcă Raica dădea din mâini, vrînd să spună că „lucrurile nu-s chiar atât de simple”, Lazăr îl asigură că banii nu se câștigă mai ușor ca altădată, ci că se pierd mai repede.

— Credeți?

— Sigur că da. M-am gândit de multe ori la asta. Odată am încercat să vorbesc și cu profesorul despre aceste lucruri.

— Cu care profesor?

— Cu care?! Cum cu care? Cu profesorul Penescu, bineînțeles. El, ca de obicei, n-a fost de acord cu mine. Și cum o să fie? Pretinde că în antichitate și în evul mediu se puteau pierde mai ușor regate. Nici nu mă miră. El care n-are nici o lețcaie, sigur că are impresia că bogătași n-au existat decât în cărți.

Raica se juca discret cu lăntșorul de la ceas. El venea anual de două ori la Lazăr după lemne: prima dată pentru că trebuie, oricum, să te aprovizionezi cu combustibil, nu? A doua oară pentru că la început nu putea ști exact ce fel de iarnă va urma, dacă va mai fi necesar încă un mic supliment și cât de mic va fi acesta. Dar mai era și motivul că îi plăcea să vină în biroul lui Lazăr, să stea să bea vișinată și să discute cu un om care n-a fost niciodată lovit pe față de greutatea financiară și care reprezenta o permanență în viața sa.

— Uite ce-i, domnule Raica, spunea Lazăr, să intri în politică nu-i greu. Azi poate s-o faci orice nepri-copsit. Dar odată urcat pe val să te poți menține, asta să te văd cum reușești!

— Nici eu n-am făcut politică. Poate că dacă făceam, aș fi reușit și cu canalul acela... Apoi s-ar fi circulat cu sute de șlepuri între Dunăre și Lugoj... Doamne și cât am luptat! Și cât ar fi fost de frumos... Dar poate că încă nu-i prea târziu! Vă dați seama ce avantaje ar fi adus canalul acesta țării?

— A, nu! Aici ai greșit dumneata! Nu se poate face un lucru fără bani. Or, dumneata tocmai asta nu aveai: bani. Și pe urmă te-ai mai și asociat cu un pîrlit...

— Dar a fost și ideea domnului Stein. Azi, sigur nu mai pot folosi și numele lui, dar memoriile pe care le-am făcut în ultimul timp către diferite foruri au fost concepute și de domnul Stein, chiar dacă dînsul, dată fiind situația, nu-și poate depune semnătura.

— Tot mai sperați ?

— Dar acum șansele sînt mai mari ca oricînd. În cazul unui război...

— Dacă v-ați fi asociat cu altcineva, poate că lucrurile s-ar fi aranjat demult.

— Cu cine ?

— Cu un politician. Cu unul care să aibă nevoie de canalul dumneavoastră în discursurile sale.

— I-am propus de atîtea ori domnului doctor Jagger...

— A, nu lui ! Unui politician nou.

Raica se sculă și veni aproape de Lazăr :

— Nici ăștia n-au bani, domnule !

— Cum n-au bani ?

— N-au pentru așa ceva !

— Deci ați fost și la ei ?!

Raica se fîstîci, se jucă învîrtindu-și pe deget lănișorul de la ceas, apoi mărturisi, roșindu-se tot :

— Știu că dumneavoastră n-o să spuneți și altora... Am fost la început la ăștia de aici. Pe urmă ne-am dus și la București.

— La cine ?

— Păi, la ministere. Vedeți dumneavoastră : în ziare citești mereu despre tot felul de milionari cu patru clase care au aruncat pe piață produse complicate, de pe urma cărora s-au îmbogăți. Pe noi nu ne crede nimeni. Toți ne întrebă ce studii avem.

— Dacă n-aveți bani... Le trebuie și lor garanții...

— Ce garanții să le dăm? Cînd află că n-avem bani, ne privesc ca pe niște cerșetori... Că de parcă dacă am avea fonduri destule ne-ar mai trebui ei...

— Mai ales dacă-l reprezinți și pe domnul Stein...

— De ce nu? El, pînă nu se schimbă vremurile, nu poate să facă deocamdată nimic. Că o să se schimbe, nu?

— Și cu asta v-ați ales din călătoria de la București?

— Da... adică... Domnule Lazăr, dar să nu spuneți la nimeni! Am fost și mai sus. Am fost și la un... la un secretar al mareșalului. Numai eu și domnul Stein știm cît am plătit ca să ne primească. Se spune că... domnul ăsta, nu vă pot spune cum îl cheamă, ar fi mîna dreaptă a mareșalului.

— Și ce v-a spus această mînă dreaptă? V-a dat speranțe, nu?

— Da!

— Păi, sigur! Că altceva ce să vă dea?

— Nu vorbiți, vă rog, așa! Eu nu pot să vă spun acum absolut totul, dar speranțe există.

— Mă rog! Atunci să fie într-un ceas bun! Și atunci ați aflat că ăștia n-au bani pentru așa ceva?

— Iertați-mă, dar nu vă pot spune mai mult. Pur și simplu nu se poate! Atîta numai așa vrea ca... dacă așa afla cu certitudine cine va veni astăzi la festivitatea aceea... Știți, la amiază la *Dacia*... Poate voi reuși să mai întîlnesc pe cineva...

— Vă duceți și dumneavoastră?

— Ne-am gîndit mult ce să facem... Am să mă duc. Am rezervat o masă, undeva într-un colț, și am să observ dacă nu voi putea da de cineva care să fie interesat de proiectul nostru.

— Și veți împărți costul acestui prînz cu domnul Stein, bănuiesc.

— Da, numai că n-am putut afla din timp cine o să vină. În felul acesta va trebui să acționez pe loc, fără să mă pot pregăti înainte. Lucrurile bazate pe întâmplare nu ne prea plac...

— Aha!

— Dumneavoastră întâlniți mai multă lume... Nu ați aflat cine o să participe?

— Îmi pare rău... Nu m-a interesat.

— Se zvonește că și Antonescu s-ar putea să vină.

— Ei, dacă se zvonește...

— Dar am aflat că nu-i adevărat!

— V-a spus chiar el?

Raica se roși tot.

— Domnule, eu am vorbit cu dumneavoastră deschis. Poate chiar prea deschis, eu... nu trebuie să vă bateți joc!

— Ascultați aici, domnule Raica! Domnul ăsta Stein are noroc că i-au luat prăvălia și i-au dat-o lui Duma. Pot să-mi închipui în ce hal îl fură!

— Am vrut să-i iau eu prăvălia!

— Păi, sigur!

— Mi-a fost jenă. Să-i dau toată ziua ce-i al lui...

— Nu v-ar fi pus nimeni să-i dați ceva!

Raica îl privi cu tristețe, apoi se sculă să iasă. Nu mai simțea nici o plăcere din discuțiile purtate în micul birou al lui Lazăr, din păhărelul cu vișinată cu care a fost îmbiat ca de obicei și din sporovăiala cu gazda. (Deși, după ce a plecat, pe drum, își zise că în fond nici Lazăr nu a preluat nici o firmă evreiască „romanizată“.)

— Nu v-ar fi pus nimeni să-i dați ceva, repetă Lazăr, și Raica se miră că celălalt nici nu observă că el s-a sculat în picioare și e gata de plecare și că nu-i mai face nici o plăcere vișinata. (Nici măcar primul păhărel nu l-a băut decât pînă la jumătate.) E o tîm-

penie, continuă Lazăr, e o tîmpenie să încerci să schimbi legile, care și așa niciodată nu-s bune. Și ar fi o tîmpenie și mai mare să încerci să le schimbi cînd îți convine ce spun ele.

— Ba mie nu-mi convine!

— Ce nu vă convine?

— Adică... vreau să spun... Lui Raica începu să-i fie frică de o discuție cu Lazăr. Și mai ales de o discuție politică...

— Ce nu vă convine? Lui Stein trebuie să nu-i convină că i s-a luat prăvălia. Numai că are noroc că i-au dat-o lui Duma, care-i atît de prost, încît Stein poate s-o ducă aproape ca înainte. La el altfel se pune problema ca la Duma. Că Duma ce zice? Că-i proastă legea că-l mai lasă și pe Stein să-și scoată niște bani din prăvălie. Iar Stein zice că-i proastă legea că i-a luat prăvălia. Numai că Stein e mai șmecher și păcălește legea, iar Duma-i atît de prost, încît nu-și dă seama că nu stoarce nici un sfert din cît ar putea scoate din afacerea asta. Numai cu Rusan putea s-o nimerească Stein la fel de bine. Doi proști mai mari nici nu există în orașul ăsta.

— Dar dumneavoastră de partea cui sînteți, domnule Lazăr?

— Eu? Eu nu-s de partea nimănui. Eu-s de partea mea.

— Atunci eu... eu plec.

— Plecați la *Dacia*? Asta nu pot să pricep cum poate fi Stein atît de găgăuță să vă plătească masa, cînd e clar că e eliminat din toată povestea.

— El plătește numai jumătate.

— De ce? Crede că lucrurile se vor schimba chiar atît de repede?

— El... adică vreau să spun că noi... Domnule Lazăr, cred că nu trebuie să vă amintesc să nu vorbiți cu nimeni despre ce am discutat noi aici!

— Cu cin' să discut?

— Sîntem destul de necăjiți și așa! Nu ne mai trebuie încă o belea pe cap!

— Domnule Raica, parcă ați fi un copil mic! De aia n-ați reușit să faceți nici o brînză cu canalul ăla! Pentru că nu sînteți nici prost și nici leneș și destul de obraznic să bateți pe toată lumea la cap cu chestia asta. Dar sînteți prea sentimental. Cînd ai balast îl arunci, altfel îl cari toată viața ca o povară după tine.

— Da. Adică nu știu, eu nu mă pricep... Vreau numai să spun... La revedere!

— De ce fugiți așa? Dacă-i sfîrșit Stein, nu înseamnă că sînteți și dumneavoastră în aceeași situație. Ați putea să faceți poate treabă bună.

— Poate. Dar Raica se afla deja în ușă.

— Nici nu știți cine o să vină astăzi la *Dacia* și e încă și prea devreme să vă consumați prînzul pe care vi l-a comandat domnul Stein.

— Mai am de lucru, spuse Raica, și-i era imposibil să-i mai aducă o dată aminte lui Lazăr să-i trimită lemne mai uscate și mai bune ca data trecută.

Iar lui Lazăr îi părea rău și-i era ciudă că se pește de dorul de a mai bate cîmpii cu unu' ca Raica. Îl înjură cu glas tare și aruncă în perete cu ciudă o jumătate de măr care stătea de cu seară pe stativul lui Rusan, asociatul și cumnatul său. De o jumătate de zi văzuse bucata aia de măr acolo și tot vruse să-o arunce fiindcă-i făcea greață și-l enerva, dar îi fusese mereu lene să se scoale de pe scaun numai pentru asta. Și acum a plecat și timpitul ăsta de Raica, s-a dus cu ideile lui de față mare cu tot și l-a privit din ușă cu

atîta frică și cu atîta dezaprobare numai pentru că a încercat să discute cu el și nu s-a limitat să-l întrebe cum va fi vremea și ce se mai aude de războiul din lume. Bucata de măr căzuse pe dușumea lîngă perete și lui Lazăr îi era scîrbă s-o apuce și-i era ciudă că-i e scîrbă de așa ceva numai și numai pentru că tîmpitul ăla de Rusan își pusese pe ea cuțitul pe care și-l tot vîra în gură.

Iar cînd a aruncat în sfîrșit mărul pe fereastră, s-a gîndit tot timpul că va trebui să treacă pe lîngă el atunci cînd va ieși și-și dori o zăpadă bună care să acopere între timp curtea cu tot ce era aruncat acolo.

6

În loc de zăpadă, în curtea depozitului lui Lazăr nu apăru decît cumnatul Duma, cel cu care nu mai vorbea de peste douăzeci de ani. După atîta vreme, acesta îndrăzni să vină la sediul firmei, al cărei coproprietar fusese și el în tinerețe, doar însoțit de încă trei inși, toți patru purtînd pe sub paltoane diagonala încinsă peste cămașa verde.

Lazăr era încă la fereastră și-i văzu din prima clipă. Întîiul său impuls fu acela de a chema birjarii care se găseau în curte și de a-i asmuți împotriva noilor veniți. Nu era însă nici suficient de sigur pe oamenii pe care-i avea la îndemîină și nici nu era convins că ar proceda bine dacă ar accepta o bătaie ziua în amiaza mare la el în depozit. Mintea începu să-i lucreze cu viteză : cel mai indicat lucru ar fi să se facă nevăzut — dar nu mai avea pe unde să dispară. Și, pentru prima

oară, își dădu seama că odăița sa, la care ținea atât de mult, avea serioase lacune strategice.

„Bine măcar că nu e și imbecilul de Rusan de față“ mai gândi el, presimțind că ar putea trece prin momente penibile. Dar nu-i venea totuși să creadă că un timpit ca Duma ar fi capabil să profite cu adevărat de unica situație din viața lui în care a ajuns să-i fie superior. (Păi, dacă am profita de toate situațiile care ni se oferă?... Darămite când ești pentru prima oară în această situație...)

Cînd cei patru intrară în cameră — fără să bată la ușă, lucru care și el îl neliniști pe Lazăr, pentru că acesta nu crezuse ca Duma să fi învățat atât de profund lecția —, îl găsiră pe negustorul de cherestea cocoțat pe masă și încercînd să repare ceva la lampă.

— Ce doresc domnii? întrebă el, în timp ce înșuruba becul. Coborî și glasul îi suna la fel ca oricînd.

— Te miri că mă vezi aici, domnule Lazăr, se grăzăvi Duma, încercînd să-i dea vocii inflexiuni cît mai batjocoritoare.

— Ca să fiu sincer... Lazăr mai cîntări o dată situația. Oamenii lui Duma erau mai tineri ca el și cel puțin doi dintre ei păreau destul de bine făcuți pentru ca împreună să-i ia orice șansă în cazul unei bătăi. Și era tot mai evident că asta va urma: o să-l bată ăștia bine și o să-i devasteze biroul. Privindu-le rînjetele se încredința tot mai mult că nu se înșela. Mai făcu încă o dată la repezeală și bilanțul oamenilor pe care-i avea în curte și trebui să-și recunoască din nou că indivizii au sosit într-un moment cît se poate de afurisit, cei doi vizitii de sub șopron nefiind dintre cei care ar avea curajul să intervină. (Și nici n-ar fi fost în stare să echilibreze situația.)

— Nu ne poștești să luăm loc, cumnate, scumpul nostru cumnat?

Mai erau cîinii. Cei doi ciini i-ar fi sfîșiat pe toți, dar din păcate ziua erau legați undeva lîngă gardul din fundul depozitului. În afară de asta, erau ca niște fiare, nu ascultau decît de paznicul de noapte, dacă ar fi năvălit cumva în încăpere, ar fi sfîșiat și oaspeți și gazdă.

— V-am spus eu că n-o să se bucure cînd o să ne vadă că venim, continua să se grozăvească Duma.

Se trînti pe scaunul de la biroul lui Lazăr, alți doi se așezară în fotolii, al patrulea pe masa lui Rusan. Lazăr rămase în picioare lîngă geam. Se uita încet la fiecare, încercînd să și-i întipărească pentru vecie în memorie. „De omorît, n-or să mă omoare, dar eu am să-i las lați pe toți. Să scap numai de aici, că pe urmă îmi adun și eu haita!” Avea el și oameni pe care se putea bizui. O să le-o plătească înzecit.

— Să știi, cumnate, că dînșilor nu le place cum te porți. Dar de mirat nu ne mirăm: am auzit destule porcării despre tine. Am auzit și despre ce le-ai spus oamenilor tăi despre legiune și căpitan.

— Repetați-ne și nouă, domnule Lazăr, ce ați afirmat despre legiune și căpitan! mai spuse unul, și Lazăr nu-și aminti să fi văzut vreodată mutrele tovarășilor lui Duma.

— Cui i-am spus?

— Nu-și amintește! făcu Duma și era mai rumen ca oricînd.

— Poate-i amintim noi.

— Mai tîrziu, vă rog. Vă rog!

Glusul lui Duma deveni umil și Lazăr realiză că nu cumnatul lui e șeful, ceea ce nu-i convenea defel. Începu să regrete că s-a bazat atît pe prostia cumnatului. Dar ce ar fi putut să facă?

— Mai tîrziu! Mai înainte o să-l rog pe domnul Lazăr să facă un mic bilanț în fața noastră, să ne

pună actele aici pe masă și să ne arate cu cât m-a furat pe mine, atunci când m-a îndepărtat de la afacerile pe care le-am moștenit. După aceea... După ce îndreptăm și greșeala asta, e al vostru, camarazi!

Lazăr mai stătea tot lângă fereastră. Dacă ar fi deschis-o pentru a încerca să sară, l-ar fi prins imediat. Să strige după ajutor nici n-ar avea rost și nici nu era în felul lui de a fi. (Nu orice om poate striga „Ajutor“.)

— Ei, hai actele, domnule Lazăr, actele!

— Luați-le! Dar mai întâi mergeți acasă la mine și cereți de acolo cheile de la seif. Le-am uitat...

— Domnule Lazăr, spuse cel ce ședea pe masa lui Rusan, vă dați seama că vă aflați într-o situație dificilă? Nu credeți că este în interesul dumneavoastră să se gate totul cât mai repede? Nu credeți?

„Asta-i deștept! Doamne cât e de deștept! Numai că n-o să se gate decît atunci cînd am să vă fac să lingeți cu toții pămîntul! Atunci o să se gate!”

— N-am cheile la mine.

— Ei, în cazul ăsta..., făcu cel ce ședea pe masă și un altul se sculă din fotoliu și se îndreptă spre Lazăr. Acesta mai avu timp să se gîndească la felul cît se poate de neîndemînic în care a procedat și-și spuse că n-ar fi trebuit să le arate acestor indivizi de la început toată ostilitatea sa. Poate că dacă i-ar fi îmbiat cu niște vișinată, dacă le-ar fi oferit niște țigări fine, poate că dacă ar fi început să rînjească și el, ar fi avut unele șanse de a-i cîștiga pe indivizi de partea lui, mai ales că Duma nu părea să fie decît un trepăduș de rînd, iar Lazăr nu se îndoia nici o clipă că ar fi în stare să se impună oricînd în locul lui. Și chiar dacă n-ar fi reușit, dacă n-ar fi reușit să-i obțină de partea sa, ar fi cîștigat totuși vreme, între timp putea să mai sosească un mușteriu sau un om de-al

lui după instrucțiuni, lucrurile ar fi răsuflat în tot depozitul și chiar și peste gardurile sale, s-ar mai fi putut întâmpla atâtea... Așa, tot ce putea să facă era să se lase bătut cât mai repede de către indivizii aceștia care nu păreau nici măcar prea furioși, care probabil că nu doreau decât să-și îndeplinească îndeletnicirile care le reveneau în ultimul timp, fiind încredințați că asta se cuvine să facă, fiind convinși că în felul acesta doar pot scăpa de un dușman. Și cum să le scoată din cap că nu el este dușmanul lor adevărat, când nimeni nu ar fi putut spune când și cum le-a intrat în cap că Lazăr, tocmai Lazăr, este unul dintre inamicii lor cei mari? Că Lazăr nu era cu ei, era o cu totul altă poveste și dacă altădată lucrurile ar fi putut constitui două realități paralele, acum ele se constituiau într-o unică inaderență; trecuse prea multă vreme și nici ei n-ar mai fi putut spune când și cum au ajuns să-l socoată pe unul și pe altul dușman, când au hotărât că acești dușmani trebuie înlăturați — chiar și omorâți —, cine le-a spus prima dată toate astea și cine mai pe urmă. Da, cu o parte era clar, o parte dintre dușmani li se opuneau pe față, dar ceilalți cum de au ajuns să fie considerați și ei la rîndul lor dușmani? Dar ce importanță are? Ce importanță mai aveau toate astea? Au ajuns să știe unele lucruri, le învățaseră bine și credeau în ele, sau mai bine zis apucaseră să gîndească doar cu ajutorul acestor lucruri învățate, erau hotărâți să le ducă la îndeplinire. Lazăr n-avea nici un motiv să se îndoiască de intențiile lor pentru că asemenea oameni, odată intrați în noroi, mergeau înainte, le plăcea să meargă înainte, nici măcar nu-și mai puneau problema că s-ar mai fi putut trăi și altfel, amenințarea și ducerea la îndeplinire a amenințărilor devenind modul lor de viață, viața lor. („Și viața o iei așa cum este, nu-i așa?”)

Nu, nu încăpea nici o îndoială cu ce intenții se apropia vlăjganul de el. „Să se gate cât mai repede actul ăsta”, își zicea Lazăr și aproape că o spuse cu voce tare, adresându-i-se celui ce a afirmat asta de la început. Singurul lucru pe care-l putea face era să-și ferească pe cât posibil fața. Așa că și-o acoperi cu brațele.

Dar probabil că, atunci când regretase că nu încercase o altă tactică împotriva agresorilor săi, Lazăr s-a uitat cu insistență la vitrina de lângă el. Individul care i se proțăpise în față îi urmărise privirea și începu să examineze ce se găsea pe după sticlă.

— Cheia, spuse el, încercînd să deschidă ușa vitrinei.

— Am uitat toate cheile acasă.

Individul își scoase căciula, își vîrî pumnul în ea ca într-o mănășă și zdrobi geamul dulapului. Apoi își îndesă căciula înapoi pe cap și începu să scotocească printre sticlele dintre rafturi. Cele mai multe aveau etichete frumoase, dar erau goale aproape toate, cu excepția a vreo două-trei clondire cu vestita vișinată. Fără să se uite în urmă, când găsea o sticlă care mai conținea ceva, individul o arunca destul de precis spre colegii săi, care o prindeau din zbor. Doar în fața lui Duma se sparse pe masă o butelie ce mai conținea cîteva degete de lichior, și licoarea verde-portocalie murdări hîrțiile lăsate de Lazăr pe biroul său. Sticlele goale erau aruncate direct pe dușumea. Dar nu erau izbite cu ură, cele mai groase nici nu se spărgeau. Omul pur și simplu nu făcea decît să lucreze sistematic. Din cînd în cînd mai spărgea din sticla vitrinei, atunci cînd gaura nu-i îngăduia să ajungă într-un colț de raft.

Duma se agita în culmea fericirii. Întindea mereu brațele, sperînd să i se arunce și lui ceva de băut, dar de cînd nu reușise să prindă sticla de lichior, nu mai primise nimic.

— Acum, îi strigă lui Lazăr, bătînd între timp cu palmele un ritm îndrăcit în masă, acum, dacă ai avea umor, ne-ai da cheile de la vitrină. S-o deschidem. Și după ce o să spargem exact la fel și seiful, o să ne dai și cheile de la el.

„O să spargeți pe dracu'! Seiful n-o să-l deschideți cit o să trăiți! O să spargeți pe dracu'! Pe dracu' o să-l spargeți!” Lazăr se trăgea încet înapoi spre geam, începînd să apese cu spatele deschizătorea. Nu-și făcea mari iluzii că ar putea să scape fără o bătaie bună, dar era convins că pe toți cei patru agresori de azi o să-i răsplătească în curînd cu vîrf și îndesat. Aproape că uita de momentele prin care trecea la gîndul răzbunării. Simți că ar putea să deschidă brusc fereastra. Mai rămînea însă celălalt canat... Se uită pe furiș să vadă ce-i de făcut și aproape că nu-i veni să creadă cînd îi zări intrînd pe poarta depozitului pe doi dintre birjarii lui, oameni devotați, bătăuși notorii și pe care-i avea la mîna cu destule pentru a fi sigur ziua și noaptea de devotamentul lor fără margini. Și — culmea! — imediat după ei intră în curtea depozitului și colonelul Marginean. Un asemenea noroc nici măcar nu visase!

Acum era necesar să-și schimbe planurile. În primul rînd trebuia să le dea cumva de știre celor doi vizitii să intre în birou. Deocamdată îi vedea apropiindu-se de șopronul sub care își pierdeau vremea și ceilalți birjari, dar îndepărtîndu-se de clădirea în care se afla el. Și, colac peste pupăză, nici ofițerul nu părea grăbit să vină să stea de vorbă, ci se plimba cu mîinile la spate prin depozit și — Lazăr trebui să se

întoarcă destul de imprudent pentru a-l putea urmări în continuare — amenința să se piardă printre stivele de lemne, pe care părea să le treacă în revistă asemenea unui comandant forturile pe care le avea de apărat înaintea unei mari bătălii.

Cel ce ședea pe masa lui Rusan întinse gîtul și văzu și el mișcarea din curtea depozitului.

— Pleacă de la fereastră, domnule Lazăr!

Într-o fracțiune de secundă acesta își calculă șansele. Avea de ales între două alternative: fie să deschidă cu orice risc geamul și să strige după ajutor (dar am mai spus că el nu era omul care să strige „Ajutor!”), riscînd să rămînă prizonierul agresorilor săi, fie să încerce să mai cîștige timp pînă ce Marginean se va decide să intre în birou, Lazăr fiind convins că indivizii care erau atît de curajoși cu el nu vor îndrăzni să se opună unui ofițer superior activ, în uniformă și în exercițiul funcțiunii. Se hotărî pentru aceasta a doua alternativă, cînd îl străfulgeră un gînd care-l făcu să-i țîșnească transpirația pe frunte: dacă cei doi birjari care fuseseră de la început în depozit și care au văzut venirea acelor indivizi suspecti erau în cîrdășie cu ei și le-ar explica celorlalți și lui Marginean că stăpînul depozitului este plecat, că nu se întoarce decît mai tîrziu și că nu va putea fi găsit decît spre seară?

— Pleacă de la fereastră cît te mai rog!

Ceilalți doi tipi erau ocupați cu sticlele, iar Duma habar n-avea și continua să bată cu palmele în tabla mesei.

Cămăruța în care-și avea Lazăr biroul era mică, din doi pași puteau să fie toți patru peste el, dar n-avea de ales. Își dădu ochii peste cap și apăsînd cu toată puterea spatelui, lăsîndu-se să alunece în jos de parcă ar fi leșinat, desfăcu primul rînd de geamuri.

Apoi, ținându-se de inimă, se suci cu 180 de grade și se apucă de mânerul geamurilor exterioare. Totul nu dură decît cel mult două secunde.

Duma mai bătea darabana în masă, ceilalți doi, deveniți atenți la a doua somație a celui de pe masa lui Rusan, încă nu înțelegeau ce se petrece. Doar acesta din urmă sări de pe locul său și se repezi să-l prindă pe Lazăr, care se făcu nevăzut prin fereastra scundă.

— Aici! le urlă el oamenilor săi și strigă din toată inima, fără nici o șovăială în glas, dînd un ordin și nu chemînd în ajutor.

Și cînd două mîini puternice îl apucară de mijloc, încercînd să-l tragă înapoi, își spuse că nu poate să fie decît unul singur cel care l-a atacat și de unul singur nu-i era frică, așa că lovi din întoarcere și cu toată puterea.

— Prindeți-i! le mai strigă oamenilor săi să nu ne scape unu'! Redevenise din nou el, își regăsise toată autoritatea asupra celorlalți și se amăgea la gîndul că niciodată nu renunțase la felul său de a fi, poate cu excepția unui singur moment, atunci cînd își duse brațele înaintea feței, încercînd să iasă cît mai puțin zdruncinat din contactul pe care-l bănuia inevitabil. Apoi multe zile își tot căută scuze și justificări pentru gestul acela, unicul care-i umbrea niște minute rămase scumpe în amintire prin modul triumfal în care s-au terminat. Cu timpul începu să creadă tot mai mult în cele pe care le povestea și care, la urma urmei, nici nu erau chiar minciuni; amintea, de pildă, de faptul că, deși a fost atacat de patru vlăjgani veniți cu intenția evidentă de a-l jefui și de a-l cotoconi, nu s-a ales cu nici un fir de praf mișcat de pe haina sa, cu toate că a fost singur cu ei timp de aproape o jumătate de oră. Da, de devastat i-au devastat biroul, și asta o povestea cu mult mai mult lux de amănunte

decît tot restul, n-a putut să se opună pagubelor pe care i le-au pricinuit, dar acestea au rămas în domeniul strict material și în nici un caz spiritual, pentru că cine a ieșit învingător din toată povestea nu a rămas un secret pentru nimeni. Și, pe urmă, modul atît de ingenios în care a ascuns cheile în abajurul de la lampă, loc în care niciodată nu le-ar fi trecut bandiților prin cap să le caute, nu putea decît să facă să le crească stima asociaților lui Lazăr față de el, care s-a dovedit mai mult ca oricînd capabil să țină în securitate și în secret tranzacțiile pe care le făcea.

Și îi reușise atît de bine și săritura pe geam cu strigătul acela prin care-și chemase oamenii la asalt, încît nimeni n-a rămas nici o clipă cu părerea că ar fi cerut ajutor. Se purtase ca un comandant care se retrage strategic pentru a-și atrage inamicul în cleștele flancurilor gata de atac.

„O mare victorie!” își zise Lazăr în timp ce asista cum fotograful pe care l-a chemat prindea în obiectiv urmele cîmpului de luptă din biroul lui. „O mare victorie!” și în mod cu totul ciudat, flerul îl învălă din nou, nefiindu-i nici o clipă teamă de urmările la care se expunea din partea legionarilor și sugerîndu-i în mod vag că după apropiata lor înfrîngere — pe care de asemenea o simțea! — nu va avea decît de profitat cu vîrf și îndesat de pe urma celor întîmplate în ziua aceea.

Și colonelul... Și el se purtase așa cum se așteptase Lazăr, nefiind nici măcar dispus să le acorde vreun cuvînt indivizilor, aruncîndu-i afară din depozit și venind la Lazăr să-i strîngă mîna în tăcere și bărbătește. Moment pe care Lazăr se pricepu să-l promoveze cu încîntare și gravitate.

Și doar gestul acela, atunci cînd și-a ascuns obrazul în fața unuia dintre învinșii săi, îi rămînea mereu

ca o durere într-una din amintirile sale cele mai frumoase. Îi evoca prea mult copilăria în care obișnuise să ia bătaie de la alți golani în lupte pe care nu le putea evita și în care era înfrînt întotdeauna dinainte, copilărie tristă, dar școală cu atît mai prețioasă pentru ciocnirile care au urmat. Nimeni nu-și amintește de un simplu gest de apărare — legitim și rațional — își tot spunea, și așa și era, dar ar fi dat oricît ca nici măcar acea unică pată să nu fi existat în comportarea sa.

Despărțindu-se de Marginean și oferindu-le celor doi vizitii din vișinata care mai rămăsese, așteptînd fotograful, își aminti de ceilalți doi birjari, cei care stătuseră impasibili sub șopron, în vreme ce el, patronul lor, se afla în primejdie. Cumpăni dacă erau lași sau vînduți și hotărî să-i concedieze pe loc.

Așteptă apoi să cadă legionarii pentru a-i denunța pe amîndoi de un trecut verde.

7

Domnul Rusan se mai afla la masa lui din sala mare a restaurantului *Dacia*, cînd îl văzu pe Caius Moldovan. Pînă atunci Rusan se străduise să amîne ferm și pe un ton cît mai „de sus” comanda pe care în sfîrșit venise să i-o ia un chelner și se mira nespuse cum poate totuși un restaurant atît de important să nu fie vizitat de absolut nimeni de atîta vreme de cînd se afla el acolo. Nu-i vorbă, nici personalul nu era în ziua aceea prea săritor cu puținii mușterii care se arătaseră, nehotărîți, în ușă, dar de aici pînă la a nu servi nimeni nimic de vreo oră... Începu să regrete

că nu rămăsese în cafeneaua de peste drum, unde — de bine de rău — cunoștea o mulțime de lume de la care ar fi putut afla pînă la urmă lucruri mult mai consistente. „În mijlocul codrului nu vezi pădurea din cauza copacilor“, găsi Rusan explicația suficientă pentru a-l determina să părăsească masa cucerită atît de greu.

Dar tocmai atunci apăru și domnul Caius Moldovan. Rusan se cunoștea destul de vag cu noul venit, șezuseră de mai multe ori la aceeași masă în vreun local, avînd cunoștințe comune. Altădată abia că-și dădeau bună ziua pe stradă, iar acum domnul Caius Moldovan se grăbi să vină la masa domnului Rusan, făcînd de departe gesturi largi și salutînd cu efuziune.

— Așa devreme? Așa devreme?

Primul gînd al lui Rusan fu acela că brusca intimitate pe care i-o arăta acest Caius Moldovan nu putea să se datoreze decît faptului că și noul venit ar fi un intrus pasibil oricînd să fie dat afară și care caută orice pretext pentru a-și cîștiga dreptul de a rămîne. De aceea, la început, Rusan păstră „aerul său de lord“, cum îi numea Lazăr această poză, și-l trată pe celălalt cum îi vorbise puțin mai-nainte băiatului care venise să-i ia comanda.

— Domnule, afacerile-s afaceri! Ele nu au un orar anume, mai adăugă în timp ce observă cu groază că domnul Moldovan se așeza — nepoftit! — la masa sa.

— Afacerile? Ce afaceri?

— Am perfectat o întîlnire deosebit de importantă... cu un domn.

— Aici? Azi?

— Dar de ce e azi atît de altfel ca altădată?

— Păi, cu festivitatea asta spiritele ar putea să se înfierbînte... Nu veți găsi un cadru prea propice pen-

tru o discuție atît de importantă... după cum spuneți că ați perfectat...

Domnul Caius Moldovan era foarte mîndru de retorica sa elevată, rodul studiilor sale numeroase.

— Domnule, afacerile-s afaceri, mai repetă o dată Rusan, dar glasul nu-i mai era chiar atît de bățos ca înainte.

— Bănuiesc că-l așteptați și pe asociatul dumneavoastră la această discuție decisivă.

— ?!

— Mă refer la domnul Lazăr, bineînțeles.

— A, nu! Nu știu de ce credeți dumneavoastră toți...

— Care toți?

— Toți!... că eu n-aș fi în stare să tratez independent aceste lucruri... atît de importante. Și pe urmă, dragă domnule, decisivă n-ar putea să fie această discuție decît pentru clientul nostru și în nici un caz pentru noi. Pentru că noi... Mă înțelegeți, nu?

— Vă e client?

— Ar putea să ne devină. Iertați-mă, dar nu pot să spun mai mult!

În sală apăru din nou oberul. Văzîndu-l, domnul Caius Moldovan sări în picioare, își ceru politicos scuze pentru cîteva clipe de la domnul Rusan, îl luă pe șeful chelnerilor de reverele hainei și începu să discute cu el foarte agitat. Din clipa aceea atitudinea lui Rusan se modifică radical: văzuse că cel care s-a așezat la masa lui n-avea nevoie de protecția sa, că, dimpotrivă, ar putea fi el cel care să profite de această tovărășie. Dar era păcat că domnul Caius Moldovan era atît de lipsit de... conștiința rangului, încît acceptase să fugă el după ober, cînd ar fi fost normal ca acesta să fi venit alergînd la masa lor. Chiar se și gîndi dacă nu era cazul să-i atragă atenția în mod cu

totul colegial, bineînțeles, noului său prieten asupra felului în care se cuvine să te porți într-un loc public, dacă vrei să fii respectat și servit onorabil. Unde mai pui că dacă ar fi rămas la masă, domnul Caius Moldovan ar fi discutat cu oberul în fața sa, lucru care ar fi fost cât se poate de plăcut și i-ar fi dat posibilitatea să afle o mulțime de lucruri fără un efort deosebit.

Dar și în privința bunelor maniere ale domnului Caius Moldovan trebui să-și recunoască Rusan că s-a înșelat, atunci când acesta se pregăti să-și ia rămas bun pe motiv că nu vrea să mai stînjenească.

— Dar nu mă deranjați deloc! Clientul meu mi-a transmis că o să mai întîrzie.

— Cum?! Dacă e atît de vital interesat...? N-o să întîrzie, vă asigur! Din păcate, atunci când au de apărut un interes personal, oamenii devin îngrozitor de punctuali.

— Dar v-am spus... Rusan începu să scîncească: Vă rog să luați loc!

Pe urmă, când celălalt începu să sporovăiască, nu avu curajul să-l întrerupă, așteptînd cu sufletul la gură să afle ceva concret despre cele ce se pregăteau în local. Nu-i vorba, tot ce afla îl interesa, dar în clipele acelea existau lucruri mult mai presante.

Un chelner veni să ia comanda și de la domnul Caius Moldovan.

— Nu-mi țineți de urît? î! întrebă pe Rusan după ce comandă ceva de băut.

— Eu îl aștept... Dar, în fond, un pahar... Să aducă și pentru mine! „Cine știe pe ce porcărie voi da acum o groază de bani, când am acasă o țuică și un lichior curat!”, își spuse și fața sa deveni și mai tristă. Și, mă rog, de ce e atît de pustiu localul?

— Din cauza festivității.

— Văd că au pregătit o masă mare, dar în rest...

— Probabil că nu servesc pe nimeni.

Rusan se simți măgulit. Adică totuși el era cineva, din moment ce era servit și într-un local rezervat. Pentru o vreme atitudinea sa deveni din nou ceva mai rigidă.

— Eu sînt un om foarte ocupat. Să știți că acum mă așteaptă o mulțime de treburi de cea mai mare importanță și pot să spun că sufăr fiindcă nu le pot rezolva, dar am promis... Așa că nu prea am avut timp să aflu ce mai e nou prin oraș... în afară de cele ce mi s-au raportat, bineînțeles. Vreau să spun... Băiatul reveni cu tava cu paharele și Rusan așteptă să rămîna singuri. Noroc! Vreau să spun, continuă apoi, n-am avut timp să aflu ce se întîmplă cu toate pregătirile astea... În mare, sigur... dar amănunte...

— Și cam ce ați vrea să știți în plus?

Un individ destul de murdar într-un palton de piele se opri în ușă, manifestă satisfacție văzîndu-l pe Rusan și se grăbi spre masa lor.

— Așteaptă-mă aici! îi spuse lui Rusan, fără a-l saluta pe domnul Caius Moldovan. Mă duc să mă spăl.

— Să ți-l prezint pe domnul... Dar Duma dispăru la fel de repede pe cum venise.

— Pe dînsul l-ați așteptat?

— Da... Nu... El este cumnatul meu... Și ce vorbeam?

— Mi s-a părut mie că-l cunosc... foarte cunoscut... Domnul Iuga, nu?

— Duma.

— Duma, desigur. Cum de vă e cumnat?

— Una din surorile mele a fost căsătorită cu el

— A fost?

— Soția lui a murit anul trecut.

— Îmi pare rău, vă rog să mă scuzați. Moartea asta...

Rusan turba. Băutura i se părea suspect de colorată — „așa ceva nu poate fi decît un lucru măsluit” —, iar domnul ăsta Caius Moldovan continua să bată cîmpii în loc să-l pună în temă cu cele ce se pregăteau în jurul lor.

— Domnul colonel Marginean mi-a spus chiar înainte de a veni dumneavoastră că s-ar putea să sosească și niște ofițeri la festivitate, încercă Rusan zadarnic să-l aducă pe domnul Caius Moldovan pe făgașul dorit.

Restaurantul începea, în sfîrșit, să se anime. Mai înainte apărură doi indivizi care rămaseră în picioare lîngă perete și vorbeau între ei. Rusan nu-i cunoștea, deși unul parcă-parcă semăna cu cineva... nu-i venea în clipa aceea în minte cu cine. Pe urmă mai apărură doi, îl căutară pe ober și se porniră cu el la o revizie generală a celor clădite pe masă și, probabil, și a bucatelor care așteptau să fie servite, fiindcă dispărură în bucătărie.

— ...asta pe vremea cînd studiam medicina, îl auzea din cînd în cînd Rusan pe interlocutorul său care vorbea întruna. Odată mi s-a întîmplat la o disecție... vă puteți închipui... și atunci mi-am dat seama că moartea, dragă domnule, este un lucru foarte palpabil, înspăimîntător de material...

Spre mirarea lui Rusan își făcu apariția în restaurant și Raica și, deși îi fusese frică să nu vină și ăsta să se alipească la MASA LUI ca la un azil unic în care ți se garantează imunitatea, îl văzu mergînd direct în căutarea oberului, fiind apoi condus de către acesta la o măsuță lipită de peretele din fundul sălii. Era evident că Raica nu era fericit de locul acordat pentru că se porni să gesticuleze în fața oberului care

dădea semne de nerăbdare (mai avea atâtea lucruri mult mai însemnate de făcut...). Așa că pînă la urmă Raica obținu totuși o masă ceva mai centrală și, spre uimirea totală a lui Rusan, i se aduseră tacîmuri și nu un simplu păhărel de apă colorată, ca lui. „Raica la o adunare legionară? Iudeo-bolșevicul ăsta? Prietenul lui Stein și omul care vine de ani de zile cu tot felul de canale strategice și comerciale pentru care era dispus să se asocieze și cu dracu! Iată că și un orășel ca Lugojul oferă surprize!” își spuse Rusan, neștiind că tocmai într-un asemenea spațiu surprizele au mai mult loc să iasă la suprafață.

— Ceva nu este în regulă, spuse și domnul Caius Moldovan după ce se uită la ceas. Sîntem în întîrziere...

— De fapt, nu vă supărați... Știți, eu cu blestemata asta de afacere... Că dacă mă mai face să aștept un sfert de oră... o jumătate de oră, se corectă el imediat, plec și nu mă mai interesează nici un fel de propuneri... orice mi-ar oferi...

— Vă înțeleg.

— Nu-i așa? Dar... dar altceva voiam să spun. A, da! Știți... Dumneavoastră ce așteptați aici?

— Eu? Ce aștept eu?

— Dumneavoastră.

Acum orice ar fi răspuns domnul Caius Moldovan, Rusan ar fi fost convins că-l minte. De aceea nu se miră deloc cînd celălalt făcu un „nimic” cu jumătate de gură. Ce-o fi vrînd acest om acolo? Și cît de greu i-ar fi venit lui însuși să se justifice în fața cuiva care n-ar fi fost dispus să accepte prostia cu importanta întrevvedere de afaceri. Oricum, din răspunsul primit, Rusan trase concluzia că ar fi mai înțelept să se poarte cît se poate de prudent cu acest domn care cine știe pe cine ascunde într-însul.

— Acest domn Duma..., cumnatul dumneavoastră, părea să fi pățit și el ceva.

— Da ? Ce ?

— Părea cam murdar.

— A spus că o să se întoarcă. O să ne spună atunci.

— E legionar vechi. Dar dumneavoastră ?

— Vechi ? Cît de vechi ? Eu ? Știți, eu cu afacerile... Ele nu-mi permit să mai fac și politică.

— De ce ?

— Știți, eu, cum v-am spus, timpul...

— Pentru că, nu-l lăasă domnul Caius Moldovan să continue, pentru că domnul Duma, acum mi-am amintit, s-a ales chiar și cu afaceri de pe urma politicii pe care o face. Nu știați ?

— Da, ceva... vag...

— Nu știați că a preluat prăvălia lui Stein ?

— Duma a fost întotdeauna un afacerist... un comerciant onorabil. Păi, cum vă imaginați ? Ar fi intrat altfel în familia noastră ?

Domnul Caius Moldovan pufni în rîs. Pur și simplu nu se putu abține, deși nu i se întîmpla prea des acest lucru. Voi să întrebe dacă și Lazăr prezenta aceleași certificate de garanție, dar se abținu și se strădui să transforme chicotul de rîs într-un fel de tuse. Rusan îl privi uimit, apoi acceptă „explicația”.

Iar salonul se umplea pe nesimțite, fără ca cineva să ia loc la masa pregătită sărbătorește, toată lumea aceea aștepta, stînd în grupuri pe lîngă pereți, vorbind în șoaptă și uitîndu-se din cînd în cînd spre ușă. Cînd mai venea cîte unul, se auzeau scurte rafale de efuziuni, rîsete și frînturi de fraze rostite gălăgios, așa cum erau obișnuiți să vorbească acești oameni, apoi totul revenea la faza de așteptare. Doar domnul Flavius Raica ședea cuminte la masa lui și-și consuma ciorba, venită puțin cam prea devreme.

8

Și atunci începu să sune telefonul.

Vancu cel Tânăr își instalase telefon imediat după ce se mutase în casă nouă, omul de afaceri ce devenise obligându-l la tot felul de întrevederi și discuții pe care le rezolva de multe ori mai operativ și mai comod la acest aparat modern.

Trebui să revină din ușă. Se așeză într-un fotoliu de piele, ridică receptorul și începu să strige în el. Apoi ascultă și încercă să afle cu cine vorbește. Se auzea foarte rău și un cablu prost izolat îl făcea să fie martorul unei alte convorbiri. Până la urmă reuși totuși să realizeze următoarea discuție :

— Casa Vancu aici... Vancu Andrei la aparat... Vă rog să vorbiți mai tare!... Nu se înțelege nimic! Cine? Nu înțeleg! Alo, centrala? Centrala? Nu se înțelege nimic!... Cine? Nu, domnule, Vancu! Casa Vancu! Da... La telefon... Da, eu sînt... Alo!

Apoi convorbirea se întrerupse cu totul. Dar imediat aparatul începu să zbîrnâie din nou.

— Casa Vancu! Da. (De data asta se auzea ceva mai bine.) Eu sînt.

— Sper că nu deranjez, dar nu se putea înțelege aproape nimic din mormăiala de la capătul celălalt al firului.

— Cu cine vorbesc?

— Doctor! Fitacek.

— Bună ziua, domnule doctor! Cu ce veste?

— Trebuie să vă vorbesc.

— Da.

— Cum să facem? Nu puteți trece pe la cabinetul meu?

— Îmi pare rău. Sînt așteptat la o mică festivitate. Alo! Mă auziți?

— Da.

— E chiar atît de urgent?

— Păi, trebuie să vă spun mai multe lucruri.

— Poate după-amiază.

— Nu după prînz. După prînz nu! Știți, cred că oamenii ăștia au înnebunit.

— Care oameni?

— Că nici normali nu sînt!... Și, pe urmă, în halul ăsta!?

— Alo! Despre ce e vorba?

— S-au bătut, domnule! S-au bătut din nou! Niciodată nu s-au bătut atîția oameni în orașul ăsta ca în ultimele săptămîni. Dacă s-a apucat și profesorul să arunce cu sticle prin localuri! Ce să te mai miri atunci de alții...

— Care alții?

— Păi, se bat. Și femeile!...

— Și ce legătură am eu cu toate astea?

— Păi, asta-i, că aveți. Toți avem.

Vancu nu înțelegea nimic, se plictisea și renunță să mai răspundă.

— Alo! continua Fitacek. Pînă la urmă toți aparținem de un grup. Nu se poate altfel!

— Ce tot vorbiți? Nu vă înțeleg.

— Alo! Fiecare om se integrează unui grup pentru că nu poate altfel și pentru că așa îi place lui: să depindă. Dumneata nu înțelegi?

— Nu. Eu nu depind de nimeni.

— Ba da. Azi vreți să mergeti la legionari. Prima decizie e mai importantă. Pe urmă acționăm doar. Acționăm în virtutea ei.

— Ce decizie? Și încercînd să și-l imagineze cu ochii pe Fitacek, Vancu chiar că nu putea să-l includă

și pe doctor în vreun grup. Dumneavoastră din ce grup faceți parte?

— Eu? De Iugojeni, de medici, de pietoni..., de contribuabili..., de chiriași..., dracu știe de câte grupuri. Dar de ei, nu! Vă spun eu: prima decizie, pentru că pe urmă...

— Bine, dar nu mi-ați spus ce vină am eu în toate astea!

— Păi, trebuie să vă vorbesc.

— Mă rog, dacă vă pot fi de folos...

— Nu mie.

— Dar cui?

— Păi, despre asta trebuie să vă vorbesc.

Vancu se obișnuise să fie solicitat tot mai des, pentru că banii lui li se păreau tuturor un panaceu universal. Convins că nici de data asta nu putea fi vorba de altceva, voia să pună capăt discuției, care, evident, nu-l mai interesa din cale-afară.

— Despre câți bani e vorba?

— Păi, despre asta trebuie să vă vorbesc.

nu-i vorba de bani!

— Dar despre ce?

— Trebuie să ne vedem și să discutăm. Dacă nu pot să vin după-masă, poate la noapte.

— Trebuie să-mi spuneți când, pentru că eu noaptea obișnuiesc să mă culc.

(Pasăre de noapte, Fitacek nu dormea mai niciodată, insomniile născându-i spaime care-l goneau de acasă.)

— Bine.. atunci... la revedere!

Telefonul amuțise, dar Vancu rămase mai departe șezând în fotoliu. Scoase cutia plată din buzunar și începu să sugă o bomboană. Rememoră convorbirea, încercând să și-o amintească pe cât se poate mai fidel, dar fără s-o interpreteze în vreun fel. Îl copleși o

lene atît de mare, încît își agăță gîndurile de cele spuse de Fitacek ca pe o sfoară și le lăsă mai apoi să se legene acolo, fluturînd mișcate de impulsuri și totuși inerte. Ce stare dulce!

Și tot uitîndu-se la telefon, acesta se porni să sune din nou :

— Alo! Striga în aparat Lazăr, am auzit că vrei să mergi și tu la festivitatea aceea, legionară.

— Tocmai mă pregăteam...

— Stai mai bine pe loc. Aia au înnebunit. Au venit și la mine vreo cinci.

— Cine?

— Vreo cîțiva derbedei. Ce și-au imaginat ei că aici m-ar putea prinde la strîmtoare! ? Numai un prost ca Duma putea să creadă așa ceva.

— Ce?

— Că ar putea fi și numai o singură dată mai tare ca mine. Acum cred că s-au lecuit pentru cîteva zile. P-ormă o să mai capete fiecare o porție și o să-i doctoricesc așa pînă ce se vor furișa pentru totdeauna pe lîngă ziduri.

Vancu termină de ronțăit bomboana.

— Spuneți-mi și mie ce vreți cu toate bătăile astea... Azi am mai auzit... mai înainte chiar...

— Ce-ai auzit?

— Mi-a spus... mi s-a mai spus... Și nu văd ce legătură am eu cu toate astea.

— Cu cît îi vei vedea mai puțin, cu atît mai bine. Aștia o să se dea bine pe lîngă tine pentru că ai bani. Să nu accepți! Dar dacă n-o să accepți, o să trebuiască să plătești oameni care să te păzească.

Vancu își mai băgă o bomboană în gură. Acum, că fusese sfătuit să nu iasă, pentru prima oară începuse să aibă chef să plece în oraș, să se uite la vitrine, să vadă oameni.

— De cînd am bani mi se dau tot felul de sfaturi ce să fac cu ei. Dar să nu-mi cereți să nu ies nici măcar din casă! În fața lui era o poză în care era înfățișat pe Strada bisericii, în palton, cu guler de blană, cu o țigară între degetele înmănușate. Era cea mai bună poză a sa, singura în care părea foarte sigur de sine, în care n-ai fi putut să-i citești niciodată complexe. Voia să iasă în stradă. Încă în timp ce vorbea se sculă din fotoliu și se dezbracă de palton: nu și-l luase în dimineața aceea pe cel din fotografie și acum îl dorea pe acesta.

— Ascultă, trebuie să-ți vorbesc!

— După masă!

— Nu după masă. Stai că vine cineva! Rămii la telefon pînă... Da?

Vancu mai păstră puțin receptorul în mîină, apoi îl așeză înapoi în furcă. Nimeni și nimic nu l-ar fi putut împiedica în clipa aceea să iasă în stradă. Își mai aprinse o țigară și-și trase pe mîini mănușile din piele neagră.

În casa scărilor nu mai auzi nici telefonul nici pianul și nici zgomotele din sala de dans.

9

Profesorul Penescu reveni la liceu tocmai cînd suna de ieșire și intră în cancelarie de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Își pregătise între timp un discurs arțagos prin care să justifice fără „să se umilească” lipsa sa de la două ore. Dar nu trebui să uzeze de tactica pregătită. Pe coridoare elevii din ultimele clase, în cancelarie profesorii, toată lumea discuta în

grupuri, ici-colo se auzea un rîs zgomotos. Trebui să observe și el că în liceu se pregătea ceva.

După ce slujise „pe ogoarele pedagogice” cu devotament și fără nici o abatere de atîția ani, lui Penescu nu-i fu dat să devină eroul zilei nici unica dată cînd devenise și el o excepție. Era ca și cum mecanismul unui ceas de o punctualitate notorie s-ar fi oprit brusc; pe vreme de liniște toată lumea ar fi tresărit, ar fi ciulit urechile și și-ar fi îndreptat privirile în direcția în care era obișnuită să audă mereu tic-tacul; dar cum lucrurile se întîmplase să aibă loc pe gălăgie, nimeni n-a avut cum să observe oprirea mecanismului. Iar cînd oamenii — tot din obișnuință — și-au aruncat din nou, fugar, ochii spre el, ceasul mergea, iar momentele de oprire n-au mai fost remarcate, nici nu s-a știut vreodată de ele, timpul se măsura în lipsa lor, timpul devenit mai scurt cu acea oprire.

Precaut, fără să întrebe pe nimeni nimic, Penescu se așeză pe scaunul lui de lîngă masa lungă din cancelarie, scoase din pupitru niște caiete de teme ale elevilor din clasa a treia de liceu și se apucă să le răsfoiască, trăgînd în timpul acesta cu urechea la agitația colegilor. Pleoscăia din cînd în cînd cu limba și-i părea rău că nu mai poate să soarbă din coniacul care acum îi lipsea.

Se părea, din cîte putea înțelege în felul acesta, că în liceu a avut loc o mică descindere și că au fost arestați cîțiva elevi din cursul superior. Politic!

Sună de intrare, își luă catalogul și ieși primul din sala profesorală. În clasă se interesă de la copii cine a fost arestat și încercă să și-i amintească pe fiecare în parte. În legătură cu doi dintre ei nu trebui să se străduiască prea mult: erau cei mai buni elevi din anii respectivi.

Pe coridor era gălăgie. Ieși să vadă ce se întâmplă : în fața ușilor deschise mai mulți elevi stăteau la discuții.

— Voi n-aveți ore ?

— Nici de la zece n-a venit nici un domn profesor, i s-a răspuns.

— Intrați imediat în clase, îi conturbați pe colegii voștri care învață...

Pe urmă urcă din nou scările spre sala profesorală. Domnii colegi, adunați în grupuri, așa cum îi lăsase când sunase, stăteau mai departe la povești.

— Azi nu se mai țin ore ? strigă Penescu.

Cîtiva îl priviră, apoi continuară să discute între ei. Nu, era limpede, în ziua aceea era prea mare gălăgia pentru a se putea auzi oprirea unui simplu ceasornic și apropiata lui pornire.

Descurajat, ieși din nou din cancelarie, dar după cîtiva pași gîndi deja altfel : oricum, cineva trebuie să rămîna cu capul pe umeri. El își va ține în continuare lecțiile. Pînă la urmă o să-și revină și ceilalți. În fond, chiar în ziua aceea avusese și el o „criză”. Cum să le ia în nume de rău tocmai azi că n-au chef să intre la ore ?

Omul de serviciu al școlii îl rugă să se oprească o clipă. Penescu aproape că fugea spre clasa lui.

— V-a lăsat cineva la poartă pachetul ăsta.

— Ce pachet ? N-a spus nimic cel ce l-a adus ?

— Că să-l dați la curățat.

— Ce să dau la curățat ?

— Nu știu. Numai atît a spus.

Cu pachetul în mină, Penescu nu se putea hotărî dacă să intre la clasă sau dacă să se întoarcă în sala profesorală și să-l lase acolo. Făcu o mică gaură în hîrtie și se lămuri că nu s-a întîmplat nici o minune și că a ghicit de la început despre ce era vorba.

— Nu vrei să duci dumneata asta pînă la mine acasă ?

— Nu vă supărați, domn' profesor, știți că mă duc întotdeauna dacă mă trimiteți, dar mă omoară dom' director dacă plec acum de aici. Poate trimiteți un elev. Azi tot nu cred să mai facă ore...

— Dumneata nu crezi ? Și ce-i dacă nu crezi dumneata ?

Cu pachetul sub braț, Penescu reveni triumfător în sala de clasă, ascultă jumătate din elevi, împărțind mai multe note proaste ca oricînd. La sfîrșitul orei le explică discipolilor :

— Generalii romani și-au învins dușmanii pentru că au știut să fie severi atunci cînd legiunile amenințau să cadă în nesupunere. Nici un comandant roman nu s-a bucurat cînd a trebuit să pedepsească o armată cu decimarea. Și, deschizînd ușa spre coridor, lăsă să intre gălăgia elevilor care nu ținuseră ore : de ce credeți că fac acești tineri o asemenea debandadă ?

— Pentru că n-au fost decimați, răspunse cineva din fundul clasei.

Penescu nu știa dacă să fie furios sau dacă să aprobe acest răspuns. Făcu un semn echivoc cu mîna, își luă pachetul și catalogul și reveni în sala profesorală. Trecînd prin coridoarele liceului, putu constata că pînă și în unica zi în care chiulise și el, fusese totuși cel mai conștiincios profesor al școlii, singurul care ținuse măcar o oră. N-avea nici o clipă motive să se simtă rușinat.

Domnii profesori se întrețineau mai departe pe grupuri. Erau toți de față și nimănui nu-i trecea prin cap să se uite la ceas, să vadă că a sunat și să se grăbească să ia catalogul de la clasa la care urma să predea.

Cineva îl luă de braț și-l duse pînă lîngă geam :

— Am auzit că te-ai bătut într-un local cu Luca.

— Și ce-i? ripostă Penescu furios.

— Nu trebuia...

— De ce? De cîte ori nu l-am plesnit pe măgarul ăsta în clasă și toată lumea s-a simțit satisfăcută?

— Uiți că Luca nu mai este de mult elevul nostru. Nu mai este elev defel. Acum la mulți ar putea să ne dea el lecții.

Penescu își ținea batista la gură: îi era teamă să nu miroase a coniac.

— Și unde predă tînărul magistru?

— Trebuie să ne gîndim că el a devenit astăzi... oricum... Și, pe urmă, să te bați dumneata într-un local public... într-un restaurant, ca ultimul...

— S-a întîmplat la cafenea!

— Nu la restaurant? Slavă domnului! Tot e mai bine...

— Și de ce nu se țin astăzi ore? Facem grevă?

— Grevă?!

— Pentru că au fost arestați băieții aceia?

— N-au fost tocmai arestați... I-au luat cu ei.. Și pe urmă nici grevă să nu numim... Ce-ți trece prin cap?!

— Ascultă-mă! Vreau să știu! Pentru că dacă toți v-ați socotit să nu mai țineți ore în semn de protest... ei bine, atunci trebuie să deliberez și eu... să iau o hotărîre... Dar dacă pur și simplu tragem cu toții chiu-lul...

— Uite, îi arată celălalt pe geam, unii băieți pleacă.

— Mai au ore?

— Cred că da.

— Și-or fi pierdut și ei răbdarea, văzînd că stau degeaba. Și chiar de comit și ei un act de indisciplină, nu-i de mirare. Cu toate că...

— Nu de aceea pleacă. Se duc la restaurant.

— La restaurant?

— Astăzi n-o să le spună nimeni nimic. Și unii profesori vor fi acolo.

— Ascultă-mă, se repezi Penescu, uitînd să-și mai țină batista la gură: noi chiar nu mai ținem cursuri? Lăsăm disciplina pradă debandadei?

— Să vedem ce-o să se mai întîmple...

— Dumneata... dumneata nici nu lucrezi în școala noastră, se dezmetici Penescu și de mirare intestinele îi chiorăiau mai abitir ca oricînd.

— Ți-am spus? Uite și doi domni colegi care se grăbesc spre restaurant, spuse celălalt, arătîndu-i lui Penescu prin geam profesorii care plecau. Dacă ești atît de curios... Stai o clipă! Și după cîteva secunde reveni de la orarul școlii: pentru că tot ai întrebat...

— Dumneata...

— Află că cei doi domni mai aveau de ținut lecții la ora asta!

— Dumneata nu ești profesor la liceul nostru, se bîlbîi mai departe Penescu și era tot mai mirat că nu sesizase acest lucru de cînd celălalt l-a tras spre geam.

— Mai au ore, îl asigură acesta în continuare imperturbabil.

— Mai au? Păi, tot nu le mai ține nimeni! Și nici măcar clopoțelul nu-și mai face datoria.

— Vezi?

— Să văd? Ce să văd? Și ce cauți dumneata aici să-mi ții mie discursuri? Penescu vorbise cam tare și ceilalți profesori întoarseră priviri mirate spre el. Ce cauți dumneata aici? continuă în șoaptă.

Celălalt îl măsură jignit:

— Nu credeam să fiu primit în felul acesta tocmai... tocmai de către dumneata, vechi român...

— Să fii primit?

— 'Păi?... Din vocea celuiilalt dispăru tonul de „coleg“.

Dacă toate astea i s-ar fi întâmplat în oraș, Penescu ar fi făcut cu greu față situației. La școală era însă cu totul altceva: acolo nu era ușor să-l descumpănască cineva.

— Domnule, dumneata știi unde te afli?

— Cred că dumneata nu mai știi unde te găsești! spuse interlocutorul său și se îndepărtă.

— Aici sîntem în cancelaria profesorilor! strigă Penescu și vorbea de parcă ar fi spus că se aflau în Olimp.

Colegii săi, ceilalți profesori, se mai uitară o dată la el, dar de data asta păreau că încep să se obișnuiască să-l vadă pe Penescu vorbind mai tare decît era necesar. Personajul cu care stătuse de vorbă se afla deja în timpul ăsta lîngă un alt geam discutînd însuflețit și foarte aproape de urechea profesorului de fizică, pe care-l ținea de braț.

Și, în toată furia lui uimită, Penescu simți totuși prin greutatea care-i apăsa pieptul un fîlfîit ca un rîs.

10

Luca se grăbise într-adevăr la o întîlnire de cea mai mare importanță, o întrevvedere pe care o aranjase mai mult în inconștient, așa cum avea obiceiul să construiască în general relațiile sale cu oamenii, ascunzînd sub nonșalanță măsuri de conduită foarte precise, dictate de instinctul său de om de lume. Iar la toate astea trebuie să mai adăugăm că se pregătea pentru o

discuție pe care n-o provocase din proprie inițiativă, ci dînd curs dorinței insistente a șefilor săi.

Așa că, îmbrăcat cu un costum impecabil, pieptănat cu multă lavandă și arborînd aerul său superficial, la unsprezece și jumătate fix Luca intră în clădirea tribunalului. (Stătuse peste zece minute pitit într-o străduță lăturalnică pentru că-și impusese să sosească cit se poate de punctual.) Urcă în grabă treptele de marmură, traversă un coridor și ciocăni la o ușă. După ce intră se găsi față în față cu un ins mărunț, îmbrăcat mai degrabă sărăcăcios, care sta incomod pe un scaun, fără să-și fi scos măcar paltonul.

— Bună ziua, domnule judecător! salută Luca.

Cel căruia i se adresase se sculă în picioare și schiță ceva ce voia să fie un fel de răspuns.

— Nu mă mai țineți minte? Numele meu este Luca. Și totuși ne-am mai întîlnit de cîteva ori.

— Bârză, răspunse celălalt, în timp ce-i strîngea mîna tînărului. Habar n-am de ce am fost chemat aici. Știți, eu nu mai profesez de mult.

— De ce nu vă faceți comod, domnule judecător? Luca își dezbracă paltonul și îl agăță pe cuier. Pot să vă ajut? Bârză însă se așeză înapoi tot îmbrăcat.

— Am primit o scrisoare prin care am fost invitat să vin la tribunal. Am întrebat portarul unde să mă prezint și m-a trimis aici.

— Sper că nu v-am făcut să așteptați.

— Nu! Numai că..., vedeți,... nu știu despre ce este vorba... O invitație la tribunal...

Luca îi întinse țigară și foc, apoi, servindu-se și pe el, observă, uitîndu-se în jur:

— Nu-i prea elegant un birou de judecător... Toate tribunalele astea arată oribil. Oare de ce?

— Te obișnuiești cu timpul. Dar aveți dreptate, în general în toate tribunalele lipsește lumina și aerul. M-am gândit și eu mult la asta.

— Și? Luca se arată foarte interesat.

— La Cluj... Știți, eu am profesat la Cluj...

— Știm.

— La Cluj, într-o aripă a clădirii era o sală de judecată mai luminoasă. Avea patru geamuri spre răsărit. Dimineața intra un soare... Credeți-mă, mi s-a părut și mai demoralizant să condamni pe cineva... să-l privezi de libertate atunci când bate lumina soarelui.

— Și de când nu mai judecați?

— A! De mult... Bârză nu se simțea deloc în largul său.

— Ce nedreptate!

— Credeți? Eu n-am privit niciodată lucrurile așa. Ați fost probabil informat că nu sînt făcut să condamn pe cineva și că singur mi-am dat seama de asta.

— Și totuși nu v-ați înaintat demisia!

— Nu. Omul crede că pînă la urmă va găsi totuși calea cea mai dreaptă. Dacă n-ar spera așa, unde ar ajunge omenirea...

— Și, pe urmă, o vreme ați judecat totuși.

— Da, o vreme da.

— Și ați condamnat oameni la amenzi și la privațiune de libertate.

— Evident. Dar, vă rog să mă scuzați, habar n-am de ce mă aflu aici și de ce trebuie să răspund la aceste întrebări.

— În primul rînd că nu sînteți obligat să răspundeți la nici o întrebare. Luca părea profund jignit.

— Cînd am intrat în biroul dumneavoastră...

— Dar ăsta nu e biroul meu... Mi l-a pus la dispoziție... un prieten. Eu nu sînt jurist.

— Atunci?

— După cum ați văzut, domnule judecător, pe invitația pe care ați primit-o nu era nici un antet...

— Ba, hîrtia provenea de la tribunalul acesta...

— Mă rog, n-or fi avut în clipa aceea altă hîrtie la îndemîină, vreau să spun că invitația a fost pur neoficială. Bruscu, Luca renunță la mina lui de om jignit și trecu pe un registru intim. Domnule judecător Bîrzu, credeți-mă, nu vă dorește nimeni nici un rău. Dimpotrivă! Noi știm să apreciem calitățile dumneavoastră și faptul că vi s-a făcut odată o mare nedreptate...

— „Noi” ? Care „noi” ?

— Spiritul dumneavoastră de justiție a devenit aproape o legendă, spuse Luca, făcîndu-se că nu aude. Sînteți o figură cunoscută, domnule Bîrzu...

Fostul magistrat făcu la repezeală un calcul: dacă ar fi insistat pieziș să afle cu cine și pentru ce se afla în clipa aceea la o discuție cu tînărul din fața lui, risca să ajungă să asprească tonul și să nu afle pînă la urmă nimic. Așa că accepta deocamdată situația așa cum era, alternativă care i se și potrivea mai bine temperamentului său blajin.

Un aproad intră cu o tavă cu cafele, lucru care pentru o clipă îl uimi pînă și pe Luca.

— Pentru noi sînt cafelele astea ? și după ce aproadul ieși, comentă: prietenul meu este foarte amabil. Dealtfel știa că o să mă întîlnesc cu *dumneavoastră* aici.

— În timpul în care am fost judecător, spuse Bîrzu, încălzindu-și mîinile deasupra ceștii, nu știu dacă o să mă credeți, dar nu am băut niciodată o cafea în cabinetul meu.

— De ce ?

— Nu știu... Nu m-am gîndit la asta pînă acum.

— Domnule Bârzu, n-ați vrea să-mi povestiți împrejurările care v-au determinat să părăsiți fotoliul de magistrat?

— Ce rost mai are? Dealtfel, am impresia că nu vă e necunoscută cariera mea.

— Nu. Luca se sculă și mai băgă lemne pe foc. Apoi reveni și se așeză pe scaunul din fața lui Bârzu, așteptând să i se povestească și arborînd în timpul acesta zîmbetul cel mai cuceritor pe care-l avea. Iar Bârzu nu știa dacă se află la o discuție de tatonare a terenului (ce teren și pentru ce?) sau dacă lucrurile au și intrat pe un făgaș cît se poate de grav.

— Da... Dacă legenda despre mine este adevărată, atunci știți că există și o vorbă... cel puțin pe unde am trăit eu se spunea ori de cîte ori se indica o instanță de maximă clemență... se spunea: „Du-te la Nae Bârzu să te judece el!”

— Erați chiar atît de blînd?

— Da. Eram prea... prea înțelegător cu inculpații. Eu m-am bazat întotdeauna pe un principiu foarte simplu — sau cel puțin mie mi se părea foarte simplu: credeam că în relațiile dintre mai mulți oameni sau, mă rog, între doi oameni, lucrurile se petrec foarte firesc, stabilindu-se de la început sau treptat un anumit echilibru. Totul este ca acesta să nu fie tulburat de nimic. Ori de cîte ori judecam, eram încredințat că omul din boxă n-a acționat pentru a rupe conștient acest echilibru și în felul acesta trăgeam spuza prea mult pe seama inculpaților și nedreptățeam interesele societății.

— Păi, dacă știți acest lucru...

— Da, dar societatea este o noțiune... un ceva mult mai greu de palpat ca... ca un om pe care-l vezi stînd

crispat în fața ta și a cărui soartă se află în mâinile tale.

— Până a nu se afla în boxă, soarta inculpatului se afla în propriile-i mâini.

— Credeți? Așa se spune. Dar eu n-aș jura că ar fi întotdeauna așa. Dacă e să căutăm mai adânc... Dar asta-i o altă poveste și e mult prea lungă pentru dimineața asta... Sau, pe scurt, lucrurile, cred eu, stau cam așa: eu ca individ vreau întotdeauna ceva de la societate. Altfel n-aș putea trăi. Se poate întâmpla să doresc acest lucru atât de mult, încît nici nu-mi pasă că societatea la rîndul ei nu vrea sau nu poate să-mi satisfacă această cerință. Și atunci, vrînd-nevrînd, intru în conflict cu ea.

— Clar!

— Da, numai că făcînd și eu parte din societate, intru totodată în conflict și cu mine însumi. Nu vedeți cît e de complicat? În schimb inculpatul, care a ajuns în instanță..., dacă-l luăm strict din momentul acela... Vreau să vă spun ceva, ceva ce poate totuși nu știți: m-am certat cu președintele tribunalului și am părăsit magistratura nu pentru că am fost... nu într-un acces de clemență, ci chiar din contră... pentru că am condamnat un criminal la moarte, iar individul a primit la recurs doar șase ani de temniță. Ce diferență! Între o condamnare la moarte și șase ani de temniță, din care știam că n-o să facă mai mult de patru... A făcut doar doi!

— Ați mai condamnat și pe alții la moarte?

— Niciodată. Dar ăsta... cum să vă spun, n-avea nici o justificare: mă gîndeam și mă tot gîndeam ce l-a determinat să omoare și nu găseam nimic. Nici măcar bolnav, pervers nu era.

— Atunci de ce a omorît?

— Vă rog să mă credeți, după părerea mea, a fost singurul om pe care l-am întâlnit și care trăia pentru răutate, numai și numai pentru a face rău. Veți spune că era totuși un pervers? Nu era! Avea o întreagă filosofie a răutății. Un sistem rece și calculat. Era perfect conștient de tot ce făcea. Dar nu asta voiam să analizez acum! Vorbeam despre faptul că nici cei din instanță nu-s egali între ei. Așa se bucura de trecere și de cei mai buni avocați. Avea așa o trecere, domnule, încât s-au gândit de la început să-l pună în fața mea, a celui mai mare papă-lapte pe care-l cunoșteau. Și aproape că mi-au spus-o și în față!

— Și asta v-a zgîndărit orgoliul, n-am dreptate?

— Nu. E drept că mă enerva câte aturi avea individul, că pînă și procurorul îl menaja... Dar, judecînd foarte la rece, l-am condamnat la moarte deoarece era singura ființă pentru care nu găseam nici o justificare că se găsea în boxa acuzaților.

— Cum adică?

— Păi, v-am spus: punctul meu slab era că încercam să mă pun întotdeauna în pielea inculpatului. Dacă procedezi așa, afli mereu câte un motiv suficient de temeinic care să facă logică infracțiunea. Iar logica, dragă domnule, este un drum... Individul în cauză n-a pășit pe drumul nostru ci pe al lui. În asta consta toată infracțiunea.

— Da, dar n-a pășit cuminte acolo, pe poteca lui, ne-a încurcat și șoseaua noastră.

— Și noi pe a lui.

— În cazul ăsta loc, pentru toate drumurile astea nu există.

— Asta-i întrebarea.

Luca începea să se plictisească.

— Și numai pentru atîta lucru v-ați retras?

— V-am mai spus : n-am fost eu cel care și-a dat demisia. Cred că știți : am fost dat afară. Pentru incapacitate.

— Nu chiar pentru incapacitate.

— Ba da, pentru incapacitate. Ceea ce au scris pe hîrtia aceea asta însemna.

Luca se sculă în picioare.

— Și care-i părerea dumneavoastră ? Credeți într-adevăr că nu sînteți capabil să conduceți un complet de judecată ?

— Ca să fiu sincer, așa cred.

— Dar ați dovedit chiar contrariul !

— Asta nu-i adevărat. Am judecat cinstit și fără părtinire, în măsura în care este posibil așa ceva.

— Vedeți ?

— Numai că eu nu respectam codul după care trebuia să judec. Îmi ascultam prea mult propria conștiință.

— Sînteți mult prea modest, domnule Bârzu, mult prea modest ! Luca începea să fie nerăbdător. Noi nu sîntem de acord nici cu faptul că n-ați fi capabil, nici cu faptul că ați fi judecat vreodată strîmb. Nici n-ați fost destituit pentru asta. Iar nedreptatea care vi s-a făcut este timpul să fie înlăturată. Bârzu stătea ghemuit pe scaunul lui și-l privea mut pe Luca, rămas în picioare în mijlocul camerei. Ce ziceți, dom' judecător ?

— Referitor la ce ?

— Păi, ne-am gîndit ca deocamdată să publicați niște studii juridice prin reviste. Am auzit că ați scris destule.

— Am scris, dar nu știu cine o să mi le publice.

— N-aveți grijă ! Dați-mi-le mie și vor apărea. Sîntem convinși că vor avea un asemenea ecou, încît o să fie imposibil ca cineva să vă mai conteste auto-

ritatea în materie. În afară de asta, veți avea astăzi o surpriză, dacă o să citiți ziarul de seară!

— Nu știu la ce vă referiți, domnule Luca, și încă nu știu nici pe cine reprezentați. A, nu! Nu întreb deocamdată nimic! Vreau să vă previn doar că faceți o confuzie: să știți că din punctul de vedere al legilor țării, eu am judecat într-adevăr execrabil. Toleranța mea a fost de cea mai proastă calitate. Luca dădu din mână politicoasă, dar vizibil nerăbdător să termine discuția. N-aș vrea să faceți vreo confuzie din punctul acesta de vedere.

— Din punctul de vedere... din punctul de vedere..., mormăi Luca. Puteți, domnule Bârzu, să-mi aduceți în seara asta vreo două articole juridice? Ceva în legătură cu pedeapsa cu moartea, de pildă?

— În seara asta? De ce atîta grabă?

— Știm că nu stați excelent nici cu banii... Articolele astea vor fi bine remunerate! Luca începu să se îmbrace.

— Trebuie să mă gîndesc... Știți, este adevărat, eu am scris... am umplut multe pagini cu probleme de drept... am mai făcut lucrări pentru studenți, dar nu m-am gîndit să public ceva din toate astea...

— Ce importanță are?

— Are! Pe lîngă asta am mai scris un tratat de drept general, dar nu se poate publica în fascicule.

— De ce nu?

— Pentru că nu este scris pentru ziar... și pentru că are vreo patru mii de pagini!

— Ați scris dumneavoastră patru mii de pagini?

— Da. Adică încă nu-i gata de tot... Poate aici dacă m-ați ajuta... dacă mi-ați înlesni o întîlnire cu un editor, cineva care să fie dispus să publice această lucrare... Eu m-aș angaja să lucrez pe brînci și în doi ani...

— În doi ani? Nouă acum ne trebuie articolele dumneavoastră! Pe urmă veți judeca din nou! Nu veți mai avea nevoie să vă stricați ochii noaptea...

— Dar cartea asta o scriu din plăcere!

— Mă rog, voia dumneavoastră! Am să trec seara pe la cafenea sau dacă n-am să pot veni eu, am să trimit pe cineva din partea mea după articolele acelea. Puteți să i le dați fără grijă — de parcă mi le-ați da mie. Vor apărea și în presa bucureșteană, domnule Bârzu! Îi strânse mâna fostului judecător și se grăbi spre ușă: Iertați-mă, sînt foarte grăbit! La revedere.

Nae Bârzu, rămas singur, cercetă din ochi multă vreme încăperea în care se afla, apoi începu să-și bea cafeaua, care între timp se răcise de tot. De undeva, de destul de aproape, o mîină nesigură exersa studii de Cserny la pian. Tot rătăcindu-i gîndurile, Bârzu se întreba dacă mai auzise vreodată dintr-o clădire de tribunal un copil exersînd la vreun instrument.

11

Vancu pășise cu grabă pe stradă și nu se lăsase nici în ruptul capului acostat de cineva, nici măcar de Stein, care aproape plînsese că nu-i poate spune lucruri extrem de confidențiale și de urgente. Era în întîrziere mare și, chiar dacă n-avea nici un chef să meargă la festivitatea aceea de la restaurant, o făcea totuși pentru că promisese, iar dacă promisese n-avea nici o scuză să nu fie punctual.

Și totuși nu întîrziase. Un fel de vînt ciudat, rece, bătea prin local.

— Se vede că un Vancu nu poate să întârzie nici dacă vine mai târziu, îi spuse mai în glumă, mai pentru a zice ceva, domnului Caius Moldovan, care i se grăbise în întâmpinare din clipa în care-l văzuse oprindu-se descumpănit în ușa localului.

Dar domnul Caius Moldovan era mai patetic ca oricând și nu-i ardea în nici un caz de glumă.

— Ceva se pare că nu-i în regulă, domnule Vancu. Mie nu-mi place ce a mirosit nasul meu!

Vancu se uită în jur: o masă mare aștepta pregătită „în locul cel mai bun al sălii”, iar în jurul ei, dar în picioare și mai mult lângă pereți, o mulțime de indivizi, aproape cu toții în cămăși verzi cu diagonală, stăteau și vorbeau pe grupulețe. Erau animați, dar pașnici. Pe majoritatea celorlalte mese erau puse la vedere anunțuri frumos tipărite în patru limbi (română, germană, maghiară și franceză, ultima nu pentru că s-ar fi putut ivi și oaspeți francezi în salon, ci pentru că așa era mai șic), anunțuri ce preveneau stimații consumatori că mesele respective erau reținute. Se întâmplă totuși ca tocmai atunci când intră Vancu, un chelner începu să mai adune din aceste bilete de pe mesele mai laterale, șefii lui presimțind probabil că marea festivitate anunțată nu va mai avea loc. La una dintre aceste mese ședea Rusan cu un pahar aproape gol în față, roșu ca racul și vorbind în șoaptă cu cumnatul său, Lazăr. La o măsuță mai mică, pe jumătate ascuns după un stîlp, ședea domnul Raica, ospătându-se cu mare poftă din felul doi al unui prînz copios. Iar mai încolo, aproape complet ascuns după un stîlp, ședea Vale, desenînd. Nimeni nu-l văzuse intrînd și nu-l observase nici după aceea.

Vancu îl luă pe domnul Caius Moldovan la o parte și se pomeniră sprijinind și ei pereții ca toți ceilalți care așteptau începutul evenimentelor. Domnul Caius

Moldovan purta încă haina sa de piele, dar era atât de agitat încît trebuise să se descheie și astfel se putea observa că și el poartă uniforma legionară.

— Ce s-a întîmplat, domnule Moldovan? Și în primul rînd de ce ne aflăm aici?

— Dar v-am spus: trebuia să aibă loc o festivitate..., trebuia să ne decoreze..., adică pe mine cu o decorație mai mică, pe dumneavoastră cu una mai mare...

— Legionarii împart decorații?

— O, domnule Vancu, de ce vă faceți mereu că nu înțelegeți nimic? Acum, zău, nu e timp de joacă... Ei au insistat pe unde trebuia... Ce nu-i clar?

Vancu se mai uită o dată în jur:

— Și, acum, după cîte înțeleg, nu ne vor mai decora. De ce?

— Ba, decorațiile le vom primi, ele au fost emise acolo unde trebuia, dar n-au venit cei așteptați pentru a ni le conferi. Sau n-au venit încă... Dar mai trist e că n-au venit nici personalitățile care ar fi trebuit să asiste la solemnitățe.

— Și de ce-i asta atât de trist?

Domnul Caius Moldovan îl privi dezolat:

— Iar vă bateți joc de mine... Păi, dacă nu vin personalitățile care au promis, atunci decorarea noastră n-are nici un rost pentru mișcarea la care am aderat cu toată convingerea.

— Ba, pardon, eu n-am aderat la nici o mișcare!

— Vreau să spun, Caius Moldovan socoti că e mai înțelept să nu dea importanță întreruperii lui Vancu, vreau să spun că cei care ne-au făcut rost de decorații au vrut să transforme această festivitate într-un act de cea mai mare importanță... Așa vor fi decorați niște necunoscuți..., vă rog să mă iertați...

— Și numai pe noi doi trebuiau să ne decoreze?

— După câte știu pe vreo zece : un licean, un avocat, un croitor... Nu-i cunosc pe toți, am văzut numai lista cu numele.

— Păi, atunci să plecăm.

— Cum adică să plecăm ?

— Cît să mai stăm aici ? Și, pe urmă, tot uitați, domnule Moldovan, să-mi explicați ce caut eu aici ! De ce să mă decoreze pe mine ?

— Pentru meritele deosebite...

— Ce merite ?

— Dumneavoastră sinteți o persoană însemnată aici în oraș. Noi avem nevoie de oameni ca dumneavoastră...

„Și mai ales de banii mei” gândi Vancu, dar spuse cu voce tare :

— Domnul meu, dacă vor să mă decoreze, n-au decît, dacă nu vor, iarăși n-au decît. Dar dacă-și imaginează cineva că am să stau și eu aici pînă seara numai pentru a sprijini acești pereți, numai pentru...

— Se așteaptă instrucțiuni... Într-un fel sau altul tot trebuie să se decidă...

— Într-un fel sau altul... Știți ce vă rog eu : duceți-vă și interesați-vă ce au de gînd să facă pentru ca să nu stau degeaba...

— Vă spun că se așteaptă instrucțiuni !

— Măcar dacă am sta jos, așteptînd instrucțiunile alea...

Caius Moldovan nu știa ce să facă : dacă s-ar fi dus să se consulte cu cineva dintre conducătorii locali, risca să-l piardă pe Vancu, care și așa era gata să plece, dar nici să-l rețină aici cu vorbe goale știa că nu putea. Îi era ciudă că l-au lăsat singur cu acest sac de bani pentru că, deși sarcina de a-l atrage îi fusese încredințată în întregime lui, puteau să se ocupe măcar în ocazii ca cea de față de un

invitat atît de important. Şi asta mai ales acum, cînd erau aproape numai între ei, grangurii mari nefiind veniţi, iar cei cîţiva care nu erau localnici nefiind nici importanţi.

— Nu vrei să vă prezint unor camarazi? Sînt oameni grei aici...

— Îmi închipui că nu lipseşte nici liceanul, nici avocatul şi mai ales nici croitorul... Vancu se tot gîndea să se așeze la una din măsuţele pe care se mai afla biletul cu indicaţia „rezervat”, ştia că nici un chelner din oraş nu va îndrăzni să-i spună ceva, dar îi era totuşi peste mîină să forţeze un anunţ. Iar să se ducă pînă în fundul sălii şi să se așeze la una dintre mesele de acolo, numai pentru că acelea erau libere, nu era dispus. Bine, spuse, mai aştept un sfert de oră. Între timp îşi confecţionează o poză prin care spera să semene cît mai mult cu imaginea sa atît de reuşită din fotografia care-l înfăţişa în paltonul pe care-l avea pe el, cu ţigara aprinsă în mîina înmănuşată.

Domnul Caius Moldovan, care era încredinţat că printre alte daruri a fost înzestrat de natură şi cu un pronunţat simţ telepatic, îşi punea toată puterea ocultă la încercare în speranţa că va putea determina pe unul dintre mai-marii săi să vină să facă onorurile casei faţă de bogatul său pupil. Se uita de aceea ţintă la ceafa groasă a unui individ ce sta cu spatele spre el şi era atît de concentrat în gîndurile sale, încît nici nu observă cînd Vancu îl lăsă singur, așezîndu-se la masa lui Rusan.

Vancu nu-i căuta tovărăşia lui Rusan ci lui Lazăr, omul pe care se obişnuise de copil să-l considere ca pe un fel de unchi al său, veriga de legătură care-l

unea cu acea bătrână doamnă Gorunescu, cea mai vîrstnică persoană din Lugoj, cu care unchiul său, Vancu cel Roșu, îi băgase în cap că se înrudește. La rîndul lui, Lazăr dăduse dovadă de fler și se înțeleșese întotdeauna bine cu tînărul Vancu, astfel încît, după ce acesta se îmbogățise atît de neașteptat, putea fi sigur că va fi în orice împrejurare acoperit.

La ora aceea Lazăr era mai vesel ca oricînd, se bucură cînd Vancu se așeză lîngă el, ceru niște lichior pentru toți trei (și pentru Rusan, care cu mutra sa de lord abia catadicsea să se mai uite în jur) și privea mulțumit cum chelnerii încep să se învîrtească din nou printre mese, după ce simțiseră că ceva cu festivitatea legionară nu era în regulă.

— Ce cauți tu aici? îl întrebă pe Vancu.

— Cică vor să mă decoreze.

— Cine?

— Legionarii. Pentru banii mei, se grăbi să-i explice.

— Și pe mine au vrut să mă decoreze azi...

— Cică se mai așteaptă nu știu ce ștabi, nu înțelegea Vancu ironia lui Lazăr.

— Nu, pe mine au vrut să mă decoreze altfel: iubitul meu cumnat, aici de față, împreună cu celălalt iubit cumnat, stimatul nostru domn Duma, au trimis o bandă de bătăuși în frunte cu domnul Duma însuși la mine la depozit cu misiunea de a mă lăsa lat, după ce vor fi jefuit din casa mea de bani ce se mai găsea pe acolo. Vancu zîmbi. Nu rîde, e adevărat. Noroc că am oameni de nădejde prin preajmă și pumni tineri încă. Te asigur că oaspeții mei de azi nu se simt prea bine la ora asta. Doar domnul Rusan, creierul acestor acte eroice... și al atîtor altora, își bea apa minerală și lichiorul... și lichiorul comandat de mine... bea și așteaptă vești despre modul în care i s-au exe-

cutat ordinele... și eu nici n-am știut că scumpul nostru domn Rusan este, și el legionar... că face o politică atât de mare și... și că... poate, cine știe... poate vor să-l decoreze astăzi și pe dînsul iubiții lui colegi de luptă...

— De unde știți că legionarii au vrut să vă jefuiască?

— Păi, au venit în uniformă, ca la luptă...

— În cazul acesta nu pot să pricep cum de v-a trecut prin cap să veniți astăzi aici..., tocmai în mijlocul lor...

Rusan ciuli urechile, își drese glasul, dar nu spuse nimic.

— De ce să nu vin aici? Crezi cumva că mi-e frică?

Vancu se întrebese deja de mult cum de nu aderă și Lazăr la mișcarea legionară. Cunoscîndu-l bine atât pe el cît și pe cumnații lui, i s-ar fi părut mult mai firesc ca Lazăr să apeleze la o politică de forță și ceilalți să ezite și să cîntărească la nesfîrșit lucrurile.

— Și dumneavoastră, domnule Rusan, sînteți legionar?

— Eu, dragă domnule..., Rusan îi vorbi de sus, dar se opri neștiind ce să-i mai spună, iar Vancu, după ce mai așteptă cîteva clipe, vru să se adreseze din nou lui Lazăr, cînd Rusan își găsi în sfîrșit cuvintele: eu, dragă domnule, am fost întotdeauna de partea progresului.

— Și credeți că legionarii ne vor aduce progresul?

— Nu, iubitul meu cumnat vrea să spună că nu va rămîne nici el mai prejos decît Duma și ceilalți viteji și că în cinstea legionarilor își va primi și el azi sau mîne porția. Este regretabil că doctorul Fitaček va avea atât de lucru cu el.

Vancu se uită în jur :

— Cu atît mai mult nu trebuia să veniți azi aici. Ei știu despre cele întîmplate ?

— Habar n-am.

— Oricum, de față cu mine n-o să se lege nimeni de dumneavoastră..

— Uite, am un fluier, îi arătă Lazăr, dar era evident că vorbea mai mult pentru Rusan, ajunge să suflu în el și apar imediat cei doi dulăi cît masa de la depozit și împreună cu ei cîțiva vlăjgani simpatici.

— Pînă vin ei de la depozit...

— Păi, că-s mai aproape...

„Doamne cît vă jucați cu toții de-a oamenii mari!“ gîndi Vancu și-și mai aprinse o țigară.

Un chelner trecu grav pe lîngă ei spre masa lui Raica. Oberul le ținuse tuturor subalternilor săi un discurs în care le arătase că niciodată nu trebuie uitat că fiecare plătitor este un client la fel ca toți ceilalți și că nu trebuie tratat mai prejos, lucru dovedit deocamdată în acest domn Raica, singurul consumator serios din tot localul.

Domnul Caius Moldovan se așeză și el la măsuța lui Rusan.

— Tocmai au plecat mai mulți camarazi la gară să vadă dacă nu cumva cu trenul de prînz...

— Foarte bine, eu mai stau zece minute, spuse Vancu și-și admiră țigara din mîna înmănușată.

— Dar de ce ? Pe urmă, într-un fel sau altul, tot o să ne așezăm la masă. Prînzul a fost plătit, ce dracu !

„Domnule, gîndea domnul Caius Moldovan și între timp făcea o mutră atît de expresiv contrariată, încît aproape că i se putea citi pe față tot ce gîndea, domnule, ăsta este tîmpit de tot ! Tîmpit sau trădător... Cînd ți se oferă ceva trebuie să iei ! Iar lui i se oferă... Că dacă-i bogat nu înseamnă că are chiar tot, din moment

ce mai există ceva ce i se poate oferi. Și în afară de asta, drept cine se crede? În vremuri grele e atât de ușor să pari dușman, încît e bine să nu pierzi nici o ocazie în care ai putea să-ți arăți atașamentul. E bine să cauți tu cu lumînarea asemenea ocazii, că pe urmă nu le vei mai găsi atât de ușor. Adio și n-am cuvinte! Acum nu contează că ești profesor, doctor sau argat: acum dacă ești român și dacă ești cît de cît deștept trebuie să fi cu cei mai tari. Că ăștia-s forța! Că pe urmă vine tăvălugul peste tine și nu te mai salvează nici dracu, oricît ai fi de intelectual..." (Printr-o confuzie, în clipele acelea domnul Caius Moldovan uitase că nici Vancu nu avea studii superioare și-l ura și mai tare.) Aproape că se uita cu milă la acest Vancu după care trebuia să alerge ca o bonă după un copil răsfățat. Numai că pe ascuns și în lipsa doamnei, bona mai pocnește copiii, pe cînd el uitase s-o facă. Și acum, uite rezultatul! „Și de unde tot vine frigul ăsta!”

Domnul Caius Moldovan credea în legiune și căpitan, atunci de ce să fie el jignit de un parvenit care nu credea în nimic? Și dacă nu credea în ceea ce credea domnul Caius Moldovan, oare chiar nu credea Vancu ăsta în nimic? Sau încearcă să-i fraierească pe toți? Ei? Aud? Păi, dacă n-ar avea el, domnul Caius Moldovan, misiunea de a-l aduce pe Vancu cu milioanele lui pe făgaș, așa cum un cîine isteț aduce oaia rătăcită, de mult ar fi știut cum să trateze cu acest... cu acest ticălos!

Alături, Rusan se bîțîia nemulțumit pe scaun. Simțea și el un fel de vînt rece prin local și se tot uita de unde poate să provină această adiere rece, dar se mai bîțîia pe scaun și pentru că-i era teamă ca dom-

nul Caius Moldovan să nu se apuce să se mai intereseze de față cu Lazăr de „importanta întrevvedere” pe care o anunțase, pe urmă pentru că-i era frică de represaliile care-l așteptau după încercarea neizbutită a lui Duma, încercare despre care nici nu știuse pînă atunci mare lucru ; Duma îi spusese cu o seară înainte doar atît, că îl va pune pe Lazăr cu botul pe labe și că-l va scoate și pe el din robia ticălosului, iar în al treilea rînd îi era groază să meargă acasă pentru că nevastă-sa va începe din nou vechiul cîntec despre locul pe care-l ocupa ea la societatea corală și era mult prea sătul ca s-o mai asculte. (Nevasta lui Rusan avea o voce excelentă, dar din păcate era prea grasă pentru a putea fi pusă în rîndul întîi al corului — și mai avea și picioarele strîmbe —, lucru pentru care se certa veșnic cu toți dirijorii, care o mai suportau doar pentru glasul-i puternic și muzicalitatea ei înnăscută.)

— Deci va fi nuntă mare aici, se dumiri Lazăr. Nu știam ce caută iubitul domn Rusan în local. Nu știam că azi e prînzul săracilor și că așteaptă și el un blid gratuit.

— Vă rog să nu vă exprimați așa despre masa comună de astăzi, ridică tonul domnul Caius Moldovan.

— Eu m-am exprimat despre cumnatul meu și nu știu de ce vă deranjează acest lucru pe dumneavoastră.

— Lucrurile comandate aici nu reprezintă în nici un caz un prînz al săracilor.

— Ce mă privesc pe mine aceste lucruri ? Și de spus spun ce vreau ! Mai ales că v-ați așezat la această masă fără să cereți voie !

— Eu m-am așezat la această masă încă înainte de a fi intrat dumneata în local !

— Dacă eu vă spun „dumneavoastră”, vă rog să-mi spuneți la fel !

— Sînteți amîndoi prietenii mei și vă rog să nu vă certați, îi liniști Vancu, uitîndu-se la ceas. Mai stau trei minute! Dar nu credea nici el că va pleca — nu era omul care să ia hotărîri atît de radicale. I se făcuse foame și își făcu socoteala că dacă ar face comanda pentru un prînz, legionarii ar putea lua lucrul acesta ca pe un afront împotriva lor, iar să aștepte pînă ce se va deschide „prînzul săracilor”, cum numise Lazăr masa mare, i se părea un lucru prea nesigur.

Domnul Caius Moldovan, avînd asigurarea că Vancu îl va mai aștepta trei minute, se sculă și, înfuriat și de incidentul cu Lazăr, porni mai decis ca oricînd să se intereseze de cele ce se întîmplau și să le explice șefilor săi că nu mai poate să-l ducă de nas pe importantul său protejat. Își luase în acest scop o mutră războinică și pășea cu pași apăsați.

Lazăr cumpănea și el dacă să mai rămînă sau nu. Să plece așa, fără nici un motiv rezonabil, fără nici o mică victorie, să plece, recunoscînd parcă și el că nu are ce căuta acolo, dînd chiar impresia că i-ar fi frică — ceea ce era adevărat —, să plece pur și simplu nu se putea.

Și tocmai cînd și micul domn Raica se sculă de la masa lui, după ce ezitase îndelung, și se îndreptă spre un domn în cămașă verde, pe care-l cunoștea și de la care spera să afle dacă vor mai veni personalitățile așteptate, pentru că în caz contrar n-avea nici un rost să mai piardă timpul acolo, ar fi plecat acasă să-și vadă de prăvălia lui, consumația de la restaurant îl costase și așa destul — cine știe cu cît o să-l încarce la nota de plată? —, tocmai cînd se furișa prin partea cealaltă a localului aproape ascuns de stîlpul după care era așezată masa lui, pentru ca să nu trebuiască să dea nas în nas cu Vancu, față de care păstra o politicoasă rezervă din ziua în care acest mare bo-

gătaș îi respinsese proiectul din lipsă de entuziasm pentru un râu navigabil și vase de mic tonaj, tocmai era gata și domnul Raica să se adreseze cunoștinței sale în cămașă verde — printr-o coincidență neesențială aceeași persoană spre care se îndrepta și domnul Caius Moldovan —, când se auzi zgomot mare pe stradă, huruit de mașini, și impozanta ușă de la intrare fu dată la o parte.

Ivit de cine știe unde, oberul se afla postat la dreapta intrării de parcă acolo ar fi stat de când lumea.

12

Luca fusese reținut de fostul judecător Nae Bârză mai mult decît trebuia. Aflase însă de pe la 11 că ceva nu e în regulă cu festivitatea de la restaurant și își făcuse socoteala că, decît să fie pus din nou tot el să găsească soluții salvatoare, mai bine să termine înainte afacerea cu ramolitul magistrat care putea să le fie de un real folos. În principiu se stabilise ca Nae Bârză să fie ajutat să publice cîteva articole de specialitate, să li se facă acestora o publicitate zgomotoasă și entuziastă, iar autorul lor să fie repus în drepturi. Apoi Nae Bârză ar fi avansat pe scara magistraturii și prin felul lui superponderat de a judeca ar fi arbitrat în mod convenabil unele procese în care ar fi fost implicați unii camarazi imprudenți. Prima întrevvedere decursese satisfăcător și Luca se felicita că a devenit și naș de viitori înalți magistrați.

Întorcîndu-se în centru, putu vedea încă de pe pod agitație în fața restaurantului, mașini care umpleau

strada și forfotă în jurul lor. Apropiindu-se (fugise câțiva pași în speranța că va intra în local în același timp cu oaspeții), putînd crea astfel confuzia că venise împreună cu ei, observă că mașinile nu sînt totuși cele la care se așteptase, ba mai mult, după colț mai staționa și un camion din care săreau jos camarazi de rînd din satele înconjurătoare.

— Ce se întîmplă? îl întrebă pe domnul Caius Moldovan, cu care aproape se ciocnise în ușa restaurantului.

— Se pare că s-a petrecut ceva neprevăzut la București. N-au venit.

— Ați dat telefon?

— Eu să dau?!

— Cum?! Nimeni n-a dat telefon la București?

— Habar n-am. Știu doar că n-au venit.

Luca dădu din mîină a lehamite și se grăbi să caute pe cineva în măsură a-l pune la curent. Dar în sala mare a restaurantului nu mai avea nimeni chef să dea informații. Înfometați de așteptare și destinși la vestea că nu vor trebui să se controleze din cauza unor grânguri, camarazii se îmbulzeau la masa pregătită și păreau că nu regretă cu nimic absența mai marilor lor. Ciudat era faptul că deși invitații nu veniseră, totuși locurile la masă se dovediră insuficiente și, împreună cu chelnerii, cei care nu încăpuseră la masa mare trăgeau alte mese la un loc. Toată lumea vorbea, toată lumea ciocnea pahare, cineva vru să țină un toast, dar după cîteva cuvinte zgomotul din jur îi acoperi cu totul vorbele.

„Tîmpiții! își spuse Luca, gloată ordinară!” Căutase degeaba din ochi pe cineva cu care să poată vorbi, cineva care să răspundă efectiv de ceata de mîncăi. Singurul cu care stătuse de vorbă, un mă-

runt șef local, îi explică printre înghițituri că „ștabii n-au venit și n-avem ce-i face!”.

„De data asta am să mă îmbăt și eu criță!” își mai spuse Luca înainte de a se așeza și în timp ce-și făcea cruce. „Stăm aici la masă ca porcii la tăvălău! Ce gloată minunată de tâmpiți! Iată pe cine va trebui să conduc eu!”

Primele câteva pahare de țuică avură darul de a schimba radical dispoziția comensurilor. Nimeni nu regreta absența șefilor. „Nici nu știu ce au pierdut!” spunea cînd unul cînd altul.

— Cu decorațiile ce facem? se mai interesă Luca.

— Mai dă-le-n..., i se răspunse și Luca nu mai întrebă nimic.

Pe urmă reveni și Duma în local, dar era atît de beat încît abia se putea ține pe picioare.

— A revenit eroul zilei, spuse Lazăr la masa lui, dar vorbi în șoaptă, adresîndu-se mai mult lui Vancu.

Domnul Caius Moldovan scuza cu o mutră nefericită tot ce se întîmplase și avea să se mai întîmple:

— Băieții ăștia sînt foarte de treabă, credeți-mă, singurul necaz este... adică ăsta nici nu e un necaz, am putea să spunem că este o calitate... vreau să spun că atunci cînd se întîlnesc, un fluid interior... cel care unește națiunea... îi leagă atît de strîns, încît parcă uită de ei și de tot în această minunată comuniune transcendentă... Domnul Caius Moldovan căuta din răspuțeri să-și aducă aminte de formule din broșuri și nu știa nici el de ce se adresa în tot acest timp lui Lazăr, probabil pentru că de Vancu îi era puțin jenă, după cele întîmplate. Lazăr însă nu se gîndea decît la modul în care ar putea să părăsească în mod demn restaurantul, încredințat fiind că după ce spiritele se vor înfierbînta și mai tare, aiurelile lui cu fluierul pe care-l aud numai cîinii săi nu vor

mai ține în fața unor oameni beți care abia vor aștepta să bată pe cineva. Fusesse prea rar aici, în acest local, ca dealtfel în oricare, și nu-și mai amintea dacă geamul de la W.C. era destul de mare ca să poată fugi pe acolo. Pe deasupra, pentru a ajunge la latrină, ar fi trebuit să defileze pe lângă masa lungă a legionarilor.

Un chelner se apropie de masa lor cu intenția vădită de a lua comanda.

— Pe mine mă scuzați, folosi Lazăr prilejul. Era convins că dacă trece pe lângă grupul masiv de indivizi preocupați de băutura lor, nu-l va lua nimeni în seamă, decît dacă i-ar fi asmuțit cineva. Lazăr nu știa cît de recunoscător îi era în clipa aceea Rusan pentru că se ridicase să plece, căci altfel cum ar mai fi ținut minciuna cu importanta afacere pe care trebuia s-o încheie și ce le-ar mai fi putut spune el chelnerului și domnului Caius Moldovan? Era atît de fericit Rusan, încît atunci cînd ospătarul se aplecă spre el, se pomeni că nu are ce să spună, el care fusese convins că plecarea lui Lazăr rezolvase toate problemele.

— Ca să vezi! Azi se pare că nimeni nu se ține de cuvînt, îngîină el.

— Ce vreți să spuneți?

— Păi, n-a venit nici clientul meu, n-au venit nici invitații de vază ai domnilor de colo...

— Ba, vă rog să fiți mai atent cum vorbiți! Nu știu dacă e înțelept să spuneți că distinșii noștri invitați obișnuiesc să nu se țină de cuvînt. Domnul Caius Moldovan era indignat.

— Vreau să spun...

— Atunci ce comandați, se interesă chelnerul.

Rusan avu o revelație: salvarea putea veni numai de la Vancu, nătăflețul ăsta putred de bogat, omul care

ar putea să-i invite pe toți la un prînz strașnic. Într-o fracțiune de secundă aprecie probabilitatea de a fi invitatul lui Vancu la 40 la sută, dar uitîndu-se cu coada ochiului la ipoteticul amfitrion, trebui să reducă aceste procente la 10. („Ar mai fi desigur și posibilitatea ca Vancu să mănînce cu noi, iar la sfîrșit să insiste să-l lăsăm pe el să plătească“, îl mai străfulgeră pe Rusan în aceeași unică secundă un gînd îmbărbătător.) Dar, pînă una alta, trebuia să răspundă ceva.

— Ce să mai luăm? îi întrebă pe Vancu și pe domnul Caius Moldovan.

— Eu cred că am să plec, spuse Vancu.

— Mai stați, zău așa... Domnul Caius Moldovan insistă fără multă convingere.

— Fie. Poate mă decorați totuși, glumi Vancu și în minutele următoare nu se mai gîndi decît cum să-l împiedice pe domnul Caius Moldovan să fi luat cumva în serios afirmația sa.

— Și domnul? insistă ospătarul la Rusan.

— Știi ce? Mie adu-mi o bere.

— Deci pentru domnul o bere, iar pentru domnii la fel ca și la masa mare, repetă chelnerul și plecă.

Rusan era satisfăcut și așa.

Deodată însă se auzi un urlet, total neavenit, dacă ne gîndim că ne aflam tocmai în momentul în care toată lumea începuse să se simtă bine, cînd reticențele de tot felul fuseseră date la o parte și cînd băutura începuse să-și facă efectul atît cît să ceară deocamdată altă băutură și nu acompaniamente exuberante, care, desigur, își vor avea și ele rolul lor, dar mai tîrziu.

Duma stătuse în toată această vreme sprijinit de un stîlp din mijlocul localului, încercînd din răspuneri să-și prindă catarama de la centură. Între timp mormăia despre Lazăr și banda lui de jidani, fiind con-

vins că vremea acestora se va termina din clipa în care va reuși să-și termine el de aranjat ținuta. Era la fel de murdar ca și cu o oră înainte, când își făcuse pentru prima oară apariția în local, dar mai beat. Terminînd să-și prindă harnașamentul, Duma constată cu uimire la început și cu o furie fără margini mai tîrziu, că excrocul, bolșevicul și cîinele de Lazăr se făcuse nevăzut.

— Unde dracu e? Unde? Undeee! Se proțăpi la masa lui Rusan, ridică fața de masă și pînă la urmă constată că excrocul, bolșevicul și cîinele dispăruse cu totul.

Vancu privi spre chelnerii care erau acuma cu toții de față, dar aceștia primiseră instrucțiuni ca în ziua aceea să nu intervină atunci cînd camarazii se vor îmbăta, deoarece s-a plătit corespunzător pentru aceasta.

Nenorocirea făcu să se scoale Raica tocmai atunci de la măsuța lui și să se uite în jur după ober. Vrînd să plătească, omul își făcea socoteala că degeaba a cheltuit atîția bani cu prînzul acela — trebuia să arate că nu e un pîrlit oarecare dacă voia să fie luat în seamă, nu? —, că cei care au binevoit să vină la festivitatea aceea care n-a mai avut loc erau ei înșiși niște bieți calici, cu excepția lugojenilor pe care-i cunoștea prea bine ca să-și mai bată gura de pomană la urechea lor, așa că cel mai bun lucru era să plece acasă, să se schimbe și să se întoarcă la prăvălia lui, pentru ca măcar acolo să nu iasă în pierdere.

Duma se repezi spre el și-i blocă drumul:

— Unde-i porcul tău de jidan?

— Nu știu despre ce vorbiți?

— Aha! Nu știi! Auziți? Nu știe... Dar pe fiul tău știi cum îl cheamă?

Raica nu sesiza primejdia și încerca să-l dea la o parte pe Duma pentru a-și putea continua drumul.

— Ce vrei, domnule, cu fiul meu?

— Cum îl cheamă?

— Gottlieb. Gottlieb Raica, dacă asta te face fericit!

— Dacă mă face fericit? Auziți? Pînă și odrasla și-a împopoțonat-o cu un nume jidovesc!

— Ba, pardon! Gottlieb sau Teofil, că-i totuna, vine de la dragoste față de Dumnezeu.

— Și de unde știți asta?

— Dar scrie și în...

— ...în cărți, desigur! Mai dați-le dracului de cărți, domnule Raica, cărțile au îndobitocit popoarele!

— Le-au făcut să fie atente la ce nu trebuie și nu la ceea ce e sfînt.

— Dar e un lucru cît se poate de creștinesc...

— Aha!

— Dumneata ești catolic, domnule Raica? se interesează cineva de la masa lungă.

Abia acum începu să-și dea seama și domnul Flavius Raica de faptul că ceva nu era în regulă, că nu un simplu bețiv îi aținea calea.

— Domnilor, nu știu, zău, ce vreți cu mine. Gottlieb este un nume german, iar eu sînt ortodox. O știe toată lumea...

— Dacă sînteți ortodox, e bine, conchise cel de la masă.

Raica răsufală ușurat. Se gîndise mult, împreună cu Stein, dacă să ceară ajutor pentru proiectul lor tocmai de la legionari. Pînă la urmă ajunseseră la concluzia că aceasta ar fi cea mai bună soluție, mai ales Stein susținuse acest punct de vedere, motivînd că avînd legionari printre acționarii întreprinderii și avînd deci astfel de cîștigat și masa de antisemiți, c.

să scape ei cel puțin de o parte dintre forțele care li s-ar putea opune. Ceea ce însemna ceva, cel puțin în imaginația lui Raica și a lui Stein.

— Și porcul ăla de Stein e tot ortodox? începu să urle iarăși Duma.

— Stein?

— Domnule Raica, veni o altă voce de la masa lungă, nu trebuia să întrețineți relații atât de intime cu Stein. Se spune că și acum sînteți în cele mai bune... în relații intime cu el!

— Domnilor, e adevărat, eu și domnul Stein...

— Auziți? „Domnul Stein”! urlă din nou Duma...

— Vreau să spun, ne mai întîlnim, dar el nu este acum aici...

— Că atîta i-ar trebui! Noi vorbeam însă de relații intime. Știți ce vreau să spun?

— Sînt prieten cu el... adică am fost...

— Relații intime! începu să strige cel de la masa lungă. Raica nu-și amintea să-l mai fi văzut vreodată, nu era lugojean.

— Mă cunoașteți? întrebă el sincer uimit.

Se făcu o clipă liniște. Doar un grup de doi-trei camarazi, care nu participau la disputa în jurul lui Raica, își continuau cîntecul început.

— Și mai spui că ești ortodox! strigă cineva către Raica.

— Dar ce aveți cu mine? se miră acesta iarăși.

— Există patru primejdii, îl învăță cineva de la masa lungă și Duma numără pe degete: primejdia bolșevică, primejdia ovreiască, primejdia masonică și primejdia politicianistă.

— Dar eu..., eu domnilor...

Într-un moment de groază, Raica avu revelația naivității sale și a lui Stein. Discutînd dacă să intre sau nu în legături cu legionarii, Stein adusesese și argu-

mentul că el fusese cît p-aci să tranșeze și cu cămășile albastre gogo-cuziste, darămite cu cele verzi, care păreau mai ahtiate după bani. Și Raica nu putu în clipa aceea să-și explice cum de nu-și dăduse seama Stein de pericolul în care-l băgase, trimițîndu-l aici, numai pentru că un individ cu cămașă albastră i se părea și mai antipatic.

— Ce-ai căutat azi aici? îl mai întrebă cineva de la masa lungă.

„Și cînd te gîndești că din ăia albaștri nici nu știu să fi văzut mai mult de doi-trei în viața mea, pe cînd ăștia...”

— Iscoadă! Las' că te învățăm noi minte! Duma îl apucă de `guler. Nu vrei? Ai? Nu vrei?

— Domnul Raica este oaspetele meu.

Vancu se sculase în picioare și mai căra un scaun la masa la care ședea.

Se făcu liniște. Numai Duma nu voia să-i dea drumul lui Raica.

— Lasă-l în pace, camarade! se auzi de undeva și, eliberat din strînsoare, Raica se prăbuși pe scaunul care-i fusese adus, în hohotele de rîs ale celor din sală. Dar nu mai părea să fie un rîs agresiv.

Apoi se făcu iar liniște. Rusan se sculă și el și se așeză la o altă masă. Își confecționase mutra sa de „lord”, cum o aprecia Lazăr și, „mîndru ca o flească”, după cum ar fi spus același, sorbea din paharul care tocmai îi fusese adus. Văzîndu-l, Duma veni clătîndu-se spre masa lui și, așezîndu-se în imediata sa apropiere, îi transmitea duhoarea împreună cu frînturile de propoziții pe care se străduia să le articuleze. Între timp încerca să-l cuprindă pe cumnatul său pe după umeri, așa că acesta se sculă din nou în picioare și, păstrîndu-și poziția distinsă, se hotărî să părăsească localul. În drum spre ieșire își aminti

că nu plătise consumația și, după ce cugetă câteva secunde, oprit pe loc, dacă băutura lui va fi sau nu trecută în socoteala legionarilor, luă decizia să plătească totuși personal, mai ales că suma nu putea fi prea mare. Așa că se întoarse din drum, dar nu-i venea să se reazeze nici la o masă cu Vancu — acest individ deosebit de dubios, cum i se păruse în ziua aceea — și nici de Duma nu mai avea nici un chef. Mai făcu niște pași nehotărâți și apoi coti spre toaletă, fericit că îi venise ideea salvatoare.

La masa lui Vancu, domnul Caius Moldovan abia aștepta ca oaspetele său să plece, pentru a se putea așeza și el pe scaunul care-l aștepta alături de camarazi, unde îi era de fapt locul. Dar Vancu nu mai dădea nici un semn că ar vrea să plece.

Un zvon se auzea tot mai mult pe stradă, apoi un huruit puternic îi făcu pe cei dinăuntru să fie atenți, să înceteze orice discuție, să se scoale în picioare, să se bulucească la vitrine. Un grup de copii — nu era decît un grup numeros de copii — trăgeau după ei un fel de căruț încărcat cu ceva, nu se putea vedea ce, și făcînd un zgomot asurzitor pe caldarîm. Alergau pe mijlocul străzii, aveau mutrele roșii de frig, dar rîdeau și strigau și fugeau prea repede cu căruțul lor pentru ca cineva să aibă timp să vadă ce trag după ei. Pe deasupra mai acopereau cu trupurile lor cîmpul vizual al celor din local dintre care unii ieșiră cu pistoalele lor cu tot în stradă pentru ca să vadă mai bine ce se întîmplă — era o gălăgie prea mare pentru un grup de copii și vremurile erau grele, copiii fugeau, dar ce aveau, dom'le, ce aveau în căruțul acela al lor?

Mai spre capătul străzii apăru și o femeie care le dădu ceva împachetat într-un ziar, ceva ce ei aruncară în căruț și o luară mai departe la fel de copii și la

fel de straniu înfricoșători într-un fel. Și nimeni nu prea putea pricepe ce se întâmplă.

Lumea reveni în local, unii își mai bălăbăneau pistoalele pe corp, dar din când în când comentau cortegiul care trecuse prin fața lor.

După o vreme apăru profesorul Penescu :

— Mi s-a spus că ar fi aici și domnul Rusan. Știți, de ani de zile mă bate la cap că ar avea o vioară Stradivarius de vânzare.

— Și voia să v-o vîndă dumneavoastră ?!

— Nu, dar spera că eu, prin relațiile mele, i-aș putea-o plasa. Să știți că s-a gîndit și la dumneavoastră.

— Mi-a spus ceva...

— Ei bine, eu nu sînt un șarlatan, nu pot să-mi dau girul pentru un lucru de care nu sînt absolut sigur. Mai ales că am tot mai multe dubii...

— De ce ?

— Pentru că..., vedeți..., ca să fie un Stradivarius adevărat... Penescu nu era atent la ce vorbea. Descoperise la masa lungă mai mulți colegi, dar și elevi de liceu. Asta i se părea cu totul incredibil : profesorii să chiulească împreună cu discipolii lor la cîrciumă !! Și unde mai pui că nu știa nici ce atitudine să ia. Nu îndrăznea nici măcar să facă o remarcă, atît de jenantă i se părea situația.

— Cum spuneți ?

— O vioară adevărată..., vreau să spun un Stradivarius autentic nu se găsește chiar pe toate drumurile. Asta m-a făcut de la început neîncrezător. Mă înțelegeți ? Așa că am căutat să mă documentez. Ei bine...

De undeva, de aproape, se auzi un nou urlet, tot mai lung, tot mai tare și pînă la urmă Rusan reveni în salon țipînd și murdar de sus pînă jos, abia țînîn-

du-se pe picioare, mai mult săltînd decît umblînd. Din poza sa de lord nu mai rămăsese nici urmă. Se opri în mijlocul sălii și urletul i se transformă în geamăt.

Ceilalți îl priveau, așteptîndu-l să se explice. Doar Duma dormea cu capul pe masă, iar grupul, acum ceva mai numeros, de cîntăreți ocazionali, își continua repertoriul.

Se întîmplase ceva ciudat cu ei, ceva ciudat dar nu nemaiîntîlnit: vedeau cu toții masa și băutura, un fel de oază mare desfășurîndu-și căldura printr-o țuică puternică și dătătoare de viață, o țuică adevărată și tare. Oaza asta improbabilă îi făcea pe toți să se suspecteze unul pe altul — dar numai pentru o clipă — că ar avea halucinații, că ar fi vorba de o fata-morgana. Iar faptul că și ceilalți treceau parcă prin aceeași stare — asta n-o puteau știi, dar o intuiau — nu le împrăștia strania și repetata senzație de loc rîvnit și sperat doar în vise nebuloase. Pentru că, doamne, acum erau în starea în care nici măcar nu realizau dacă au ajuns la un capăt, la capătul acela visat sau dacă nu se bălăceau într-adevăr într-o oază trecătoare în lungul lor deșert și nici nu mai știau dacă în afara lor, în afara fiecăruia dintre ei, restul personajelor sînt reale sau plăsmuiri.

13

După ce intră la toaletă, Rusan se opri în fața oglinzii și se admiră cîteva clipe. Priveliștea chipului său i se păru mulțumitoare. Nimeni n-ar fi putut spune că nu arată bine pentru vîrsta sa. Își aranjă cravata,

se spală pe mâini, apoi începu să nu mai fie chiar atât de sigur pe el. În primul rînd că trebuia să ia totuși o decizie, nu putea să stea la nesfîrșit la toaletă, iar să se întoarcă în sală nu era pregătit pentru că fie că se așeza înapoi la masa sa, arătîndu-și în felul acesta prietenia față de un Vancu care avea 80 procente șanse să fie bătut de legionari, fie că se așeza la o altă masă, stricîndu-și astfel toate relațiile cu un om care se bucura totuși de mare trecere datorită banilor pe care-i posedea, oricum lucrurile erau împotriva sa. Singura soluție i se părea să iasă încet în salon, să-l străbată fără nici o grabă, alegînd pentru aceasta drumul cel mai lung, eventual să se mai oprească să-și lege șireturile de la pantofi și, cu puțin noroc, să întîlnească în calea sa un chelner care să-i ia banii. Apoi să se întoarcă și să plece, după ce ar saluta zgomotos din ușă, adresîndu-se în felul acesta fiecăruia și nimănui și nesupărînd pe nimeni.

Era aproape fericit de ideea genială care-i venise și regreta doar că n-o aplicase de la început, părăsindu-i-se acum o gafă de neiertat faptul că s-a așezat la un moment dat la o altă masă, după neplăcutul incident cu Raica, părăsindu-i ostentativ pe Vancu și pe domnul Caius Moldovan.

„Lipsă de inspirație de moment!” își mai spuse și opri apa să mai curgă în chiuvetă, pentru că lăsase robinetul deschis pînă se gîndise la toate astea, ca, în eventualitatea în care l-ar fi surprins cineva acolo, să nu stea ca un idiot care se ascunde din frică de lume. Și tocmai cînd ridică privirea și se pregăti să se întoarcă în restaurant, îl văzu în oglindă pe Lazăr care, postat în spatele său, îl urmărea de cine știe cînd.

— Ești tare frumos! îi spuse Lazăr, fără a se mișca din locul în care se afla.

Rusan se întoarse și încercă să treacă pe lângă el spre ușă, dar Lazăr nu era dispus să-i facă loc.

— Lasă-mă în pace! îi spuse Rusan. Ce cauți aici?

— Pe tine.

Rusan își aminti că Lazăr îi părăsise de vreo jumătate de oră și că intrase la toaletă, dar de atunci uitaseră cu toții de el. Va să zică și lui îi era frică!

— Ai avut noroc că ai șters-o la timp și că n-au pus încă mâna pe tine. Încă!

— Ce să-i faci? Așa sînt eu: norocos!

— Ai fi mîncat o bătaie...

— Sînt destui care se îmbulzesc să ia bătaie în locul meu...

Stăteau strîns înghesuți unul în altul și Rusan își auzea inima tot mai tare. Ca să iasă ar fi trebuit să-l împingă pe Lazăr la o parte, dar asta ar fi însemnat să pună mâna pe el, lucru la care știa că celălalt o să riposteze.

— Dacă nu mă lași să ies, țip!

— Țipă!

— Or să vină ăia și or să te bată măr! Și așa te-a căutat Duma...

— Ce vorbești?! M-a mai căutat astăzi o dată.

Rusan mai încercă să iasă, însă Lazăr îl împinse iarăși înapoi.

— Spune, știai că o să mă viziteze astăzi Duma cu golani lui?

— Lasă-mă în pace!

— Știai sau nu?

— Dacă nu mă lași să trec, țip!

— Va să zică știai!

— Nu știam.

— Atunci cum de n-ai fost toată dimineața la depozit?

Rusan îl privi năuc:

— Ce să fi făcut acolo ?

— Ai dreptate. Nu mai ai ce căuta acolo. Dar astăzi știai că vor veni golani ăia aduși de cumnatu-tău ?

— Cum adică nu mai am ce căuta acolo ?

— Tu să-mi răspunzi la întrebare !

— Cum adică să nu mai am ce căuta în propriul meu depozit ? începu Rusan să țipe, dar era evident că nu încerca decît să facă gălăgie în speranța că îl va auzi cineva și va veni la toaletă.

— Dobitocule ! Lazăr îl lovi peste față, dar Rusan țipa tot mai tare, isteric, repetînd la nesfîrșit aceeași frază — „Cum adică n-am ce căuta acolo ?” —, era ca o mașină care pe măsură ce funcționa primea mereu mai multe impulsuri și-și sporea tot mai tare eficacitatea.

Și în vreme ce el făcea mereu mai multă gălăgie și Lazăr se înfuria tot mai sălbatic, intonația aceasta stereotipă în crescendo îi ațîța nervii la culme și lovea fără să se mai uite, cu pumnii, cu genunchii, cu picioarele.

— Cum adică n-am ce căuta acolo ? striga Rusan și era prea preocupat să facă zgomot pentru a avea timp să încerce măcar să se ferească de lovituri, iar în starea în care se afla un fel de anestezie psihică îl împiedica să mai simtă ceva.

Urla cumplit și chiar și peste gălăgia din sală începeau să pătrundă frînturi din țipetele sale și într-o clipă în care Lazăr nu se mai aștepta la vreo ripostă, Rusan ridică ambele mîini, i le puse lui Lazăr în piept și-l împinse cît colo, reușind să-și creeze în felul acesta un culoar liber spre ieșire, situație pe care o folosi imediat. (Reuși doar datorită semiinconștienței în care se afla, pentru că în orice alt moment ar fi fost și el atît de uimit de succesul strategic obținut, încît ar fi rămas cu gura căscată și ar fi stat să se admire

cît este de deștept, suficient pentru ca Lazăr să-i spulbere triumful.)

Abia în timp ce se repezea spre ușă începu să simtă că ceva nu e în regulă cu corpul său, anestezicul începea să-și piardă efectul, și, în clipa în care se pomeni în mijlocul restaurantului, durerile izbucniră violent. Începu să se clatine, dar nimeni nu-i venea în ajutor, mulți fiind gata să se repeadă să-l susțină, dar fiecare crezînd că altcineva, cineva așezat mai aproape de locul în care se oprise Rusan, îl va așeza pe un scaun. Doar chelnerii redeveniți atenți îi săriră în preajmă, avînd grijă să strecoare un scaun sub el. „Cum adică nu mai am ce căuta acolo?“, mai bolborosi Rusan de cîteva ori, apoi cînd se formă un cerc de oameni în jurul său, începu brusc să se agite și, arătînd cu mîna spre ușa de la toaletă, strigă ceva vehement și de neînțeles. Văzînd că nimeni nu reacționează la strigătul său războinic, Rusan îl repetă tot mai des și mai agitat.

— Agresorul a rămas în W.C., se dumiri domnul Caius Moldovan și repetă și el constatarea sa de mai multe ori.

Rusan își schimbase repertoriul și în locul frazei „Cum adică nu mai am ce căuta acolo?“, relua acum în episoade egale exclamațiile și gesturile spre ușa toaletei, păstrînd mereu aceeași intonație la sunetele-i fără sens și devenind astfel cu atît mai agasant.

— La ataaaac! strigă un individ cu cămașă verde și se buluciră cu toții spre toaletă.

— Doamne! Țsta nu poate fi decît Lazăr, îi spuse Vancu lui Penescu la masa la care rămăseseră singuri cu Raica, amintindu-și că Lazăr nu plecaseră din local și că nu revenise de unde se dusesese.

— Săracul domn Rusan, zise și profesorul, făcînd un gest spre obiectul agresiunii lui Lazăr părăsit pe

un scaun în mijlocul salonului. Cred că va trebui să amîn explicațiile mele în legătură cu lipsa de autenticitate a viorii sale.

— Sînteți sigur că nu-i un Stradivarius autentic?

— Sigur.

— Păcat. S-a mai întîmplat să fie găsite asemenea... Gălăgia îi acoperea cuvintele. Păcat că nu e vorba despre o orgă...

— Ați fi cumpărat-o?

— Păi, am o orgă...

Raica se agita, căutînd oberul.

— Să nu poți plăti, mormăia el.

— Am o orgă, dar din păcate instrumentul face o gălăgie atît de mare, încît se aude mai departe decît aş dori eu.

— Ştiți să cîntați la orgă?

— Mai mult improvizez. Dar, îmi place... Ce căutați domnule Raica?

— Aş vrea să plec.

— Şi eu cred că e momentul cel mai potrivit.

— Da, dar nu văd... Trebuie să plătesc!

— Domnule Raica, ascultați-mă pe mine, plecați acum, cîtă vreme e zăpăceala asta!

— Dar eu trebuie să plătesc!

— E în regulă! O să plătesc eu.

— Nu se poate! Asta nu! („Un om care n-are nici un interes pentru proiectul lor, numai pentru că nu-i plac vapoarele, tocmai un astfel de om să... Nici vorbă!”)

— Atunci lăsați-mi bani și voi plăti eu.

— Aşa da. Numai că nu ştiu la cît se poate ridica ce am consumat astăzi.

Între timp îmbulzeala din fața toaletei se mută înapoi în restaurant. Ceva se întîmplase totuși acolo și atît Vancu și Penescu, cît și domnul Raica, atît de

curios încît uită și de propria-i primejdie, se sculară în picioare să vadă și să audă mai bine.

— Aștia l-au omorît, șopti Vancu.

— Dies irae, dies illa solvet saeculum in favilla..., scandă Penescu.

— E nemaipomenit Lazăr ăsta, spuse domnul Caius Moldovan, în timp ce se așeza înapoi la masa lor.

— L-au prins ?

— Cîți ani are, întrebă domnul Caius Moldovan.

— Nu știu. M-am obișnuit să-l numesc unchiul meu.

— Și în realitate nu vă e rudă ?

— Nu. Adică nu direct.

— Slavă domnului !

— L-au prins ?

— Nu, domnule, nu l-au prins. Dar habar n-am pe unde a putut s-o șteargă.

— Aștia-s mulți, filosofă profesorul. Nu le poți scăpa mereu.

— Așa-i, aprobă domnul Caius Moldovan, și de aceea n-am putut pricepe cum un om inteligent ca dumneavoastră a putut să se ia la bătaie cu domnul Luca...

— Dar cum de a scăpat ?

— Domnul Luca ?! Halal domn !

— Mă mir că nu vă dați seama...

— Dar lăsați-l pe Luca ! Pe unde să fi scăpat Lazăr ?

— Nu știu. Toaleta are în spate un singur geam și ăla mult prea îngust... Și totuși... numai pe acolo...

— Sau pe la doamne ?

— Sau pe acolo. Da, probabil că pe acolo... În partea aceea fereastra este deasupra unei stive de lăzi pentru sticle.

— Dar ce au legionarii cu domnul Lazăr, întrebă și Raica.

— Ce să aibă ?

— L-au atacat și dimineața la depozit...

— Dar informat mai sînteți, domnule Raica...

— Ar trebui să plecați cît mai e timp, îl mai avertiză o dată Vancu și din glasul său începu să dispară blîndețea.

— Dar nu pot pleca! N-am achitat prînzul! Raica scîncea.

— Lazăr nu va putea sta la infinit ferecat în depozitul său, proroci domnul Caius Moldovan, dar din păcate Rusan nu mai ședea la masa lor pentru a se putea bucura și pentru a putea estima în procente probabilitatea datei cînd va da Lazăr socoteală.

— Și chiar și așa... un „cal troian“...

— Da, domnule profesor, văd că ați început să pricepeți... Numai că ar trebui să vă documentați... Și arătînd spre cărțile pe care le căra Penescu în ziua aceea după el: cei vechi cu cei vechi, numai că azi pe noi trebuie să ne citiți. Uitați un autor pe care ar trebui să-l recomandați elevilor, discipolilor dumneavoastră: și domnul Caius Moldovan scoase dintr-un buzunar jurnalul de campanie din Spania al lui Nicolae Totu. Și dacă ați veni mai des și printre noi... Uitați, de exemplu...

— Eu cred că Lazăr e prea sigur de el, mult prea sigur în vremuri ca cele pe care le trăim..., trecu Penescu peste vorbele legionarului.

— Ce vreți să spuneți în legătură cu aceste vremuri?

— Nimic, nimic... Eu voiam doar...

Între timp mesele fuseseră luate din nou cu asalt și lumea începu să înfulece și să bea. Într-un colț se formă un grup care cînta, ținîndu-se 'cei care-l constituiau unii pe alții pe după gît. Domnul Caius Moldovan căuta o soluție să se așeze la masa lungă, unde avusese grijă să-și rezerve un loc.

Rămas pe scaun în mijlocul sălii, Rusan părea o mobilă nelalocul ei. Un chelner îl luă de braț și-l ajută să se așeze undeva mai ferit, lângă un perete. Iar el, în mod ciudat, avea din nou impresia că aude tunetele sau loviturile acelea din palme care îl mai intrigaseră în ziua aceea. Asculta și parcă auzea niște explozii. Dar poate că numai lui și celorlalți de față li se părea că aud așa ceva. Oricum, Rusan era atât de epuizat, încât nu-și mai punea întrebări și nu mai reacționa nicicum.

14

Nae Bârză mai stătu o vreme în biroul acela străin. Nu-i venea să se scoale de pe scaun și pe deasupra avea impresia că întrevederea lui de acolo nu se terminase, că va mai veni cineva să completeze cele spuse de acel Luca. Îi intrase în cap că nu fusese convocat la tribunal decât de probă, doar că nu putea să-și dea seama la ce să folosească această probă. Într-o reluare a carierei sale de magistrat nu credea deloc, iar într-un alt domeniu nu știa cum ar putea să fie de folos cuiva. Venise de la Cluj după cedarea Ardealului de Nord, acceptând invitația unor rude îndepărtate, oameni simpli, încântați să-l aibă pe „dom judecător” în casă și rămase acolo pentru că deocamdată asta era singura soluție. Bani i se cam terminaseră și-și făcea scrupule din ce își va plăti în continuare neînsemnata sumă pentru întreținere. Publicarea unor articole l-ar fi scos dintr-o jenă financiară disperată: la Lugoj nu existau studenți cărora să le facă lucrări și nici juriștii locali nu se îmbulzeau să-i

ceară mici servicii pentru care să-i ofere cîțiva gologani.

Dar nu mai veni nimeni să stea de vorbă cu el. Doar la vreun sfert de oră după ce-l părăsi Luca, un aprod băgă capul pe ușă, spuse un „Scuzați!” și dispăru. (Dacă aprodul nu s-ar fi retras atît de repede, Bârză i-ar fi răspuns cu un „Scuzați!” la fel de umil.) Pe urmă nu se mai întîmplă chiar nimic. Fostul magistrat lăasă în sfîrșit din mîină ceașca rece pe care continua s-o țină între palme și ieși pe coridor. Nici acolo nu-l aștepta nimeni. Pe drum spre casă își făcu un inventar al materialelor pe care ar fi putut să i le dea lui Luca pentru o publicare imediată, îi păru rău de vrafurile de hîrțoage pe care fusese obligat să le lase la Cluj și scotoci îndelung prin cele două geamantane de caiete, cărți și însemnări pe care le adusesese cu el. Găsi două lucrări terminate, fragmente dintr-un capitol al operei sale fundamentale de bazele dreptului și publicarea lor i-ar fi făcut într-adevăr plăcere.

— Ce căutați, dom' judecător, îl întrebă soția gazdei sale, țesătoare la fabrica textilă.

— Niște materiale...

— De ce v-au chemat la tribunal?

Bârză nu se miră că-l întrebă, ea care nu era niciodată indiscretă. Văzuse și el cu cîte speranțe primiseră toți ai casei invitația lui la tribunal. Îi și întrebă atunci dacă nu acceptă și posibilitatea că-l cheamă pentru ceva neplăcut, dar ei se mulțumiră să zîmbească politicoși.

— Vor să le dau niște articole pentru un ziar din București.

— Așa... Femeia era fericită. Dar de judecat, cînd o să judecați din nou?

— Să judec?! De unde știi?

— Ei, pentru ce altceva să vă fi chemat ?

N-avea rost s-o dezamăgească : prea-i făcea plăcere. Dar nici iluzii deșarte nu era corect să-i ofere.

— Să vedem... nu se știe încă...

Nu, de judecat nu credea că va mai judeca, dar articolele acelea de ce să nu le publice ? Erau oneste și nu lipsite de importanță. Nu puteau fi decît de folos. Doar că nu era pe deplin mulțumit de toate formulările, în unele locuri ar fi vrut să mai cizeleze frazele, să le facă mai clare și mai concise. Nu există un lucru mai nesuferit decît o lucrare științifică fadă și confuză. Dar Luca i-a cerut articolele încă pentru seara aceea. Rămase o oră aplecat asupra colilor de hîrtie și constată că sau le dă pe loc sau nu se va mai putea abține și le va transforma de tot, muncă pentru care ar fi avut nevoie de cel puțin o săptămîină. Așa că luă cu el un ziar, băgă cele două materiale în paginile sale și plecă în oraș să-l caute pe Luca. Pînă seara poate că s-ar fi răzgîndit și era un prilej care nu trebuia scăpat, un prilej care îi va aduce ceva bani — nu prea mulți, bineînțeleș, dar nu era într-o situație în care să poată să facă nazuri. (Și pînă la urmă onorariul fu atît de mare cum n-ar fi îndrăznit să viseze vreodată.) În afară de asta se bucura că le va face o plăcere și gazdelor sale cînd le va arăta ziarele bucureștene cu studii juridice sem-nate de el. Cu toate că nu era încă prea convins că respectivele articole vor apărea într-adevăr.

O luă încet spre centru și se plimbă de cîteva ori pe *corso* : în Lugoj era aproape imposibil să nu întîl-nești pe cineva, dacă foloseai acest procedeu. Dacă ar fi avut timp, l-ar fi întîlnit cu siguranță pe Luca, dar nu voia să rămînă prea mult în oraș, ca să nu-și facă gazdele să-l aștepte inutil cu masa.

Îl întâlnește pe Jager, care se țira spre casă. Nu, nu l-a văzut pe domnul Luca, dar Bârzu cite uimire în ochii bătrînului avocat, cînd îl întrebă de tînărul cu care vorbise în dimineața aceea la tribunal. Uimire sau curiozitate, în orice caz ceva ce părea să-l intereseze pe Jager. Apoi sclipirea aceea de viață din ochii bătrînului dispăru la fel de brusc pe cum apăruse.

Bârzu mai făcu două ture pe *corso* fără să mai întrebe pe nimeni nimic și încercînd să descifreze privirea din ochii lui Jager. Îl mai întâlnește și pe Fitacek, dar acesta părea că nu-l recunoaște. La vorbele judecătorului, doctorul spuse parcă ceva despre o anumită Julia... sau poate că Bârzu nu auzi bine. Fitacek parcă aiura. Și părea foarte trist.

Cînd intră în cafenea, Bârzu văzu că nici aici nu erau prezenți obișnuiții casei.

— Nu-i nimeni azi pe aici ?

— Azi stau cu toții la *Dacia*, îi răspunse cineva.

Și așa se întîmplă să ajungă și fostul judecător Nae Bârzu la festivitatea ratată de la *Dacia*.

Cînd îl zări în ușă, Luca sări să-i vină în întîmpinare. Vancu văzu cum cei doi stau o vreme de vorbă la intrare, cum tînărul tot încearcă să-l tragă pe celălalt înăuntru, cum Bârzu îi dă niște hîrtii scoase dintre filele unui ziar și cum acceptă pînă la urmă să intre. Luca îl prezentă ca pe o personalitate unor indivizi cu ceafa groasă, îi făcu un loc lîngă el, dar cum Bârzu nu voia nici în ruptul capului să se așeze la masa mare, fu pînă la urmă de acord cu un scaun la masa lui Vancu. La un semn al acestuia, apăru un chelner.

— Ca la masa mare, sugeră domnul Caius Moldovan.

— Se poate ? Pentru domnii aduc ceva ca lumea.

— Vrei să spui că la masa mare... ?

— Mai dați-i în mama lor! zise chelnerul și se îndepărtă.

Ceilalți priviră muți după el. Chelnerul nici măcar nu vorbise în șoaptă, nici măcar nu se ferise de domnul Caius Moldovan, care purta și el cămașa verde cu diagonală.

— Incredibil!

— Vox populi..., făcu Penescu și rânji cu gura pînă la urechi.

— Pesemne că băiatul ăsta nu e normal, spuse domnul Caius Moldovan, care în prima clipă rămase cu gura căscată ca și ceilalți. Nu era încă hotărît nici acum ce atitudine să ia.

Atunci apăru și Luca și-și trase un scaun lîngă ei. Ținea în mîină un pahar mare cu țuică și se simțea minunat.

Chelnerul reveni cu comanda:

— Cred că așa e mai bine!

— Ce vrei să spui? îl reținu domnul Caius Moldovan.

Băiatul începu să rîdă și cum nimeni nu-i mai ceru nici o explicație, plecă. Dar de mirat se mirau cu toții, fiecare în felul său.

— Ce s-a întîmplat? întrebă Luca.

— Individul... individul ăsta își bate joc de noi.

— De ce nu-l puneți la punct?

— Vreau să spun că-și bate joc de mișcare.

— Și voi vă bateți joc de mișcare. Altfel nu se explică de ce nu veniți la masa mare și preferați să stați aici. De domnul Raica... așa vă numiți, nu? De domnul Raica nu mă mir. Dar dumneavoastră... N-am dreptate, domnilor?

— Eu, domnilor... vreau să spun... nu mă amestec în politică. Eu cu afacerile mele, care nici ele...

— Da, domnule Raica, dumneavoastră nu faceți politică. Dumneavoastră căutați orice prilej de a da de o goangă cât mai mare pentru a vă împlini planurile, dar nu faceți politică. Și pentru că e așa, domnule Raica, când vă culcați seara, sperați să aveți un teanc mare de acțiuni, să stați toată ziua cu o pereche uriașă de foarfeci în mână și să tăiați cupoane. Sigur că da, de ce să mai faceți dumneavoastră și politică?

— Eu ar trebui să plec... Raica era atât de zăpăcit de toate câte i se întâmplau, încât nici măcar nu-și mai putea imagina cum ar putea ajunge să plătească prînzul consumat fără nici un rost. Se tot adresa ace-luiași chelner, confundîndu-l cu ceilalți, și acesta îi răspundea mereu că doar șeful este în măsură să-i ia banii. Dar țalul nu mai venea...

— Și despre ce vorbeam, domnilor?

Lui Vancu îi era foame și începu să mănînce. Pălăvrăgeala din jur nu-l mai deranja. Și domnul Caius Moldovan era preocupat de farfuria din fața sa, dar mai găsea timp printre înghițituri să se întrețină cu ceilalți.

— Poate că pînă la urmă nici nu-i atât de rău că n-a venit toată lumea...

-- Cei ce n-au venit, n-au venit pentru că au fost reținuți cu treburi... Și chiar dacă nu sîntem numai printre camarazi... și nici numai printre simpatizanți..., pot să vă spun că se pregătesc lucruri de cea mai mare importanță, îi anunță Luca.

— Sigur, sigur..., făcu și domnul Caius Moldovan, eu nu țin minte vreun prilej în care un camarad să fi refuzat o masă în tovărășia altor camarazi. Frăția și țelurile comune...

Penescu, care nu mîncă nimic, dar își umplea foarte des paharul, interveni în discuție absent, mai bine

spus arunca și el câteva cuvinte, uitînd aproape unde se află. Nici măcar nu-și dădu seama că stă cu scaunul lîngă Luca.

— Țelurile comune... Da! Există un singur țel, așa că ăsta nu e nici comun, nici individual. Da! Ăsta e singurul.

— Ce vorbiți, dom' profesor? Mi-ați dat costumul la curățat?

— Un singur țel, și ăsta, domnilor, este moartea. Dumneavoastră vă îndreptați într-o altă direcție, domnule Luca?

— Poți muri ca un erou și poți trăi ca un șoarece, arată domnul Caius Moldovan.

— Ce importanță are?

— Nici un camarad n-ar vorbi așa.

— Dar moare la fel ca toți oamenii. Penescu începu să rîdă încîntat de reușita argumentației sale.

— Nu toți oamenii mor la fel! Și, pe urmă, nu toți oamenii privesc la fel moartea.

— Dumneavoastră nu vă e frică de moarte?

— Mie mi-e frică să nu mor de pomană!

— Dar cum să muriți, pe bani? Penescu începea să se îmbete, rîdea tot mai zgomotos și se simțea tot mai bine. Altădată Luca ar fi fost încîntat să-l vadă beat. Azi însă nu.

— Asta îi învățați și pe elevii dumneavoastră la liceu?

— Nu eu îi învăț să moară!

— Foarte rău! Noi îi învățăm să moară.

„Penescu o să răspundă că el îi învață să trăiască, pe urmă domnul Caius Moldovan, sau poate Luca, îi va spune că o viață fără o moarte demnă nu e viață...” Vancu termină de mîncat și se uită la ceas.

Iar Bîrzu, Bîrzu care nu era capabil nici măcar să se scoale de pe scaun, Bîrzu își spuse că dacă fon-

dul unei discuții, dacă esența ei dispare, se ajunge întotdeauna la interminabile discuții despre formă. Iar gândirea-i deformată de mult de logica dreptului îi spunea că în locul în care se afla, esența nici nu fusese vreodată de față.

— Cum faceți asta? continuă Penescu.

— Îi învățăm să nu le fie frică de moarte.

— Ce vorbești?! Un om căruia să nu-i fie frică de moarte?

— Nu-i bine, domnilor, să nu-ți fie frică de moarte, se pomeni Bârzu intrînd în vorbă.

— Cum așa, domnule judecător?

— Pe un om căruia nu-i mai este frică de moarte nu-l mai poți opri cu nimic și de la nimic.

— Domnule judecător, punctul dumneavoastră de vedere este strict juridic, îl ațîță Luca la vorbă, văzînd că Bârzu ar vorbi și n-ar vorbi. Realitatea era că fostul magistrat intrase în discuție aproape fără să-și dea seama, iar acum, de uimit ce era că o făcuse, aproape că se bîlbîia.

— Și, pe urmă, cum să faci un om să nu-i fie frică de moarte?

— Ba, pardon! Penescu dădea semne că s-ar fi trezit. Am citit tot felul de descrieri ale unor medici și ale unor... Alți oameni care au fost cu un pas în groapă... Moartea nu pare să fie deloc atît de groaznică pe cît ne-o imaginăm noi.

— Nu?

— Odată cu moartea dispare simțul de proprietate. E o stare, se spune, foarte plăcută.

— Și asta vreți să-i învățați pe tineri? Că moartea-i o stare plăcută?

— În privința asta dom' profesor are dreptate, spuse domnul Caius Moldovan. Moartea pentru o cauză înaltă, pentru căpitan, țară și cruce...

— Numai că dom' profesor pretinde că orice moarte este ceva... ceva foarte plăcut. Așa ați spus, dom' profesor ?

— Este vorba de cercetări, de amintiri ale unor...

— Ia mai dați-le dracului...

— O știință nouă, thanatologia...

— Nouă ? Domnule profesor, Bârză începea să se simtă și el, în sfârșit, în elementul lui, domnule profesor, dacă îi învățați pe oameni să nu se mai teamă de moarte, nu-i veți mai putea organiza, nu-i veți mai putea conduce, totul va deveni anarhie.

— De ce ? Pentru că nu le mai e frică ?

— Pentru că fără adversar nu există învingător, fără moarte nu mai există țeluri. Ce rost mai au toate, dacă moartea nu mai reprezintă o primejdie, ce vorbesc eu primejdie, o catastrofă, singura catastrofă inevitabilă, dar care poate fi amânată foarte mult.

— Pentru un adevărat erou nu trebuie să existe asemenea constrângeri. Pentru un erou adevărat nu există nici un fel de constrângeri, făcu domnul Caius Moldovan. „Neputînd învinge în viață fiind, vom învinge murind”, cită el semeț.

— Lăsați-l să vorbească ! Dom' judecător spune lucruri deosebit de interesante, insistă Luca.

Dar Bârză nu știa ce să mai spună.

Văzînd că judecătorul tace, domnul Caius Moldovan nu scăpă prilejul să mai etaleze un citat din ideologia pe care „o învățase aproape pînă la capăt” (ca pe toate în viață).

— „Nașterea terestră este o moarte... o moarte din punct de vedere... din punct de vedere spiritual și moartea, o înviere cerească.” Apoi privi o vreme satisfăcut în jur. Era mîndru că după atîta țuică mai avea o asemenea erudiție.

Toți îl priviră din nou pe fostul magistrat, dar acesta continua să tacă.

— La antici, da, sparse tăcerea Penescu, la antici moartea era un stimulent în luptă, dar astăzi...

— Moartea trebuie să fie mereu în fața noastră, ca un adversar și ca un prieten. Fără ea n-ar exista civilizație și progres decît poate în cadrul unei societăți de roboți.

— „Ca un adversar și prieten...” Foarte bine, dom' judecător, scrieți toate astea pe hîrtie și dați-mi-le! De asemenea articole avem nevoie! Luca era încîntat. Din toată bulibășeala asta a făcut măcar el un lucru ca lumea: a cîștigat un om pentru..., un camarad, o pîrghie deosebit de utilă, una dintre cele rare, mai bine spus, pentru că utilă poate fi orice pîrghie. Bîrzu va fi un judecător perfect, poate — cine știe? — un procuror general sau subsecretar de stat sau ministru... Dar judecător, în primul rînd judecător... Mulți candidați, mulți veniți, puțini aleși... Țsta nu candidează, ăsta se potrivește cu ceea ce este nevoie... cu ceea ce va fi nevoie. Nu ministru, evident, și nu pentru perioada de vîrf... pentru acum, pentru mai tîrziu... Va fi o perlă acest om nu pentru că se va potrivi să nu condamne pe nimeni dintre cei care vor avea destule motive să se teamă de ștreang, nu pentru că va face un joc de care habar nu va avea, ci pentru că era făcut pentru acest joc, pentru că nu va trebui să se prefacă atît de penibil, atît de forțat, ca toți cei care defilează răgînd, ca nu cumva să treacă nebăgați de seamă prin fața tribunei. Oricine e bun cînd cel ce-l mînuiește se pricepe s-o facă, dar ăsta... Și ce fraze știe să spună!

Vancu era singurul nu prea atent la intenționata naștere legionară a lui Bîrzu. Copleșit de nostalgie, sătul, își rememora trecutul, trecutul său personal,

micul și neînsemnatul său trecut cu faptele-i mărunte și stereotipe. Auzind că se vorbește de moarte, printr-o asociație de idei, pornind de la ideea răspîndită după care oamenii înainte de a-și da duhul mai apucă să-și deruleze întreaga viață, Vancu își băgă în cap că probabil și zilele sale sînt numărate. Iar starea de sentimentală reverie în care se afla după cel de-al doilea pătărel pe care-l sorbise se accentua și mai mult. Trebuia să se mute în sfîrșit cu „totul” în clădirea sa cu două subsoluri și pentru aceasta era obligat să lichideze casa în care se născuse și în care trăiseră toate neamurile lui de prin 1750 și ceva, după cum stabilise cu exactitate unchiul său, Vancu cel Roșu, casă în care printre umbrele celor dispăruți se îngrămădeau mult mai palpabile mormane de obiecte vechi, scule, cești, ziare, haine — mai toate rupte, acoperite de praf —, în podurile ticsite de lucruri și păianjeni, mormane diforme de relicve ale unor vremuri trecute în care însă Vancu se regăsea dureros. Tot ce se găsea acolo nu mai fusese tulburat decît de Vancu cel Roșu, care începuse prin a scotoci în propria sa casă, ajutat și de doctorul Fitacek, dar plictisiți în curînd și ei de promiscuitatea lucrurilor printre care scormoneau. Acum toate acestea trebuia să fie adunate, sortate și valorificate. Trebuia? Sigur că trebuia: nu puteai, vînzînd casa, să lași în mîini străine caietele de școală ale strămoșilor, pozele bunnicilor, tablourile uriașe care atîrnaseră cu un secol în urmă deasupra paturilor bunilor și străbunilor, tablouri azi mîncate de șobolani și vreme, obiecte din care nu mai supraviețuiseră decît părți ale unor rame majestuoase și atît de caracteristice. Hoinărind prin universul acela trecut, neștiind niciodată de unde să înceapă, Vancu se revedea cu zece ani în urmă, cu douăzeci, cu douăzeci și cinci. Anii cu amintirile din

școală, jocurile cu colegii, viața din casă atunci când aceasta mai era atât de populată, când atîția unchi, părinți și verișori se îmbulzeau prin atelier, bucătărie sau încăperi, când mulțimea de femei, de babe împărțite pe ierarhii de rudenie și importanță afectivă și efectivă forfoteau toată ziua în jur... Anii care au trecut și care n-au fost nemaipomeniți, nici ei nu avuseseră un statut care să le prevadă importanța ce li se dădea astăzi, ani mai degrabă marcați de plictiseală, umilințe și complexe, o lungă perioadă cenușie, dar anii lui, singurii lui ani de tinerețe... Și atunci când se afla din nou printre lucruri îl apuca un fel de amețeală de-i venea să plîngă, toate prindeau din nou viață și îi era imposibil să se decidă să vîndă ceva sau măcar să aleagă lucrurile din praful și uita-rea în care zăceau. Din cauza asta pierdea cumpărător după cumpărător pentru casă, vînzări gata făcute își pierdeau valabilitatea, nu se putea hotărî să elibereze imobilul acela în care azi nu mai trăia nimeni decît amintirile sale și imensitatea de obiecte decrepite pe care le voia mutate cu totul printr-un miracol, mutate într-una din pivnițele noii sale locuințe chiar și cu praful în care zăceau.

Da, își aminti frîntura de discuție pe care o avu-
sese la telefon în ziua aceea cu Fitacek, greu e să iei
decizia, că pe urmă lucrurile își urmează cursul, apoi
vine inerția și gîndurile și analiza care nu mai are
nici un rost și nici o forță pînă la o nouă hotărîre.
Iar hotărîrile par atât de complicate și le iei atât de
rar și totul nu mai este decît un mic scop interme-
diar după un început convenit o dată. Mărunte, multe
și biete scopuri intermediare... Și cei mai mulți oa-
meni nici măcar nu decid ei singuri pentru ei... nici
măcar o dată... sau poate totuși...

— Vă rog să mă iertați, le spuse și se sculă, trebuie să mă duc acasă, iar domnul Caius Moldovan, plictisit deja și el că e singurul care este obligat să se ocupe — pe timpul său!! — de acest sac de bani, mai insistă moale: „Dar decorațiile...”, însă nu mai spuse nimic când Vancu plecă după ce-și aminti pentru o clipă de Raica și-l invită să vină cu el.

— N-am făcut încă plata, din păcate, dacă ați vrea să mai așteptați câteva secunde...

Iar Luca își privea cu duioșie cucerirea, pe Nae Bârzu, și se întreba și el pentru care dintre camarazii aceia cu ceafă groasă merita să se bată, să câștige oameni și să cheltuiască energie, gorile bete și suficiente, incapabile de orice strategie, inconsecvente și lipsite de personalitate?

Și camarazii, ținându-se pe după umeri, cântau.

15

Era luni și menajera lui Vancu îl aștepta furioasă. Luni stabileau ce se va face de mâncare în zilele următoare în consilii lungi și plicticoase, dârze și încăpăținate, care se terminau în hotărâri ce nu erau respectate, fără ca Vancu să observe vreodată modul în care era păcălit.

— Atunci, ce să fac totuși mâine, întreba pentru a o suta oară Riți, sau mai precis „doamna Ritzi”, cum obișnuia Vancu să i se adreseze când îi lăsa bilețelele prin care o anunța că nu va putea veni la masă, că va fi obligat să întârzie sau că ar dori o abatere de la programul culinar stabilit pentru că avea din nou o indigestie.

— Fasole cu ciolan, supă de chimion... păi, nu am stabilit ?

— Asta am stabilit pentru joi !

Nu era adevărat și Vancu știa că ea-l mințea în față numai pentru că din cine știe ce motiv ea dorea să gătească a doua zi varză à la Cluj.

— Cu cât era mai bine pe vremea tatălui meu ! El știa mereu meniul de la cazarmă, meniul acela zilnic care se repeta cu o sfințenie regulamentară : luni fără carne, marți fasole, miercuri Grenadier-Marsch, cartofi cu paste sau cu găluște adică... da, Grenadier-Marsch a fost cea mai bună mîncare... Mai puneau și ceapă prăjită pe deasupra... Merita să aștepti ziua de miercuri, cel puțin așa spunea tata...

— Atunci, ce să gătesc mîine ? întrebă din nou impasibilă doamna Ritzi, încăpățînată în ideea că marți, adică mîine, vor mînce varza aceea pe care a cumpărat-o deja și carnea pe care o avea și care se potrivea neapărat cu ceea ce își pusese ea în cap.

— Ziceam fasole, nu ? Vancu regreta că n-a fost și el măcar cîteva zile militar în viața sa pentru a putea savura deliciile unui meniu regulamentar cu Grenadier-Marsch-ul acela de miercuri, pe care se spunea că merita să-l aștepti încă de luni.

— N-ar fi mai bine, totuși... niște varză cu carne... ?

— Și atunci fasolea miercuri ?

— Și ieri am avut fasole !

— Da, dar supă.

Vancu era absolut conștient că insista de pomană și că „doamna Ritzi” insistă și ea de pomană față de el și că pînă la urmă ea îi va pune în față ce va dori și el nici măcar nu-și va da seama că l-a păcălit, sau mai precis cu ce l-a păcălit, pentru că în legătură cu faptul că ea-l ducea mereu de nas

n-avea nici o îndoială. La început cînd el protesta, ea îl mințea cu nerușinare că „asta au hotărît ei luni” și că el a insistat chiar pentru felul acela pe care nu-l putea suferi și care se repeta insuportabil de des. Pe urmă o vreme a încercat s-o convingă să noteze totul pe hîrtie, lucru care ar fi putut înlătura atîtea discuții ulterioare, dar ea nu avea niciodată ochelarii la ea și fără ochelari... Mult mai tîrziu Vancu îi dădu dreptate: n-avea nici un rost să-și mai piardă vremea cu creionul, și așa ar fi modificat ea acolo tot ce ar fi vrut și s-ar fi jurat că așa a fost de la început și s-ar fi mirat cum de nu-și aduce el aminte... Ceea ce nu-l împiedica să insiste și să se încăpățîneze și după ani de zile:

— Atunci miercuri varză cu carne în locul Grenadier-Marsch-ului, iar vineri, sau mai bine chiar mîine fasole.

Așa cerea jocul — să se încăpățîneze.

Pe urmă, după ce se mai ciorovăi o vreme și sfîrși prin a accepta un compromis pe care-l uită de îndată, se retrase la orga sa, instalată „provizoriu”, pentru a putea doar s-o încerce, să vadă dacă nu s-a deteriorat cumva în timpul transportului, dacă îi priește locul (o orgă nu este un scrin pe care să-l pui într-o sufragerie sau pe un culoar lîngă o debara!). Se așeză pe taburetul înalt și încercă să cînte cîteva acorduri, dar îi trebuia cineva care să apese pe pedalele „de aer”, ăsta era lucrul cel mai rău, el ar fi vrut să rămînă singur cu instrumentul lui, să i se dedice în orele sale de maximă intimitate și orga îi impunea tocmai în clipele acelea un cineva care să stea obligatoriu lîngă el, un martor nedorit de el, un intrus scîrbos care îi strica toată atmosfera. Chiar și un surdomut l-ar fi deranjat.

Și, în afară de asta, își dădea seama că n-ar fi putut să se dedice nici atunci instrumentului cu tot sufletul său, cu tot sufletul lor, al lui și al orgăi, pentru că starea i se dusesese așa cum venise, mai precis pentru că starea nu venise de tot.

— Ce faceți, domnule Vancu? o auzi pe Amarilli în spatele său. V-au decorat?

— Dacă m-au...? A! Am și uitat. Nu știu, că eu am plecat de acolo.

— Ați plecat?!

— N-au prea venit toți cei care trebuiau să vină și să stau cu toată... (toată „gloata aceea” îi venea să spună).

— Ați plecat?! Asta era pentru Amarilli deosebit de șic. Să pleci înainte de a fi decorat numai pentru că nu-ți convine anturajul... Probabil că omul acesta nu s-a îmbogățit printr-o minune, probabil că totuși n-a devenit întâmplător atât de important! Altul ar fi alergat trei zile cu gura deschisă pentru o decorație... (Și Lazăr gândi în primul moment cam așa, când i se povesti că „nepotul” său plecase fără să-și ia decorația. Numai că el duse raționamentul mai departe: „Ăștia au întotdeauna noroc! Probabil că unii sînt făcuți pentru onoruri și mărire, că soarta i-a însemnat de la început, pe cînd noi, ceilalți, ne zbatem ca bezmeticii în van. Asta e și porcăria, că noi sîntem condamnați de la început, că toată lumea este condamnată de la început pentru a ajunge prinț sau cerșetor și doar un fanatic ca mine — ca Lazăr! — își permite să-și imagineze că putem schimba acest destin, iar dacă nu ne-am agita toată viața noastră n-am avea nici un rost. Cît n-ar fi dat Rusan să fie decorat! Și chiar el însuși! Nu neapărat să fie decorat de legionari sau prin intermediul „camarazilor”,

asta într-adevăr nu și-o dorea prea... prea insistent. Un instinct îl avertiza că bătaușii n-au niciodată o viață individuală lungă, în grup da, grupul bătaușilor, ăștia au supraviețuit de secole, dar... dar indivizii se schimbă mereu, iar noi nu ne naștem grupuri, ci indivizi care murim o dată și... gata. Dar cu Vancu ăsta e altceva. Stă plictisit ca un lord la el în „castel” și este invitat de „camarazi” să-și ridice o binemeritată și binecuvântată răsplată, el care n-a făcut nimic ca s-o merite, el care, în general, n-a făcut niciodată nimic... pentru... pentru nici un scop! Și important în cazul lui nu este că ăștia, verzii, au vrut să-l decoreze, ci că întotdeauna atunci când trebuie cineva decorat, domnul Vancu stă cap de listă. La fel l-ar fi invitat astăzi și „albaștrii” și regele Carol prin reprezentanții săi și Churchill în persoană, dacă ar fi poposit pentru o singură zi la Lugoj, oficialitățile locale trimițându-l desigur și pe Vancu, pe domnul Vancu Junior, un... un foarte important și foarte stimat, un excepțional reprezentant, un veșnic reprezentant cu deosebite merite și pentru și contra... Unde? Unde pentru toți dumnezeii este dreptatea? Unde este răsplata și cine te poate răsplăti vreodată în lumea asta? Cine se ocupă cu așa ceva? Și de ce este acel cineva atât de prost și nu-și dă seama că împarte daruri în van, și nu la cei care l-ar putea într-adevăr aprecia, nu la cei care s-ar vinde și diavolului în persoană, dacă acesta ar fi vistiernicul onorurilor și celebrității umane, nu la cei care ar sluji acest împărtitor de daruri sfinte cu evlavie și devotament, pînă la jertfa de sine, dar nu și a celebrității, bineînțeles... de ce este acel cineva atât de fraier și nu-și răsplătește adevărații slujitori? Dar Lazăr, în drama sa, nu avea răspunsuri care să-i aline durerea.)

— N-ați vrea să-mi arătați orga dumneavoastră? Mi-ați promis! se alintă ea.

— Tot nu pot să cînt...

— Nu-i nimic!

— Trebuie cineva să miște pedalele pentru aer.

— Dar atunci e minunat! Asta cred că pot să fac și eu. Am rămas astăzi aici. După curs mi s-a făcut așa un somn... Cred că am dormit vreo oră.

Vancu își aminti că la *Dacia* nu fusese nici o orchestră și deci corepetitorul de la balet... Tot sporovăind, Amarilli ajunse în pivnițele lui Vancu. Aici se opri, nu știa încotro trebuia s-o ia, ea nu pătrunsese niciodată mai departe de „antecamerele” acestor subsoluri.

— Nu este încă ordine aici, nici instrumentul nu este încă așezat acolo unde va sta el „de tot”.

— Sînteți un adevărat boem. Nu vă place ordinea, stabilitatea.

— Tocmai că-mi place prea mult stabilitatea! Ordinea pe care o vreau, pînă ce va deveni așa cum mi-o doresc, este ea însăși ceva nou, instabil... Mi-e greu să ies din... din starea asta...

— Asta îmi aduce aminte de...

Vancu îi arată cum trebuie să miște pedalele pentru a da aer instrumentului și începu să cînte. La început cîteva acorduri grave, apoi încercă toate registrele pentru a se convinge că totul este în regulă, că instrumentul îl ascultă. După aceea, pe nesimțite, începu să improvizeze. O melodie, ceva apropiat de jazz, cu o mulțime de înflorituri și reveniri, mereu tema principală, care i se părea lui Amarilli vag cunoscută, dintr-o... dintr-un disc, parcă, un șlagăr... sau nu, o arie de operă... e pur și simplu groaznic cînd auzi ceva, un lucru atît de cunoscut, poți să fredonezi sau să fluieri continuarea pînă în cele mai mici

detalii și habar n-ai ce melodie e, de unde provine, cine a compus-o și de unde ai mai auzit-o. Enervant! El revenea mereu la tema aceea cunoscută, dar variațiunile erau tot mai grave, tot mai îndepărtate de impresia de șlagăr, de arie de operă. Un motiv dintr-un concert..., un concert de pian... Ceaikovski?... nu, mai degrabă...

În fond, ce importanță are? Jazz! E o melodie de jazz! Cu Art Tatum, pianistul acela orb, sau cu... parcă, da, Nat King. Pe un disc *The master's and his voice*, parcă... Dar, pentru Dumnezeu, ce importanță are? Ce frumos sună!

Vancu improviza. Enervarea sa că femeia asta i se băga cu sila în suflet, că a îndrăznit să vină să-i profaneze pînă și orga, noua sa amantă, pasiunea cea mai mare a momentului acela, începutu să dispară, Amarilli nu mai era decît persoana care manevra pedalele de aer, mecanismul respectiv, anonimul și indispensabilul mecanism necesar ca el să poată iubi orga, să se poată iubi cu ea, să-și poată pune tot sufletul în sufletul ei. Vancu improviza și, puțin sentimental, viața cu toate melodiile ei auzite și trecute, trecute pe lîngă urechile sale, muzica întîmplătoare și utilă, melodramatică asemenea firii sale, toată această... tot acest...

Și ceea ce era mai important, ceea ce era cel mai important, orga îl ajuta să uite. Să uite unde a fost și cu cine a fost și pe cine a întîlnit și pe cine va mai întîlni. Orga îl ajuta să uite totul și totul se transforma în acorduri...

Înainte de a intra în casă, îl întîlnise pe Vale. Nu-l văzuse ieșind din restaurant și fu destul de mirat cînd se pomeni cu el sub poartă.

— V-am căutat, mîrîi pictorul.

— Nu acum! Altădată..., îi spuse blînd și-i întinse o bancnotă. Asta-i un scont pentru tabloul pe care ai să mi-l faci odată. Negreșit că ai să mi-l faci odată...

— Un scont... un scont... Aș putea să vă desenez chiar acum.

— Altădată, Vale, acum n-am timp.

— Atunci..., eu... am să mai trec.

— Bine.

— Peste o oră?

— Nu astăzi. Altădată. Azi n-am timp.

— Vin mîine dimineața.

— Nu mîine. Altădată.

— O să mai trec. Mi-ați plătit un scont.

Îi mai stăruia cîteva clipe mirosul greu pe care-l răspîndea pictorul și felul în care-i tremura bărbia de sub barba neîngrijită și modul în care tot corpul îi era cuprins din cînd în cînd de convulsii. În mod ciudat, doar mîinile continuau să-i fie sigure. Apoi reuși să-l uite și pe Vale, reuși să uite totul.

Încetul cu încetul improvizațiile sale se cumîntiră. Tema aceea, tema unică pe care o tot cînta cu diferite înflorituri, se transformă pe nesimțite, o muzică preclasică, Bach?, îi lua locul. Vancu cînta cuminte și sînguincios ca un elev la exercițiile de pian.

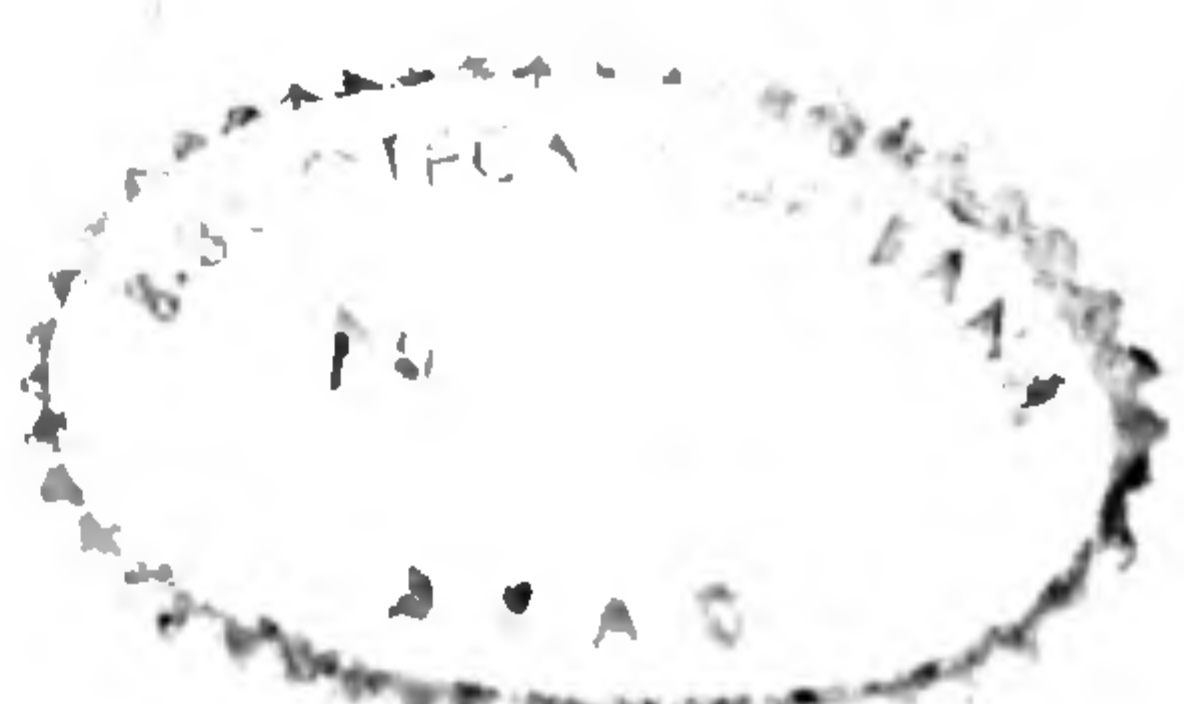
— Am obosit, spuse Amarilli, coborînd de pe pedale.

— Întotdeauna pățesc așa, începu să se plîngă Vancu, intuind ceva din motivul oboselii ei. Orice cînt, mă întorc mereu la acest preludiu... Dealtfel, singurul pe care-l știu pe de rost. Și nici pe ăsta prea bine, după cum cred că ai observat.

— Dar eu ador Bach.

— Pachabell.

— Cum?

— Pachabell. E un preludiu de Pachabell. E ceva mai lung, nu-l știu în întregime.

Amarilli se așeză lângă el pe banca din fața claviaturilor. Vancu simțea cum începe iarăși să se enerveze. În primul rînd pentru că femeia asta nu-l mai interesa. Nu că nu-l interesa acum: ea fusese una dintre multele pe care le visase în taină lângă el pentru o viață, și și le visase soții cu tot arsenalul de seri lungi de iarnă petrecute în comun lângă sobă etc. De fapt, ea fusese eroina principală, cea pe care și-o imaginase cel mai des și cel mai mult timp în posturile acelea. Asta cînd mai era un biet nenorocit în ochii lugojenilor, în ochii celor care-l luau în seamă, pentru că cei mai mulți priveau prin el. Ce a fost el pînă nu s-a abătut asupra sa grindina aceea de moșteniri? Nu avea ce să-și reproșeze pentru perioada anterioară decît cel mult o serie de scene penibile, multe dintre ele nici măcar sesizate de altcineva, multe dintre ele nici măcar întîmplate în realitate, dar posibile, gata să se întîmple, amintiri care îi făceau pielea de gîscă și acuma, după atîția ani, după atîtea transformări, lucruri care, dacă reveneau din mîlul trecutului, îl făceau să vorbească singur, dacă era singur, sau să strîngă pumnii cu unghiile adînc înfipite în carnea palmelor, atunci cînd mai era cineva de față tocmai cînd binevoiau ele, aceste fantome, să-și scoată capul la iveală. Amintirile acelea erau atît de dureroase, atît de disproportionat de dureroase față de evenimentele, față de lipsa de evenimente pe care o înglobau, încît îl făceau să urască tot ce era în legătură cu acele vremuri, tot, inclusiv pe el însuși și tinerețea sa dragă și pierdută în nimic. Ca și prezentul. Și, iată, venea femeia asta, atunci cu toate calitățile ei interzise lui, acum cu toate defectele pe care nu și le putea ascunde, îi apărea în față

și se tolănea înaintea banilor săi, gest inconștient, bineînțeles că inconștient, pentru că pînă la apariția acestor bani ea pur și simplu nu-l observase, venea femeia asta și i se oferea lui și întregului său trecut plin de amintiri penibile, de gesturi refulate, de umilințe receptate din partea unor oameni care nici măcar nu catadicseau să-l lovească intenționat, aproape că și din partea unor obiecte ostile lui pe vremea cînd era încă sărac, cînd încă pur și simplu nu exista. Ce să facă acum cu ea?

Își aminti de o scenă cu Jager. Asta se întîmplase destul de curînd. Nu era încă nici bogătașul de astăzi, dar nici sărăntocul de pe vremuri nu mai era. Se nimerise, ca de atîtea ori, să se întîlnească pe stradă cu bătrînul avocat și cu Rusan. Țsta îl bătea la cap pe deputat — parcă mai era deputat Jager pe atunci — că, dată fiind situația internațională (!), bătrînul ar fi putut să facă și să dreagă Vancu nemaiamintindu-și ce. Jager îl oprise pe Vancu numai ca să scape de pisălog, dar Rusan nu încetă să-l toace în continuare. Și atunci deputatul făcuse un lucru cu totul neașteptat: își scoase elegantele sale mănuși mîncate de patină și, ridicîndu-și superba lui pălărie de mușama gri, roasă peste tot de atîta purtat, începu să-și zburlească părul rar — o rană adîncă și după toate aparențele de origine destul de recentă ieși la lumină, năucindu-i pe Vancu și pe Rusan, care tăcu în sfîrșit din gură.

— Uite ce mi-ai făcut cu bombăneala • dumitale, îi spuse lui Rusan, dar buza superioară i se umfla ca întotdeauna atunci cînd se amuza. Apoi, la fel de tacticos, își aranjă părul, se acoperi și-și trase mănușile la loc.

— Domnule doctor, bolborosi Rusan, cine... cum s-a întîmplat?

— Păi, nu ți-am spus? Dumneata mă tot chinui! Ai văzut ce mi-ai făcut?

Puțin mai târziu, când a rămas singur cu Vancu și când acesta a adus și el vorba despre rana de pe creștetul deputatului, Jager se făcu că nu înțelege despre ce e vorba. Vancu nu insistă, dar bătrînul se tot miră și se tot prefăcu că nu-și amintește pînă ce își scoase din nou celebrele sale mănuși și, ridicîndu-și pălăria (nu mai puțin vestită), își oferî scăfîrlia pentru admirat. Părul rar nu ascundea nimic neobișnuit.

După un timp probabil că lui Jager i se făcu milă de mutra tîmpă a lui Vancu, pentru că înainte de a se despărți îi spuse:

— Nu e mare scofală! Trebuie doar puțină disciplină — și scoțîndu-și pentru a treia oară mănușile, arătă o vîntăie zdravănă pe mîna dreaptă, atît de evidentă încît nu s-ar fi putut ca Vancu să n-o fi văzut pînă atunci.

Da, dar Vancu nu știa să facă asemenea scamatorii ca să scape de pisălogi.

— Cred că nu-i acesta locul cel mai potrivit pentru orga mea... pentru orgă... Orga este prietenul cel mai intim pe care poți să-l ai, femeia care... care... Vancu roși puțin, cu toate că nu mai obișnuia de mult să roșească. Numai că, știi, are un foarte mare defect orga: nu te acceptă singur. Trebuie să ai mereu un asistent, un intermediar care să-i sufle aer în plămîni pentru ca ea să fie dispusă... să poată să vibreze sub... sub mîinile... mele.

Lui Vancu i se părea aproape impudic chiar să și vorbească despre orgă în prezența lui Amarilli. Și atunci de ce o făcea? Simțea cum și ziua aceea, clipele acelea vor deveni pentru restul zilelor sale amintiri penibile, îngrozitoare. Nu va mai aduce nici-

odată aici jos femeia aceasta, mai bine zis și mai jos, acolo unde va îngropa orga pentru totdeauna.

— Sînt orgi care nu au nevoie de oameni care să apese pe pedale. Au un mecanism și cîntă prin simpla apăsare...

— Alea sînt niște obiecte fără suflet! Niște surrogate!

Evident! Ce putea ea să spună altceva? Nu înțelegea nimic și totul nu era decît o consecință a acestei neînțelegeri. Dar o alta? Nici alta... poate că nici alta n-ar fi înțeles mai mult, dar ar fi fost o neînțelegere nouă, virgină, o neînțelegere cu care n-ar fi avut nimic de împărțit, o neînțelegere liberă de un trecut penibil.

Dar se părea că ei îi plăcea tot mai mult felul în care o respingea, felul în care-i vorbea despre... despre orga lui, despre încăperile pe care le mai avea în „subsolul de jos”, cel în care avea de gînd să-și transforme întregul bîrlog.

— Și dacă ar veni o inundație?

— O...?! E adevărat! Al dracului de adevărat! La asta nu se gîndise niciodată.

— Mie mi-ar fi nu-știu-cum să mă-ngrop într-o galerie din asta... de cîrțiță...

— Cîrțițele sînt animale foarte inteligente, îi răs-punse el.

Avea o veche pasiune pentru cîrțițe, furnici și alte viețuitoare care trăiau în astfel de localități subterane. Cîrțița, o învăța el, este unul dintre animalele cele mai raționale. Are galerii pentru hrană, pentru apă — își face adevărate fîntîni, un fel de canalizare cu ajutorul unor găuri care vin din exterior și unde se strînge apa... Iar hrana... hrana și-o depozitează în cămări... Are mereu carne proaspătă, prinzînd insecte și paralizîndu-le... Are cameră de zi, dormitor,

cameră pentru... pentru a-și depune excrementele în ea... Își apără locuința cu prețul vieții ei. Nu permite nici unei viețuitoare să intre acolo decât... decât peste propriul cadavru. Și... și nu-i e frică de inundații. Dar lui îi băgase Amarilli și ideea asta în cap și... bineînțeles că numai ea, purtătoare a atîtor amintiri penibile putea să-i aducă și o asemenea primejdie în existență! Cine a făcut parte dintr-un trecut scîrbos nu poate să-ți ofere decât un viitor la fel de... de plin de fantome. Trecutul și viitorul se întîlnesc în prezent și prezentul nu există în imaginația noastră decât prin acest abstract: ce a fost și ce va fi.

Vancu o lăsase să intre la el, nu-și apăraseră vizuina cu prețul vieții, acum trebuia să plătească. Era încredințat de asta.

— Sînt ocupat!

— Poate vă pot eu ajuta... Pînă la cinci, cînd încep să vină cursanții mei... pînă la cinci și jumătate, eventual.

Totul devenea caraghios, îngrozitor de caraghios și numai el era de vină. Pînă la urmă, presimțea asta, toată scena se va transforma și ea într-o amintire penibilă pentru mîine sau pentru... totdeauna. Unde era siguranța pe care o dobîndise în ultimul timp? Nu era prima femeie cu care avea de-a face de cînd se îmbogățise. Dar prima care... Cum se mai înroșea pe vremuri cînd avea ocazia să stea cîteva clipe în preajma ei! Și cu cîtă migală nu pregătea aceste „întîlniri"! Biete speranțe lipsite de speranță ale unei adolescențe întîrziate...

— Să mergem în biroul meu, îi spuse și o luă înainte, fiind hotărît să termine odată, să procedeze așa cum a procedat mereu în ultimul timp, cu siguranță și lipsit de imaginație. Și aproape că reuși.

Numai că după aceea îi trecu prin minte un gând obosit, obosit și vechi, așa cum era și el, își spuse că parcă nici n-a fost așa de rău pe vremuri, când n-avea nimic, când putea încă spera totul și nu avea ce pierde, nici măcar iluziile, când așa cum îi povestise odată nevasta lui Lazăr — nevasta teribilului său „unchi” — ea visa și se juca, se juca ore întregi, nopți întregi că n-are nimic, dar absolut nimic, nici măcar un ciorap sau o lingură, dar că poate lunar sau zilnic sau anual să-și facă rînd pe rînd de toate, jocul în care se îmbogățea treptat și continuu cu tot felul de lucruri utile, numai lucruri utile și de aceea bineînțeles nu pe gratis, o stare reală, umană și puternică, nu ca acum, când...

Vancu stătea culcat pe spate și habar n-avea ce să-și mai dorească în afară de un lucru sau de o ființă care să-i apese pedalele orgii fără a stînji, dar așa ceva nu există... și atunci... și atunci...

16

Un nor negru plană printre case pe stradă, acoperind ferestrele. Se strecură o vreme atît de jos, încît aveai impresia că-l poți atinge cu mîna și lumea simți că dacă cerul acela nu va pocni, va sufoca lumea. Dar ploaia căzu leneșă și se opri pe nesimțite, încercînd să moleșească lumea și mai tare.

Doar Raica se agită pe scaun, el voia să plătească și să plece, dar nu îndrăznea să atragă prea tare atenția, chelnerii treceau pe lîngă el și parcă erau orbi, nu-l vedeau, nu-i vedeau semnele și cînd, în sfîrșit, binevoia să-l asculte vreunul, îi spunea —

PENTRU A CÎTA OARĂ ? — că numai țalul poate să-i mai ia banii, că-l vor chema imediat pe domnul țal, dar că dînsul e foarte ocupat acum, CUM ? N-A VENIT ÎNCĂ ? Un lucru scandalos, pur și simplu nemaiauzit, dacă ar fi ridicat puțin glasul ar fi apărut acolo zece chelneri și oberul cel ocupat împreună cu maică-sa și cu cumnata mătușii sale dacă ar fi vrut, numai că Raica nu era în stare să ridice chiar deloc vocea, Vancu plecase și odată cu el ultimul său atú, acum plutea în voia sorții, se simțea ca o gîză care încearcă, făcîndu-se una cu iarba, să treacă neobservată de cîrdul de păsări tocmai aterizat în poiana în care se afla ea, insecta care încerca să pară verde ca iarba, ca frunzele, verde ca... să pară verde ca...

Legionarii păreau să piardă cu fiecare clipă mai mult orice frînă, cîntau, urlau, se certau și urlau, erau sătuli și nu-și mai țineau ocupate gurile cu mestecatul, băutura curgea gîlgîind și ungînd mecanisme. Cîte unul se scula de la masă și mergea la toaletă sau se învîrtea doar în jurul propriului scaun, apoi reîntra în cîrd, se scula altul și se punea în fața oglinzii mari, se strîmba, lua „poziția Mussolini” sau ținea discursuri în oglindă, revenea și el și se pornea altul să-și dea spectacolul, să se simtă bine, asta se învîrtea în jurul scaunului pe care ședea, uitat de toată lumea, Rusan, un boț de carne murdară, un obiect jalnic părăsit.

Tot privindu-l pe Rusan, de a cărui „întîlnire foarte importantă” uitase toată lumea, în afară de Rusan însuși, care cu restul său de conștiință mai gîndea doar la ce va răspunde el dacă va fi întrebat în această chestiune atît de delicată, tot privindu-l pe Rusan, Raica intra în panică, avansa în panică, se afunda în ea pînă peste cap — să ai un pistol îndreptat împotriva ta și să vezi un cadavru proaspăt alături nu

este un spectacol destinat a întări moralul. Și tocmai când era cît pe ce să oprească un chelner care venise suficient de aproape și să-i spună că va lăsa banii la domnul profesor sau la domnul Caius Moldovan, la „dînsul”, pentru că nu se cunoștea prea bine cu acest domn, tocmai atunci apăru un individ care se aplecă la urechea lui Luca, îi dădu ceva și dispăru, iar Luca, încîntat, despături acel ceva și, sculîndu-se în picioare, se pregăti să țină o mică cuvîntare, iar chelnerul nevrînd să deranjeze o luă din loc.

A fost ultima șansă a lui Raica, dar el nu avea de unde să știe acest lucru, dar parcă totuși... parcă totuși instinctul îi spunea ceva, mai bine spus galopul acela din interiorul panicii, tot mai adînc, tot mai adînc, tot mai prevestitor de rele... galopul acela apocaliptic...

Dar pînă și Luca fu întrerupt din vestea pe care se pregătea s-o dea, atunci când năvăli din bucătărie în salon o pisică uriașă, neagră, avînd legată de coadă o cutie de conserve. Se buluciră cu toții în jurul ei, o fugăreau printre mese și aruncau cu ce le cădea în mîină după ea și, nenimerind-o, se îndîrjeau tot mai mult. Dar pe urmă ceva părea să înceapă să curgă din cutia de conserve legată de coada pisicii, lăsînd parcă o dîră neagră pe dușumea în urma ei și cineva strigă că mița asta nu-i decît o bombă vie, așa că se dădură cu toții la o parte, animalul se oprise și el în loc și un individ mai hotărît își scoase pistolul și omorî pisica, după ce o nimeri la al treilea cartuș. O privire prostiți, fără să aibă însă nimeni curajul să se apropie de ea. Apoi veni un chelner, o luă de gît și o cără afară. Cutia de conserve fusese goală.

De undeva, ca de niciunde, apăru Fitacek.

— Nu l-ați văzut pe domnul Vancu? îl întrebă el pe domnul Caius Moldovan.

— Pe cine ?

— Domnule Luca, nu l-ați văzut pe domnul Vancu ?

Domnul Caius Moldovan habar n-avea cui i se adresase medicul, mîrii ceva și Fitacek dispăru ca o nălucă, la fel cum apăruse.

— Ce-a vrut ăsta ? se mai interesă domnul Caius Moldovan.

Dar Luca nu mai scăpă prilejul să dea vestea cea mare :

— Domnilor, simți Luca nevoia să fie încîntat deși era puțin plictisit, puțin scos din sărite că el este singurul care se agită, singurul dintre cei de față care încearcă să facă ceva efectiv pentru Legiune, pentru viitorul ei și pentru inevitabilele ei gafe care desigur vor urma, singurul care nu greșea decît atît de rar și singurul care lua precauții și pentru turma beată care se autoadmira, se dezlănțuia, grohăia și se gudura plină de fericire, capabilă să se bucure de clipa ei atît de efemeră, atît de evident de efemeră. Dar pe Luca nu-l enerva atît că ei se purtau ca niște inconștienți, pe el îl irita că și-au găsit în el un apărător, iar un apărător este întotdeauna cineva care slujește. El să-i slujească pe ei ? Pe ăștia ? Pe el se slujește, apărîndu-i, îi spunea o altă voce din lăuntrul său în timp ce cu glas tare își ținea scurtul discurs, pe el se apără, ca să-i poată apăra pe ei în continuare, dar asta nu-i scuza, nu-i făcea mai nevinovați în imbecila lor fericire, tăvălire în propriul lor gunoi, în jalnica lor clipă.

Inconștienți ? Dar erau ei măcar inconștienți sau se foloseau cu bună-știință de gîndirea legionară ca de o armă cu care să-și apere micile lor interese ? Cum să-i numești inconștienți pe niște indivizi care nu fac altceva decît se bat toată ziua cu pumnul în piept

cît sînt ei de chemați, cît sînt de aleși și cît sînt de fericiți că a sosit ziua în care vor face ei dreptate? Și-și fac dreptate, domnule, își fac dreptate și fac tot felul de scamatorii ca să-și facă o dreptate cît mai grasă... Și după aia strigă cu toții cît îi ține gura că au făcut lucruri teribile pentru legiune și căpitan! Că domnul doctor Comșa, care are trei case, mașină și sute de hectare de pămînt n-a făcut niciodată nimic în afara propriului său interes, dar de strigat strigă cel mai tare. Și cine mai poate spune acum ce-i conștient și ce-i doar învățat la ăștia, ăștia care s-au obișnuit să trăiască astfel, ăștia care n-au luptat și n-au suferit pentru mișcare, atunci cînd mai riscai ceva? Bine măcar că au ajuns să-și imagineze în felul ăsta viața, trebui să admită Luca.

„Iată oameni care-și pot trăi din plin prezentul” ar fi spus colonelul Marginean, dar el nu admitea să fie de față. (Nu, colonelul Marginean se găsea în clipele acelea într-un cu totul alt loc, amestecat pînă peste cap în „activități periculoase”, încercînd să convingă, discutînd cu oameni cu care nu-l vedeai niciodată pe stradă, contribuind la nașterea unor alianțe și jucîndu-și cariera, făcînd toate astea la fel de firesc pe cît de „enervant de firesc” făcea totul în viață. Colonelul Marginean conspira, el nefiind, e adevărat, născut pentru așa ceva și doar regulile jocului silindu-l să facă pe ascuns ceea ce i-ar fi plăcut să zbiere în gura mare. Același colonel Marginean despre care s-a spus cu mult mai tîrziu că s-ar fi sinucis din cauză că n-ar fi fost de acord cu un ordin militar pe care l-a primit de la mai-marii săi, care îl primiseră și ei de la superiorii lor ierarhici din acea perioadă, dar care colonel Marginean a murit de fapt în niște condiții mai mult decît dubioase, despre incidentul respectiv fiind mai bine în vremurile

acelea să nu vorbești sau s-o faci cu maximum de băgare de seamă, colonelul Marginean nu se afla în clipa aceea la restaurant, el se găsea în cu totul altă parte, în cu totul altă lume.)

Și, se autoenerva mai departe Luca, sigur că nici prin cap nu le trecea la ăștia că nu la ceea ce cred ei se rezumă totul, la un prezent încrîncenat, la o sărbătoare cu pistolul la șold. Sfintele chemări ale adevărului îi lasă rece, chiar dacă le repetă de zeci de ori pe oră. Adevărul legionar se primenește în ei, dar ei nu ies cu nimic mai curați și mai răzbunători, îi suspectă Luca. (Și în același timp, aproximativ la fel gîndeau și ceilalți camarazi unii despre alții, iar taina fluidului sfînt care trebuia să-i lege nu se alcătuia.)

— Domnilor! Domnilor, am primit un ziar, o foaie udă încă, o mică surpriză pentru dumneavoastră, domnule judecător. Dar, vă asigur că surpriza va fi la fel de mare și pentru alții! N-am dreptate, domnilor? Domnule judecător!

(„Judecător, bineînțeles că judecător, încerca să se liniștească Raica, să iasă pentru o clipă din panica sa. Este un judecător aici, mai este o speranță!”)

— Am aici un ziar, continuă Luca, un ziar care încearcă să facă o fărîmă de dreptate, un început de dreptate în legătură cu... cu o veche porcărie! Dar gata, acum! Acuma gata! Acum s-au sfîrșit toate astea!

Și le arată ziarul încă ud, încă mirosind a tipografie, ziarul unde pe pagina a doua — e adevărat nu chiar pe prima —, unde pe pagina a doua, într-un chenar aproape cît foaia, domnul judecător Bârză era redat societății în toată splendoarea sa, în toată mucenicia sa, pentru că dînsul nu era oricine, dînsul era un mucenic al dreptății — „N-am dreptate, dom-

nilor?" —, așa și scria pe titlul întins pe mai multe coloane: „Un mucenic al sfintei dreptăți” (deci nu al oricărei dreptăți, deci există mai multe feluri de dreptăți, chiar numeroase feluri de dreptăți), un om care și-a martirizat cariera, viața, pentru înaltele, pentru nobilele, pentru sfintele chemări ale adevărului. Iar în mijloc, în inima articolului, o poză a domnului judecător zîmbea modestă cititorului gata cucerit.

Alături de noua vedetă despre care s-a ajuns să se scrie astfel în gazete, muritorii de rînd își făceau fel de fel de calcule, socotind ce i se cuvine fiecăruia de la întîmplarea aceasta, pentru că trebuie să fii fraier — „tîmpit curat, dom'le” — să lași să-ți treacă o asemenea posibilă ocazie pe lîngă nas și să nu profiți. Lumea-i mare, viața-i lungă și cine știe, omul trebuie să adune gînduri bune pentru zile negre, dar chiar dacă nu ne gîndim atît de departe, domnul judecător este cineva chiar și pentru acum, dînsul poate să... poate să facă atît de multe, trebuie numai să-i ceri. Ce să-i ceri, domnule, așa, la repezeală, vedetei? Unui judecător atît de mare?

— De unde ați avut poza asta? se pomeni Bîrzu întrebînd și regretă imediat, fiindu-i ciudă că aceasta a fost prima sa reacție pe care și-a permis-o atunci cînd oamenii aceștia au fost atît de drăguți, atît de... de suspect de drăguți cu el. Chiar de ce?

— Ah! Poza? făcu Luca și zîmbi superior, trăgînd ziarul mai către Bîrzu și făcîndu-l astfel pe Raica să piardă șirul rîndurilor, el care încerca să se convingă cît de mare era acest judecător necunoscut, picat aici de cine știe unde pentru a-l apăra pe el, pentru a-l scoate din această capcană blestemată.

— Adevărul iese întotdeauna la iveală, începu să mormăie Penescu, trezit din apatia sa, apoi se porni să toarne un șir nesfârșit de maxime latine și parcă și grecești, nimeni nu-l lua în seamă, putea să recite și din talmud, se uitau cu toții la articolul acela de ziar în care domnul judecător Bârză privea blînd, iertător, ca toți marii martiri (reașezați pînă la urmă în drepturile lor) și doar Bârză însuși, cel în carne și oase, cel care ședea cu ei la masă — la aceeași masă!! —, doar acesta pescuise din zbor una dintre cugetările recitate de profesor, ceva despre anturajul care face adevărul să sclipească asemenea aurului în anumite condiții, atunci cînd respectivul anturaj... Bârză nu reușise să înțeleagă chiar bine, se descurca binișor în latină, cursiv, s-ar putea spune fără nici o exagerare, dar Penescu vorbea atît de repede și pe urmă nici nu fusese atent chiar de la început. Dar treaba aceea cu anturajul, care el ar fi cel ce dă culoare aurului, luminîndu-l într-un anumit fel, oglinindu-l după... înfățișarea sa? Sau, mă rog, o variantă, punîndu-l în orice caz el în evidență... în orice caz!

Un lucru îl apăsa totuși în legătură cu anturajul ăsta și susceptibilitatea sa renăscu, îl făcu să fie aproape ostil în clipele următoare (evident, atît de ostil pe cît putea să fie el!), ostil față de binefăcătorul ăsta de Luca, apostolul dreptății, apostol în dreapta cui? Legionarii cîntau de zor, urlau, răgeau, înjurau, rîgîiau, rîdeau, se sculau pe rînd de la masă pentru a ține discursuri în oglindă, pentru a se mai duce afară, pentru a se vedea în picioare, se certau cu chelnerii, mai căutau pe cine să bată — dar fire-ar să fie! Cine dracu în afară de ei intra într-o zi ca aceea în local? Cine dracu în afară de cei de la masa la care s-a așezat el însuși, la care a devenit un mic erou, mic pînă ce se va încetățeni că e mare,

pînă ce vor citi cu toții ziarul, pînă ce se vor obișnui cu toții cu gîndul că martirul se află între ei, mucenicul, pînă ce le va intra în conștiință și nu se vor mai mira că-l văd în fața lor, ci-l vor saluta cu un respectuos și înfricoșat „Să trăiți” ? Nu e puțin lucru să fii și judecător și mucenic al sfintei dreptăți în același timp, în același trup și în același coșmar !

Da, dar ce doreau acești apostoli care l-au instaurat pe el mucenic, cît erau ei de interesați și de sfinți ? Și care era speranța pe care și-o puneau în el acești... acești războinici ? Dar cei ce-i mînau ?

Bârzu privi în jur și se oglindi în privirea lui Raica cel care trăia atît de intens groaza încît parcă el însuși chema toate furiile, cavalerii apocalipsului împotriva sa. Dar Bârzu, întotdeauna atît de înțelegător cu toată lumea, atît de pregătit de a se transpune în situația celui din fața sa, nu era capabil să înțeleagă ce se petrece cu Raica, cu revelația acestuia, imaginîndu-și doar că aura sa de mucenic este cea care stîrnește asemenea tulburare. Iată un lucru care nu-i plăcea, un lucru care nici măcar nu-l măgulea în interiorul ființei sale. El nu dorea să înspăimînte pe nimeni.

Bârzu trăia de mai multe luni la Lugoj, se obișnuise cu oamenii, cu corul lui Vidu, cu Liceul de băieți și cu cel de fete, cu teatrul și piața, cu restaurantul *Dacia* și cu cinematograful (acum numai unul singur, de cînd cu vremurile astea). El mai fusese la Lugoj, evident, altfel nu i-ar fi venit ideea să se așeze tocmai aici, dar ceva, ceva parcă se schimbase de la primele lui vizite, era de parcă orașul ar fi îmbătrînit, ascuțindu-i-se trăsăturile, ceea ce era urît în fiecare trăsătură. Sau poate că el a nimerit numai în această parte a orașului, s-a lăsat să alu-

nece. Nici măcar n-a luat o decizie. Doamne, ăsta-i cel mai groaznic lucru: cînd te lași să aluneci, fără măcar să fi decis acest lucru... sau altceva. De ce n-a intrat în Lugojul celălalt... cel care n-a putut să dispară numai pentru că, aici, la masa mare, grohăiau, cîntau și băteau cu pumnul în tacîmuri medici — și ce de apărători ai sănătății se maimuțureau cu pistoale la șold, nu pistoale simple, ostășești, ci adevărate pușcoace, cine avea un tun mai mare să-i bălăbănească de curea, ăla se simțea mai bine —, avocați, nu toți de față, alții nu purtau cămașa verde, alții erau național-țărăniști sau național-liberali, ei nu veniseră, mai erau însă prezenți cei doi domni profesori (culmea!) cu niște domni liceeni, cu niște domni blănari, tocilari, măcelari, cu niște domni care nu știau nici ei ce fel de domni erau, dar toți domni, chiar dacă unii mai puțin domni decît ceilalți, camarazi care nu îndrăzneau să se uite decît pe sub sprîncene la alți camarazi mai licențiați, unii chiar foarte licențiați.

— Știți ce nu înțeleg eu, îi spuse Bârză lui Luca, uitînd din nou să se entuziasmeze de articolul apărut — și era deja timpul, zău că era deja timpul să se entuziasmeze! —, nu înțeleg de ce la o adunare atît de festivă n-au venit șefii...

Necazul era că nici măcar n-avea rost să se întrebe de ce era una așa și alta altfel.

Fusese și el, bineînțeles, odată la domnul avocat Covaciu, se întîmplase pe vremea cînd era proaspăt sosit la Lugoj, se știa despre el că a fost judecător în Ardeal, așa că invitația a venit firească, de la un jurist la alt jurist, de la un român la alt român. Acolo, ca și aici, ca în toate împrejurările, nu se

putuse abține să nu-și pună întrebări, să nu și le formuleze cu voce tare. Îl frapase în primul rînd societatea eterogenă, deosebirile de educație, de stare socială și materială între cei de față.

— Orice partid modern puternic știe să adune toate straturile sociale sub flamura sa, îi spuse Covaciu. În asta constă forța sa și reușita în luptă.

— Dar programul... Poți să interesezi pe toți acești oameni cu un singur program?

— Quod erat demonstrandum.

— Totuși, mie mi se pare că diferențele flagrante de...

— Dragă domnule, dumneata, iartă-mă, dar ești un novice, un naiv.

(Asta fusese primul rezultat: Covaciu nu i se mai adresa cu „distinge colega”, ci cu „dragă domnule”.)

— Recunosc.

— Așa este, nu te supăra. Și asta numai pentru că nu ai pregătirea necesară pentru a înțelege fenomenul.

— Și toți aderenții dumneavoastră îl înțeleg?

— „Aderenții mei”? Nu-s aderenții mei. Acum nu mai sînt candidatul unui partid... deși și atunci... (Covaciu fusese deputat al partidului „Totul pentru țară”.) Uite, domnule, ce scrie Codreanu în *Pentru legionari*, și luînd cartea o deschise după niște bucăți de hîrtie vîrîte din loc în loc printre pagini. „O altă caracteristică a începutului nostru în afară de lipsa de bani, a fost lipsa de program.”

— Dar asta...

— Stai! Uite mai departe: „Nu ne-am legat împreună cei ce cugetăm la fel, ci cei ce sîntem la fel. Nu cei ce avem același fel de a gîndi, ci cei ce avem aceeași construcție sufletească.” M-ai întrebat

dacă putem gândi la fel, bogați și săraci, doctori și ucenici. Iată răspunsul.

Bârză tăcu pentru că nu înțelesese încă sensul acestor fraze. Covaciu citise prea repede. Încercă să aprofundeze, așa că își cumpără și el cartea, dar nu pricepu, sau cel puțin avu impresia, nu pricepu nici după ce o parcurse pe îndelete și cu creionul în mână.

„Era un semnal că statuia unei alte zeițe — Rațiunea — va fi sfărâmată”, recită cineva în seara aceea din aceeași sursă.

— Cum, adică să nu gândim? întrebă el uluit.

— Să simțim, i se răspunse. Și să credem.

— Să crezi fără să gîndești?

— Dumneata crezi în Dumnezeu? îl întrebă cineva.

— Și-l judeci pe Dumnezeu? îl întrebă altcineva.

— Dumneata ai iubit vreodată? Și ți-ai judecat iubita?

Vorbele lor veniră fără pauză, ca rafalele unei mitraliere. N-apuca să răspundă, se întorcea la primul care l-a întrebat și dintr-un alt fotoliu venea o nouă rafală, iar de la cineva de lângă geam încă una.

— Noi credem pentru că șovăiala e înlăturată de credință. Întotdeauna cei ce amîină tot timpul zic că gîndesc.

— Uite, îi vîrî cineva sub nas săcușorul de țărîină, „talismanul legionarului”, uite! În asta se crede!

— Credeți fără să raționați? bîigui Bârză. Credeți și îndepliniți orice vi s-ar cere? Chiar dacă vi se cere să omorîți?

— Aceea este o încercare, i se răspunse, și sînteți un naiv, continuă cineva.

Nu, nu avusese atunci ce să le spună, argumentele i se păreau prea la îndemînă. Da, și aici greșise,

aveau impresia că vorbeau limbi diferite. După aceea se autoînvinovățise multă vreme că nu a discutat, că nu și-a aruncat părerile în luptă. Cum poți să fii sigur de gândirea ta, dacă n-o călești în dispute? Dar a doua oară și ultima când mai fusese la Covaciu, îl găsisse pe acesta singur; băură o cafea, Covaciu nu se simțea bine, îl dureau cumplit spatele și picioarele. În ziua aceea nu acceptă Covaciu discuția. Dar era evident că n-o accepta numai și numai pentru că nu-și considera oaspetele de un calibru potrivit.

Era o seară prematură seara în care l-a vizitat a doua oară pe celebrul avocat, în încăpere se lăsa întunericul, mobila masivă părea că-i va înghiți. Vorbeau puțin, Covaciu era într-un fel de transă, pe care Bârză și-o explica drept un fel de autohipnoză împotriva durerilor crunte. Gazda nu ceru să se aprindă lumina, stăteau în întuneric și Bârză auzea vorbele celuilalt, vorbele unui om de o inteligență feroce, după cum se convinsese deja de prima oară când se întâlniseră.

„Sufletul nostru, cita Covaciu din memorie cuvintele lui Moța, sufletul nostru rămas legat de o altă lume rătăcește astăzi într-o viață care nu este a noastră. Față de lumea de acum, noi ne simțim străni, în ea nu găsim alt rost decât acela de a o curma spre a învia vremurile de demult și a le spori frumusețea, tăria și dreapta rînduială românească.”

— Curmînd-o, credeți într-adevăr că veți realiza toate astea? Cum?

Covaciu nu-i răspunse.

— Viața, continuă el, viața nu este decât reversul morții. De unde nevoia continuă a acestui revers?

Asta Bârză nu mai știa dacă este un citat din lucrarea cuiva sau dacă reprezintă o elucubrație spontană.

Încercă să mai discute, dar din întunericul din încăpere nu mai veneau pînă la el decît frînturi de monologuri.

Afară se aprinse un felinar chiar în dreptul ferestrei, astfel încît fostul judecător putu vedea fața cadaverică rezemată de spătarul răsfrînt al fotoliului înalt. Covaciu își mișca din cînd în cînd buzele, dar vorbele îi ieșeau tot mai rar din gură. Bârzu se sculă și, folosind lumina de afară, se strecură spre ieșire. Șezînd de partea cealaltă a ușii, o găsi pe bătrîna mamă a avocatului.

— Doamnă, cred că domnului Covaciu i s-a făcut rău.

Reveniră împreună în camera de lucru și-l auziră mormăind.

— Nu aprindeți lumina, doamnă? mai întrebă Bârzu, dar bătrîna sîsîi în semn să tacă.

Ascultară cîteva clipe și lui Bârzu i se părea tot mai absurdă situația și tocmai cînd vru să mai spună ceva, Covaciu zise „Jaluzelele“, iar maică-sa fugi să acopere și lumina de la geamuri. Apoi o simți cum se așază și continuă să asculte.

— Doamnă, șopti Bârzu.

— Nu-i cutremurător? îl întrebă ea tot în șoaptă.

— Doamnă, mai repetă o dată fostul judecător, dar nu mai primi nici un răspuns și situația începu să i se pară într-adevăr cutremurătoare, dar într-un cu totul alt sens. Trebuie să plec! Nu primi nici un răspuns, își căută singur drumul spre ușă și, împiedicîndu-se printre mobilele necunoscute, putu să plece. Nu mai reușise să schimbe nici un cuvînt cu gazda sa.

Nu, nu primise nici un răspuns.

— Ce șefi, domnule judecător? Ce șefi? Uitați-vă cine e acolo la masă! Și Luca începu să-i înșire pe toți după nume și meserie și titlu, și zîmbea între timp, zîmbea pentru că față de imbecilul ăsta nu putea decît să zîmbească.

— Da, dar șefii mari...

— Noi sîntem șefii...

— Mă gîndeam... am auzit că și Horia Sima ar fi trebuit...

— Eu am fost săptămîna trecută... Cînd a fost el aici...

— Bine, dar astăzi! Și domnul Covaciu, și domnii...

„E idiot sadea” își spuse Luca și-l lăsă să vorbească. Șef era și el, Luca, idol al tineretului, cum citise despre el însuși de atîtea ori în ziare, șef era și el, chiar dacă nu-i plăcea (așa spunea el) să ducă discuții nesfîrșite cu toți avocații aceia, medicii și profesorii, în special medicii, care erau atît de culți și de conștienți de misiunea sfîntă care le stătea în față, chiar dacă nu purta pușcoace în tocuri de piele atîrînd la șold și lovindu-i-se la fiecare pas de fesă, șef era și el și putere avea mai multă decît acești mînuitori de un pistol, de o faclă, de o cruce și de o măciucă, el, care avea atîtea brațe înarmate cu toate astea în subordine...

— Evenimentele se precipită, mai spuse el, ca să spună ceva, n-am dreptate, domnilor?

Iar domnul Caius Moldovan îl aprobă, revenind la masa lor, în vizită, într-o vizită protocolară, bineînțeles, căutîndu-l pe Vancu, pe pupilul său de care trebuia să aibă grijă, dar care unde-i, domnilor?

— A plecat, spuse Bârzu, și domnul Caius Moldovan îl privi cu ură și nu-i va ierta niciodată că el i-a dat această veste, auzi, dom'le, a plecat!

— Unde dracu' a plecat ?

— A spus că pleacă acasă, preciză absolut nelalocul său Raica, motiv pentru care primi și el o porție de ură veșnică.

— Acasă ? Unde acasă ? Acasă este aici unde sîntem cu toții ! Se ascunde în pivnițele lui în loc să... în loc să stea aici... acasă... sau la Casa verde, unde are de toate... tot ce-și dorește, unde nevastă-mea spală geamurile chiar în clipa asta, unde doamnele camarazilor noștri, soții de medici și de avocați spală geamurile, afundate în clăbuci pînă la glezne, pînă la... și el pleacă acasă ? ! Dar de ce ? ? Unde e pentru el *acasă* ? Domnul Caius Moldovan era atît de indignat încît tocul pistolului i se bălăbănea alunecat pe pînțece ca o a treia mîină pornită să gesticuleze, pistolul cu care avea obiceiul să-și ducă la capăt misiunea sfîntă de curățire a neamului, misiunea de onoare ce-i revenea în calitate de Inspector de romanizare, pistolul pe care-l pusese pe masă atunci cînd îi ceruse lui Stein să predea, „să vîndă” prăvălia, pistolul pe care îl pusese, din neglijență desigur, cu țeava îndreptată spre ovreiul înspăimîntat. În clipa aceea regreta din suflet că Vancu era român, pentru că altfel ar fi fost atît de simplu, n-ar mai fi trebuit să-i facă atîta curte, să-l cocoloșească... Și, în fond, ce dacă e român ? Crede că scapă numai pentru atît ?

— Adică a plecat acasă ? ! mai spuse și se uită lung și cu ură spre Raica, da, spre Raica, pentru că acesta era cel mai înclinat să primească în momentul acela ura sa (și ura altora și întreaga ură inutilă și absurdă a universului). Domnul Caius Moldovan plecă înapoi la masa lungă, lîngă camarazii cu care băuse și pînă atunci, cot la cot, dar făcu o piruetă bruscă pe călcîie (un „stînga împrejur” aproape corect, dacă alcoolul nu i-ar fi încurcat totuși mișcările și nu

l-ar fi proiectat prea înainte, obligîndu-l să-și exage-
reze elanul și să se întoarcă aproape în poziția din
care plecase, trebuindu-i apoi cîteva secunde pînă să
ajungă în direcția în care sperase că-l va surprinde
cu o privire neașteptată pe Raica. Și bineînțeles că
l-a surprins, oricît ar fi întîrziat în intenția de sur-
priză tot l-ar fi surprins, victima era gata paralizată,
putea s-o pună în oală, să aprindă focul și să plece
la plimbare, sau la interesele datoriei sale sfinte de
„romanizare” a vreunei întreprinderi iudeo-bolșevice
sau numai iudeo, că bolșevicii nu aveau întreprinderi,
putea să plece să turuie două-trei discursuri la dom-
nul avocat Covaciu împreună cu alți tineri domni
foarte inteligenți și de condiție bună, licențiați și pă-
trunși de ideile sfinte ale cruciadei împotriva iudeo-
bolșevismului, împotriva vampirilor lui Cristos și îm-
potriva liftelor..., putea să meargă unde voia și să-l
lase pe bietul Raica în oala lui pe foc, nici măcar
n-ar fi trebuit să pună capacul, cînd s-ar fi întors, din
asociatul lui Stein n-ar mai fi rămas decît rasolul,
bun de dat la cîini. „Hrană pentru cîini îi vom da”, să
nu uităm! Dar nu, domnul Caius Moldovan era un
om prudent, un domn prudent, făcuse doar aproape
în întregime atîtea facultăți (turpitudinile soartei în-
să...), viața îl învățase destul, așa că revenea din cînd
în cînd de la camarazii lui, de la camarazi, se apropia
cît mai mult de oala în care fierbea Raica (pe care,
dracul știe cum, îl confunda tot mai mult cu Stein),
nu spunea nimic ci-și apropia doar fața de fața lui
Raica-Stein și mai mesteca puțin cu privirile scăpă-
tătoare și vigilente în sosul în care-l fierbea pe ticălos,
pe cîine, pe cămătar și pe vampirul de prunci. Acesta,
la rîndul său, se făcea tot mai mic, tot mai nepu-
lincios, instinctul său de conservare îi spunea că fie-
care mișcare îi poate fi fatală, încerca să facă pe

mortul, să pută a cadavru, să se transforme în mobila din jur, și era convins — și măcar aici nu greșea — că ieșirea din restaurant ce trecea obligatoriu pe lângă masa cea mare era cel puțin în clipa aceea imposibilă. Poate că dacă domnul Caius Moldovan se va duce la veceu, poate... Dar Raica era atît de absorbit în efortul său inuman de a se face una cu pămîntul, încît îi era teamă chiar și să gîndească. Să nu facă nimic!

17

În ușa restaurantului apărură doi țărani. Nu păreau nelalocul lor acolo: Lugojul era plin de țărani. Toți meșteșugarii aceia care populau tîrgul de atîtea secole descindeau din țărani. Iar la Lugoj țărani erau la ei acasă, mai mult, la țară nu ieșeau niciodată în evidență cu calitatea lor de țărani. Numai cu această calitate. Doar că cei doi țărani se opriră în ușa restaurantului și nu se putură hotărî să intre. Aveau chimire groase și în chimire banii pe care îi cîștigaseră în ziua aceea, erau flămînzi, în local se găseau o mulțime de mese goale, mai ales pe la margini. Stătură o vreme acolo în ușă, fără să vorbească între ei, nici măcar chelnerului care le ieși în întîmpinare parcă nu i-au spus nimic. Plecară.

Apoi apăru și Vancu cel Roșu în ușă, pe asta chiar că nu-l aștepta nimeni. Bătrînul intră, făcu un ocol sălii, se vedea că încearcă să găsească pe cineva.

— Pe cine căutați?

Vancu cel Roșu, ruda vestitului Vancu cel Bogat, nu catadicsi să răspundă, dar pentru asta nu se su-

pără nimeni, el nu răspundea pentru că era poate surd sau senil sau poate pentru că nu mai era obișnuit să vorbească. Dădu ocolul localului și ieși la fel de nehotărît pe cum intrase.

Îl căutase pe Vancu Gaură, cum i se mai spusese pe vremuri bogatului său nepot, voia să-l vadă și să-l apere, simțea că plutește o primejdie asupra acestei rude, iar sentimentele față de rudele de sînge apropiate — oricare ar fi relațiile sociale statornicite între ele — sînt de natură ancestrală, după cum a spus el de atîtea ori. Există chiar și o vagă impresie că fiecare individ are corpul format și prelungit în trupurile rudelor apropiate. Lucru ce nu se poate petrece între neamurile prin alianță. Nici chiar între soți. Țsta era domeniul lui, aici se pricepea. Știa, simțea că trebuie să-l caute pe nepotul său, numai că acum, că nu-l găsisese...

Ieșind, Vancu cel Roșu mai lăsă în urma sa un nor compact de gînduri confuze, un fel de iz pe care ceilalți nu știau cum să-l interpreteze.

Și iar se simți vîntul acela rece prin local.

Raica observa cu o deosebită claritate tot ce se întîmpla concret în jurul său, dar de reacționat nu putea reacționa nicicum, o slabă părere de rău i se citea totuși pe figură: ar fi dorit să fie mai multă lume de față, o proporție mai dreaptă între el și cei de la masa mare, să se poate ascunde printre ceilalți.

— S-au dus și ăștia, îl auzi pe profesor vorbind, ar trebui să plec și eu.

— Rămîneți liniștit! Totul este plătit!

Raica avu o foarte scurtă tresărire, dar realiză imediat că ceea ce spusese Luca nu se referea și la el.

— Eu nu înțeleg, mai spuse Bârză, am vorbit și cu domnul doctor Covaciu, am fost la dînsul... dar nu numai cu dînsul, am vorbit cu foarte mulți oameni cu școală, fini... chiar și cu domnul profesor... vreau să spun, cu domnul Horia Sima, dar mai de mult.. Dînsul...

— Ce nu înțelegeți, domnule judecător, îl întrebă Luca și pe fața sa nu se putea citi nici un sentiment. De parcă ar fi spus încă o dată „Rămîneți liniștit! Totul e plătit!”. Parcă Bârză înțelegea acum altfel sensul acestei fraze, altfel... Dar cum să se gîndească el acum la asemenea amănunte? Mai bine să spună ce nu înțelege. Chiar, ce nu înțelege? Brusc, lucrurile îi părură deosebit de clare. Se uită spre Penescu: ăsta părea că se liniștise, că nu mai avea probleme — stătea în colțul lui, din cînd în cînd ducea paharul la gură, dar parcă lichidul nu se mai termina în paharul acela, apoi privea tîmp în jur, nu spunea nimic... sau spunea ceva... o frază în latină, un fragment de cugetare, ceva din Cicero... sau în greacă... ceva fără nici o legătură sesizabilă pentru cineva din jur, nici nu-l prea lua nimeni în seamă.

Și totuși Penescu se gîndea la ceva: vedea masa mare din fața sa și indivizii aceia rotunzi și verzi atîrînd ca un ciorchine de ram și i se părea că din cînd în cînd un bob pocnește și împrăștie în jur conținutul lui umed și vag înțepător, stropind totul. În rest boabele stăteau cumiști, foșnind și sugînd nesățioase din seva ramurii de care păreau aninați. Îngrășîndu-se. În ultima vreme, Penescu auzise că legionarii vor să facă anumite schimbări și la liceu, da, dom'le, chiar la liceul lui, s-au băgat între elevi și dascăli, vor să-l dea jos pe domnul director Peteanu, să pună pe... pe... Păi, de ce? Și acum stăteau la masă cîțiva dintre acești indivizi, unul — să nu crezi! un profesor

— purta pistol la șold, i s-a povestit lui că cineva venise odată și la școală înarmat, dar cine să creadă asemenea lucruri? Penescu în nici un caz. Indivizii aceia ședeau acolo și urlau ca toți ceilalți și pe deasupra împreună cu niște elevi, unul dintre ei premiantul penultimei clase, un element deosebit de capabil, nu un Luca, un... Stau, domnule, profesorii la masă la restaurant împreună cu discipolii lor și beau și urlă și vorbesc porcării, imediat se vor și bate între ei, un profesor și un elev împotriva altui profesor, groaznic, și mâine vor veni acești... acești indivizi să facă schimbări în liceu! Țștia?! Țștia în liceul în care lucra și el?! Tamen vivit? Imo vero in senatum venit?

— Imo vero in senatum venit? se sculă el în picioare și se apucă să le strige, dar nu-l auzea nimeni și el se așeză înapoi, sugînd cuminte și simbolic un pahar care nu se mai golea.

Ce fel de intelectuali sînt ăștia? Ce fel de oameni inteligenți, sănătoși? Bolnavul, prostul, da, el nu are perspectiva alternativei. La el n-ar fi de mirare... Dar inteligența... inteligența oferă alternative diverse... De aceea el..., de aceea este el, profesorul Penescu, atît de nehotărît? Dar este el nehotărît? În orice caz, de multe ori ezită. Asta da... De multe ori... Se sculă și ieși afară.

Domnule, continuă să se întrebe, ăștia stau aici și-s convinși că-s în misiune și că trebuie felicitați pentru modul în care se achită de „menirea lor sfîntă”, dar cine îi comandă? Cine îi mînuiește? Că nu se poate ca acest animal uriaș să nu aibă și un creier. Cine este conducătorul care crede că este bine ca acești camarazi să-și piardă astăzi vremea aici? Și ce urmărește el cu asta? Dar nici acest conducător nu poate fi cel mai mare, pentru că atunci nu s-ar ocupa de prăpădiții ăștia... Nici acest conducător nu poate fi altcineva decît un doctor sau un profesor sau un meș-

teșugar ratat care crede că și-a găsit locul în istorie, dându-le ordine celor care-și consumă astăzi energia aici. Dar de ce era ăla conducătorul și nu doctorul Comșa sau domnul Caius Moldovan, asta pe Penescu îl depășea cu desăvârșire. Iar când se gândea la Luca, la pramatia asta care a ajuns să conducă și ea... Chiu-langiul și derbedeul, rușinea liceului, ăsta să conducă?

Ce-au promis cu ani în urmă legionarii și ce-au ajuns să facă... Dacă se bazează pînă și pe oameni ca Luca, această culme a decăderii pe care era capabil Penescu s-o conceapă...

Încercă să-și aducă aminte de marile personalități ale antichității, să le compare... Încercă să găsească în memorie în special cele aspru judecate de istorie: erau atîtea nume hulite de veacuri, conducători nebuni sau fără chemare, ipocriți sau lași, ticăloși sau nepri-cepuți, conștienți sau iresponsabili, despoți sau um-bre tutelate... și pe urmă să te uiți în jur, să-i privești pe Luca sau pe doctorul Covaciu sau pe Horia Sima, pe care-l cunoscuse, să te concentrezi și, asupra celor-lalți, pe care îi știi doar din ziare sau din jurnalele de actualități... Îi compară pe unii cu alții, pe cei de azi cu cei pe care-i cunoștea atît de bine din cărți de par-că ar fi crescut împreună cu ei, îi compara și trebuia să facă eforturi crunte să priceapă, deoarece realitatea pe care o trăia era pentru el mai greu de conceput ca posibilă decît cele mai cumplite erori aflate din cărți, și obișnuite acolo.

— Ce-ați vrut să știți, domnule, judecător?

— Acum că am rămas numai cei care trebuie, spu-se domnul Caius Moldovan, care nu mai avea astîmpăr și se tot învîrtea de la masa mare la ei și înapoi la masa mare, de la un grup de camarazi la alt grup de camarazi, vorbind cu toată lumea, bînd cu toată lumea, dînd tonul la cîntece și dirijînd cu furculița, ba

și ieșind de cîteva ori în stradă și putînd fi văzut prin vitrină holbîndu-se la lume proțăpît în mijlocul drumului sau acostînd pe cîte cineva, băgînd spaima în trecători. Acum că am rămas numai între noi, spuse, și Raica simți o mică victorie: în sfîrșit se făcuse atît de mic încît nici nu-l mai observau, acum să-mi spuneți și mie ceva: de ce nu se duce Vancu ăsta la dracu? Aud?

Își trase un scaun lîngă Bîrzu și începu să-l interogheze sistematic:

— Acum să aflăm unde s-a dus domnul ăla Lazăr! Vă ascult!

— Lazăr? Parcă de Vancu ziceați?

— Lazăr! Vancu-i altu'! Ei?

— În fond, ce v-a făcut acest...

— *Ce ne-a făcut!* *Ce ne-a făcut*, nu *ce v-a făcut!*

— Bine. *Ce ne-a făcut?*

— Păi, știe toată lumea: Lazăr e protectorul și protejatul lui Vancu.

— Pînă acum n-am văzut să aveți ceva împotriva domnului Vancu...

— Aici eu pun întrebările!

— Vezi-ți, domnule, de treabă! făcu Luca, dar fără nici o convingere.

— Asta să-mi spuneți: unde a dispărut Lazăr! Domnul Caius Moldovan era în dispoziția cea mai potrivită pentru a se agita lipsit de griji, nefiind încă atît de beat încît să treacă pe faza melancolică.

— Trebuie să plec și eu, spuse Bîrzu, uitîndu-se la ceas, iar inima lui Raica se făcu mică de tot.

— Nu pleacă nimeni pînă nu-l găsim pe Lazăr, decretă Caius Moldovan. Să recapitulăm! Lazăr s-a dus...

Clătînîndu-se, reveni și Penescu la masa lor.

— Stop! îl somă Moldovan. Aici avem de discutat treburi interne. Marș de aici!

Dar deja de vreo oră Penescu nu mai reacționa la cei din jur ca de obicei. Acum nu-l observă pe domnul Caius Moldovan și nici pe ceilalți de la masa de la care se ridicase cu câteva minute mai înainte, uitase că se află în cârciumă, că bea împreună cu un domn căruia îi aruncase în aceeași dimineață cu o sticlă în cap, nu mai observa nici măcar cămășile verzi care cocleau localul. Vechile obiceiuri erau mai puternice, venea ca în atâtea seri într-un local și vorbea cu niște oameni cu care nu se simțea nicicum, le spunea că...

— Domnilor, Lazăr ăsta s-a retras prin veceul doamnelor.

— Că nu-i nici o doamnă aici, observă Raica și constată cu bucurie că nici vocea nu i se mai auzea, nimeni nu-i băgă de seamă vorbele, nimeni nu zîmbi la poantă, poate că a devenit într-adevăr invizibil.

— Cît trebuie să plătesc? se interesă Bârzu.

— Consumația dumneavoastră este plătită, spuse Luca. Ne pare rău că nu ați servit mai mult.

— Pot să vin și eu cu dumneavoastră, domnule judecător?

— Nu, domnule Raica, consumația dumneavoastră n-a fost încă achitată, răspunse același Luca.

— Dar ziarul..., mi-ați putea împrumuta ziarul...? Știți, gazdele mele sînt niște oameni foarte cumsecade, ele își mai fac iluzii...

— Dar bineînțeles, poftiți ziarul!

— Trebuie să le fac o bucurie, pentru că, știți, am întîrziat cu mult, cu foarte mult la masă și ei m-or fi așteptat cît m-or fi așteptat... Pe urmă încălzește din nou... Trebuie să țin cont! Bârzu realizează îngrozit că nici acum, la plecare, nu îl entuziasmează articolul

acela, lucru pe care nici măcar din punctul unei elementare politeți nu-l putea motiva nicicum, ba mai mult, gafă în continuare, gafă fără oprire.

— Lăsați, domnule judecător, lucrurile astea se vor termina cît de curînd.

— Dar în primul rînd pentru mine... vreau să spun că acest articol reprezintă... Nu știu dacă mă înțelegeți...

Cu ziarul în mîină Bârzu amîna să se scoale în picioare. Spusese un „Mulțumesc!” absent și continua să privească în gol, în timp ce Raica făcea exerciții disperate de telepatie, încercînd să-l influențeze să nu plece, să nu-l părăsească, să nu-i ia și ultima șansă, pentru că altfel... altfel va trebui să rămînă în local singur cu acești indivizi beți, va trebui să stea acolo pînă seara, pînă spre dimineața, pînă... pînă ce-l vor descoperi și vor face acte de bravură, împușcîndu-l cu pușcoacele lor absurde. Cum de nu trimitea nevastă-sa pe cineva să vadă de ce întîrzie atîta, probabil că Stein o fi la ei și se perpelește pe o margine de scaun sau poate visează fericit că Raica, bunul său asociat, a găsit un mare ștab încîntat să sprijine proiectul lor, poate Stein se bucură că asociatul lui a reușit să le creeze avantaje legionarilor, care pînă la urmă îl vor lichida cu totul, așa cum îl vor lichida și pe el, pe Raica, pentru că la ce te poți aștepta la altceva de la ei, mai ales dacă-i vezi, dacă te uiți la ei așa cum e obligat s-o facă el acum, dacă stai să te zgîiești pentru că ești condamnat să stai să te zgîiești și să tremuri și să nu știi ce se va întîmpla și ți-ai da cîștigul pe o săptămînă numai să te vezi odată acasă, să te vezi șezînd la masa ta, să te oprești să-ți admiri clanța de la ușa sau să-ți pui hainele pe umerăș. Să-ți pui hainele pe umerăș! Să-ți pui... în loc să stai și să te uiți la ei... Abia atunci ar ști

și Stein la cine l-a trimis să se... să vorbească pentru...
să... să...

Iar Bârzu își făcea scrupule în legătură cu ziarul acela, cu articolul din mijlocul căruia zîmbea blajină fotografia sa, articol pe care, abia acum își dădea seama, nici măcar nu îl citise și asta într-adevăr că nu trebuia s-o facă, asta într-adevăr era o lipsă de tact, pentru că să respingi apriori un lucru... Ar fi fost mult mai firesc să se repeadă să vadă ce au scris despre el și să mulțumească modest sau să aducă obiecții sau să facă orice numai să nu-l ignore cu totul, numai asta nu se cădea să facă, iar acum momentul acela trecuse, se dusesse și avea să plece și el și le va arăta gazdelor lui, rudelor lui, ziarul și ei vor roși de bucurie și de emoție și de conștiința faptului că au un neam atît de mare și de nedreptățit — pentru că ce e mai plăcut decît să ai în familie un mare nedreptățit? Unul care ar fi putut ajunge ceva foarte mare dacă... sau pentru că... și ceea ce e mai însemnat e că n-a ajuns, rămînînd o veșnică posibilitate potențială a sîngelui, a familiei, unchiul acela care era cît p-aci să ajungă ceva... —. Dar ce... la ce se gîndea? La ce se gîndea, domnule? A, da! Partea cea mai proastă era că indivizii ăștia pentru care l-a invitat Luca și pentru care a apărut poza lui în mijlocul unui articol cît pagina, pentru indivizii ăștia n-avea nici un dram, dar nici un dram de simpatie, îl scoteau pur și simplu din sărite, adică nu că nu-i putea înțelege, îi putea, doar că... doar că... Domnule, ăștia-s niște tipi cu care e mai bine să nu ai de-a face! Asta e! Asta e! Iată momentul revelației: Cu ăștia mai bine să n-ai treabă! ăștia-s ca una din bubele acelea mari, ca un furuncul, ca un carbuncul care se naște, colectează puroi, se umflă, pute și doare și pe urmă trece... cu toate că atîția tineri se învîrt prin oraș cu fața plină

de coșuri fiindcă nu s-au tratat la timp, dar... Dar nu despre asta e vorba : dacă nu e bine să ai treabă cu ăștia, atunci cum să meargă el acasă și să le arate la toate neamurile lui, cum să le arate cât de mare l-au făcut tocmai acești indivizi ? Pentru că nu încapă nici o îndoială că numai ei l-au pus în ziar și numai ei o să-i publice și lucrările științifice, pe care probabil că o să le și ciopârțească din lipsă de spațiu... Numai ei l-au făcut mucenic pentru că probabil că numai ei au nevoie de mucenicia lui... Dar gazdele lui n-or să poată pricepe așa ceva — el le va arăta articolul, iar ele se vor uita, își vor pune ochelarii să vadă mai bine și vor aplauda orice ar spune el și pînă la urmă asta se cheamă că el va fi cel care îi va minți cel mai direct și cel mai nerușinat, ceea ce va fi ultimul lucru pe care-l merită ele. Și, pe urmă, nu s-ar mira văzîndu-l într-o zi pe soțul gazdei sale venind și el acasă cu o cămașă verde pe el și cu un pistol la șold, pentru că dacă va vedea că și dom' judecător e cu ăștia, dom' judecător, mucenicul și nevinovatul, atunci de ce să nu... de ce să nu și el ? De ce ?

Bun, pe el l-au făcut erou pentru că de el s-ar putea să aibă nevoie și pentru că el are o faimă atît de mare de prostănac sau mai bine zis de fraier — asta e, el are o faimă de fraier, n-ar avea nici un rost să se mintă, are o faimă de fraier cu care poți să faci ce vrei. Că ce-i altceva un fraier decît un prost incapabil să se îmbogățească și pe care-l poți duce de nas ? Dar ăștialalți ? Domnii doctori și domnii avocați și domnii profesori ? Și meșteșugarii, care cel puțin doi dintre cei de față sînt de zece ori mai bogați ca un profesor ? (Ca un profesor adevărat, nu ca un visător ca acest Penescu, sau cum l-o fi chemînd. Uite, ne cunoaștem de atîta vreme și nici numele nu i-l știu ca lumea...) Ăștialalți... ăștialalți numai fraieri

nu-s, ăștia-s șmecheri. La masa mare sînt cel puțin unu, doi, trei..., patru, șase... cel puțin zece șmecheri, că n-are de unde să-i cunoască pe toți. Dar zece-s sigur. ăștia de ce s-au făcut legionari? Doctorul Comșa, domnul doctor Comșa, n-are nevoie de bani, el cîștigă într-o lună cît Penescu în trei ani, el n-a obținut o prăvălie ca Duma sau o altă afacere de pe urma... El de ce? Hai să admitem că datorită convingerilor sale legionare a reușit să înlătore cîtiva medici evrei care i-au mai făcut concurență, dar la el nu s-a pus în nici un caz problema banilor. Sau numai a banilor... Dar... mai știi? Indiscutabil este numai faptul că de cînd au venit legionarii la putere, Comșa este mult mai sigur de sine. De parcă pînă atunci n-ar fi fost... Totuși, acum i-a venit apa la moară, acum nu e numai bogat, acum nu e numai dom' doctor, acum... Și nici măcar nu-i numai asta... Odată au nimerit împreună la o cunoștință comună. Comșa și Bîrzu! O pereche minunată... Bîrzu, căruia îi plăcea să-și piardă vremea în discuții teoretice, n-a reușit să scoată în după-amiaza aceea nici o vorbă. Comșa vorbea și vorbea și spunea niște lucruri din convingere... Bețivul ăsta fusese atunci foarte treaz și se părea că așteptase zilele astea din copilărie sau... sau de mai de mult! Se lăuda că el, în calitate de medic, se întîlnește zilnic cu moartea, că o cunoaște, dar că abia acum știe s-o aprecieze. Se numise „cavaler al morții“, de parcă medicii asta ar fi trebuit să fie și nu cavaleri ai vieții... Citase din Biblie și din istorie, o istorie necunoscută de Bîrzu, o istorie a căror anacronisme judecătorul nu le putea detecta decît prin impresie, el nu era pregătit pentru o asemenea știință, el nu era obișnuit să audă nume celebre în contextul în care le așeza Comșa, el nu putea să opună la toate astea decît bunul-simț, cel pe care îl ai sau nu-l ai... Dar ce

contează bunul-simț în fața unor făgăduite imperii milenare, în fața unor triumfuri gata să umbrească victoriile mitologice, în fața unor promise generații de eroi imaculați și sănătoși, mai ales sănătoși? Cum să aduci argumente în fața cuiva convins că are raiul la o aruncătură de băț? (Raiul pe care și-l dorește el, evident). Și domnul doctor nu se temea că-și va pierde meseria în fața acestor atleți sănătoși, el nu se temea de nimic. El visa..., adică nu visa, vedea aceste legiuni mărșăluind asemenea cavalerilor apocalipsului, arînd terenul și pregătind împărăția făgăduită.

Iar acum, acum domnul doctor Comșa îl ținea pe după cap pe pirpiriul său vecin de masă, îl acoperea cu totul cu statura sa impunătoare, îi explica gesticulînd, sufocîndu-l tot mai tare, strivindu-și camaradul și oferindu-i lui Bârzu o ceafă groasă, răsfrîntă peste guler și pătată cu pete cafenii. Dar, după cum gesticula, probabil că-i explica celuilalt despre aceiași oameni simpli și voinici care-i populau cuvîntările războinice și atunci, ca și în după-amiaza în care perorase în fața lui Bârzu. Și probabil că în clipa aceea și mărunțul ascultător se credea un Adonis legionar. Cel puțin...

Dar, pe de altă parte, cum să iasă din restaurant și cum să plece acasă aruncînd ziarul după primul gard de pe drum, cînd s-ar putea ca mîine sau diseară să vină un vecin — și precis că o să vină —, să vină un vecin cu gura pînă la urechi de fericire că a devenit mesagerul unei vești atît de mari, de colosale — „deși nu mă miră, nu mă miră deloc!” (De parcă i-ar spune unui copilăș de doi ani: „Știam eu că o să te înveți să te încalți și singur! Ia mai ridică tu o dată piciorușul!”) —, va veni și le va arăta neamurilor ziarul? Și am fi tot acolo. Tot acolo cu condiția să nu

afle ele într-o bună zi că mucenicul a știut din prima clipă că-i mucenic și nu a vrut să le spună, nu a venit fuga-fuguța acasă cu ziarul de la restaurant pentru ca să se bucure cu toții, dar mai ales ei, cei mai apropiați dintre apropiați! Și cui îi place să aibă în familie un mucenic viu, care pe deasupra o mai duce și atât de bine și care nici nu vine din prima clipă fuga-fuguța, ceea ce dovedește de la sine că nici pe viitor, când... și când... și când...? Ei bine! Ei bine, e clar că în condițiile astea nici atunci...

Și, în cazul ăsta, ce-i de făcut?

Să arate ziarul? Să nu-l arate?

Bârzu se sculă în picioare și Raica simți că mica lui minune, în care mai că începuse să creadă și el, începe să se rupă, se sfîșie toată, se pulverizează nimicindu-l și pe el, vrăjitor neiscusit. Tont.

— ...în legătură cu toate astea... La noi, la Casa verde, se pot rezolva multe..., îl auzi pe domnul Caius Moldovan, și, uitîndu-se la el, observă cutele adînci care i se întipăreau în frunte. Chiar acum soția mea și a multora dintre camarazii de față fac curățenie acolo (!). Niciunde nu veți găsi o asemenea igienă... Așa că puteți veni acolo pentru a rezolva aceste....

Judecătorul băuse puțin, doar atât cît să nu refuze paharul care-i fusese oferit, dar trebui să-și ducă mîna la frunte, să se scuture și să se întrebe serios dacă nu s-a îmbătat cumva. În fața lui, domnul Caius Moldovan îi oferea imaginea unui obraz în care cute rare se adînceau mereu, atât de mult încît aveai impresia că vor crăpa scăfîrlia în mii de bucăți.

— Nu vă doare capul? îl întrebă.

— Cum?

— Capul? Nu vă... și Nae Bârzu îi arătă fruntea în care cutele se adînceau în continuare.

Domnul Caius Moldovan își trecu palma peste față, dar nu părea să sesizeze ceva. „Are degetele prea butucănoase” își spuse Bârzu. Iar Raica încerca să-și găsească un aliat:

— Domnul Moldovan a făcut atâtea studii... Desigur că știe mai bine...

Caius Moldovan se răsuci din nou brusc spre el — de data asta îi reuși mișcarea, îl ținti cu degetul arătător ca și cu un pistol și, după ce se convinsese că Raica se mai află acolo și că nu are de gând să fugă, îl întrebă pe un ton blînd:

— Nu-i așa că mi s-a făcut o mare nedreptate că nu mi s-au dat diplomele alea?

— Nici acum nu-i târziu, întrezări Raica o rază de speranță. Nici acum nu-i târziu. Aș putea să vă fac eu o petiție prin care...

— Dumneata să faci o petiție în numele meu?! Dumneata?! Păi, eu ar fi trebuit să fiu la ora asta și avocat, dacă nu ar fi intervenit împrejurările acelea atât de nefavorabile... Crezi că eu nu știu să fac o petiție? Domnul Caius Moldovan își apropie fața de cea a lui Raica, transmițându-i duhoare de băutură. Apoi, plecînd de la masa lor, îi comunică: Om mai vorbi despre petițiile astea! Este absolut obligatoriu să le scriu, pentru că altfel... altfel ar fi o nedreptate prea... Vocea i se pierdu printre murmurele de la masa mare la care se reîntoarse.

Iar Raica își bătu în continuare capul cum să facă să-l convingă pe domnul Caius Moldovan că el este singurul care i-ar putea face rost de diplomele alea. N-ar mai trebui să se teamă, ar putea pleca liniștit acasă, ar putea cîștiga un om, în cazul acesta un important licențiat, pentru sprijinirea proiectului lor. Dar în primul rînd ar scăpa din cursa aceasta blestemată, pe urmă... pe urmă s-ar mai putea face desi-

gur multe, deși un strateg adevărat trebuie să știe să prevadă cu mult înainte, deși din situația asta grea ar trebui să prevadă cum să-l folosească pe domnul Caius Moldovan. Cu asemenea prilejuri omul nu se întâlnește pe toate drumurile! Și ar putea pleca... acasă pe îndelete... să stea și să-și ungă ușa de la sufragerie care scîrțîie, scîrțîie...

O petiție! Doamne, cum să-l convingă de experiența sa inegalată în formularea petițiilor?

18

Fitacek aproape că se lovi de Vancu, atunci când acesta ieși pe ușa restaurantului.

— Ce-ați vrut să-mi spuneți atît de important, domnule doctor?

Fitacek îi făcu semn că o să-i spună, îi va spune numai să intre în local, să se așeze, că pe urmă o să-i spună.

— Eu nu mă întorc în restaurant! Și cum Fitacek începu să-l împingă înapoi, Vancu țipă la el: Ce faci, domnule? Nu înțelegi că plec?

— Păi, unde să vorbim? Unde să vorbim?

— Conduceți-mă spre casă!

— Sînt obosit. Nu mai sînt de vîrsta dumitale și nici n-am stat toată ziua...

— Regret, dar eu în restaurant nu mă mai întorc!

O luară agale spre pod, dar doctorul se agăță atît de vîrtos de brațul lui Vancu, încît acesta avea impresia că-l cară în spinare. De vorbit însă nu vorbea nimic. Vancu, dacă se gîndea acum bine, nici nu voia să meargă acasă. Își făcuse socoteala pentru ziua aceea

să mai treacă prin magazine, de atîta vreme tot amîna să cumpere o serie întregă de lucruri cu care să umple toate încăperile subsolurilor sale, niciodată n-avusese chef, amînase sau intervenise ceva în ultima clipă, iar acum, acum cînd mai că era dispus...

— Ce ați vrut să-mi spuneți ?

Doctorul era astmatic și sufla din greu. Trebuiră să se oprească și, fără să-i dea drumul de braț, Fitacek începu să-i îngîne, ceva, dar parcă vorbea și mai rău ca de obicei, Vancu nu înțelegea nimic.

— Dacă mai vreți să repetați o dată ! și Vancu se desfăcu din strînsoarea doctorului și încercă să i se posteze în față ca să-i poată urmări buzele.

— E vorba și de bani, dar nu numai despre ei și nu în primul rînd despre ei. Vedeți, domnule Vancu, greși el numele interlocutorului său, eu umblu mult și întîlnesc lume în tot acest timp, așa că pot spune că nu cred să cunoască cineva mai bine... Pe urmă și noaptea, noaptea ai prilejul să afli și mai... și mai multă lume...

Vancu îl asculta răbdător pentru că știa că orice încercare de a-l aduce pe doctor pe făgașul dorit l-ar face să întîrzie și mai mult cu explicațiile. Era același lucru ca și cu partidele de șah la care obișnuia să chibițeze și în care observase că pe măsură ce gîndeau jucătorii mai puțin, cu atît se terminau mai greu. Cel puțin așa i se părea. Numai că Fitacek se oprise în fața unei prăvălii și Vancu începu să privească pe lîngă el și să observe vitrina, să compare și să aprecieze ce ar putea cumpăra de acolo.

— Pentru că... pentru că nu așa cum stăm noi acum se rezolvă lucrurile, pe stradă, cu spatele la o vitrină și celălalt cercetînd ce e după sticlă (Vancu roși ca un școlar prins asupra unei ștregării și încercă să-l privească în continuare pe doctor în ochi), cele mai

importante evenimente au loc mai ascuns. Am să vă spun totuși aici toate astea pentru că aici n-o să-i treacă nimănui prin cap că ne-am apucat să discutăm ceea ce n-ar trebui. Pe scurt: printre bolnavii mei sînt foarte mulți oameni care... care nu prea sînt de acord cu... cei mai mulți nu pe față, bineînțeles, vreau să spun că despre mulți poate că nici eu nu știu, deși... stetoscopul vede mai mult decît... mai ales atunci cînd e mînuit cum trebuie... Asta a fost doar așa, o figură de stil, dacă înțelegeți... M-am gîndit la toate astea încă înainte de a veni verzii la putere, deși am văzut verzi și înaintea lui Horia Sima...

— Și ați vrut să ne întoarcem la *Dacia* ca să-mi spuneți acolo toate astea?

— Stai, nu te grăbi! Eu te-am invitat la mine la cabinet, dar tu ai fost prea ocupat cu legionarii... (Fita-cek îl tutuia de multe ori pe Vancu, așa cum îi tutuia și pe alții în virtutea faptului că îi văzuse crescînd și mulți dintre cei cu care venea acum în contact îi spusese pînă nu de mult „Sărut mîna!”) Iar noaptea m-ai prevenit că obișnuiești să dormi... Dar, să ne întoarcem la cele ce am vrut să spun... la... Domnule, ai grijă ce faci cu banii! Și nu numai cu ei!

— Legionarii nu mă interesează!

— Ai fost cu ei! Ți-au făcut rost de o decorație și o să-ți mai procure și altele. Domnul ăla, Caius Moldovan, îți vine tot timpul în casă și ai mereu timp pentru el! Și în vremea asta dispar tot felul de oameni... Dispar, domnule! Aștia stau și se îmbată la *Dacia* și alții ca ei fac să dispară oameni! Azi l-au luat pe un... pe un ucenic sau... nici nu știu ce e... Stă în fundul curții casei unde locuiesc și eu..., chiriaș ca mine, l-am tot văzut acolo... Aștia i-au găsit cică, îngropate în grădină, niște cărți de Marx și Lenin.

— Citește el așa ceva?

— Păi, îmi spune el mie? Cînd l-au ridicat, își cîrpea ciorapii. Poate că și asta-i interzis astăzi!

— Vă spun că nu mă interesează legionarii! Nu mă interesează și îi suport numai de asta.

— Cum adică?

— Dacă m-ar interesa, ar trebui să iau o hotărîre.

— Și să nu le dai bani!

— Nu le-am dat!

— Încă!

— Încă.

Între timp în restaurant avea loc următoarea discuție între Luca, Penescu, Bârzu, domnul Caius Moldovan și prezența supărătoare a lui Raica:

— Picioarele ca picioarele, îl contrazicea Luca pe Penescu, referindu-se la farmecele esențiale ale femeilor, dar corpul și fața, astea le poți ascunde mai greu, le vezi și-ți trece cheful...

— Eu nu m-am referit la picioare, ci la dos.

— Are dreptate, spuse repede și domnul Caius Moldovan, care din motive necunoscute de cei de față se grăbea de o vreme să aprobe tot ce spunea profesorul.

— Are dreptate pe dracu!

— Luca, iar mă contrazici?

— În materie de femei, dom' profesor... Asta nu se învață din cărți!

— Ba, te înșeli! Te înșeli din nou, Luca!

— Da!, aprobă repede și domnul Caius Moldovan.

— Mă refer la faptul că documentele vechi, dar chiar și tablourile, mode...

— Mai dați-le dracului, dom' profesor!

— Nu-i chiar așa, Luca! Dacă ai fi învățat ceva în școală sau măcar după aceea, ai ști că de exem-

plu moda secolului trecut era astfel făcută încît femeile purtau un fel de pernițe care să le scoată posteriorul în evidență. Am niște degherotipuri foarte interesante. Dom' judecător poate să-ți spună și el!

— Dar nu numai în secolul trecut! În antichitate, de pildă...

— Asta așa-i, se grăbi să aprobe și domnul Caius Moldovan și numai bietul Raica nu știa de partea cui să fie, cei mai mulți nepărîndu-i-se în cazul acesta și cei mai puternici. Dar pînă să ia o hotărîre, subiectul muri și domnul Caius Moldovan plecă din nou de la masa lor, mai ales după ce observă și profesorul Penescu ceva în legătură cu ridurile ce se adînceau îngrijorător pe fruntea domnului aproape intelectual.

— Nu mă interesează subiectul, mai spuse o dată Vancu, iar Fitacek încercă să-l convingă că nici așa nu e bine. Mi-am cumpărat orga de la biserica catolică, poate vreți s-o vedeți.

— Aștia o să se ducă la dracu cu toții!

— Cu atît mai bine!

— Dar nu înțelegeți că nu e totuna ce vor căra cu ei?

— Unde?

— Unde? La dracu!

— Dom' doctor, ce vreți de la mine?

— Păi, nu vă pot spune dacă nu vă entuziasmați deloc!

— Cum să mă entuziasmez dacă nu știu despre ce e vorba!

— Uitați ce e: eu nu reprezint pe nimeni, dar prin meseria mea am cunoscut... am văzut... Vă pot pune în legătură cu cei care reprezintă efectiv pe cineva.

— Aha!

O grimasă de neplăcere trecu peste chipul lui Fitatek:

— Asta-i nevasta lui Rusan.

— Ar trebui să vă întoarceți la *Dacia* să vedeți ce-i cu bărbatul ei!

— Ce-i cu el?

— Păi, credeam că v-a spus ea.

— Dar ea de unde știe?

— În fine... Duceți-vă, dacă vreți să vedeți de bolnavul' ăsta. O să mă mai gândesc la cele ce mi-ați spus.

— Nu mai e timp de gânduri!

— O să vă mai sun eu! Sau, mai bine, sunați-mă dumneavoastră.

— Azi au fost arestați mai mulți copii...

— Copii?!

— Tineri de liceu.

— Bine, mai sunați-mă! Să văd ce pot face pentru ei!

Și Vancu mormăi un salut și plecă repede spre casă. Nu-l interesa! Nu-l interesa! Primarul e obligat să aibă grijă de toți nenorociții din oraș, să rezolve problemele avocaților și văduvelor și orfanilor și părinților și fiilor și cui o mai vrea să i se rezolve ceva. De aceea-i primar! Și pentru că are vocație pentru așa ceva! El, Vancu, nu are vocație pentru nimic din toate astea... Sau nici măcar nu știe dacă are sau nu vocație. Pur și simplu este un domeniu care nu-l interesează! Există oameni pe care banii îi fac să aibă puterea să-și bage nasul peste tot și alții cărora banii le folosesc drept scut. Din această ultimă categorie face parte și el, averea lui să-i fie un scut care să-l scutească să se uite peste gard pentru că nu are nevoie s-o facă. Dar atunci să nu se uite nici cei de afară în ograda lui! În timp ce mergea tot mai re-

pede către casă începea să se înfurie : adică să se ducă acum la primar și la prefect și la toți dracii pentru ca să scoată niște derbedei de la închisoare și mâine vor face alți tâmpiți cine știe ce prostii, și iar va trebui să meargă și să dreagă și probabil că toate astea îi vor fi satisfăcute pentru că... pentru că drept mulțumire și el va trebui... și pe urmă ei iar o să-l servească și el va trebui din nou... Va trebui tot mai des și tot mai mult pentru că lucrurile astea nu se termină niciodată și nici n-au cum să se termine, deoarece lumea este făcută dintr-o mulțime de oameni și fiecare om trage în altă parte și fiecare vrea să fie conducător într-un mușuroi în care nimeni nu vrea să fie condus. Nu-i adevărat, i-a spus odată Lazăr, sînt și din ăia care abia așteaptă să fie conduși — dar nici asta nu-i adevărat : da, vor să fie conduși într-o privință, dar să conducă ei în toate celelalte, să se spună despre ei că sînt slabi și nepotriviți atunci cînd ar trebui să facă anumite lucruri pe care n-au chef să le facă, dar numai și numai atunci să se admită că sînt slabi, numai atunci și, doamne ferește, prea des și în nici un caz să nu candideze vreunul dintre ei la ultimul loc de pe schemă, cel mai umil nu va admite că el este cel mai umil decît doar dacă acest loc se premiază, se scoate în evidență și atunci... și atunci cum mai este acela cel mai umil loc ?

De furie, Vancu aproape că fugea pe stradă. Doi tineri se sărutau lîngă un perete și cînd îl simțiră cotiră după un colț. Poftim ! Și ăștia se ascund. Toți se ascund și parcă toți se ascund de mine ! Și ei se simt bine între timp ! Și-s fericiți ! Și ăia se ascund și ăștia se ascund... Și eu... eu numai pentru că am bani... Dar ce-s eu ? Auzi, dom'le ! Se ascund, se pupă și-s fericiți.

Apoi doamna Ritzi, Amarilli și celelalte enervări, cele legate de aceste femei, îl făcură să gîndească la alte lucruri. Dar stînd mai tîrziu singur în sala cu orga, învîrtindu-se prin încăperea aceea mare și aproape goală, furia de pe stradă începu să-i revină. Se săturase să tot aibă obligații, el, care, de teama obligațiilor, nu se însurase. Nu de teama obligațiilor! El știe să tragă și a fost obișnuit de mic copil să muncească, numai că nu mai voia să se agite decît pentru cineva care merită efortul, pentru cineva pentru care i-ar face plăcere să se agite! Dar de unde le știe el pe toate, el, care nici n-a încercat cu adevărat să...? De unde? Un om se cunoaște totuși pînă la un anumit punct, chiar și fără o experiență identică anterioară! Dacă n-ar fi așa n-ar putea supraviețui, ar face prostie după prostie, toate prostiile pe care nu le-a făcut încă (și este vorba despre o infinitate de prostii!), ar încerca să ridice o tonă de material sau ar încerca să cumpere magazine întregi sau... Tîmpenii: Oamenii fac destule prostii tocmai pentru că nu știu să-și evalueze forțele...

Se așeză pe taburetul din fața instrumentului și apăsă neputincios pe clape. Fără să primească aer, mecanismul suporta inert furia lui Vancu asupra claviaturii.

Nimic! Nimic! Nimic! Nimic!

Vancu ieși din încăperea cu orga, intră în salon, își aprinse o țigară de foi, pe care o aruncă după câteva fumuri, enervîndu-l că nu arde ca lumea, se întinse pe o canapea, privi tavanul, se sculă brusc și începu să răsfoiască mai multe ziare, căutînd la rubricile largi de publicitate un meșter care să pară capabil să facă un mecanism apt să-i miște automat pedalele de aer la orgă. Nu găsi nici o meserie înrudită. Mecanismul acela ar trebui să fie greu, a încercat și

el să miște pedalele și a văzut că nu e chiar atât de ușor, ar trebui niște pîrghii de fier acționate de un motorăș, mare lucru în fond n-ar fi! Dar cine să-i facă toate astea? Mare lucru!

Nici să ceri sfatul oricui nu poți! În primul rînd pentru că nu dorea să ajungă celebru în țară cu orga lui subpămînteană — ca a lui Nemo, își spuse și se bucură cît e de deștept —, pe urmă pentru că riști să dai de un nebun care să-și rîdă de ceea ce-i spui. Ca Jager, de pildă.

Adevărul era că totuși prin Jager făcuse rost de orga sa, numai că, prin felul în care i-a făcut bătrînul pișicher acest serviciu, a reușit să-i strice tot cheful. La început da, la început Jager a fost amabil, încîntat de idee, îi tot dădea cu faptul că instalarea unui astfel de instrument într-o pivniță este o trăsnaie cît se poate de ciudată, de parcă o biserică întreață s-ar muta în subsolurile lui Vancu, i-a spus că-i mijlocește acest tîrg numai cu condiția ca Vancu să facă slujbe eretice în pivnițele sale și s-a tot distrat pînă ce s-a plictisit și el de bancurile sale cam lipsite de haz. Pe urmă însă, cînd tot Jager a fost cel care a insistat că va rezolva și cu transportul și cînd l-a pus pe cărăușul Roth să împacheteze fluierile în zdrențe și le-au plimbat așa, ca pe niște moaște prin tot tîrgul, astfel încît pînă la urmă le-au adus cîtiva băieți pe jos, bucată cu bucată, folosindu-se de faptul că nu erau grele, ci doar multe, iar vîntul și ploaia lovind momîile pe care le cărau în brațe le făceau să șuiere și să țiuie, încît la un moment dat, cam din oră în oră, cît dura un drum făcut de băieți pînă la destinație și înapoi după alte fluier, din oră în oră scoteau pe la geamuri și uși pe toată lumea care se nimerea să le fie în cale, pe urmă Vancu avu toate motivele să se sature de serviciile senilului binevoitor. Și asta n-a fost

încă tot, Jager i-a dat câțiva bănuți unui puști, iar acesta îi acompania pe hamali cu lovituri într-o tobă de jucărie din pleu, una dintre jucăriile acelea pe care regretă fiecare părinte că i-a cumpărat-o copilului său, imediat după ce acesta începe s-o folosească. Degeaba se supărau băieții lui Roth și-l injurau pe piciul cu toba, ei aveau mâinile ocupate cu mumiile lor cîntătoare, trebuiau să-și facă datoria și să le ducă la destinație, fluierile instrumentului își făceau și ele datoria știind, iar băiatul care cadența totul cu toba lui îi făcea să se simtă ca niște pisoii cu tinichelele legate de coadă. A fost jalnic și de pomină cortegiul mutării orgii de la biserica catolică pînă în subsolurile lui Vancu și tîmbălăul a durat aproape o zi întreagă, o zi în care din oră în oră lumea ieșea în stradă, întrerupîndu-se din orice activitate. (Pe urmă degeaba se întrebă Vancu ce dracu au vrut să vadă cu toții, a doua și a treia și a șaptea oară, cînd era clar că nu se repeta decît din nou și din nou aceeași tîmpenie. Dar ce să mai zici...)

Și de atunci, cu tot secretul pe care Vancu se încapățîna să-l țină în legătură cu orga sa, un secret născut dintr-un fel de pudoare și din teama de discuții inutile, dar secret al lui Polichinelle, în fond de atunci se auzeau din cînd în cînd din dreptul casei sale, renăscute dintr-un ecou întîrziat, zgomotele aceluia cortegiu, zgomote care în realitate n-au încetat cu totul niciodată de cînd s-au produs pentru întîia oară și care reveneau mai ales atunci cînd își amintea toată întîmplarea. Și cum ar fi putut s-o uite? Așa că trecînd pe stradă, oamenii auzeau cîteodată, e drept că în surdină, zgomotele acelea a căror semnificație ei au început s-o uite, dar care pe Vancu continuau să-l bîntuie chiar și atunci cînd el spera că au dispărut.

— N-ați mai primit medalia aceea ? îl întrebă rîzînd Amarilli, care veni iarăși nepoftită în încăpere.

„Din nou ? Femeia asta nu mai are altă treabă ?”

Vancu sări în picioare, se frecă la ochi și-o întrebă dacă e dispusă să-i mai cînte ceva la orgă.

— Nu, acum nu, veni răspunsul și atunci Vancu, Vancu cel întotdeauna atît de manierat, nu se putu abține să nu strige la ea, întrebînd-o de ce dracu a mai venit și ce mai dorea iarăși de la el.

— Ați zis că Lazăr vă este unchi, spuse ea și atunci intră și acesta în odaie, iar Vancu se mai potoli, îi pofti pe amîndoi să stea jos și le oferi bomboane din cutia lui plată pe care o purta în buzunarul de la haină. El își mai aprinse o țigară de foi.

— Deci n-ați primit medalia aceea !

Vancu începu să se înfurie din nou, nici el nu știa de ce, poate în primul rînd pe sine însuși, pentru că uită mereu să încuie ușa după el.

— Nu, n-am primit nimic ! Am plecat înainte de a apuca ei să mi-o dea.

— Minunat, strigă Amarilli și privi de la unul la altul cu ochii încărcăți de însemnătatea momentului.

— Ce s-a întîmplat ? o întrebă bărbății.

Ea avea lacrimi printre gene.

— Îmi vine să rîd și să plîng. Și, doamne, cît trebuie să mai rîzi ca să poți plînge și cît trebuie să mai plîngi ca să poți rîde ! Mai ales azi, nu ?

Asta le plăcu la amîndoi. Poate pentru că era în spiritul „filozofiei lugojene”. Oricum, era un fel de a te exprima foarte plăcut.

— Ce-a mai fost acolo după ce am plecat eu ? se interesă Lazăr și totul risca să intre din nou într-o atmosferă de conversație.

— Ce-a mai fost pe acolo ? Rusan... Vancu se opri, gîndindu-se că asta ar fi trebuit să-i spună în primul

rînd lui Fitacek, că Rusan este într-un hal fără de hal, dar parcă doctorul știa ceva, atunci cînd au întîlnit-o pe nevasta lui Rusan a strîmbat din nas și parcă au amintit și de rapiditatea cu care se împrășteie veștile în oraș.

— Ce-i cu Rusan ?

— Nu-i prea bine și dacă vă găseau acolo nu v-ar fi fost nici dumneavoastră prea bine.

— Voi nu vă tutuiți ? întrebă Amarilli.

— Cîteodată. Dar nu despre asta e vorba, ci despre...

— Despre ce ?

— Azi, ți-am spus, azi ăștia nu v-au prins... nu te-au prins, dar mîine sau poimîine tot o să dea de tine !

— Au mai încercat. Dar, te asigur, Duma n-o s-o facă prea curînd din nou !

— De ce ? Ce-ai să-i faci ? se interesă Amarilli.

— Eu nimic ! Lazăr începu să rîdă, un rîs grosolan care pe Vancu îl deranja întotdeauna. Nu și pe Amarilli.

— Nu-i numai Duma printre ei.

— Nu. Dar pînă la urmă o să se lămurească lucrurile cu ei și pînă atunci voi ști să mă apăr și singur.

— Nu sînt convins.

— Și ce-ai vrea să vă spun acum ? Că e groaznic, îngrozitor și înfiorător ? Sau să-mi închid depozitul și să fug să mă ascund... să mă ascund naiba știe unde ?

— Chiar, unde te-ai putea ascunde ?

— Ia mai lăsați-mă în pace ! N-a venit încă vremea să mă ascund eu !

Asta-i sigur ! Și de cine să se ascundă, mă rog ? Nu te poți ascunde toată viața. Iar de ăștia...

Fusese o dată și el la domnul doctor Covaciu. Îl luase cu el Jager. Mai bine-zis se nimerise să meargă împreună : Lazăr pentru că ducea de ani de zile com-

bustibil familiei Covaciu, Jager fiindcă fusese invitat. Lazăr terminase cu treburile de la depozit pentru ziua aceea și, în drum spre casă, se întâlnise cu bătrînul avocat în centru. Făcură cîțiva pași împreună și auzind unde merge Jager, îl însoți, gîndindu-se că în felul acesta va rezolva și o problemă curentă de afaceri.

În casa Covaciu era lume multă și, odată venit, Lazăr fusese considerat și el ca oricare dintre musafiri, lucru care nu-i displăcu defel. Nu-i cunoștea pe toți cei care umpluseră în seara aceea camera de lucru a celebrului avocat, oaspeții ședeau pe fotolii, pe scaune, cîțiva rămăseseră în picioare; încăperea era mare, de fapt un fel de hol uriaș unde-și primea doctorul Covaciu clienții, dar și locul în care se întâlneau cel puțin de două ori pe săptămînă — seara — numeroșii săi musafiri, medici, avocați, profesori, dar și cîțiva obișnuiți ai casei fără studii superioare. Foarte mulți tineri se învîrteau pe acolo și discuțiile continuau pînă seara tîrziu, iar să fi luat parte la ele era considerat de multă vreme un fel de semn de noblețe în oraș, marca succesului la cea mai înaltă apartenență.

Ca de obicei, gazda prezida întrunirea șezînd în fotoliul din spatele biroului masiv, pus de-a curmezișul colțului pe un fel de postament. Un soare roșu pătrundea razant prin ferestre, discuțiile erau potolite, pur teoretice. Se vorbea pe rînd, Covaciu însuși intervenea rar și, spre deosebire de alte societăți mai mari, nu se discuta pe grupulețe, toată lumea participînd pe rînd la tema pe care o susțineau unul după altul diferiți vorbitori. Pe două măsuțe se aflau pahare, sticle, platouri cu sandviciuri și farfurii, lumea se servea singură, fiecare cînd și de cît avea nevoie. În încăperea plana o atmosferă aproape solemnă

cu care deprinșii casei probabil că se obișnuiseră de mult, dar care pe Lazăr îl intimidase de la intrare, o morgă la care contribuiau poate și termenii folosiți în conversații — adevărate expuneri —, totul făcându-l să nu îndrăznească să se atingă de mîncare, nevrînd să defileze prin mijlocul camerei pentru a-și lua o farfurie. Se simțea pe un teren nesigur, nivelul discuțiilor avînd darul de a-l inhiba, de a-l și nemulțumi, începînd apoi încetul cu încetul chiar să-l și enerveze: ce altă treabă au toți oamenii aceștia decît să vorbească, să pună tot felul de probleme abstracte, pe cînd el era obligat să lupte toată ziua și de multe ori și toată noaptea pentru lucrurile cele mai concrete? Vechea poveste. Dar nu numai discuțiile, totul în jur îl copleșea făcîndu-l mic, paralizîndu-l și în același timp înnebunindu-l de ciudă, mobila masivă, abundența de cărți, multe legate în scoarțe impunătoare, candelabrul uriaș din cristal, serviciul pe care erau expuse sandviciurile, totul făcînd parte din recuzita paradisului pentru care se zăbătuse și el atîta și care-i rămăsese refuzat. De ce? Abia se putea concentra printre atîtea gînduri și totuși... și totuși ceva îl făcea să fie atent.

— Toată maculatura asta, miile de pagini care ne înconjoară, nu sînt decît o diversiune, un mod de a-i face pe oameni să nu se caute pe ei înșiși, ci să se piardă în destine prefabricate și în probleme străine sufletului lor.

— Da, toate bibliotecile impunătoare ar trebui reduse la cele cîteva cărți fundamentale, cele care ne conduc la propriul nostru destin, cele care ne fac să vedem dincolo de propria noastră moarte.

— Orice cale de a ajunge la adevăr prin primenire este o cale sfîntă.

— Ce vorbești, bre? Noi trebuie să plivim buru-

ienile, numai astfel vom putea pune în brazdă sămînța sfîntă.

„Cum adică, se întrebă Lazăr, ăștia care-și pun cu toții în fața numelui cîte un dr. sau un prof. sau un ing., ăștia au ajuns să disprețuiască acum cărțile? Atunci de ce-și clădește el în visurile sale cele mai tainice o cameră ca asta, cu mobila de aici, cu coatoarele tomurilor strălucitoare, cu biroul gemînd de acte importante?”

— Toate sforțările noastre de a ne curăți de păcat sînt zadarnice: „Căci nu murim pentru că am păcătuit, ci păcătuiim pentru că sîntem muritori, pentru că sîntem oameni”, cită cineva din Nae Ionescu. Noi...

Jager, cu gura plină, părea să nu cunoască regulile casei: mestecînd zgomotos între cuvinte, îl întrerupse pe vorbitor și-i făcu pe toți să se întoarcă spre el.

— Dragilor, le spuse, eu cred că sînt cel mai bătrîn dintre voi, așa că în mod normal eu ar trebui să fiu primul care va afla ce va fi dincolo de moarte, dacă aveți voi dreptate și dacă într-adevăr mai este și acolo ceva.

— Dumneata, îi spuse Covaciu și-l arătă cu unul dintre cele două bastoane sprijinite de fotoliul său, dumneata ai cele mai puține șanse să ajungi primul acolo.

— De ce?

— Pentru că dacă luăm lucrurile matematic, de obicei dintr-un grup primul moare cineva la întîmplare. Desigur, cel mai bătrîn nu va fi aproape niciodată ultimul, asta în situațiile normale, dar pentru că am spus că primul moare de obicei la întîmplare, dumneata dacă ai face-o, ai infirma regula.

Jager se opri cîteva secunde din mestecat. Era încurcat și probabil că doctorul Covaciu îi stricase în-

ceputul raționamentului pe care se pregătise să-l expună. Dar își reveni repede.

— Cu atît mai bine. Ceea ce vreau eu să vă spun este că am avut ocazia... pentru că cel mai bătrîn tot eu sînt, nu? Și mușcă dintr-un nou sandvici, am avut ocazia să mai aud discuții asemănătoare. Nu chiar exact la fel, dar asemănătoare. Tăcu să audă reacția, dar nimeni nu-i intră în vorbă. Netulburat, Jager continuă să mănînce.

— Și ce vreți să spuneți cu asta? întrebă cineva într-un tîrziu.

— Mulți dintre cei care au dus aceste discuții știu acum ce se întîmplă după moarte. Au trecut... Acolo. Doar ei pot să vă spună cu precizie dacă s-a meritat să se obosească atîta pentru... pentru... Mîncînd, își căuta cuvintele.

— Și?

— Dacă tot sînteți convinși că moartea este poarta, ca să spun așa, eu sînt dispus să pun pariu că domnul care va trece primul Acolo... per pedes apostolorum..., așa... că acolo..., că nu a meritat oboseala. Scheiss!

— Iar cel care va pierde pariul va plăti Acolo? întrebă Covaciu.

— Mă rog.

— De acord. Toți vom plăti Acolo. Pentru asta trebuie să fim pregătiți. Domnule doctor, sînteți un om inteligent, de ce nu vreți să acceptați regulile jocului?

— Ce joc? A, dacă nu este vorba decît despre un joc, atunci eu cu plăcere... Cu toate că mie și la...

— Domnule doctor!

— Vreau să spun că și la cafenea mie mi-a plăcut mai mult să chibițez. Kibitz, halts Maul!

— Domnule doctor, în viață nu poți chibița!

— Și nu întotdeauna!

— Nu despre asta este vorba, reluă Covaciu și ceilalți tăcură. Știți foarte bine la ce m-am referit. Viața este o poezie. Ea este plină de simboluri din care noi nu sîntem în stare să înțelegem decît o a cîta parte. Și Biblia este o poezie. Și *cărțile noastre* la fel. De ce nu vreți să priviți puțin mai încolo, în spatele simbolurilor?

— Eu? În calitate de chibiț, făcu Jager... Mă rog, mă rog, să nu mai zic despre asta... despre chibiț... cu toate că eu... Dar de ce să privesc eu altfel decît jucătorii din primele rînduri? Dumneata, îl întrebă el pe doctorul Comșa, dumneata ai spus odată că ai făcut parte și din Legiunea Arhanghelului Mihail, ești om vechi deci...

— Așa-i, făcu Comșa grav. Așa-i, și asta-i o mîndrie nu numai pentru mine, ci pentru toată familia mea, pentru fiii mei, pentru...

— Știu, continuă Jager, pentru nepoți și pentru... pentru Schwiegermutter și Schwiegertochter..., mă rog, dumneata cunoști toate aceste simboluri de care vorbește onorabilul nostru... na, că era să spun „onorabilul meu oponent“..., onorabila noastră gazdă... Știi ce se ascunde după aceste simboluri?

— Eu, spuse Comșa, cunosc *cărțile noastre* și le citesc mereu. Eu cred în ele și voi fi fără cruțare cu dușmanii și...

— Ai ucide, domnule doctor, dacă așa ți-ar cere ele?

— Ele îmi cer să și ucid, dacă așa este drept!

— Deci crezi în ele și nu în ceea ce este ascuns în spatele lor? Atunci ce rost mai are să fie acel ceva? Dacă există...

— Ce vrei să spui?

— Sau, fiindcă veni vorba că ai și omori, dacă asta ar scrie acolo sau dacă asta ți s-ar cere, sau... sau și moartea tot simbolic ai împărți-o ?

— Domnule doctor !

— Că cei omoriți, săracii, nu știu asta...

— Domnule doctor Jager, dumneata te îndoiești de literatura noastră ?

— Eu ? Eu abia cunosc cărțile astea, dragule.

— Atunci te îndoiești de noi ?

— Depinde la ce te referi.

Soarele dispăruse de mult din geam, se făcuse aproape întuneric, dar nimănui nu-i trecea prin cap să aprindă lumina.

Plecară. Jager se sculase aproape imediat după ce vorbise și după ce-și terminase de mâncat porția de sandviciuri, iar Lazăr simțea că se află pe un teren străin lui și nu dorea să rămână acolo singur. La ieșire o găsiră pe bătrâna doamnă Covaciu, mama celebrului avocat, șezînd pe un scaun în fața ușii încăperii în care se aflau oaspeții.

— N-am discutat cu el problema cu lemnele, îi spuse Lazăr lui Jager pe drum.

— De ce, dragule ?

— Păi, cum era să discut lucruri atît de... atît de practice acolo ?

— De ce ? Aștia se pricep grozav la lucrurile practice. Dacă ai fi știut ce sandviciuri grozave au pregătit, ai fi mâncat și dumneata pe săturate...

— Dar, domnule doctor... ceva tot nu înțeleg.

— Spune, dragule !

— De ce nu v-a mai răspuns doctorul Covaciu ? De ce v-a lăsat la sfîrșit în seama celorlalți ?

— Nu știu. Nu m-am gîndit la asta și nici nu mă interesează. Acuma tu să nu crezi că am cîștigat eu procesul numai pentru că el n-a mai răspuns. Dacă l-ai

cunoaște mai bine ai vedea că el tace de multe ori. Cîteodată tace ore întregi. Asta-i o mare artă : să-i lași pe alții să se facă de rîs.

— Și credeți că ceilalți se vor face de rîs ?

— Sigur că da. Numai că nu știu cine o să mai rîdă.

— Dar el ? Covaciu ?

— Covaciu ?

— Ascultă, îi spuse Vancu lui Lazăr, tulburîndu-i amintirile și gîndurile, ascultă, cine mi-ar putea meșteri un mecanism care să-mi mînuiască pedalele de la orgă ?

— Un ce ?

— Nu pot să cînt la orga mea decît dacă cineva apasă pedalele pentru aer. Vreau un mecanism care să facă automat treaba asta.

— Nu știu așa ceva, spuse Lazăr cu răutate și simțea cum se interpune un diavol cu plăcerea iritării între el și Vancu. Uite cu ce poate să-și piardă „nepotul” său vremea, acest papă-lapte pe care au căzut de pomană toate grațiile cerului. Lui să-i fi picat atîtea moșteniri pe cap, el ar fi știut ce să facă, cum să le înmulțească, cum să folosească această armă, unica armă cu care se poate conduce lumea. Dar nu, niciodată nu i-e dat cui trebuie norocul ! De aceea această nivelare îngrozitoare pe lume : nimeni prea deștept sus, nimeni prea investit cu mijloace printre cei care ar putea să le folosească, toți cu aceeași putere la urma urmei, și cei tari și cei slabi, doar că unul mai norocos își poate bate joc de norocul lui și altul mai tenace, ajungînd să realizeze după mii de eforturi și privațiuni ceva ce nu-i mai face nici o plăcere, dar singurul lucru care s-a nimerit să-l poată face după atîtea sfortări...

— N-ar fi mare lucru mecanismul ăsta, spunea Vancu : doar niște pîrghii acționate de un motoras

— De ce nu-l pui pe aproape-inginerul tău la treabă !

„Iarăși domnul Caius Moldovan ? Ce au toți cu el astăzi ?“

— Tu cunoști multă lume, poate-ți vine vreo idee...

— Hotărîți-vă odată ! Mai înainte mă sfătuiți să mă bag în gaură de șarpe, apoi să umblu după prostiile tale...

— Nu-s prostii !

— Ești atît de interesat în tot ce spui, încît toată teama ta pentru soarta mea a dispărut imediat după ce ai rostit-o.

— Ți-e frică ? făcu Amarilli.

— Nu mi-e frică, dar ar trebui să fiu un prost să nu mă îngrijesc să-mi iau niște măsuri de prevedere. Țștia nu glumesc și pînă la urmă sînt și destul de mulți... Eu n-am timp să mă îngrijesc de motorase pentru... pentru toate prostiile astea cîntătoare !

— Ți-am mai spus că nu-s prostii !

— Ia mai lăsați-mă în pace ! și Lazăr ieși furios, trîntind ușa.

Amarilli rămase tolănită pe o canapea, iar Vancu își spuse că-i trist și semnificativ faptul că oamenii pot să înțeleagă atît de greu însemnătatea pe care ar avea-o pentru el un motoras atașat la orga sa, o însemnătate atît de mare încît doar acel motoras i-ar putea da senzația de singurătate tihnită pe care și-o dorea. Da, e adevărat, poate nici avînd mecanismul acela nu se va simți în largul lui și senzația de detașare plenară nu va apărea pentru că îl va deranja lemnul din care este făcut taburetul din fața instrumentului sau poate îl va necăji lumina pe care și-o va instala sau cine știe ce altceva. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, pînă la

urmă și astea se vor aranja, obiceiurile nu se formează într-o zi, iar faptul că va putea coborî de cîte ori va dori să cînte, că o va putea face și că îl va distrage, că îl va păstra singur cu dînsul, că va putea sta acolo, dacă va dori chiar și pînă la sfîrșitul lumii, pînă la sfîrșitul războiului ăsta, care și el pînă la sfîrșit va trebui să se termine, faptul că va putea să hiberneze colo, improvizînd și perfecționîndu-se la orgă, la singurul instrument care-i putea compensa toată lumea înconjurătoare, atît de complex și de fascinant i se părea să-l faci să vibreze, să pui viață în el, să-l faci să fie una cu tine, faptul că... Ar fi o soluție, ar fi o soluție care l-ar scuti de atîtea mizerii, de atîtea prezențe nedorite și cicălitoare, orga nu-i va cere niciodată nimic în afară de atingerea clapelor și aer în fluier, tot haosul din jur ar dispărea... și... și atunci să-ți vină cineva, un prieten, o rudă să-ți spună că tocmai astea-s prostii? În cazul ăsta ce nu e prostie?

Atît de puțin îi cere orga și nici acest puțin nu i-l poate oferi și cu asta singurătatea sa este compromisă. Se uita la Amarilli, care stătea ghemuită pe canapea și nici nu se gîndea să plece de acolo, iar el n-avea chef de o altă prezență decît de orga sa pe care ar profana-o dacă ar mai pune-o pe femeia asta să-i miște pedalele, dar ea probabil că s-ar eschiva sau ar obosi cînd el s-ar afla în cea mai bună dispoziție. Ar fi indecent s-o pună să miște pedalele alea, nimeni n-ar trebui să facă acest lucru, cel mult un mecanism mort ca orice obiect, martor care nu deranjează așa cum nu deranjează nici mobila din cameră în momentele cele mai intime. De dragoste și de singurătate.

— Nici măcar un fleac din ăsta să nu poți realiza!

-- Ce fleac ?

— Mecanismul pentru pedalele instrumentului.

— Păi, de cînd încercați să vi-l procurați ? Sînt convinsă că în cîteva zile...

Da, cît e de logic... Nici n-a avut încă timpul să se ocupe, dar în cîteva zile... Cu banii săi... Desigur, în cîteva zile... De parcă nu i-ar trebui acum, de parcă n-ar conta numai acum, de parcă...

Între timp reveni și Lazăr. Acesta nu era obișnuit să plece de undeva fără să fi încercat măcar să-și atingă scopul, mai ales că de data asta timpul îl presa. Și-l mai enerva și faptul că Amarilli nu-l urmase, nu pentru că ar fi avut nevoie în clipa aceea de ea, dacă ar fi plecat cu el, probabil că ar fi trimis-o la toți dracii, dar un lucru care-i aparținuse — și el nu a aruncat niciodată nimic, ceva odată intrat în stăpînirea sa, rămînea cu această pecete pe veci —, un lucru care-i aparținuse trebuia să se poarte ca atare, altfel însemna că se revoltă și... și ce dracu s-a întins deșteapta aia acolo pe canapea, ca la ea acasă ?

— Am să-ți trimit un meșter care să-ți pună la punct pros..., mă rog, afacerea aia. Dar trebuie să-mi faci și tu un serviciu ! În primul...

— Normal ! Cînd ai să-mi trimiți meșterul ?

— Omule, te porți ca un copil mic... Mă voi strădui să ai azi meșterul.

— Nu meșterul mă interesează, ci mecanismul în stare de funcționare !

— În cîteva zile vei avea și mecanismul.

— În cîteva zile... Tu știi... voi știți că eu n-am așteptat nici cu orga atît cît mi-au cerut cei care mi-au vîndut-o ? Ei au vrut să mi-o trimită abia după ce ar fi avut montată alta în loc, după ce organistul lor s-ar fi obișnuit cu noul instrument și după ce s-ar mai fi întîmplat și nu știu alte cîte lucruri. N-am avut răbdare

și i-am obligat să mi-o trimită atunci când am avut eu nevoie de ea. Și atunci să mă împiedic de un simplu... de un biet...

— Nu vă pot face mecanismul acela meșterii care v-au instalat și orga? întrebă Amarilli.

— Nu. Aia-s niște nepricepuți! Și nici n-am nevoie să știe tot orașul de orga mea! Deși... Oricum, cred că nu mai e nevoie să vă rog și pe voi să nu prea vorbiți despre ea în oraș... („Ar fi cea mai ordinară bîrfă...”)

— Bine. Să lăsăm asta!

— Atunci...

— Vei avea meșterul! Deocamdată însă îți cam dau tîrcoale cioclii și ție.

— Ce ciocli?

— Pictorul ăla nebun se tot învîrtește pe aici. Acum, cît am fost afară, l-am văzut din nou.

— Ar trebui făcut ceva cu el, se înfioră Amarilli.

— Ție ce ți-ar place să faci cu el? se amuză Lazăr.

— Taci din gură! Nici în vis să nu-ți apară! Știți că se spune despre el că pe cine pictează...

— ...moare. Știu. Numai că dacă voi muri abia atunci când o să mă deseneze ăsta, atunci n-am să mor niciodată. Și zău că nu de el îmi pasă mie acum.

— Dar de cine? întrebă Amarilli.

— Azi a fost de foarte multe ori pe aici, zise Vancu.

— Te place!

— Ar trebui făcut ceva cu el, repetă Amarilli.

— Ce?

— Stați să le luăm pe rînd, propuse Lazăr. Eu am să plec și peste o oră sper să-ți pot trimite un meșter.

— Numai să fie priceput...

— Va fi. Lazăr se gîndi la Șurubel. Va fi. În legătură cu pictorul vostru, deocamdată n-am timp de el. Dar am și eu o problemă! Îți trimit meșterul, dar trebuie să mă ascultați și tu pe mine! Ai văzut, evenimentele se precipită și eu..., eu știi în ce relații mă am cu toți golani ăștia care se numesc acum legionari. Așa că... A, da! În primul rînd trebuie să te lămurești și tu în ce relații ești cu ei. Sfatul meu este să-i dai dracului, dar nu pe față. Altfel te-ar putea omorî! Țștia-s mai periculoși decît pictorul vostru!

— De ce să mă omoare?

— Au omorît și oameni mai mari ca tine!

„Și lui Lazăr i-e frică de legionari!” gîndi Amarilli cu părere de rău și se mira cum de vorbește atît de franc în fața ei, cum de nu mai face pe nebunul. Nu și-l imaginase niciodată ca pe un Făt-Frumos, dar o forță neobișnuită nu putea să nu-i recunoască. Îi părea sincer rău că o dezamăgise tocmai în această privință. Îi părea rău de tot.

— Meșterul pe care mi-l trimiți e de încredere?

— Sută la sută! Într-o oră îl aduc aici! Ascultă-mă, de ce n-ai stat să-ți dea medalia aia? În ceea ce mă privește, eu trebuie să schimb placa.

— Cum de nu ești cu ei? De mult mă întreb...

— Cu ăștia?! Cu buboaietele astea!? Țștia n-au nici un viitor... Acuma-și fac și ei de cap... O lună, două... Au mai căzut și alții, au mai căzut și guverne... Și încă mai repede... Pe urmă o să-mi între și mie ăștia în colimator... Dar pînă atunci sînt periculoși și trebuie să am grijă să nu-mi vatăm interesele! Vreau să pun totul pe numele tău!

— Pînă acum, cum murea unul, mă lăsa pe mine moștenitor. Acum încep și cei vii să mă pricopsească!

— De ce faci pe prostul? Știi bine ce vreau eu de la tine!

— Și dacă ăia nu pică?

— Pică!

— Și dacă eu nu ți-aș... dacă nu ți-aș mai da înapoi... Vancu roși ca un copil. Lazăr nici nu se obosi să-i răspundă. Și dacă nu-ți atacă averea ci... ci persoana? Dacă te atacă pe stradă sau acasă?

— Nu s-a născut încă ăla! Și mai ales de acum... am să-mi iau și eu măsuri de prevedere...

— De ce nu pleci pentru câteva săptămîni din oraș?

— Unde să plec și cine să conducă afacerile între timp?

— Am citit prin ziare..., dar mai ales am auzit destule în ultima vreme... Țștia nu glumesc! Și de unde ești tu atît de sigur că nu vor rezista?

— Sînt absolut sigur. În fața oricărei molime cine e puternic scapă. Iar eu nu m-am dus încă în viața mea la medic pentru mine. Trebuie să știi să te descurci! Chiar și cu boala!

— Dar ai spus că au omorît și oameni mai mari ca tine!

— Ca mine? N-au nimic cu mine! Doar tîmpiții ăia de cumnați pe care n-am știut să-i izgonesc la timp, doar ei îi asmută împotriva mea! Pe Rusan l-am făcut să se potolească pentru câteva săptămîni... De mîine va mai sta și Duma la pat. Numai că ei au făcut atmosferă și au mințit o serie de lucruri despre mine, așa că deocamdată, pînă nu mă uită, și ceilalți m-ar sfîșia, chiar dacă n-ar prea ști de ce.

— Poliția legionară a fost la noi în casă, spuse Amarilli. Azi-dimineață! Au fost la familia Doboș, le-au spart tot ce au găsit și pe urmă l-au luat pe unul dintre băieți și pe încă un tînăr care stă în

gază la ei. Am auzit că și pe celălalt băiat l-au luat de la liceu.

— Cine l-a luat?

— Numai lume fină! Trei doctori, un funcționar și un ceasornicar! Eu nu înțeleg un lucru — am discutat despre asta și cu domnul profesor Penescu: de ce unii oameni sînt arestați, iar alții sînt cei care arestează?

— Cum altfel? Asta-i așa de cînd lumea.

— Nu, eu..., adică dom' profesor Penescu se referă la tineri, la elevii lui. De ce unii dintre cei mai buni ajung să fie de o parte și ceilalți de cealaltă parte?

— Ți-am spus că-i așa de cînd lumea.

— Da, dar de ce-i X într-o parte și Y în cealaltă, se încăpățîină femeia.

— De unde vrei să știi? Probabil că au motivele lor. Și în afară de asta, închipuie-ți că cel puțin unii dintre ei s-au hotărît într-un anumit moment cînd pe unul l-a zăpăcit o frază, pe altul o promisiune sau un model... Pe cei mai slabi i-o fi luat curentul...

— Nu vorbesc de cei slabi, se scutură Amarilli în felul ei dramatic.

— Dar sînt și din ăștia!

— ăștia nu contează!

— Ce vorbești? Atunci nu contează o armată întregă! Și apoi, crezi că e atît de mare lucru să iei o decizie? Asta se întîmplă într-o clipă! Pe urmă lucrurile își urmează cursul.

— Domnul profesor Penescu spunea...

— Spune-mi, tu zile întregi n-ai făcut altceva decît să judeci de ce ai deschis școala asta de balet? Ți-a venit ideea și pe urmă n-ai făcut decît s-o îndeplinești...

— Și clipa aceea?

— Ce-i cu ea? Clipa aceea decide o viață.

„Și viețile celor din jurul tău, a familiei tale, a prietenilor și dușmanilor cu care intri în contact și asupra cărora viața ta are o anumită influență.” Dar Vancu nu mai spuse toate astea cu voce tare. Altfel risca să nu mai termine niciodată.

— Și ceilalți?

— Ce-i cu ceilalți?

— Ceilalți se opun pentru că au impresia că așa-i cinstit.

— Și ce-i cu asta?

Vancu își aprinse o țigară. Amarilli îi ceru și ea una.

— Iartă-mă, se scuză el că nu-i oferise de la început. Se plictisea îngrozitor. Adică nici nu-i bine spus că se plictisea: în realitate avea mai tot timpul ceva de făcut, nici nu apuca să ducă la capăt câte își propunea. Dar nu-i făcea nimic plăcere și discuțiile astea nesfârșite, venite parcă din paginile unui roman dintre acelea foarte valoroase și lăudate de ziare, al cărui autor este băgat cu fotografia în cărțile de școală, dar pe care nu le citește nici un om trecut de treizeci de ani... Lucrurile astea-s prea adevărate, le auzise de prea multe ori, mai dați-le naibii, cum de nu vi se urăște să le întoarceți toată ziua de pe o parte pe alta? Măcar dacă i-ar aduce meșterul acela, deși în clipa aceea nici de orgă n-avea chef... Se lăsă pe spate pe canapea, mai că-i venea să doarmă, cu toate că i-ar fi fost peste puteri să ia o hotărîre, chiar singur fiind: mă dezbrac și mă culc. Pe vremuri avusese de făcut numai lucruri care-i produsese ră plăcere. Poate că-l stimulase și lumea din jur, nu cei de astăzi care toată ziua discută aceleași lucruri și povestesc amănunte legate de aceleași gânduri — da, e adevărat că l-au ridicat pe nu știu cine, că ăia-s

niște descreierați și că ăialalți sînt altfel de imbecili, că acolo nu se mai poate și că acolo nu se va mai putea, e adevărat că trebuie luate niște măsuri pentru că altfel ne vom duce cu toții dracului, dar e de prea multă vreme adevărat totul și la un moment dat îți vine să-ți dorești să te duci odată în lună numai să se termine cu toate poveștile astea care-ți strică tot cheful să te mai ocupi și de altceva, toată ziua să stai ca o cîrțiță și să te îngrijești de ce va să fie și să nu te mai poți bucura nici o clipă de ce este... (Dar de ce ca o cîrțiță? De ce ca o cîrțiță? Cîrțițele-s animale minunate!) Parcă zicea pe vremuri ceva Marginean în legătură... în legătură cu... Pe naiba! Nici ăsta nu s-a putut ține de predica lui, nimic... nimeni nu se ține de nimic și de aici pornesc toate, deși... deși lucrurile nu sînt atît de simple...

Iar chestia cu Marginean...

Marginean s-a schimbat radical în ultimul timp. Nu mai era omul amabil și senin pe care-l cunoscuse toată lumea. Începuse să se poarte și în oraș ca la cazarmă. Doar cu Jager se spune că se mai vedea din cînd în cînd.

Adevărul este însă că și pe Vancu îl căutase mai de mult colonelul, îi vorbise cam pe același ton ca și Fitacek, îl dăscălise și-l sfătuisese să nu se lase antrenat în „aventura verde”, chiar așa și numise el ceva ce pe Vancu nu-l interesa defel, așa cum nu-l interesau nici celelalte aventuri cu care era mereu amenințat, de care era prevenit, toate aceste evenimente care-l oboseau. „Marginean e un erou” îi spuse odată în șoaptă unchiul, Vancu cel Roșu, o fi un erou, numai că pe nepot nu-l interesau nici eroii despre care nu se putea vorbi decît în șoaptă și nici ceilalți, cei despre care urla „Cuvîntul”. Nici muce-

nicii, nici martirii. Aia-i soarta lor, să fie mucenici și martiri. Ce rost avea să se bage el în treaba lor?

Doar o singură dată, atunci când îi spuse toate astea lui Vancu cel Roșu, doar atunci parcă simți totuși ceva pentru Marginean. Poate și pentru că unchiul îi reproșase că în felul în care vorbește el nu se exprimă niciodată un bărbat, un om. Așa că apoi gândise câteva zile la colonel și trebui să admită chiar și din puținul pe care-l știa, că Marginean este un erou și că el însuși nu este, că între atîția eroi și atîtea lichele trebuie să existe și primii pentru că altfel totul ar fi îngrozitor de tîmpit și atît de nesuferit încît nici el n-ar mai putea suporta toată viața asta. E adevărat. E adevărat...

Dar starea îi trecu și tot ce-i rămase era speranța că dacă el nu se putea numi în nici un caz erou, măcar nici lichea nu era, nimeni n-ar fi putut spune așa ceva despre el. Și dacă ar fi spus ce-ar fi fost?

Și ce-l privesc pe el toate astea? Destul!

— Bine. Fac ce vrei tu! Poți să treci pe numele meu tot ce dorești, dar fii bun și du-te după meșterul ăla! Spune-i despre ce e vorba și să vină cu ce-i trebuie, pentru că toți meșterii care au fost pînă acum aici n-au făcut decît să vină și să plece și iarăși să vină să vadă ce-i de făcut și iarăși să plece după o piesă sau după o sculă și, zău, n-am răbdare să aștept pînă ce i-o aduce arca lui Noe pe toți! Să vină, să facă, îi plătesc și ducă-se unde vrea!

Și Vancu își dorea deja ca meșterul lui Lazăr să nu poată veni în ziua aceea, să-l lase în pace și să nu-l pisălogească și ăsta cu aceleași povești ca toți ceilalți care nu mai au altceva în cap decît... Și femeia asta de ce nu mai pleacă odată? (Amarilli deschisese ușița de la sobă și scutura scrumul de la țigară acolo.)

— De ce nu folosiți scrumiera? Vancu se sculă și plecă în altă încăpere, lăsându-i pe ei locului, să facă ce vor. Dar el ce să facă?

19

Veta, nevasta lui Lazăr, stătea în mijlocul curții și nu știa ce să facă. Cineva de la depozit, neavînd altă treabă și trecînd pe acolo, pomenindu-se întîmplător prin fața casei patronului, intră și îi povesti Vetei ceva foarte confuz din care reieșea că Lazăr e un mare ticălos și că a fost atacat de către legio-nari. Toți angajații lui Lazăr și cei care depindeau în vreun fel de el erau obișnuiți ca, atunci cînd se întîlneau cu Veta, să-l ponegrească în fel și chip, mijlocul cel mai sigur de a se face înțeleși și stimați de ea, cu toate că acest lucru n-a ajutat mai niciodată pe nimeni pentru că doamna Lazăr n-avea nici o putere în afara gospodăriei ei și chiar și acolo doar în lipsa adevăratului stăpîn.

Acum, înțelegînd totul pe dos, Veta se foia de colo pînă colo, neputîndu-se hotărî încotro s-o ia, fiind aproape convinsă că Lazăr a sfeclit-o definitiv, că stă întins în mijlocul depozitului și că nimeni nu-l ajută nici cu „un strop de apă”, dar pînă la urmă, ca de obicei, i se făcu milă de el, nefiind nici pe departe mulțumită nici chiar acum, cînd, în imaginația ei, Satana era doborît și se zvîrcolea neputincios în colb. Se îmbrăcase de mai multe ori — sau începuse s-o facă —, dar revenise de tot atîtea ori de teamă ca alarma aceea să nu fi fost totuși falsă și să apară acolo caraghioasă și mai ales nedorită, pentru că Lazăr doar rănit și nu

omorît putea să fie mai periculos chiar decît atunci cînd era valid. Ca și cu mistreții aceia din pădure despre care i s-a povestit de atîtea ori că nu e bine să tragi în ei fără să-i omori din primul foc, pentru că nu știi dacă mai ai după aceea răgazul să mai dai drumul și unui al doilea cartuș. Da, dar dacă lucrurile sînt totuși adevărate? Că „n-are cine să-i dea măcar un strop de apă” sau că nu vrea nimeni s-o facă, mai treacă-meargă, lucrurile astea erau perfecte pentru a te putea întrista pasiv la auzul lor, era chiar mai înduioșător așa! Dar să nu meargă și el să fie numai rănit și să aibă nevoie de ceva și mai ales să-și aducă aminte de ea, să se enerveze că nu vine să-l ajute, așa cum a jurat ea la biserică în ziua în care a făcut prostia aceea mare și l-a luat de bărbat, să nu fie ea acolo și pe el să-l înfurie asta atît de tare de parcă lipsa ei la apel ar fi motivul tuturor nenorocirilor pe care le-a pătimit, ei bine, așa ceva era mult mai grav și se putea termina nu numai cu remușcări, ci cu lucruri mult mai concrete...

Și pe urmă iarăși, să meargă și el să fie uimit că o vede acolo și s-o trimită la toți dracii... sau mai rău, și toate astea în fața tuturor birjarilor săi, să se descarce acolo, în fața tuturor pe ea... Atunci mai bine să se întîmple acasă, așa cum s-au mai întîmplat de atîtea ori... o dată în plus ce mai contează? Și chiar dacă Duma și Rusan o tot sfătuiau să se lase bătută de Lazăr în public și, chiar și dacă n-are martori, să țipe, să facă scandal și să adune ea lumea, cine să-i asculte? Cine să fie încîntat că e umilit față de lume, chiar dacă asta i-ar putea sluji ca probă juridică, sau cum or fi numind sfătuitoarii ei toate astea...

Așa că nu plecă niciunde, chiar dacă se mai întrebă de cîteva sute de ori dacă n-ar trebui s-o facă totuși. Dar asta numai așa, pentru a-și liniști conștiin-

ta. Și pe urmă, lăsînd toate celelalte la o parte, nu pleca pentru că-i era mult mai ușor să nu ia nici o hotărîre. Îi era mult mai ușor și...

Își bătea capul cu ce pretext s-o trimită pe servitoarea lor pînă la depozit pentru a afla amănunte, după ce ar instrui-o să nu spună la nimeni că a venit omul acela care a adus veștile pe care le-a adus. Cu ce pretext s-o trimită? Cu ce? Veta născoci un plan complicat: să vorbească neîntîrziat cu un meșter care trebuia să le facă niște reparații mai mari la casă și care tot întîrzia să vină, să-i spună că acum e momentul să discute problema, lucru care ar fi necesitat și prezența lui Lazăr acasă sau măcar înștiințarea lui imediată. Iată motivul pentru care ar fi putut servitoarea să meargă la depozit!

Numai că, bineînțeles, meșterul cu pricina nu era acasă. Bineînțeles! Dar încercînd să dea de el, Veta putuse afla că legionarii ridicaseră niște elevi: mai mulți băieți și o fată. Auzi, domnule, și o fată! Așa că în mintea Vetei încolți un nou plan, acela de a-l chema cumva pe Duma, sau mai bine pe nevastă-sa, de a vorbi cu ea și de a vedea cum să-l ajute pe Lazăr. Dar nici asta nu era posibil, își aminti ea în ultima clipă, nici asta nu era posibil pentru că Duma și nevastă-sa se vor uita la ea ca la o nebună, cînd vor vedea că ea încearcă să-l ajute pe Lazăr, după ce ani și ani de zile ei au făcut planuri comune cum să-l aducă pe Lazăr tocmai în acea stare disperată. Da, cu cît se gîndea mai puțin să facă ceva pentru bărbatu-su, cu atît devenea mai convinsă că el nu poate fi decît între viață și moarte, dar mai aproape de moarte, și cu atît suferea mai mult pentru el.

Ce să facă? Ieși în camera dinspre uliță și admiră casa de peste drum, pe care o văzuse de atîtea ori. Privind geamurile acelea, care-i erau la fel de cunos-

cute ca ale ei, mai avu puterea să-și imagineze după ele gânduri despre ceea ce ar fi putut fi frumos și despre ce ar putea să mai fie. Și, fără să știe ea, în clipa aceea foarte mulți oameni făceau la fel.

Dar starea îi dispăru la fel de neașteptat pe cum veni :

„Întotdeauna când te gîndești mult la o persoană care ar putea să vină la tine, nu există ca aceasta să nu apară într-adevăr pînă la urmă!” își spuse Veta, cînd o văzu pe nevasta lui Duma intrînd în curte.

— De data asta, începu aceasta, de data asta..., apoi se porni pe plîns.

— A murit ?

— Nu știu... De data asta... Legionarii, îți dai seama ? Legionarii... Cu ăștia...

— Ce tot vorbești acolo ? Hai înăuntru ! În clipa în care Veta dădea de o ființă și mai slabă decît ea, ca printr-o compensație, în ea reînviau energii nebănuite. Cine ar fi recunoscut în clipele acelea femeia neajutorată pe care o știm ? Numai că atît de rar, atît de îngrozitor de rar, dădea Veta de cineva alături de care să poată părea puternică...

-- Duma, încerca nevasta acestuia să-și ție firea, Duma o să meargă acolo... Acum totul o fi deja de mult gata... S-a dus cu niște camarazi la depozit și a spus că o să scoată untul din bărbatu-tău ! Și, m-am gîndit eu, cum el sigur că o să se împotrivescă, îl cunoști doar, Duma și cu ceilalți camarazi or să fie obligați să-l omoare ! Că știi și tu, cu legionarii ăștia...

— O să fie obligați ? Cine o să-i oblige ?

— Cît era de ușor să nu fi fost Lazăr așa cum îl știm ! Acum puteam să ne întîlnim cu toții... Și să știi că astăzi Duma l-ar fi putut ajuta în multe privințe ! Numai de cîștigat ar fi avut !

Doar că de data asta Veta nu se tînguia alături de ea.

— Dacă l-a omorît, o s-o pătească și el!

— Bărbatu-meu e în poliția legionară de...

— Nu, zău? Numai că omorul tot omor rămîne!

— Sînt vremuri speciale! își dădu ifose cealaltă, după care începu să vorbească în jumătăți de frază, jumătăți din jumătățile pe care le tot repeta bărbatu-său în ultimul timp.

— Și cînd n-o să mai fim în război?

— Dar tu ce vrei? Nu te bucuri că te-am scăpat în sfîrșit de Satana? Nu te bucuri? Dar în același timp izbucni în plîns.

Fură întrerupte de nevasta lui Rusan. Țasta era într-adevăr un eveniment: nevasta lui Rusan nu îndrăznise de ani de zile să se avînte atît de adînc în tabăra dușmanului.

E clar! L-a omorît, trase Veta concluzia și primul ei gînd fu acela ca măcar să nu moară în aceeași vreme și Lazăr și doamna Gorunescu. Ce-o să se facă atunci?

— Rusan, începu nevasta acestuia și pieptu-i mare sălta de neliniște și grabă, Rusan stă la *Dacia* și nu am cum să-l scot de acolo. Mi s-a spus că Lazăr l-a bătut atît... l-a bătut atît de rău pe bărbatu-meu că nu se mai poate scula în picioare!

— Și atunci cum a ajuns la *Dacia*?

— Păi, acolo l-ar fi bătut!

— Și tu de ce ai venit aici? De ce nu mergi la restaurant să ți-l duci acasă?

Nevasta lui Rusan o privi cu indignare:

— Ne cunoaștem de atîția ani... De ce a trebuit să faci atîta circ? Știam că ții cu el!

— Țin cu cine țiiu! Nu țin cu nimeni! Numai că nu înțeleg de ce nu te duci să-ți scoți bărbatul de

acolo! Eu cum să te ajut? (Păi, același lucru s-ar putea spune și despre ea! De ce nu merge și ea să-și aducă soțul muribund de la depozit?) Stai puțin! Când s-a întâmplat asta?

— De ce?

— Pentru că Elvira a venit să-mi spună că Duma ar fi fost azi la depozit și l-ar fi lăsat pe Lazăr lat acolo.

— Duma?!

— Duma și poliția legionară, o lămuri Elvira, fără să poată ascunde o notă de mândrie în glas.

— Cine ți-a spus ție de bărbatu-tău?

— Mi-a... Și dacă Lazăr apare aici și ne prinde pe toate stînd la taclale?

— ...

Asta era posibil! Sigur că da! Acum sîntem pe teren cunoscut! De cîte zeci de ori n-au venit Rusan și Duma și nevestele lor să-i cînte prohodul lui Lazăr și de cîte ori lucrurile s-au terminat cu bine? Și, mai ales, de cîte ori s-a terminat cu bine pentru ea?

— Păi, cam știți și voi ce se întîmplă dacă ne prinde Lazăr aici pe toate... Știți și voi! Că voi vă pricepeți numai să-l blestemați, dar eu trebuie să rămîn să-mi duc crucea cu el! Vouă vă este ușor! (Dar nu le indivia nici o clipă. Invidia ea pe cineva... nici ea nu știa pe cine, pe o ființă minunată — suma tuturor măruntelor idealuri ale marilor ei zile goale. Dar să le invidieze pe cumnatele ei? Să fim serioși! Poate așa, cînd îi ajungea cuțitul la os și cînd nu mai avea mintea limpede...) Că ăsta-i Satana! încheie ea și erau iar acolo unde ajungeau mereu în urma întrevederilor lor clandestine.

— Și totuși, mai încercă fără convingere nevasta lui Duma, și totuși, dacă l-a bătut Lazăr pe Rusan și Duma s-a dus abia după aceea să-l răzbune?

— Duma ?!

— V-am spus că n-a fost singur !

— Și eu ce mă fac acuma cu bărbatu-meu ?

— Păi, eu zic să încercăm să-l trimitem pe doctorul Fitacek după el.

— Numai că pe el nu-l găsești niciodată atunci când ai mai mare nevoie de el ! remarcă nevasta lui Duma.

— Ba, eu l-am găsit și l-am și trimis.

— Atunci ?

— Am știut că așa o să se întîmple, se tînguia nevasta lui Rusan.

— De unde ai știut ? o întrebă Veta.

— L-am tot simțit pe nerușinatul ăla, pe cobe ăla, dîndu-i tîrcoale.

— Ce tot vorbești ?

— Degeaba spui tu ! Că eu l-am văzut și i-am spus și lui Rusan că prea se învîrtește coate-goale ăsta pe lîngă...

— Cine, femeie ?

— Vale. I-am spus lui Rusan să se ferească, dar el îi tot dădea înainte că și domnul doctor Comșa a cumpărat pe o nimica toată o mulțime dintre mîzgălelele nebunului ăla și că nu știu ce afacere nemai-pomenită e asta, că peste cîțiva ani o să le poată vinde cu cît o să vrea și...

— De ce nu l-ai căutat pe Comșa ?

— Ți-am spus că l-am trimis pe Fitacek ! Comșa ăla... ăla se ocupă de alte afaceri acum. Dar cu desenele lui Vale, eu am știut de la început că...

— Te pomenești că l-o fi și pictat, se înfioră nevasta lui Duma.

— Că a vrut ! Și prostu' de bărbatu-meu zicea că dacă-l mai și pictează, atunci nu știu cînd...

— Ia tăceți ! Mai bine gîndiți-vă ce o să ne facă Lazăr dacă o să ne prindă pe toate trei aici !

— Că eu i-am spus...

— Tu nu auzi?

— Parcă am fi o familie de țigani, se văita nevasta lui Duma. Mă mir că ne mai și salută lumea... Pînă ce nu l-au apucat pe Lazăr dracii, eu nici n-am auzit așa ceva. În familia noastră nu s-a pomenit să se ridice mîna nici asupra copiilor, nici atunci cînd au fost răi. Dar adevărul e că noi am fost mai puțin răi decît copiii de astăzi.

— E într-adevăr scandalos ca într-o familie ca a noastră să se...

— Acum nu vă mai e frică de Lazăr să nu vă prindă aici? le întrebă Veta, pentru care lucrurile se lămuriseră în sensul că era convinsă că nu s-a schimbat nimic: bărbatul fi va veni acasă, va urla sau va fi calm, înnebunind-o la gîndul că va urla poate mîine, va mîncea, se va întoarce la treburile lui, ea-l va aștepta pînă cine știe cînd cu cina... Ce s-a schimbat? Și ce-i tot dați cu Lazăr, le luă ea la rost pe cumnatele ei, el măcar nu s-a mînjit cu legionarii!

Și într-adevăr Lazăr veni acasă, e adevărat ceva mai tîrziu ca de obicei, mîncă mult și cu pofta lui din totdeauna și plecă din nou. Veta nu-l întrebă nimic, el nu-i povesti nimic. Doar să bage întotdeauna multă țelină în ciorbă, îi spuse, pentru că țelina este foarte sănătoasă pentru toate organele...

20

Da, Fitacek fusese trimis să vadă de Rusan. Dar acesta nu voia sau nu putea să meargă acasă și doctorul, la rîndul lui, nu putea să-l consulte acolo, în mijlocul restaurantului. Păi, nu?

— Ar trebui să-l ducem pe bietul domn Rusan acasă, se angajă la un moment dat Raica, agățându-se de o nouă speranță de a scăpa din „cursa asta de șoareci“, „cursa asta de șoareci“, cum își tot repeta ca un automat.

Dar Fitacek avea un principiu: „Numai un tinerel își poate face iluzii că trebuie să vindece pe toată lumea. Bolnavii de aceea-s bolnavi ca să vină ei să te solicite.“

— Dacă m-aș ruga de oricine să mă lase să-l tratez, n-aș mai avea timp nici să respir. Toată lumea, dragă domnule, are ceva ce nu-i sută la sută în regulă.

— Dar poate că îl doare...

— Numai obiectele nu suferă de durere! De ce trebuie să luăm imediat un medicament numai și numai pentru a fi privați de dureri și pentru a ne ase-măna astfel cu un obiect neînsuflețit? Asta-i automatizarea umană!

— Domnule doctor, sînteți cinic! În jurămîntul lui Hipocrat...

— Lasă-mă, domnule, cu Hipocrat! Știi dumneata cum se purta ăsta cu oamenii cît mai era în viață? Nu de cînd e mit... Faptul că bolnavii... vreau să spun că nu toți oamenii ne solicită... și asta de foarte multe ori este și în favoarea lor pentru că medicul la acest semn neînsemnat ar îngroșa poate...

— Dar aici nu este vorba despre un semn neînsemnat! Vorbiți de parcă și un om care a suferit un accident grav și se află lipsit de cunoștință ar trebui să vină și să vă roage să binevoiți să vă ocupați de el!

— Sînt destui medici aici! Camarazii domnului Rusan de ce nu-l ajută?

— Are dreptate! strigă domnul Caius Moldovan, apărut iarăși la masa lor. Domnul Rusan ar trebui să fie tratat de un camarad!

— Dar este oare acest domn Rusan de-ai noștri, se întrebă cineva și toată lumea începu să-i dea atenție bietului senil precoce aflat în stare de totală indisponibilitate.

— Dacă ar fi de-ai noștri, ar purta și el cămașa verde!

— Acum am putea arăta ce înseamnă să fii de-ai noștri! Gîndiți-vă, camarazi, ce pildă!

— Știți ce a spus Goebbels? strigă cineva.

— Gîndiți-vă numai cu ce admirație se vor uita cu toții la noi cînd se va afla că un medic din oraș n-a avut înțelegerea de a se apropia de acest suferind, iar un camarad doctor l-a salvat, aducîndu-l pe simpatizantul plin de recunoștință în rîndurile noastre dese!

— Goebbels a spus, strigă aceeași voce, că nu există decît o singură morală: aceea pentru camarazi.

— Pentru camarazi, a spus?

— Pentru membrii partidului lor. Pentru ceilalți nu există milă, cinste, omenie și... milă... și altele pe care le-am uitat. Așa a spus doctorul Goebbels!

— Ah, Julia! Ah, Julia! mormăi doctorul Fitacek, dar nu-l pricepu nimeni ce vrea.

— Camarazi, strigă altcineva, eu vin din Germania!

— Unde ai... unde ai..., un rîs gros acoperi cuvintele.

— N-are a face ce am făcut acolo! Eu am văzut acolo întruniri ca a noastră...

— Întruniri ca ale noastre nu sînt decît la noi! Asta ar fi trebuit să o știi pînă acum!

— Întruniri ca a noastră, dar altfel: mai entuziaste, mai solemne și cu femei.

— A fost în Germania să se trateze de..., începu să-i explice Raica lui Fitacek, dar se opri văzînd privirile celorlalți.

— Acolo, cînd avea loc o asemenea întrunire, și acolo întotdeauna aveau loc întruniri, nu exista să mai aibă acces în local și alți indivizi! Păi, credeți că ar fi avut curajul să vină și acolo la restaurant toți șobolanii?

— Nu! i se răspunse în cor și cîțiva camarazi începură să cînte.

— Acolo cînd se adună... cei care trebuie să se adune... Ehe! Și nu ca aici, unde... Păi, să se fi întîmplat acolo așa ceva! Și știți de ce pătîmim noi atîtea? Pentru că nu știm să le dăm porcilor ăstora o lecție! Dar o să le-o dăm! Și vom învinge!

— „Și neputînd învinge în viață fiind, vom învinge murind!”, mai strigă cineva.

— Vom învinge murind! urlară mai mulți și pe urmă nu se mai putu înțelege ce spun.

Brusc Penescu își aminti de școală. Ce se va alege din școala asta cu un trecut atît de ilustru? O parte dintre discipoli au fost ridicați, iar alții se lăfăie în restaurant împreună — domnule! — cu profesorii lor! (Lucru cu care Penescu nu se putea nicicum obișnui.) În fond, întotdeauna tinerii cei mai capabili au făcut politică: istoria și antichitatea, în primul rînd antichitatea, geme de exemple. Dar școala? Ce se va alege astfel din școală?

În ziua aceea evenimentele s-au succedat prea rapid: nici n-a avut încă timpul necesar pentru a-i afla nominal pe toți cei care au fost ridicați. Dar cu vreo două săptămîni în urmă dăduse o notă proastă unui elev altădată conștiincios și fusese oprit pe coridor, după oră, de un alt elev care-i povestise confidențial că tatăl elevului găsit în ziua aceea nepregătit la lecție

fusese arestat cu o seară înainte, după ce fusese bătut îngrozitor în fața familiei. De unde era să știe el toate astea? Iar nota era deja în catalog. Desigur, se întîmplase un fapt regretabil, dar de unde era el să știe? Ora următoare elevul a lipsit, iar cînd a venit și cînd, călcîndu-și pe inimă, Penescu a vrut să-l asculte și să-l noteze cu maximă clemență, a observat pe reverul hainei tînarului o bucată de pînză neagră: tatăl său murise.

Pe urmă profesorul își făcuse zeci de scrupule în legătură cu notarea cît mai cinstită a elevilor, o notare care să respecte atît situația discipolului, cît și — în primul rînd — cunoștințele sale. Docimologia este o problemă importantă, dar... dar... Dar ce s-a întîmplat de fapt? Cum de nu s-a gîndit? Și ce se întîmplă în liceu?

— Ce s-o mai fi întîmplat la..., dar dintr-un fel de pudoare nu-și continuă întrebarea. Și ce se mai putea întîmpla la liceu? Nimic sau totul. Dacă unii dascăli au fost în stare să-și ia discipolii și să meargă cu ei la restaurant...! Să bea acolo împreună! Și asta în vreme ce el îi pîndea pe derbedeii care încercau să meargă la cinematograful! El care... Care ce? Care stă la fel ca cei mai răi dintre răi într-o cîrciumă tic-sită de elevi și profesori... Că parcă Luca ăsta de la masa lui ar fi visat vreodată că va petrece împreună cu profesorul Penescu la *Dacia*?!

Și cine știe ce o să le mai vîre în cap indivizii ăștia tinerilor? Să te mai miri pe urmă cînd un mucos de vreo șaptesprezece ani (dar nu de la liceul lor!) a ucis o bătrînă și s-a mai și lăudat la proces cu fapta sa? Ba s-au mai găsit și alții care să-l felicite! În felul acesta mîine se va legaliza crima și jaful... Că parcă mai trebuie legalizat... Și atunci, se pune întrebarea, este permis ca în vremuri de astea să te mai

ocupi de docimologie? Sigur că este permis. În vremuri liniștite e ușor să fii moral... Acum e cazul să-ți arăți... să-ți arăți crezul... crezul de o viață... care... care nu se poate rezuma numai la atît! Ultimul gînd îl rostise cu voce tare și mai și bătuse cu pumnul în masă, dar nu-l băgă nimeni în seamă.

În afară de Raica. Acesta percepea cu o speranță disperată tot ce se întîmpla în jur și se uita tot mai des pe furiș la ceas, zicîndu-și că mai așteaptă pînă la jumătate, nici o clipă mai mult, și că atunci, orice ar fi, va încerca să plece. Se va scuza, spunînd că se va întoarce imediat și va pretexta pe urmă că a întîlnit pe cineva care... Și va trimite băiatul de la prăvălie să-i achite nota. Oricît ar costa. Va da chiar instrucțiuni ca băiatul să lase un bacșiș frumușel. Nu prea mare totuși, pentru a nu se crede că se simte vinovat de ceva.

Puțin mai încolo, Bîrzu citea în sfîrșit articolul din inima căruia zîmbea fotografia sa. La început, din probitate, își arată mirarea față de unele exagerări, inexactități... sau, hai să le zicem pe față, minciuni. Dar observă că aceste obiecții nu erau primite cu bucurie și atunci se mulțumi să tacă și să citească pînă la capăt articolul, care, pe măsură ce-l parcurgea, îi producea tot mai puțină satisfacție.

De departe se auziră din nou niște tunete ca niște explozii sau ca niște bătăi din palme. Se făcu liniște.

Și Luca tăcea și, revenind la masa lor, pînă și domnul Caius Moldovan se apucă să tacă plin de vehemență.

Desigur, noaptea aceea din conacul de lîngă București fusese cu totul altceva, gîndea Luca. La un moment-dat s-a cîntat și acolo, iar țuică s-a servit și atunci. Și ce țuică! Dar nu ardeau atîtea lumini ca în blestematele astea de candelabre! Nu! Nu era așa...

Își aminti de un discurs ținut atunci, un discurs lung și înflăcărat, mai groaznic decât toate pistoalele de la centurile celor de față, mai nimicitor, o adevărată Sabie a Domnului!

De ce petrec toți ăștia de parcă victoria și izbăvitorul ar fi pogorât deja printre ei? De ce uită cu toții de îndatoririle lor sfinte? Pentru că știu că există oameni ca Luca, santinele veșnic de veghe! De veghe în locul lor!

Vorbise odată cu domnul doctor Covaciu și acesta îi spuse că legionarul nu este legionar pînă nu se comportă ca un legionar, chiar beat fiind. (Nu era un lucru nou. Asta a mai auzit-o!) Dar sînt ăștia în stare să se păstreze în halul ăsta? Pot ei astfel să domine un oraș? O țară?

Camarazii cîntau de zor, indiferenți la faptul că Luca tocmai se întreba dacă așa trebuie să arate o adunare legionară. Poate că așa, admise el și începu să cînte, topindu-și vocea în vacarmul făcut de ceilalți.

Apoi se făcu din nou liniște și nu-i plăcu liniștea aceea, vru s-o sfarme cu ceva, ea nu-i amintea de seara de pomină din conacul de lîngă București, de seara aceea în care el... în care a vorbit cu atîția oameni mari pentru prima oară în viața lui... Își amintea de noaptea aceea și tăcea și tăcea pînă și domnul Caius Moldovan, revenit la masa lor, pînă și domnul Caius Moldovan continuă să tacă, de parcă ăsta i-ar fi fost felul. În această pauză, puțin mai la o parte, doar Rusan mormăia ceva de neînțeles sau poate că numai gema și pînă la urmă alunecă de pe scaun. Un chelner veni, îl sprijini și spuse că domnul ar trebui să fie dus acasă, să fie luat de acolo, să fie cărat la spital, să se facă ceva cu el, dar fiindcă lumea privea, asculta și nu spunea nimic, trebui să recunoască și el

că asta nu e treaba lui, poate — cine știe! — nici măcar a majordomului, așa că se întoarse la bucătărie și-l lăsă pe Rusan să alunece din nou încet, imperceptibil, cu capul pe masă și apoi pe covor.

Iar în local nu mai intră nimeni.

Și ce să-i reproșezi lui Rusan, acestui „senil din naștere”, cum bine îl caracterizase Lazăr, când nici ceilalți nu înțelegeau ce se întâmplă cu ei și cu cei din jur? Raica tot așteptând ca minutarul ceasului său să ajungă la șase, pentru a putea în sfârșit pleca în conformitate cu înțelegerea făcută cu el însuși și ne-maisperînd nici măcar el vreo minune în acest interval, amintindu-și de o veșnică discuție pe care o purtase cu tăinuitul său asociat — știut de toți —, după care el susținea că, o ură odată formată nu se mai potolește decît printr-o altă ură, iar Stein era convins că un adversar care are în fața lui pe cineva care nu reacționează la lovituri se va plictisi, asemenea animalelor care nu se încaieră nici ele la nesfârșit, unul învingînd și neavînd adversari, ducîndu-și în măreție și trufie triumful.

— Nu-i adevărat! se tot străduise să-l învețe Raica pe Stein, nu-i adevărat, lucrurile astea nu-s valabile nici la animale și nici la oameni. Animalele abia așteaptă să întâlnească o rezistență minimă pentru a-l sfîșia pe cel în lipsă de apărare. N-ați văzut vreodată doi masculi de aceeași specie aflați într-un acvariu? Atît îl va lovi cel mai tare pe cel mai slab — care nu-i va răspunde decît prin fugă — pînă ce-l va omorî. Îl va lovi o dată, va pleca de lingă el, va face un tur triumfător prin acvariu și se va întoarce să-i mai ardă una. Și tot așa...

— Atunci, de ce, dragă domnule, este un lucru știut că lupii își aleg un singur mascul cu drepturi

depline în toată haita, ceilalți slujindu-l și neavînd a se teme de nimic din partea lui ?

— Decît atunci cînd sînt răniți și-i sfîșie întreaga haită...

— Ai văzut dumneata ?

— Nici dumneata n-ai văzut toate astea... Și de ce crezi, dragă domnule, că oamenii ar fi mai buni ?

— Scara evoluției duce în sus, afirma Stein și nu se lăsa convins de contrariu, oricît s-ar fi străduit unii să i-l demonstreze.

„Ușor de spus”, își zicea Raica și era convins că prietenul său, chiar dacă s-ar fi întîmplat să fie în situația aceasta imposibilă în care se afla el acum, tot nu s-ar fi lăsat convins că n-are dreptate. „Oamenii sînt buni, dar ei habar n-au de treaba asta, deci nu sînt buni...” Dacă s-ar fi apucat să încerce să le cîștige bunăvoința indivizilor din local sau măcar a celor de la masa lui asupra cărora nu apăsa anate-ma ca asupra sa, s-ar fi lovit de niște... de niște resentimente pornite nu de la fapte, nu din experiență, ci de la sugestia care exista în aer că el este un duș-man. Și împotriva aerului cum să lupți ? Cu ce argumente ? Ar putea să le spună vorbe plăcute, lucruri care să-i măgulească, ei le-ar accepta, dar nu l-ar ierta niciodată. Decît poate dacă s-ar schimba aerul. Ar fi cam același lucru ca și cum nevasta ăstua-ia care l-a desfigurat pe Rusan, nevasta lui Lazăr, s-ar apuca să-i facă curte bărbatului ei numai pentru ca să fie lăsată în pace. El s-ar lăsa servit și ar poc-ni-o atunci cînd i-ar cădea bine sau... sau cine știe ? Poate că așa se și întîmplă sau poate că lucrurile se petrec cu totul altfel.

Minutarul atinse cifra șase și Raica mai lăasă secundarul să-și termine și el o rotire completă, așa, pentru liniștirea conștiinței, apoi se sculă de pe scaun

și fără să spună cuiva ceva se îndreptă spre ieșire. Era un moment de liniște, lumea parcă așteptând de multă vreme ca Raica să se scoale de pe scaun pentru a putea să-l intercepteze, pentru a-l... pentru...

— Unde plecați, domnule Raica? dădu cineva semnalul de la masa mare.

Se porni o „mișcare vie“, ceva asemănător cu momentele în care figuranții unei piese de teatru sînt puși să se agite pe scenă, fiecare fiind mai mult sau mai puțin convins că trebuie „să joace“, totul părăind puțin caraghios unui ochi ironic din sală, dar petrecîndu-se totuși.

— Unde ați spus că mergeți, domnule Raica? Azi nu-i vineri seara ca să mergeți să aprindeți lumînări acasă la Stein!

„Să stea ca un sac de box pînă ce fiecare s-ar plictisi de atîta dat în el, cum pretindea Stein că se întîmplă lucrurile în viață, sau să creadă în continuare că fiara nu se va potoli niciodată și atunci degeaba ar sta nemișcat? Dar și degeaba s-ar opune el, care aici n-are nici o șansă la o rezistență cît de cît reală“.

— Domnilor! Eu am venit aici să servesc un prînz și am mai rămas puțin, stînd de vorbă cu niște... „prieteni“ vru să spună, dar cuvîntul i se păru prea tare și spuse „cu niște domni“.

— Atîția bani aveți, domnule Raica, încît mincați zilnic aici?

— Nu chiar...

— Cît va costat prînzul de astăzi?

Lui Raica i se părea că se află undeva într-o boxă și că este supus unui interogatoriu nemilos al judecătorilor călăi.

— N-am reușit încă să plătesc. Nu știu de ce, dar de atîta vreme tot vreau să fac plata, dar nu mă

ia... „nu mă ia nimeni în seamă“ vru să spună, dar se răzgîndi și zise : nu a fost chip să pot să achit nota.

— Și vrei să plecați fără să plătiți ?

— Sînt cunoscut aici. Pînă la urmă...

— Da, pînă la urmă vrei să plătim noi cheful dumneavoastră !

— Eu n-am spus...

— Femei să nu vă aducem ?

— Nu vă interesează femeile, domnule Raica ?

— Aveți multe amante, domnule Raica ?

— Se mulțumește numai cu nevasta lui Stein !

— De ce nu vrei să-ți plătești consumația, domnule ? îl luă cineva de reverele hainei și lui Raica îi veni abia acum în minte cît de mult a greșit îndreptîndu-se spre ieșire pe lîngă masa mare, cînd ar fi fost atît de simplu să meargă la toaletă și să dispară pe acolo, așa cum a făcut și Lazăr. A fost ore lungi la masă și și-a spart capul cum să dispară din local și nu s-a gîndit la soluția cea mai simplă, cu toate că soarta însăși i-a indicat-o, punîndu-i exemplul lui Lazăr în față. Da, dar despre el nu trebuie să se spună vreodată că a fugit de la restaurant prin fereastra unui closet.

— Dar vreau să plătesc !

Majordomul apăru ca din pămînt, plecă însă din nou să se intereseze la bucătărie în legătură cu un fel din meniul servit de domnul Raica și zăbovi acolo mai multe secole, vreme în care cel ce s-a agățat de reverele lui Raica începu să-și piardă răbdarea și mai apărură și alții să se învîrtească în jurul lor, amenințînd și propunînd tot felul de lucruri neliniștitoare. Cînd reveni după atîta vreme și țalul, „major domnul, domnul majur ! ha ! ha ! ha !“, cum remarcă cineva dintre cei de față, Raica îi întinse o bancnotă, dar cel ce-l ținea în continuare de rever

începu să urle că restaurantul *Dacia* din Lugoj nu mai are nevoie de bacșișurile ovreilor și oberul numără restul pînă la o centimă și se depărtă de ei.

— Acum am plătit, spuse Raica, acum trebuie să plec. Se gîndi că și așa chelnerul ăsta afurisit a stat atîta în bucătărie numai și numai pentru a mai umfla nota de plată, dar ce era să mai facă? Bine că a luat banii și că s-a terminat odată...

— Crezi că te-a înșelat? îl întrebă individul agățat de haina sa și Raica îl privi cu groază, neînțelegînd cum de i-a ghicit gîndurile.

— Nu, trebuie să plec! Trebuie să plec!

— Dacă așa crezi, atunci o să-l chemăm înapoi să mai facă o dată socotelile în fața noastră!

— Nu-i nevoie! V-am spus că eu trebuie să plec!

Dar țalul se afla deja din nou lîngă ei și începu să socotească folosindu-se de un ciot de creion, în timp ce o mulțime de capete se înghesuiau în jurul său. Omul calcula, dar se încurca mereu și mai socotea o dată și între timp ridica din cînd în cînd privirea și se uita cu ură la Raica, în vreme ce acesta nu putea pricepe de ce-l dușmănește pe el, care nu i-a cerut nimic, și nu pe indivizii ăștia care l-au privat de bacșiș și care-i făceau acum atîtea șicane.

— E în regulă, spuse oberul după cîteva minute interminabile, fără a reuși să calculeze totul pînă la capăt, dar și așa nu-l urmărea nimeni și numai Raica mai observă amănuntul că țalul se oprise cu socotelile la jumătate și că opt și cu șapte i-au dat douăzeci și cinci. E în regulă, și dacă credeți că v-am înșelat, vă dau toți banii înapoi! Și depărtîndu-se, adăugă: că nici altă dată n-ați plătit!

— Asta-i o infamie! strigă Raica și se făcu roșu ca racul.

— E într-adevăr o infamie! spuse o voce.

— Cine v-a învățat să nu plătiți? întrebă o altă voce.

— A ajuns cît v-ați lăfăit din asemenea tertipuri, strigă cineva și în jurul lui Raica începu să se învîrtească totul și nu mai simți cum strînsoarea din jur se transformă în altceva, în ghionturi, care și ele la rîndul lor se transformă în smucituri, în lovituri, în bătaie. Era de parcă și-ar fi pierdut conștiința sau poate că adormise și visa și își spunea în acest vis care-l legăna dintr-o parte în alta, că nu mai este Vancu acolo care ar putea să-l ia cu el și să-l ducă undeva, la un șef mare căruia nu i-ar păsa de ce neam e Stein și ar aproba proiectul înființării unei societăți care ar trimite vapoare cu stegulețe violete pe Timiș, Bega și Dunăre pînă departe pe mare și mai departe pe oceanele cele mari, obligînd orașul să se transforme într-un port și portul într-o fabrică mare, uriașă, capabilă să macine și să prelucreze tot ceea ce se va aduce la Lugoj, în timp ce alte vapoare cu stegulețe albastre cu dungi roșii vor duce sub pavilion tricolor aceste produse finite înapoi spre mari centre răspîndite de o parte și de alta a apelor lumii. Toate planurile amănunțite ale stegulețelor care ar fi trebuit să marcheze felul încărcăturilor i se perindau prin față și șeful la care l-ar fi dus Vancu l-ar fi felicitat și i-ar fi dat o medalie importantă și una la fel, să i-o ducă și asociatului său. Legănarea asta ciudată care-l cuprinse îi producea un mic rău, dar se străduia din răspuțeri să se stăpînească, în fond, unui om care a pus bazele celei mai importante linii maritime și fluviale nu ar avea voie să-i fie rău de mare, deși se spune că și croitorul are întotdeauna pantalonii rupți, iar cizmarul.. Deschidea și închidea ochii și din cînd în cînd nu mai simțea chiar nimic, ceva negru îl învelea, dar

apoi distingea o mulțime de chipuri și brațe și mâini care se îndreptau spre el, îl atingeau și parcă îi făceau semne, parcă îl aclamau, un adevărat triumf, asta era, un adevărat triumf și, Doamne, cât e de greu să izbândești așa dintr-o dată, dureros de greu, și măcar de nu i-ar fi tocmai acum atât de rău, și unde o fi Stein care și în momente din astea probabil că stă pe undeva afară și cară un palton de-a lungul și de-a latul străzii, lăsându-l tot pe el cu greul, cu triumful, el, Raica, a stat întotdeauna în mijlocul evenimentelor, Stein a stat în umbră... Se cuvine ca și acum, la clipa răsplăteii, să fie tot el în inima... în inima... Așa o agitație! Doamne, așa ceva să fi căutat el dintotdeauna, agitația asta? Și de unde a știut Stein că triumful e atât de greu de purtat, de dus în..., Stein care n-a gustat niciodată din așa ceva? De unde a știut?... Și chipurile astea care-l aclamau sau care... erau fericite, păreau fericite... Lumea este întotdeauna fericită când se află în fața ei un învingător și are ocazia să se oglindească în acesta... Dar răul, de ce să-i fie tocmai acum atât de rău, de ce tocmai acum, de ce tocmai acum de ce tocmai acum... acum... acum... acum... a... a...

21

Culcat pe o canapea, cu mâinile sub ceafă și cu privirea atârnată de un fir de lumină ce intra vag prin mai multe uși deschise dinspre geamul obscur al luminătorului (fir sfielnic ce nu îndrăznea să se apropie decât atunci când se obișnuia cu tine, să te mângâie și să dispară), Vancu aștepta meșterul pe care spera

să i-l trimită Lazăr. Între timp visa fugi de Bach și improvizații pe care le fluiera încetișor, atent să audă soneria de la intrare, pentru că începînd din ziua aceea, hotărîse, se va încuia. Nimic mai enervant în lumea asta decît să ai un lucru nou, care te-ar putea face fericit și de care să nu te poți atinge o vreme pentru că îi lipsește ceva sau are stricat un fleac sau din alt motiv neînsemnat, nu-l poți folosi, și toate astea în timp ce ți-l dorești mai mult, avîndu-l în față. Pe urmă... Dar e absurd, își spunea în aceleași clipe Vancu, e absurd și cu totul deplasat să-mi fac asemenea gînduri tocmai acum, cînd am reușit să obțin ceea ce mi-am dorit, cînd nimeni n-ar fi putut mai repede... și mai ales acum, cînd atîta lume n-are ce mîncea și... și se bucură că mai trăiește... Pentru că ce facem cu toții decît să ne bucurăm sau să ne căinăm că mai trăim? O orgă este probabil singura dragoste care nu se poate consuma în doi, sau mai bine zis și într-un sens foarte larg, o dragoste asemenea tuturor celor pe care le-a trăit el și care au depins întotdeauna de tot ce a fost în jur. De tot? Totuși, să nu exagerăm, nu de tot, dar de multe, foarte multe întîmplări, circumstanțe cum le-ar numi domnul Caius Moldovan, același domn Caius Moldovan care acum se îmbată la restaurant cîntînd în gura mare, înjurînd într-un mod semiorășenesc, nu complet vulgar, semiorășenesc, mistic, cum i-a spus Vancu odată cînd se aflau amîndoi împreună și domnul Caius Moldovan își ieșise din sărite și intrase într-un extaz grandilocvent, „înjuri de-a dreptul mistic!”, îi spuse atunci și celuilalt îi plăcuse teribil expresia, deși, dacă stai să te gîndești mai bine, nu era nimic mistic în vocabularul eufemistic al domnului Caius Moldovan în afară de termenii goi și de un ostentativ fatalism amestecat cu o frică în Dumnezeu, o fri-

că ce se accentua cu atît mai mult cu cît trecea el prin pase mai grele și care dispărea sfidător în perioadele mai bune, ceea ce, e drept, era foarte greu de apreciat la domnul Caius Moldovan, foarte greu, pentru că de obicei curba optimismului său nu se suprapunea cu cea a bunăstării sale materiale, cu aparența acesteia, niciodată neputîndu-se ști în ce ape se scaldă acest domn Caius Moldovan. Vancu închise ochii. La ce mă gîndeam? Afurisit obicei uman acesta de a nu putea fi singur, acum chiar dacă ar avea aparatul promis și ar putea să cînte neasistat de nimeni la orgă, gîndul la domnul Caius Moldovan — dracu să-l ia! — l-ar conturba atît de tare încît... Dar poate că dacă s-ar strădui să cînte totuși, dacă s-ar auzi, poate că atunci încetul cu încetul ar reuși să uite toate cele din jur. Să uite? Nici o clipă nu și-a cumpărat instrumentul ca să uite, în fond de ce trebuie el să uite, de unde să se refugieze el, care la urma urmei este unul dintre puținii care-și pot permite orice numai să dorească, numai să dorească, numai să dorească...? Ce să-și dorească? Ce să-și dorească? Să cînte la orgă atunci cînd are chef, fără să depindă de altcineva, asta își dorește, și dacă e așa, înseamnă că a ajuns la o dorință independentă, că nu fuge de nimeni și de nimic! Dacă este așa, atunci înseamnă că...

Sonoria!

...atunci înseamnă că... E și ăsta un joc. Veșnicul joc. Asta pentru că nu-și ajunge singur, insuficiența eu-lui, după cum a auzit undeva. Nu-și ajunge singur și atunci îi trebuie un joc și atunci... și atunci eul ăsta devine prea mult...

Sonoria!

Bine că a venit și cu atît mai bine că a venit abia acum, cînd a reușit să-și clarifice faptul că își

dorește să cînte la orgă pentru că simte nevoia, pentru că i-ar face plăcere, mai mult decît o simplă plăcere și în nici un caz pentru că vrea să fugă de realitate, pentru că vrea...

O femeie! Doamne, de ce trebuie să fie tocmai acum o femeie? O doamnă sau o domnișoară, în nici un caz cineva care să-i facă mecanismul acela.

— Dumneavoastră? întrebă Vancu, după ce lăsă cîteva clipe să se scurgă goale, să întrebe numai ele, aceste clipe, fără a se mai obosi să-și deschidă și el gura. Dumneavoastră? și între timp, mult prea tîrziu, se amăgi că ar putea fi vorba despre cineva care a venit la școala de dans a lui Amarilli. La ora asta? De fapt, habar n-avea cît era ceasul.

— Nu mă mai recunoști?

— A! vă rog să mă scuzați! Habar n-avea cine e, dar parcă, parcă...

Femeia simți cum situația începe să devină penibilă, dar Vancu tăcea în continuare și, fără s-o poftească înăuntru, se uita la ea și privirea îi rătăcea în gol, părea foarte obosit sau poate puțin bolnav, poate una din gripele acelea care tocmai începuseră să bîntuie — asta mai lipsea! — sau poate preocupat de... Aiurea! Mitocan! Sau... sau mult mai degrabă fîstîcit. A fost întotdeauna un timid incorigibil! Numai că acum situația era de-a dreptul insuportabilă!

— Am venit să te... să vă văd, dar dacă deranjez...

Da, gîndi Vancu, dacă acum ar fi cinci... Dar trebuie să fie deja cel puțin șase. Dacă acum e șase, atunci Lazăr ar fi trebuit să-și fi ținut de mult promisiunea. Meșterul lui putea să nu fie acasă, dar Lazăr nu trebuia să cedeze atît de ușor, trebuia să caute pe altcineva. Dacă pînă la șapte nu vine...

— Domnule Vancu, nu vă simțiți bine?

— Nu... adică da. Pofțiți înăuntru! Îi făcu loc să treacă și după ce au ajuns în biroul lui, o mai întrebă încă o dată dacă e sigură că pe el îl caută, la care femeia la început izbucni în râs, după care se supără de-a binelea.

— Cred că ar fi totuși în favoarea ta dacă ai spune că ești bolnav.

— Nu... De fapt eu aștept pe cineva cu o treabă foarte importantă...

— În cazul acesta...

— Nu, nu! Stați liniștită! Este vorba despre un mecanic, despre un lucru important numai pentru mine... Mi s-a promis că o să vină pînă la... acum o oră și nu știu de ce întîrzie atîta. Îl aștept cu foarte mare nerăbdare pentru că am urgentă nevoie de el.

— Înțeleg.

Tăcură amîndoi, dar femeii nu-i mai era penibilă situația pentru că vedea că nici lui nu-i este penibil, că pur și simplu era zăpăcit în ziua aceea, distrat rău, ce mai?!

— Am vrut să-ți scriu că am să vin prin Lugoj, dar am sperat că am să-ți fac o surpriză... Ceea ce nu s-a întîmplat.

— Adevărul este că nu m-am așteptat să vii, o recunosc eu, nu mă așteptam deloc și, uite, acum sînt destul de prins cu treburile astea... Trebuie să-mi pun hardughia la punct. Dacă vrei, pot să-ți arăt casa...

— Toată casa e a ta?

— Da.

— Nu, vreau să spun, în toată casa locuiești tu?

— Nu. Numai în subsoluri.

— În pivnițe?

— E mai practic.

— Am văzut la intrare o firmă cu o școală de balet...

— Da. La etajul întâi.

— Dar în pivniță nu-i lumină și nu-i aer!

— Mie-mi place. Sub subsolul acesta mai este unul. Acolo îmi place și mai mult.

— De ce nu stai măcar la parter?

— Ți-am spus că-mi place aici! Nu sînt nici original și nici nebun! Doar că lucrul acesta are multe avantaje. Vancu vorbea aproape împotriva voinței sale. Explicase de atîtea ori de ce a ales subsolul și subiectul ajunsese să-l plictisească alit de tare, mai ales că i se părea cu totul și cu totul deplasat să explice unor persoane străine această alegere, încît ori de cîte ori era din nou întrebat în legătură cu opțiunea sa — care fiecărui neavenit i se părea neapărat de neînțeles —, simțea că se enervează. Și tot ori de cîte ori era întrebat în legătură cu această alegere se auzea răspunzînd, justificîndu-se și enervîndu-se prin aceasta și mai tare.

— Interesant, spuse femeia și se așeză, iar Vancu își aminti că odată, cu puțini ani în urmă, o întîlnise întîmplător într-un tren, cu ocazia singurei sale vacanțe la mare, că se reîntîlniră apoi de cîteva ori la Constanța, de data asta nu întîmplător, că această femeie era singura vinovată că a rezistat și el o dată pe litoral aproape două săptămîni, cu mult mai mult decît ar fi fost în stare să stea singur. Ii plăcuseră mult mai mult ca altădată nisipul și apa, dar atmosfera, o anumă lîncezeală și sentimentul că totul este o problemă, îl făcură să se întoarcă acasă odată cu primele zile de ploaie intervenite în acea vară.

— N-am stofă de domn mare, își spusese atunci și o repetă și acuma, ca pe un fel de scuză față de domnișoara asta drăguță pe care o iubise, dar des-

pre care nu știa mai nimic. Ea tocmai îi răspundea la întrebarea sa căruia fapt îi poate mulțumi vizita la Lugoj, îi povestea ceva despre un deces în familie, despre o mătușă și despre necazurile în legătură cu fratele ei, fleacuri pe care Vancu le asculta cu gândurile aiurea, aproape că nici n-o mai auzea vorbind, își amintea scene petrecute la mare și trăgea din când în când cu coada ochiului la ceasul de pe perete, să vadă cât mai întârzie meșterul trimis de Lazăr.

— A! meșterul acela..., îi surprinse ea privirea către ceas și el avu o clipă impresia că ea suferă peste măsură că nu-i dă atenția cuvenită, că, de fapt, nu-i dă nici o atenție.

— Meșterul? Care meșter? minți el și simți că se roșește și se enervă din nou, simțea tot timpul că și femeia asta îi cere lucruri pe care nu are voie să i le ceară nimeni, că nu-l lasă în pace deși în clipa asta el nu dorește decît să fie lăsat în pace, că e drăguță, adică tipul de femeie care îi place, lucru care îl enerva și mai tare pentru că în condițiile astea simțea că o să piardă (așa cum pierdea el întotdeauna și indiferent de condiții cînd blestemata asta de soartă îl pune în contact nemijlocit cu cineva, el nereușind să refuze decît în absență, dar atunci făcînd-o cu înverșunare și perseverență).

Începu să-i caute cu privirea mîinile pentru a vedea dacă poartă verighetă și în clipa aceea i se păru foarte important să știe dacă este căsătorită sau nu, la fel de important pe cum — o veche deprindere din tinerețe — i se părea întotdeauna necesar să-și imagineze orice femeie care îi plăcea drept nevastă. Numai că toate aceste femei dispăreau din cîmpul său vizual și atunci el nu și le mai imagina nicicum.

— Nu, nu sînt căsătorită, îl ghici ea din nou. Era cît p-aci să mă leg, am și fost logodită anul trecut, dar pînă la urmă n-a ieșit nimic.

— ...

Vancu habar n-avea ce se cuvenea să răspundă la o asemenea informație, ea tăcu și aștepta totuși cîteva cuvinte, îi venea să spună „alo” ca la telefon, confirmînd că a auzit, că mai e pe fir și că n-are nimic de adăugat. Ea tăcea în continuare și, bineînțeles, gîndea Vancu, îi va fi imposibil s-o refuze cît va sta acolo în apropierea lui, îi va fi imposibil să se refuze pe el însuși, pentru că la urma urmei nici el nu e din piatră... Și de ce trebuia neapărat să refuze? Femeia asta a trecut prin Lugoj și i-a făcut o vizită ca unei cunoștințe. După toate cîte s-au întîmplat atunci la mare între ei? Și femeia tăcea în continuare și era stînjenită și nici Vancu nu știa încă ce să spună și pînă la urmă se sculă în picioare, făcu cîteva pași nehotărîți prin cameră și sfîrși așezîndu-se lîngă ea pe canapea.

— Nu mai știam de atîta timp nimic despre tine. Trecutul acela...

— Da. Și prezentul acesta.

— Exact.

— Numai că prezentul nu există decît prin trecut și viitor. Noi, oamenii, așa trăim...

— De ce nu mi-ai scris?

— Tu nu mi-ai răspuns! Prezentul, continuă ea, conține atîta trecut și atîtea speranțe și temeri de parcă nici n-ar exista de-sine-stătător. Decît poate rar, de cîteva ori în viață... atunci cînd...

— Sau poate n-ai primit tu ultima mea scrisoare. Poșta mai face și figuri din astea și pe urmă fiecare dintre cei doi, cel care a scris și cel care n-a primit

răvașul, se simte jignit, nu mai continuă corespondența și... și din orgoliu nu mai reînnoadă firul rupt.

— Întrerupt.

— Întrerupt.

— Numai că, de obicei, doar acele scrisori nu ajung, care n-au fost expediate.

— Poate că ai dreptate. Acum ce importanță mai are? În clipa asta mă bucură că ai venit. Dacă m-ai fi anunțat, te-aș fi așteptat la gară.

— Nu știam nimic despre tine. Credeam să te-ai căsătorit. Și așa am impresia că sînt în plus. După atîta vreme...

— Pînă la urmă cred că ai făcut într-adevăr bine că nu m-ai anunțat. Nu ești în plus. Acum, ți-am spus, îmi pare bine că ai venit. În vremurile astea e atît de bine să ai o bucurie...

— Tu ai bucurii.

— Nu-i vorba numai despre mine și în afară de asta eu...

— Trăim, îi spuse ea și vorbea foarte serios, trăim pe un fond muzical foarte frumos, dar acoperit aproape mereu de tot felul de sunete nepotrivite, urîte și vulgare... zgomote. Trebuie... sau sper cel puțin că vom reuși să mai distingem din cînd în cînd și fondul acela,... să știm că mai există. Altfel...

Se uitară unul la altul și pe urmă se sărutară, dar tocmai atunci sună maestrul trimis de Lazăr. „Trebuia să mă apuc mai devreme de altceva și să nu-l aștept ca un caraghios. Întotdeauna cînd faci ceva cu plăcere ești întrerupt. E o lege a naturii!” Însă maestrul îi făcuse o surpriză într-adevăr plăcută. Întîrziase pentru că în timpul care trecuse de cînd fusese Lazăr la el își bătuse capul și meșterise un aparat extrem de simplu care putea acționa pedalele instrumentului. „Dar dumneata ai geniu!” se entuziasmă Vancu, însă

deveni mai rezervat după ce Șurubel, numele sub care era cunoscut meșterul pe care i-l trimisese Lazăr, încercă eficiența invenției sale. Mașinăria nu funcționa sau, mai bine spus, funcționa rău.

— Eu n-am mai făcut pînă astăzi așa ceva, se scuza Șurubel, nici n-am mai pus mîna pe o orgă de vreun fel. Dar cred totuși că am nimerit-o, trebuie numai să aveți puțină răbdare și totul va fi în ordine.

„Acum dacă m-aș întoarce în birou, dacă m-aș întoarce la ea și dacă și acolo totul ar fi «în ordine», atunci sută la sută că domnul ăsta ar veni peste o jumătate de oră sau mai repede, evident perfect sincronizat cu lucrurile de dincolo, și mi-ar arăta minunea lui în plină putere.”

Dar nu plecă de lingă Șurubel.

— Eu am vrut mai demult să fac un mecanism care să miște pedalele unei biciclete. Ciclistul ar putea purta un acumulator într-un rucsac și totul ar fi mult mai simplu decît motocicletele astea grele și zgomotoase. Dar în cazul bicicletei erau mult mai multe probleme decît la orga dumneavoastră.

— Păi, ziceați că tot despre pedale era vorba și acolo.

— Da, numai că pîrghiile trebuie fixate sub pedală, pentru că altfel cel de pe bicicletă nu mai are unde să pună piciorul și în afară de asta oricum ai duce aceste pîrghii, ele tot încurcă ceva. Iar bateria este întotdeauna prea slabă și ține prea puțin.

— Ați reușit să mergeți măcar cîtiva metri cu o bicicletă din asta?

— Încă nu. Dar la orga dumneavoastră nu încurcă pe nimeni oricum aș pune pîrghiile și, ceea ce este mai important, putem să alimentăm aparatul de la priză. Domnul Lazăr mi-a spus că aveți nevoie foar-

te urgentă de mașinăria asta, numai că acum n-ați prins o perioadă prea bună.

— Cum așa ?

— Păi, vă fac mașinăria, n-aveți grijă, numai că n-o să arate așa cum aș fi vrut eu. O să mai vin și mâine și poimâine...

— Eu voiam astăzi...

— Veți putea s-o folosiți, dar eu am să mai vin s-o ajustez...

— Mâine ?

— Poate. O să văd cum voi avea timp. Să încercăm s-o punem în funcțiune. O băgați numai în priză.

Aparatul funcționa și apăsa alternativ pedalele de aer ale instrumentului. Numai că făcea gălăgie și nu reușea să apese pedalele pînă la capăt.

— Trebuie să îngreunez cu ceva pîrghiile. O să vin mâine.

— De ce nu mai stați acum ?

— Acum nu pot. Am treabă. Poate mâine.

— Poate ? Domnule, dumneata de ce nu vrei să înțelegi că nu există nici un mâine, că singurul lucru concret este întotdeauna „acum“. Meșterul părea că nici nu-l ascultă, absorbit fiind de munca lui. Ce om sănătos ar putea fi nefericit, dacă nu i s-ar amîna întotdeauna tot ceea ce dorește ?

— O fi, dar mai există și alte probleme, făcu Șurubel, dovedind că-l ascultă totuși.

— Cînd o să înțelegeți odată că nu există „alte probleme“ ? Asta-i baza nefericirii oamenilor ? De ce nu rămîneți acum ?

— Înțelegeți-mă, domnule Vancu ! Nu pot să mai rămîn ! Și, pe urmă, chestia asta cu fericirea... Dacă ar fi așa cum spuneți...

— Ascultă, cît îți datorez ?

— Ne-om înțelege noi cînd o funcționa aparatul ca lumea.

— Te plătesc dublu, dacă mi-o termini acum!

— Nu pot, credeți-mă! Acum nu pot să mai stau nici o clipă!

— Dar ce probleme atît de importante ai? îl mai întrebă Vancu în timp ce-l conducea spre ieșire.

Șurubel plecă și Vancu reveni la oaspetele său.

— Cred că e mai bine dacă plec, îi spuse femeia.

— De ce?

— S-a făcut tîrziu.

— Hai să-ți arăt orga!

— Pentru ea ai stat atît cu meșterul acela?

— Îmi face un mecanism special pentru pedale.

— Pentru asta ai stat atît? se supără ea, dar nu plecă.

Pe pereți erau atîrnate o mulțime de vederi foarte vechi, parte primite de la Fitacek, care avea mii, dar pe care nu-l interesau decît imagini de la margini de mări și oceane, parte de la unchiul său, Vancu cel Roșu, unele colecționate și primite de tînărul însuși.

— Cînd stai culcată, îi spuse ea mai tîrziu, vederile astea apar cu totul altfel, decît dacă le vezi de la înălțimea lor. Din fereastra mea de acasă imaginez de multe ori un joc: dacă stau într-un anumit loc, perdeaua acoperă cu desăvîrșire unul dintre cele două turnuri ale bisericii de vizavi. Aproape că mă sperii de multe ori cît de mult schimbă acest lucru tot ceea ce am știut eu despre locurile pe care le parcurg mereu și mai că nu recunosc unde mă aflu. Dacă o să mă țin odată de cuvînt și am să fac o fotografie în felul acela, adică prinzînd în obiectiv doar un turn al bisericii și am să merg cu acest clișeu prin oraș, sînt sigură că voi putea povesti orice, nimeni n-ar recunoaște în poză biserica noastră.

— Crezi?! făcu el ușor obosit, mai sărutînd-o o dată, dar gîndindu-se la orga lui.

Sună, ea tresări, dar el nu dădu semne să fi auzit ceva. Foarte repede după primul țîriit se auzi un al doilea. Cel ce era la ușă părea grăbit și în orice caz neobișnuit să aștepte.

— Cine poate fi? întrebă ea încă speriată.

— Ce importanță are? Vale nu putea fi, el nu suna ci lovea în ușă cu palma.

Vancu își aprinse o țigară, stînd culcat și folosindu-se de o singură mîină, pe cealaltă odihnindu-se ea. Repeta o scenă văzută într-un film în care protagonistul i se părea deosebit de cuceritor și folosea acest truc ori de cîte ori avea ocazia, amăgindu-se în primul rînd pe el însuși, pentru că nici o parteneră „de secvență” n-avea cum să facă legătura cu filmul, lucru care însă nu conta, principalul era ca starea lui să se schimbe în bine și acesta era lucrul urmărit.

— Și dacă este ceva important? mai cochetă ea.

— Crezi? Vancu avea obiceiul de a trăi un film încă multă vreme după ce ieșea din sala de proiecție. Starea de mister de pe ecran îl fascina și i se întîmpla nu o dată să ajungă acasă de la cinematograf cu reverele hainei ridicate, asemenea eroului de pe pînză. Și soneria asta căzuse la țanc, nerăspunzînd la apel, de partea cealaltă a ușii putea să fie oricine, un vînzător ambulant sau împăratul Japoniei în persoană. Și cu cît se amăgea că este cineva mai important în prag, cu atît situația devenea mai plăcută, mai ales dacă ținem cont că nu deschidea unui personaj atît de influent. Cine crezi că poate fi?

— De unde să știu? Nu-ți cunosc prietenii. Sau... prietenele.

— Încearcă să ghicești după cum sună dacă e bărbat sau femeie, dacă e tânăr sau bătrîn, dacă a venit să ceară ceva sau dacă a venit să se impună, dacă mi-e prieten sau dușman!

— Greu! Mai ales că nu va suna la infinit. Dar cred că e cineva care e furios pe tine. O femeie... sau cineva care... în nici un caz n-a venit să-ți ceară ceva... ci mult mai degrabă să pretindă.

— Să pretindă ce?

— Nu știu.

— Oricum, te afli departe. În ultimul timp nimeni nu vine să... să pretindă. Toți îmi cer. Sau poate că ai dreptate, la urma urmei, dacă nu le dai ceva, încep să pretindă, fiind profund șocați de un refuz, care lor li se pare lucrul cel mai de neînțeles cu puțință. Dar nu așa am vrut să ne jucăm! Ce-ai zice dacă afară ar fi în clipa asta... Michèle Morgan sau... sau mareșalul Göring.

— Aș prefera să fie Michèle Morgan.

— Ce-ar putea să-mi mai pretindă și asta?

— Dar... Era mult mai interesată cine ar fi putut fi într-adevăr la ușă, însă nu voia să-i strice jocul și, dacă se gîndea mai bine, era totuși de presupus că n-avea nici o importanță pentru ea cine suna atît de insistent la o poartă străină, o casă în care venise pentru prima oară. Și poate pentru ultima. Dar liniștită nu era.

Soneria încetase și Vancu povestea o întâmplare încurcată în care eroii principali erau bineînțeles Michèle Morgan și cu el. Acțiunea era foarte confuză și el se încurca de nenumărate ori pentru că îi venea foarte greu să stabilească puncte comune între o biografie cît de cît plauzibilă a vedetei și propria sa biografie. Pînă la urmă, oricum sucea lucrurile, ajungea la o poveste sentimentalo-sentimentală, lucrul pe

care-l dorea cel mai puțin, genul lui fiind mai degrabă peliculele de aventuri sau polițiste, în primul rând cele de groază în care sala întreagă să tremure înspăimântată că el nu va ajunge la timp pentru a elibera eroina aflată în ghearele monstrului parșiv, în mrejele brutei instinctuale. După ce a ajuns la mijlocul încâlcitei sale aventuri cu Michèle Morgan, Vancu se opri brusc din povestit, un moment de luciditate luminând pentru o clipă haosul istorisit, eliberându-l de taina jocului și lăsându-l doar într-un impas penibil.

— Ce s-a întâmplat? îl întrebă femeia.

— Nimic. Își retrase brațul de sub ea. Și țigara i se părea amară. Din mirajul filmului n-a mai rămas nimic. Acum tot ce dorea era să rămână singur. Desigur, acum ar fi o mojicie fără pereche s-o dea afară sub un pretext oarecare, dar..., dar, dar, dar...

De dincolo se auzi țîriitul strident al telefonului. Vancu îl lăsă să sune, dar el nu se opri, devenind tot mai enervant. Așa că ieși, vorbi scurt și reveni și mai indispus.

— Au omorât un om.

— Cine?

— La restaurant. Legionarii.

— L-ai cunoscut?

— Păi, tocmai asta-i că l-am cunoscut. Și nu știu de ce au putut să-l omoare.

— O fi fost comunist sau evreu sau... ăștia găsesc motive...

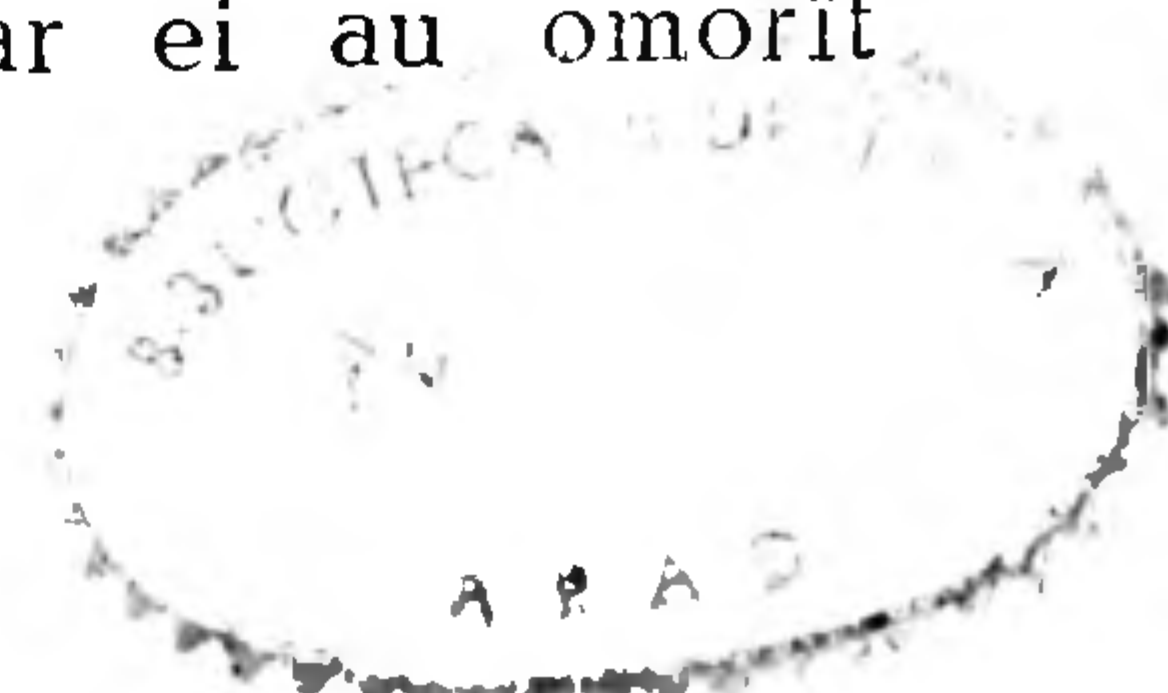
— Nu. De data asta e mai grav.

— Ce poate fi mai grav?

— Cum? L-au omorât fără motiv.

— Așa ceva nu se poate.

— Eu l-am cunoscut pe omul ăsta. Nu era nici comunist, nici evreu. Era român. Dar ei au omorât

deja destui care n-au fost nici comuniști și nici evrei. Numai că pe omul pe care l-au ucis azi, n-aveau nici un motiv să-l... Dacă l-au omorât și pe ăsta, mâine pot omorî pe oricine.

— Și asta te sperie?

— Pînă acum știam că omoară numai pe cei care li se opun.

— Și tu nu li te-ai opus.

— Nu am făcut niciodată politică.

— Dar ai fost decorat...

— Să lăsăm asta! Dacă te răzbuni pe cineva care ți se opune, mă rog, înseamnă că ai îndepărtat un dușman de-al tău...

— Îi aprobi?

— Cum să-i aprob?! Pot să le înțeleg raționamentul. Dar să omoare așa... numai ca să omoare... Cine mai poate spune atunci că se mai află în siguranță?

— Cred că ar fi mai bine să plec, spuse ea și el o privi recunoscător, uimit cît de extraordinară e, cît îl înțelege. Nu-i răspunse, era convins că nici nu trebuia s-o mai facă, o privea și o duioșie infinită îl cuprinse față de ea... și față de el însuși.

— Tu nu mi-ai cerut nimic, constată în timp ce ea se aranja în oglindă.

— Nu.

— Ai venit numai așa... ca să mă vezi... Și acum pleci... Sper că nu pleci și din oraș.

— Ba, cred că da.

— Nu, asta nu se poate! Aș vrea să rămîi... la Lugoj.

— La Lugoj? Desigur... Am venit numai pentru cîteva ore.

— Cum așa?

— Am vrut să te văd.

„Asta sau e nemaipomenit de... sau e nemaipomenit de... Una din două” gîndi el, dar se simți profund măgulit în vanitatea sa.

— Nu oricine vine la tine să te roage ceva. Se mai întîmplă însă să vii cu un asemenea motiv și să-ți înlături mai tîrziu.

— Cum? nu înțelegea Vancu.

— Pur și simplu nu mai pot să te rog nimic.

— De ce?

— Am crezut tot timpul că ești un tip drăguț și picat din lună. M-am înșelat.

— În privința faptului că aș fi drăguț?

— Am crezut că nu știi pe ce lume te afli, că ești însă un potențial... că din tine s-ar putea face ceva folositor.

— Așa? Și acum?

— Acum nu mai cred.

— Nici eu nu sînt convins că aș putea deveni ceva foarte folositor.

Unda de duioșie a trecut cu totul. Ceva fad și artificial îi lua tot mai persistent locul.

— Eu... Eu am venit și cu un scop, reluă ea. În zilele noastre este aproape indecent să faci ceva fără să urmărești un scop.

— Da?!

— Mai ales dacă... Îi zîmbi: e caraghios!

— Da. Nu știa ce, dar ceva era într-adevăr tare caraghios, sau mai degrabă deplasat, mă rog,... în fond...

— Ești un mare egoist. Vorbea blînd, parcă din partea ei venea din nou o undă de căldură...

Se despărteau, era clar că ea va pleca și că el n-o va mai reține, nu se certaseră, nu se întîmplase nimic, pur și simplu ea pleca și dacă n-ar fi intervenit.

o lene îngrozitoare, el ar fi chemat-o înapoi. Zău că ar fi chemat-o înapoi!

Și mai era și o dilemă la mijloc. El avea întotdeauna dileme. Vancu cel Roșu îi explicase odată că Freud... Ce importanță are? Cel mai bine e să n-ai probleme. Dar el le avea. Și Fitacek îi explicase ceva în legătură cu personalitățile atipice sau... sau așa ceva... Toți i-au explicat tot felul de lucruri în diferite contexte. Ce importanță au toate aceste contexte?

Ea se mai afla încă în încăpere, dar plecase deja de mult. Făcea parte din ziua care plecase deja și ea. Lucrurile se învălmășeau în trecut și „dilema” își pierdea și ea obiectul.

Toate se învălmășeau: și Lazăr și domnul Caius Moldovan și Amarilli și Luca și femeia asta și trupul lui Raica, cel ucis de pomană. Lazăr n-are probleme. Și nici domnul Caius Moldovan. Dar de fapt au și ei probleme destule la care să se gândească. Numai că nu aceleași lucruri care-l confruntă pe el. Și nici ei nu sînt egali. Altfel de ce și-a pus domnul Caius Moldovan cămașa verde și Lazăr nu? Lazăr! Cum a putut să se gândească numai și o clipă că Lazăr n-ar avea probleme? Toată ziua aleargă după una și după alta, după o mică afacere și după o mică învîrteală. E obositor numai să te uiți la el...Dar cămașa verde nu și-a pus-o! Asta pentru ca să nu se înregistreze! Sigur că da! Altă explicație nu există.

Dar domnul Caius Moldovan? Țsta de ce? Și ce importanță are?

Vancu se întinse pe canapea și-și admiră vârful pantofului. Pe perete era un tablou pe care probabil că-l ștersese de praf doamna Ritzi, fiindcă acum atîrna strîmb. De vreo două zile își tot spunea că ar fi

cazul să-l îndrepte. Dar nici să se scoale pentru asta nu merita.

Domnul Caius Moldovan! Țsta are nevoie de un pistol prins de centură pentru a fi sigur că e puternic. Dar oare astfel e puternic? Toți ăștia care s-au înregimentat, repetînd niște fraze împreună simt că ar putea fi puternici? Atunci nici măcar nu realizează ceva nou. Întotdeauna a fost așa în istorie. Se nimereste cîteodată să vină unul suficient de șmecher care să le spună la toți și la fiecare că numai acest fiecare e buricul pămîntului și de bucurie fiecare devine Fiecare. Odată devenit Fiecare cu F mare, se uită în jur să vadă cine a rămas fără majusculă și întotdeauna se găsesc destui și din ăștia. Și atunci Fiecare se miră. Este momentul în care Șmecherul îl pofteste să ia de la fiecare, să ia tot ce-i pofteste inima pentru că are dreptul, pentru că are majusculă și Fiecare ia și se umflă și e fericit că a avut dreptate. Sigur că a avut dreptate, spune el, că altfel n-ar fi apărut și dovezile. Și dovezile apar și apar și apar...

Dar de ce tocmai acum? Și de ce tocmai aici?

Iar ceea ce fac ăștia parcă totuși e mai deosebit

Asta-i o prostie! Evident că... Adică evident este doar că e o prostie să-ți pui întrebarea, pentru că o cauză tot trebuie să existe. Numai că nu i-a folosit niciodată nimănui în istorie să se tot întrebe de ce trebuie tocmai el să treacă printr-o anumită porcărie. Cînd vrei să te chiniești, pui alternative (întotdeauna doar alternativa doare) și întotdeauna cînd pățești ceva te mai chiniești și în plus, punînd alternative. Și cel mai des te întrebi de ce tocmai tu a trebuit să treci prin nenorocirea respectivă, de parcă ar avea vreo importanță pentru universul ăsta mare dacă pe tine sau pe altul îl ia dracu... Iar în

ceea ce-l privește pe el, culmea e că nici n-a pățit încă nimic. Încă! Da, încă! Deocamdată e și păcat să te gîndești. Cu toate că nici plăcut nu e. Și toate astea numai pentru că niște dobitoci nu se pot crede altfel adulți decît purtînd uniforma verde! Pe dracu! Ce? Pînă acum de ce nu și-au îmbrăcat uniformele?

Femeia era gata de plecare.

— Ai spus că ai vrut totuși ceva de la mine, se decise el.

— Da. Hai să-mi dai drumul!

— Ce-ai vrut... ce-ai vrut să mă... (Nu putea spune „să mă rogi”. Îi era pur și simplu peste mîină. Penibil.)

— Am vrut multe... Știi, ce-ar fi dacă totuși n-a sunat Michèle Morgan la ușa ci... ci mareșalul Göring?

Penibil! El se simțea asemenea copiilor care se rușinează uneori atunci cînd oamenii mari îi surprind că se joacă. Poveștile astea, ca cea pe care a încercat să i-o spună, îi aparțineau în cea mai adîncă intimitate. Nici el nu-și putea explica de ce s-a apucat să vorbească atunci cu voce tare. Stăteau în ușa și ea mai aștepta totuși un răspuns.

— Îmi pare rău!

— De ce?

— Te-am dezamăgit în vreun fel, dacă nu mai vrei să-mi spui de ce ai venit.

— Nu m-ai dezamăgit.

— Ba da!

— Da. Pur și simplu m-am înșelat. Se mai întîmplă.

— Poate mai treci prin Lugoj...

— Nu știu... Poate...

— Ce-ți mai face fratele?

— La revedere!

N-ar trebui s-o lase să plece așa, e pur și simplu ceva ce nu s-a terminat nicicum, de parcă...

— Ce-ți mai face fratele?

...e pur și simplu de parcă... ca și cum ai merge undeva și te-ai întoarce din drum sau... ce drum? E cu totul altfel. E ca și cum...

— E arestat.

— Cum?

— E arestat. De o săptămână. Rămii cu bine.

Plecă și în fața ușii nu era nici Michèle Morgan și nici mareșalul Göring, nu era nimeni și nu întâlnește nici un cunoscut pînă la gară. Nu știa cînd va pleca primul tren. Stătea pe peron și respira aerul curat de afară.

22

Doi camarazi cu pistoale ca niște pușcoace simțiră chemarea meseriei lor de medici. Se sculară de la masa mare și, făcîndu-și loc printre ceilalți, se aplecară asupra lui Raica pentru a vedea dacă mai respiră.

— Mai are puls, îi asigură un alt camarad medic, cel care cu o mîină îi lua pulsul, iar cu piciorul îl pocnea unde se nimerea. Stați să mai văd, strigă camaradul medic din prima tranșee a luptei împotriva iudeo-bolșevismului, a politicianismului și a... Parcă nu mai...

— Pe dracu nu mai...! ripostă un alt camarad venit în prima linie. Pe dracu nu mai...!

Dar un firicel de sînge se prelingea din urechea stîngă a lui Raica.

— Ce vă zgâiți așa ? se trezi cineva. Cu un dușman mai puțin !

— Da. Să vină un chelner și să facă aici curățenie ! Ce dracu !!?

— Am o idee, spuse unul dintre ei, unul dintre acești domni doctori, cel care nu era altul decât domnul doctor Comșa, camaradul care s-a zbatut atîta pentru a putea introduce în spital taxa de înmormîntare, taxă pe care trebuia s-o plătească fiecare bolnav la internare. Dar ce ne facem cu săracii ? Cei lipiți pămîntului, că sînt și din ăștia și, culmea, ei sînt primii care se îmbolnăvesc întotdeauna și care au nevoie de îngrijire și de unde să ia ei bani pentru „taxa de înmormîntare” ? Au fost multe, foarte multe piedici de trecut, printre care nu în ultimul rînd protestul celor mai mulți colegi medici — care nu erau de acord, domnule, nici altădată cu ideile lui —, dar doctorul Comșa nu s-a lăsat, a convins și a amenințat și aproape și-a dat de mai multe ori și demisia, încît pînă la urmă a reușit să schimbe directorul și să-i impună noului director celebra „taxă de înmormîntare”, constînd din trei perechi de prosoape și o contribuție „după ochi” — a fiecărui proaspăt internat care, în caz de deces, era plimbat cu alai de la spital la cimitir pe contul său și al celorlalți bolnavi care nu muriseră, dar care își plătiseră taxa, fără a revendica unul dreptul de a și-o valorifica neîntîrziat. Totul fusese atît de tîmpit, încît după nici două săptămîni s-a renunțat la această inovație, dar și zelul doctorului Comșa a scăzut, el fiind preocupat în vremea aceea de cu totul alte idei.

Oberul își făcuse și el loc în cercul larg și privea nehotărît la trupul lui Raica.

— Îți pare rău că nu ți-ai luat bacșișul ? îl întrebă cineva.

— Chiar ! Cine o să-i plătească acum consumația ?

— A plătit-o.

— Du-l afară ! N-ai văzut că avea portofelul plin de bani ? Nu te întreabă nimeni unde i-a dispărut portofelul.

Dar oberul privea în continuare trupul întins pe jos și nu știa ce să facă.

— Unde să-l duc ?

— Unde duci și restul gunoiului din local !

— Nu pot să-l trimit eu acasă la nevastă-sa... în fond, eu...

— De ce nu poți ?

— Pentru că... pentru că nu eu l-am omorât...

— Dar cine l-a omorât ? se auzi o voce groasă. Apoi rîsete. Totuși în jurul cadavrului nu se mai găsea în clipa aceea nimeni.

— Am o idee..., spuse iar doctorul Comșa, dar nu mai avea ascultători. În mod surprinzător, el ținu minte ceea ce vrusese să spună și peste câteva zile aflară cu toții „ideea” lui : pornind de la sugestia, care nu-i aparținea, că fiecare bolnav ar trebui tratat de către un conațional, Comșa își împărți secția de la spital după niște criterii foarte precise în care anamneza juca un rol mult mai mic decât genealogia pacientului, o genealogie care trebuia dovedită și răzdovedită într-un timp pe care de obicei bolnavul nu-l avea la dispoziție. Și dacă nici aici nu opera Comșa după o idee de-a lui, în schimb modul în care încerca s-o pună în aplicare era strict original și agasant de minuțios atît în ceea ce privea criteriile, cît și în rezolvarea lor. O vreme își pierduse zile întregi și-și cheltuisese întreaga capacitate pentru a pune la punct noul sistem organizatoric, noroc însă că se plictisise repede de hățișul regulilor inventate de el însuși, așa că începu să dea dispoziții și se ocupă în continuare

mai mult cu verificarea muncii subalternilor săi înnebuniți de birocrația la care îi înhămasese.

Pe urmă se iviră și divergențe de opinii cu ceilalți camarazi, Comșa mergînd, se pare, prea departe în elanul său, și în curînd totul se transformă în poze ale unui orgoliu profund rănit și ale unei abnegații neînțelese. Nu s-a ajuns, de pildă, la nici un rezultat în legătură cu propunerea lui Comșa ca și în beciurile Siguranței sau ale Casei Verzi să funcționeze medici în funcție de naționalitatea celor „anchetați” și, deși el se sprijinea pe antecedente cunoscute, nu reuși să-și impună acest amendament ca pe o lege, mai ales că existau temeri ca medicii respectivi să țină astfel prea mult cu cei supuși interogatoriilor și să recomande prea repede sistarea unui tratament mai dur, chiar dacă organismul celui în cauză ar mai fi rezistat o vreme. Comșa se simți jignit și-și pledă cauza în continuare, dar o făcu mai mult din ambiție și în curînd găsi alte „idei”, avînd uneori și bucuria de a le vedea puse în aplicare. Oricum, și din incidentul cu Raica trase o serie întreagă de învățăminte prețioase.

— Ar trebui să faceți ceva, i se adresă Penescu lui Fitacek.

— Să-l înviu?

— L-au omorît? întrebă și Bârzu, care abia în clipa aceea realizează că s-a întîmplat ceva în local. Pînă atunci citise articolul în legătură cu cariera sa și se minună cîte prostii reușiseră să îngrămădească în doar cîteva zeci de rînduri.

— Acest domn Raica nu trebuia să se bage mereu în gura lupului, explică Luca. A fost o adevărată pacoste pentru oricine venea la Lugoj. Toată lumea trebuia să-i asculte prostiile și pe deasupra mai era și cicălitor. N-am dreptate, domnilor? Nu te slăbea cu

una cu două ! Nimeni n-a avut nimic împotriva sa, dar sînt unii oameni care nu pot să înțeleagă...

— Mai taci, Luca ! strigă Penescu, iar Fitacek tresări, prevăzînd că dacă profesorul nu se va potoli, îl va aștepta și pe el o soartă asemănătoare cu cea a lui Raica ; dar spre marea lui uimire, Luca nu ripostă.

— Nu vă duceți să vedeți ce e cu... omul ăla ? îl mai întrebă o dată și Bârzu și se sculă el însuși, îndreptîndu-se spre Raica. Fitacek îl urmă.

Pe masa din colț lîngă care șezuse nebăgat în seamă de nimeni Vale, se găsea un pahar gol, iar pe jos erau aruncate două coli de hîrtie. Pe una era desenat chipul lui Raica, pe cea de a doua era început portretul cuiva care părea să semene cu Vancu, dar lucrarea nu era terminată. Pe masă, sub pahar, mai era o foaie, dar nu îndrăzniră s-o întoarcă. „Astea-s desene pentru domnul doctor Comșa, desene cu care te poți îmbogăți cumpărîndu-le pe o nimica toată, adevărate capodopere, mai ales dacă nu ești tu însuși desenat pe ele. Și ce contează ? Raica a murit.”

— Acum de ce nu mai veniți cu textele acelea după care ar fi mai bine să nu primească asistență medicală decît cei care o cer expres, vreau să spun... Domnul Caius Moldovan începuse să se îmbete și elocința sa nu mai era chiar atît de impecabilă ca în alte condiții.

— Dacă nu m-aș uita acuma... atunci poate că ați fi în stare să îngropați un om de viu. Dar nu mai e cazul..., spuse și se îndreptă spre ieșire.

— Adică noi nu sîntem medici competenți, strigă unul dintre cei trei camarazi medici de la masa mare,

— Tu să te duci în... ! i-o întoarse Fitacek și de data asta vorbirea îi sună limpede pînă la capătul acestei propoziții atît de îndelung exersate.

— Ce? Ceee?! strigă cel căruia îi erau adresate cuvintele.

— Ce-ai auzit! Fitacek ieși în stradă și-l văzură prin vitrină îndepărtându-se.

— Și eu ce să fac cu... cu el? îl întrebă țalul pe Bârzu, arătând cu capul spre cadavrul lui Raica.

— Pune-l în saramură! strigă cineva de la masa mare.

— Ce să fac, dom' judecător?

Bârzu își amintea că au existat pînă nu de mult vremuri în care un cadavru trebuia ținut în poziția crimei atîta timp cît nu se terminau primele cercetări, cele de la fața locului. Întîiul lucru era să postezi un agent lîngă trupul neînsuflețit și să aștepti să vină personalul auxiliar cu aparatele de fotografiat, de măsurat... Acum Bârzu stătea la fel de neajutorat ca și chelnerul acesta și habar n-avea ce trebuia făcut.

— Dom' judecător, nu pot să-l arunc în stradă ca pe mîța aceea...

— Nu mai sînt judecător!

— Dar dumneavoastră știți!

— Și de ce nu-l poți arunca în stradă, se interesă din nou cineva de la masa mare.

— El nu poate arunca în stradă decît oameni vii! se agită altcineva și șeful chelnerilor simți că de undeva începeau să se adune nori negri deasupra sa.

— Eu n-am spus decît că nu știu unde să-l duc. Uitați, și domnul Rusan zace acolo de nu știu cînd... L-am tot ridicat, l-am tot pus pe scaun, dar aici e restaurant, nu spital!

— Să nu-i amestecăm pe domnul Rusan și pe ăsta în aceeași oală!

— Eu... eu... eu în viața mea... Penescu se sculă de la locul lui și plecă la toaletă. Îi venea să vomite. Și cîțiva de la masa mare se pregătiră să plece.

Privind după ei, Luca se strîmbă de nemulțumire. Nu voia să-i mai vadă și, uitîndu-se ostentativ în sus, zări candelabru mare deasupra mesei și-și aminti de noaptea aceea. de neuitat cînd se aflase în apropierea tuturor șefilor mișcării într-un conac din apropierea Bucureștilor și-și aminti că și acolo se găsea un candelabru, dar că nu i-a aprins nimeni becurile, poate că nici n-aveau curent acolo, peste tot ardeau lumînări, iar umbrele se amestecau cu ființele, devenind, umbre și ființe, o singură umbră — nimeni n-ar mai fi putut spune care este umbra lui și care a vecinului — o singură umbră uriașă pîlpîind printre lumînări. Luca se înfioră ca întotdeauna cînd își amintea de orele petrecute atunci, luă o sticlă de pe masă și o azvîrli în candelabru :

— Lumînări ! Aduceți lumînări ! și urla tot mai tare pe măsură ce înțelegea că nu-l ia nimeni în seamă.

Bârzu ieși în stradă. O seară prematură se lăsa peste oraș. Cînd se întoarse pentru a închide ușa, îl văzu pe profesorul Penescu revenit în local și gesticulînd în mijlocul salonului. Primul gînd al fostului judecător fu acela să se întoarcă și să-l scoată și pe profesor de acolo. Nu era momentul, își spunea Bârzu, ca cineva să se apuce să facă pe deșteptul în felul în care se erija Penescu. Să arunci cu argumente ale moralei latine în această bandă era cu totul lipsit de sorți de izbîndă, dacă n-aveai la îndemîină și alte arme. Iar că Penescu nu mai avea și alte arme în afară de bunul său simț era un lucru de care nu trebuia să se îndoiască nimeni. Odată discutară despre diferența pe care o face vocabularul latin între arma de atac și cea de apărare. Penescu declară că el n-are decît arme de apărare. „Măcar de le-ar avea și pe astea...” gîndi Bârzu și o luă încet spre casă.

Ce altceva putea să facă? Să se adreseze poliției că la restaurantul *Dacia* a avut loc o crimă? Să se ducă să-l răzbune el singur pe acel caraghios nefericit care pătimise acum pentru toate crimele pe care nu le făcuse niciodată? Trecînd pe lîngă o casă cu o gură de pivniță deschisă, Bârză se aplecă și aruncă înăuntru ziarul cu articolul apărut și în aceeași clipă avu revelația că gestul său era la fel de inutil ca și cel, se spune, pe nedrept atribuit struților, de a-ți vîrî capul în nisip în fața evidenței. Sute de alte ziare împînziseră între timp orașul și țara și, mai mult ca sigur, atunci cînd va veni acasă, gazdele lui nu numai că n-or să-i spună nimic că îi făcuse să-l aștepte inutil cu masa (ei neîndrăznind să mănînce fără el), dar îl vor privi pline de admirație, iar ziarul deschis la poza zîmbitoare se va holba de pe fața curată de masă. Neplăcut! Fals, fals și neplăcut!

Numai că Penescu însuși nu era de părerea judecătorului: nu era un lucru inutil să arunci cu argumentele moralei latine în hoarda aceea de ucigași, el fiind de principiu că în felul în care puneă Bârză problema ar fi fost inutil orice gest care nu aducea urmări imediate: și fapta lui Mucius Scaevola și a tuturor martirilor unor cauze în care aceștia credeau. Că el nu putea să-i distrugă pe toți acești fanatici ai morții, admis, dar să nu te opui înseamnă să te autoanulezi. Ca om. Ca reprezentant al unei specii care a dat și eroi. Ca reprezentant al unei națiuni care a dat și eroi. Și dacă toată lumea ar gîndi așa... Adică nu dacă ar gîndi, dacă ar acționa... Că de gîndit, fiecare om cîstit gîndește adevărul despre indivizii ăștia care declară nici mai mult nici mai puțin decît că vor să reînvie Imperiul Roman de Răsărit aici pe teritoriul și în folosul românilor. Ce imperiu, domnule? Ceea ce fac ei și chiar ceea ce declară că fac nu este decît întru distrugere:

de parcă programul lor ar fi raderea din istorie a ultimului mileniu pentru a extrage de sub dărîmături o imagine care în realitate habar n-au cum arată. Nici măcar nu le este clar cum ar vrea ei să arate. Că dacă-i ascuți, nici ei nu sînt cu toții de acord asupra unuia și aceluiași aspect. Și toate astea de parcă ai putea admite că istoria poate fi desființată în vreun fel.

Și ce-i atrage atît de mult? Virtuțile Teodorei?

A discutat subiectul ăsta de zeci de ori pe sub streșinile orașului cu oameni revoltați și inteligenți, tot felul de cunoștințe dispuse să despice firul în patru. Dar cui folosesc aceste discuții atît timp cît sînt duse în șoaptă? Și cine este atunci mai caraghios: cel ce zbiară împotriva lupilor, fiindcă nu vrea să urle împreună cu ei, sau cel ce tace și devine erou doar în discuțiile purtate în șoaptă și cu mare atenție pentru a nu fi auzit de nimeni?

Și iarăși: cînd își pot arăta virtuțile argumentele moralei înțelepților antichității dacă nu în momentele cele mai grele? Ce rost mai au ele dacă nu le scoate nimeni dintre filele cărților?

Dar Bârzu plecase de la restaurant. Și el crezuse toată viața că forței i se poate opune și altceva decît forță, fusese chiar convins că distrugerea nu poate fi învinsă prin distrugere, pătimise destul pentru asta. Dar în seara aceea simți și el că obosise, că un sentiment de lehamite începe să-l năpădească, sufocîndu-l. Dar știa, că asta n-o să țină mult: în curînd se va întreba din nou, iar se va mira în fața altora, iar îl vor deranja lucruri care pentru cei ce o duc bine și pentru cei indiferenți par normale, iar va fi socotit un fraier.

Se pomeni că merge alături de Fitacek. Nu-și putea explica niciodată cum apărea acest om ca din pământ.

— Nu v-am înțeles azi, domnule doctor, se auzi Bârzu vorbind. De ce n-ați vrut să-l ajutați pe domnul Rusan? (Da, iată că se mira din nou...)

— Cu ce să-l ajut? Voaiați să-l fac să fie vesel? El s-a dus acolo ca să se înveselească și nu i-a ieșit răsuflarea ca celorlalți. Sigur, azi vrei să fii vesel, iei un medicament și ești vesel, vrei să nu mai plîngi, iei o pilulă și nu mai plîngi. De ce să-i fi dat o pilulă?

— Nu mă înțelegeți, domnule doctor, eu voiam să spun... Medicina trebuie să ușureze suferințele oamenilor.

— Ale oamenilor, domnule! Ale oamenilor! Ca și justiția, nu? În curînd vom face totul cu pilule și cu injecții: „Dom' doctor, azi aș vrea să mă simt ca și cum aș avea bani!” va spune cineva. „Bine, o să răspundă dom' doctor, ia pastila asta și o să ai impresia că ai în buzunar un milion. Jumătate poți să-i dai băcanului!” Și dacă ești obosit iei o pilulă și dacă ai făcut o prostie iei o pilulă...

— Nu mă înțelegeți, vreau să...

— Ba, vă înțeleg foarte bine! Numai că nu sînt de acord! Trebuia cumva să-i dau o pilulă să se simtă și el legionar? Mîine ar fi venit altul la mine și mi-ar fi cerut să-i dau o injecție să devină ne-simțit..., să devină porc. „Numai să nu mă doară prea tare injecția, dom' doctor!” Care-i deosebirea între o pilulă pentru luatul durerii, atunci cînd e clar că trebuie să te doară și...

— Dar Rusan..., un om...

— Rusan? Cine e ăla? Un om? Ați văzut acolo și oameni?

— Păi, și noi am fost acolo...

— Noi! Și noi credeți că sîntem mai buni? Ah, Julia!

De undeva apăru și Vancu cel Roșu și Fitacek dispăru cu el. Medicul n-are voie să fie judecător înainte de a fi medic, mai vru să-i spună Bârzu, dar nu mai avea cui și în afară de asta nici nu mai era convins că are dreptate în vreo privință.

Apoi trecu cineva pe lîngă el și-l salută și Bârzu avu o clipă impresia că și acesta l-a salutat numai și numai pentru că i-a văzut chipul în ziar, i se făcu lehamite, își aminti că era sătul și că îi va fi peste puțină să refuze masa atît de îndelung amînată și reîncălzită și iar amînată într-o zi în care bietele lui gazde, furate de false revelații, se pregăteau să vadă în el un geniu, un eliberator și omul capabil să le satisfacă toate speranțele neîmplinite de atîtea generații.

Dar ce se poate face? Întotdeauna se poate face ceva. Întotdeauna! Vorbe! Nu-s vorbe, numai că pentru asta ar trebui să sacrifici de multe ori totul, dar absolut totul, și atunci mereu dai peste ceva peste care nu poți trece. Doamne! Crezi că n-ai nimic, că ai rămas gol și cînd colo mereu și mereu dai de lucruri peste care nu poți trece! Pe urmă își aminti că trebuiau totuși și în vremuri din astea judecători. Și încă o dată Bârzu își recunoscă abătut că nu are nici o vocație pentru practicarea acestei meserii. Da, dacă ar avea undeva o catedră de drept roman..., spunea de undeva din străfundurile ființei sale ultima-i rămășiță de orgoliu. Dacă ar avea parte de o asemenea catedră, ar însemna că ar trăi vremuri ideale, că cei ce ar veni să-i audieze cursurile ar fi interesați de latura perfectă a lucrurilor și atunci de ce să nu judece într-o lume fără prihană? Numai că nici n-ar mai avea pe cine să judece într-o asemenea lume...

„Aș fi bun de judecător atunci când n-ar mai fi nevoie de...”

În apropiere de casa gazdelor sale îl aștepta Lazăr. Ținea în mână o damigeană și Bârză realizează că era așteptat de cine știe când.

— Domnule judecător!

— Pe mine mă...?

— Domnule judecător, aș vrea să stăm puțin de vorbă!

Intrară și Bârză era fericit că, venind cu cineva, amână scena neplăcută a laudelor referitoare la articolul apărut. Mîncarea îl aștepta într-adevăr reîncălzită pe masă, dar ziarul lipsea. Și nici nu observă figuri deosebit de zîmbitoare care să-l întîmpine. „Nu au văzut încă gazeta”, își spuse Bârză nemulțumit, temîndu-se că dacă va fi acasă atunci când ei vor afla vestea, i-o vor împărtăși în elanul primei bucurii și că efuziunile vor fi și mai mari, iar lui îi va fi și mai greu să le strice jocul. Le comunică, pînă atunci, că a mîncat în oraș și că trebuie să stea de vorbă cu domnul Lazăr. Trecură în „camera lui”, se așezară la masa mare din mijlocul încăperii și Bârză îl întrebă pe Lazăr ce dorește.

— Iertați-mă, nu prea am cu ce să vă servesc, aici sînt și eu un fel de oaspete.

— Ce să mă mai serviți?! Păi, nu știți că vin de la restaurant? Tonul lui Lazăr era ironic, dar Bârză își aminti de cele petrecute între timp. Roși tot, un val de rușine i se ridică în obraji la gîndul că a putut să se mai gîndească și la altceva după ce a asistat la o crimă, la uciderea nemiloasă și absolut gratuită a unui om nevinovat care... care visa și el societăți ideale în care să-și poată realiza himerele.

— Toți visăm societăți ideale, numai că niciodată aceste societăți nu seamănă între ele.

— Poftim ?

— Iertați-mă ! Sînt puțin... sînt foarte... sînt foarte abătut. După ce ați reușit dumneavoastră să fugiți...

— Ei, nu se poate spune tocmai că aș fi fugit..., încerca să braveze Lazăr.

— După ce ați dispărut dumneavoastră, l-au ucis pe domnul, pe domnul acela...

— Rusan ?

— Rusan.

— L-au omorît ?

— Domnul acela mic... Acela cu vapoarele...

— Raica ?

— Da. L-au omorît, domnule, și habar n-am de ce au făcut-o. Cred că singura lui vină a fost că și-a ales tocmai ziua de azi pentru a veni la restaurant și că a crezut că ăștia sînt oameni cu care să te poți înțelege.

— Dar și dumneavoastră v-ați înțeles cu ei domnule judecător !

— Eu ? Adevărul e că ei m-au ales și înțeleg tot mai bine de ce, dar pe mine nu m-au întrebat în nici un fel ce părere am despre toate astea. Ei au scris despre mine și atîta tot. Eu n-am făcut nimic pentru asta.

— Dar azi v-au primit cu mare pompă la restaurant. V-ați dus acolo pentru că și dumneavoastră, ca și Raica, ați sperat să vă puteți înțelege cu ei.

— Nu-i adevărat ! Eu m-am dus la restaurant pentru a-i da lui... Ai dreptate !

— Domnule judecător, eu am venit la dumneavoastră într-o afacere. Dar dacă nūr ne avem amîndoi bine cu legionarii... atunci,... cu toate că dumneavoastră...

— Eu ce ?

— Vreau să spun că nu contează decît ceea ce simțim fiecare. Și dacă simțim amîndoi la fel, atunci cu atît mai bine, deși dumneavoastră... pe dumneavoastră nu par să fie furioși... Pot să spun că absolut dimpotrivă...

— Ți-am mai spus de ce mă tolerează..., de ce mă cultivă...

— Atunci e bine.

— Nu-i bine, domnule Lazăr. Și nici nu cred că sîntem la fel. Că simțim la fel.

— Dacă spuneți că nu-i iubiți... Eu sigur nu-i iubesc...

— Da, numai că dumneata li te pui în cale numai pentru că ți se pare că ți-ar putea strica jocul. Pe cînd mie mi-e groază de siguranța lor, de cinismul și lipsa lor de scrupule. Deși încă nu mi-au făcut nici un rău.

— Și ce importanță are? Important e că nu-i putem suferi nici unul din noi... adică pe mine mă enervează, iar pe dumneavoastră..., iar dumneavoastră nu-i iubiți.

— Dumneata faci măcar frondă în felul dumitale... Ce vrei? Dacă aș putea să suflu și ei să dispară, n-ar mai fi. Dar nu mă pricep să fac minuni. Și ca să-l bat și eu pe Rusan în toaletă... pentru asta nu-s bun.

— Sînt alții care le fac și alte neplăceri.

— Știu. Am auzit. Și le văd zilnic reacțiile.

— Nu vă necăjiți, domnule judecător, ăștia n-or să stea mult lîngă borcanul cu miere.

— De aia nu te dai dumneata bine pe lîngă ei?

— De aia. Adică nu tocmai de asta... Fac prea mult pe nebunii, nu-s oameni în care să poți să ai încredere. V-am spus că mă enervează...

— Așa-i! Cine omoară...

— Nu. Nu la asta mă refeream. Eu nu sînt prea învăţat, dar ştiu că istoria e plină de crime. Numai că ăştia omoară mai neruşinat... mai... nu ştiu cum să spun. Că omoară un ovrei nu mă sperie. Şi ovreii sînt oameni, dar trebuia să-şi facă ţara lor. Dacă s-au amestecat între alte naţii, au riscat. Şi dintre cei care riscă, nu se poate să n-o păţească niciodată nimeni. Dar legionarii au omorît şi oameni însemnaţi de-ai noştri... pînă şi doi prim-miniştri...

— Toţi oamenii sînt oameni. Şi evreii şi ceilalţi, ceilalţi care, dacă stau să te asculte pe dumneata, au riscat şi ei...

— Da, numai că mie nu-mi place cum fac legionarii toate astea, cum omoară şi cum se comportă. Eu ca să-i dau un bobîrnac cuiva a trebuit să muncesc ani de zile ca să mă pot ridica mai sus decît acela, pentru a-l putea pocni. Ei nu s-au străduit, ei n-au făcut toate astea. Ei nu s-au străduit niciodată. Iau fiecare lucru de-a gata şi cred că totul li se cuvine şi-s atît de grăbiţi şi atît de lacomi să nu lase ceva nespurcat, încît se vede de la o poştă că şi ei simt că nu mai au timp. Simt că or să se ducă dracului şi vor să se îngraşe cît mai mult pînă atunci. Mă credeţi ?

— Lucrurile nu-s chiar aşa ! În primul rînd că şi dumneata ai riscat, şi dumneata, din motive care te privesc, te-ai pus în faţa lor şi dacă ar fi să le aşez pe toate în aceeaşi oală, s-ar cuveni, ca dacă ar fi să te prindă, să-ţi meriţi şi dumneata soarta. În al doilea rînd...

— Eu am riscat pentru că nu mă pot stăpîni şi ăştia mă scot din sărite prin felul lor de oameni de bani gata.

— Nu-s numai din ăştia...

— Vreau să spun că nici unul nu cred că a trudit atîta ca mine ca să urce cîteva treptă, dar ei, pentru că și-au atîrnat o armă de centură, se cred acum mari și tari. Ei n-au stat nopți întregi să-și viseze mărirea și n-au stat zile întregi să transpire pentru a face ceea ce și-au pus noaptea în cap. Toate nopțile și toate zilele...

— În al doilea rînd, ei nu sînt deloc siguri că or să se ducă dracului, așa cum ai spus dumneata. Ba, crede-mă, ei speră să ajungă mai departe, să spurce, cum ai spus dumneata, cît mai multe suprafețe și cît mai mulți oameni. Dacă ar crede că o să li se dea în curînd în cap, nu s-ar mai gîndi la viitor, așa cum o fac acum, atunci cînd încearcă să-și recruteze oameni noi, să-i organizeze și să aibă un eșalon de rezervă în toate sectoarele de activitate. Pe mine de ce crezi că mă vor?

— Păi, vedeți?

— Tocmai că nu-i așa cum crezi dumneata. Pentru ca să mă instaleze pe mine acolo unde vor ei, trebuie să pregătească timp îndelungat terenul. Ei trebuie să mai semene mult pentru ca să poată aduna roadele și fac acest lucru convinși că vor mai fi de față la cules.

— Nu, dom' judecător, nu-i așa! Ascultați-mă pe mine, ăștia nu pregătesc niciodată nimic. Pentru asta trebuie să transpiri! Cel puțin acum, de cînd îi cunosc eu mai bine, ei nu fac decît să acționeze, ametiți de cit de ușor le merge. Cînd n-o să le mai meargă, or să vadă că n-au putere să lupte. Ehei! Ca să lupți e cu totul altceva și nu-i o treabă pe care s-o faci cîntînd pe stradă sau în local... Dar nu pentru asta am venit. Am... aș dori să stau de vorbă cu dumneavoastră ca și cu un avocat. Eu am avut avocatul meu, dar acum nu se mai poate...

— De ce ?

— Acuma-i ramolit. Habar nu mai are pe ce lume e. Și atunci, m-am gândit, la cine să mă duc ? Că acuma avocații sau sînt verzi sau sînt jidani. La cine să te mai duci ?

— Mai sînt și alții...

— Da, am auzit că mai sînt și din ăștia... de stînga. Au mai și arestat dintre ei, dar pe ăștia nu i-am pus la socoteală că-s tineri.

— Uite, eu nu cunosc multă lume aici în oraș, dar un avocat bun tot cunosc și te asigur că ăsta nu este...

— Dom' judecător, eu am venit la dumneavoastră !

— Numai că eu nu știu cu ce te-aș putea ajuta...

— Numai cu un sfat. Părerea mea este că avocații cunosc tot felul de chichițe pe care ar trebui să le spună clienților. Contra bani, firește. La procese ar trebui să apere numai cei care se pricep.

— Mulțumesc !

— Nu m-am referit acum la dumneavoastră. Sper să nici nu ajung la un proces cu ceea ce vreau eu să fac. Doresc numai să vă întreb ceva și să vă plătesc pentru sfat. Eu, ați văzut, nu mă am acum foarte bine cu ăștia... cu legionarii. Aș vrea să-mi pun firma pe numele nepotului... pentru o vreme.

— Și vreți să știți dacă...

— V-am văzut azi cu Vancu la masă. Nu mi-e chiar nepot bun, dar noi așa ne-am obișnuit să ne spunem în familie.

— Cum ?

— Vreau să spun că ne-am obișnuit să-l considerăm ca pe un fel de nepot. Acum un an aş fi jurat pentru el, acum însă nu mai sînt chiar atît de sigur...

— Atunci nu mai faceţi...

— E mai bine aşa. Deocamdată.

— Păi, să vedem... Cu toate că un avocat activ...

— Uitaţi, eu vă las aici cîteva hîrtii, damigeana asta şi am să vin mîine să vedem ce-i de făcut. Numai că aş vrea să facem totul cît mai repede cu putinţă.

— Dar...

— Onorariul îl fixaţi dumneavoastră! Am onoarea! Dacă-mi daţi voie, am şi eu o idee: să băgăm undeva o neregulă în hîrtille pe care o să le facem. Ca la o adică, dacă va fi nevoie, actul să fie nul pentru oricine. Numai că să nu se observe prea uşor, că pe urmă nu ni-l încheie nimeni.

— Dacă n-aveţi încredere în...

— Eu am încredere în toată lumea şi în Vancu mai mult ca în oricine. Numai că aşa cred eu că e mai bine.

La poartă, Lazăr îl mai întrebă pe Bârzu:

— Spuneţi-mi, cu Rusan ce s-a mai întîmplat?

— Rusan? A! Dumneavoastră l-aţi... i-aţi făcut toate necazurile acelea?

— Ce necazuri?

— Cred că nu se va scula prea repede din pat.

— Credeţi? Încă ceva: nu ştiu cum e mai bine, să se ştie de toţi ori mai bine...

Dar Lazăr nu-şi termină vorba, mai stătu cîteva clipe pe loc, apoi plecă fără să mai salute. (În fond, lăsase o damigeană în casă.)

Revenit în local, Penescu simți cum încetul cu încetul capul începe să i se limpezească. Numai că era un proces lent și dureros. Pe măsură ce vedea mai bine, pe măsură ce auzea mai bine și mai ales pe măsură ce putea judeca mai clar, totul i se părea mai neadevărat. Cele ce se petreceau aici pur și simplu nu se puteau întâmpla. Stătea în picioare lângă o coloană și încerca să-și ordoneze gândurile, luând-o sistematic, memorându-și tot ce i se întâmplase în ziua aceea. Lucrurile porniseră de acolo că în dimineața aceea i se făcuse lehamite să mai meargă la școală și atunci s-a băgat într-o cârciumă și s-a apucat să bea ca un prost, să-și dea aere și să vorbească tot felul de tîmpenii. Din clipa aceea totul s-a întâmplat de parcă o realitate nebună ar fi vrut să-l contrazică mereu și în toate, să-i aducă argumente pe care el să nu le poată combate și să-i încurce felul de a gândi și de a trăi. Mai înainte cineva a avut ideea să-i explice că el nu știe să chiulească și totul s-a întors împotriva aceluia chiul nevinovat (nevinovat?) de parcă viața și-ar fi propus un concurs tembel de-a cine chiulește mai mult, numai pentru a-l acoperi pe el și pentru a-l bruia în același timp. În liceu se petreceau de asemenea lucruri absolut incredibile și fără precedent: în liceu — și asta era lucrul cel mai grav dintre toate, pentru că liceul reprezenta viața ca prototip — în liceu se distrugea un embrion, fenomen care s-a extins apoi în întregul oraș, peste tot, ajungîndu-se pînă la bătaie și crimă. Și mai toate fără precedent în viața lui, în apropierea lui. Pentru că mulțimea de crime pe care era

obișnuit să le predea împreună cu conjugarea verbelor cu ocazia orelor de limbă latină nu reprezentau decît o istorie retorică și convențională, plină de o înaltă morală și de exemple din care se puteau trage mii de învățăminte, precedente pline de noblețe. Pe cînd aici lucrurile i se păreau de neînțeles, confuze, fără pic de demnitate, nimic ce ar fi putut constitui un pretext pentru cineva dornic să etaleze înalte virtuți, nimic patetic, nimic demn de laudă... O confuzie regretabilă, ceva asemănător cu vechea sa teorie după care teatrul a luat sfîrșit în clipa în care primul actor din antichitate a avut ideea nefericită să urce pe o scenă și muritorii alături de zei. Rezultatul, firesc, n-a putut să fie decît spectacolul pe care i l-au oferit în ziua aceea conorășenii săi. Undeva poate că mai există și astăzi eroi, își spunea el, dar ce să caute ei în învălmășeala asta de bețivi, de indivizi inconștienți, fără minte ?

Dacă nici în clipa aceea, dacă nici în ora aceea nu se va putea ridica peste toate astea, își spunea dascălul, dacă nu se va pricepe ACUM să dea o pildă, să facă puțină ordine și în primul rînd să trimită elevii acasă, atunci nu se va mai putea socoti niciodată o ființă demnă de stimă, un urmaș al unei istorii pe care zadarnic o va mai evoca.

Va trebui să procedeze în două etape : în primul rînd să-i potolească, să-i trimită acasă, să-i facă să stea cu coada între picioare. În cea de a doua fază să facă demersurile pentru ca actul justițiar care se impune să aibă într-adevăr loc.

Porni cu pași hotărîți spre masa mare și se proțăpi lîngă scaunul unuia dintre liceenii aflați acolo. Era un băiat înalt, deșirat, cu fața plină de coșuri, cu o frunte înaltă și cu ochii scînteind sub povara celor cîtorva pahare de alcool.

„Ciudat, își spuse Penescu, de ce jumătate dintre elevii cei mai buni a trebuit să fie arestată astăzi, în timp ce aproape toată cealaltă jumătate stă aici, în jurul acestor mese și cu acești indivizi?”

— Dumneata, îi spuse tânărului, care intimidat de tonul profesorului sever pe care-l știa, se grăbi să se scoale în picioare, dumneata ce cauți într-un local public? Și asta taman în timpul în care ar fi trebuit să fii prezent la ședința Societății de lectură? Și dumneata? i se adresă el altui elev. În același timp remarcă faptul că alături de elevi foarte buni, printre cei de față se numără și foști elevi ca Luca, precum și unii dintre chiulangii notorii. Cum se pot împăca atât de bine extremele în fiecare societate? Unora pentru că le place să conducă și altora pentru că sînt comozi și le place să fie conduși? Aiurea! Nu conduc numai cei capabili! Ba da, conduc numai cei capabili să conducă! Eu nu pun aici în discuție valoarea... Ce vorbești?! Și dumneata! mai depistă profesorul un elev care se grăbise să se aplece sub masă pentru a-și lega șireturile. Și dumneata! Măcar în momentul adevărului trebuie să dați dovadă de curaj și demnitate!

— Ce vrea ăsta? se interesă unul dintre puținii camarazi extralocali.

— Cato povestește..., începu Penescu și-i era ciudă că vine din nou cu un exemplu din lumea antică, dar se obișnuise să gîndească prin pildele romanilor și ale grecilor și găsea prea puține lucruri noi în epoca sa pentru a se obosi să-și reînnoiască repertoriul, cu toate că erau unele momente, ca cel de față, în care avea conștiința propriei ridiculități. Dar era el oare ridicol? Pentru că era demn în felul lui...

— Lasă, colega, domnii liceeni în pace! Se află aici însoțiți de profesorii lor!

— În ce scop? Ca să vadă ce?

— Lasă-i în pace și lasă-ne și pe noi în pace! Vezi-ți de treaba dumitale.

— Bineee! Penescu reveni la masa lui, scoase dintre cărțile pe care le plimba în ziua aceea cu el o coală de hîrtie și notă pe ea: „Deși domnul profesor Penescu m-a somat să părăsesc localul și să mă întorc la îndatoririle care-mi reveneau, am refuzat aceasta în favoarea vinului și a distracțiilor”. Ce dată e astăzi? se interesă el. Nu-i răspunse nimeni, ceea ce nu-l împiedică să se întoarcă la masa mare cu acest înscris și cu un creion.

— Semnează! îi porunci primului elev lîngă care se nimerise să ajungă.

— Ce să fac cu asta, dom' profesor, își întrebă tînărul vecinul de masă.

— Rupe-o!

— „N-a vrut să semneze”, notă Penescu și trecu la următorul liceean.

— Dom' profesor, nu pot să cred decît că v-ați îmbătat! se auzi vocea lui Luca. Căutați cearta cu lumînarea!

— Asta-i o provocare la adresa mișcării legionare! se auzi vocea domnului Caius Moldovan.

— Dom' profesor!

Pe Luca îl deranja că Penescu îl conturbă din amintirile lui. Conacul acela de la București... de lîngă București... Se întîlnise odată, de mult, întîmplător, mergînd ca de atîtea ori pe Calea Victoriei, cu un domn, un domn la care lucrase la începutul carierei sale, pe cînd mai era aproape un băiat, un băiat care fugise de acasă pentru a-și căuta aiurea o bucată de pîine. Lucrase la acest domn pînă ce a dat întreprinderea faliment, iar de atunci nu s-au mai văzut. În ziua aceea domnul respectiv s-a bucurat mult cînd l-a văzut, l-a

luat cu el în mașină și i-a povestit de toate : nu mai era de mult falit, făcea politică. Se bucură și mai mult când auzi că și Luca face aceeași politică. În timp ce ei depăneau amintiri, mașina ieși pe nesimțite din București, dar Luca nu întrebă nimic. Se făcuse deja întuneric atunci când opriseră într-un sat, în fața unui conac... Conacul acela de lângă București...

Intrară și se lăsară conduși pînă ce nimeriră într-un salon întunecos în care ședeau în jurul unei mese mari mai mulți bărbați îmbrăcați în ținută de seară, dar și cîțiva în costume naționale. Luca se așeză pe un scaun de lângă perete și ascultă ce se vorbește și abia cu timpul începu să recunoască o parte dintre personaje. Dar chiar și pe cele pe care nu le recunoștea, putea bănuși cine sînt. O stare de emoție nemiîntîlnită îl cuprinse când apărură și ceilalți, când îi văzu atît de aproape de el. Unii purtau deja cămașa verde, cu cîțiva a reușit să schimbe cîteva cuvinte, vorbe fără însemnătate, bineînțeles, pentru că în disputele de principiu nu îndrăznea să se bage, încerca doar din răsputeri să discute cu unul și cu altul pentru ca mai tîrziu să-și poată aminti că a vorbit și cu cutare, chiar și cu cutare. Dar își cunoștea lungul nasului și nu se apropia de masa mare, rămînînd lângă scaunul său, alături de un călugăr bărbos care toată seara n-a făcut altceva decît să se roage.

O parte dintre cei pe care-i văzuse în seara aceea muriră în țară, martiri ai mișcării, Decemviri și Nicadori, alții în Spania, dar nu era cineva care să nu le știe numele. Iar dacă el, care cunoscuse atunci prinți și miniștri, nu murise, însemna că se număra printre cei hărăziți să le ducă mai departe ideile, ei trăind în amintirea sa mai viu ca oricînd, el încercînd să le imite gesturile și să le repete vorbele. Își amintea mereu de seara aceea, devenită apoi noapte, și le re-

peta vorbele, iar atunci cînd o făcea, gîndindu-se la ei, vocea îi căpăta inflexiuni dominante și devenea temut. În clipele acelea el era prințul Cantacuzino și prințul Știrbei și prințul Luca și... și atunci î se părea că toți gîndesc asemenea lui. Se sculă în picioare și vorbi și-i văzu pe toți hotărîți și fără milă, așa cum le-o cereau în clipa aceea amintirile lui și ei nu mai erau doar niște bețivani, ci niște bărbați convinși și hotărîți, convinși de dreptatea lor, de unica dreptate și hotărîți să înlătore toate celelalte dreptăți, cele care pentru ei nici nu existau. Hotărîți prin voința amintirilor lui Luca, convinși că nu greșesc — dar cine pune problema greșelii? Dar chiar amintirile lui Luca se volatilizau, cei din jur parcă iar nu erau decît o adunătură, un grup de indivizi care au repetat de atîtea ori niște fraze pînă ce au început să-și înlocuiască rațiunea cu ele.

— Da, repetau ei cîteva propoziții, înverșunîndu-se cu ele și crezînd că gîndesc.

Vacarmul se stîrnise brusc și se stinse la fel de brusc. Animalul verde zăcea sătul și obosit lingă masă, respira zgomotos și neregulat de sub zecile de curele care-l încingeau. Moțăia.

— Dom' profesor s-a îmbătat, se auzi din nou vocea lui Luca.

— Nu e pentru prima oară! completă țalul.

— Cuuuum? făcu Penescu, iar Luca nu-l învrednici pe ober nici măcar cu o privire. Eu m-am îmbătat? Cine spune asta? Cine?

— Păi, chiar astăzi...

— Dom' profesor Penescu dorește să plece acasă, închise Luca discuția.

— Deci nu vrea să semneze nimeni! Penescu reveni la cărțile sale, îndoii coala de hîrtie și vru s-o bage între filele unui volum.

— Ba, de ce să n-o semneze? sări brusc domnul Caius Moldovan, de ce să n-o semneze? din câțiva pași se află lângă Penescu și-i smulse hîrtia din mîină. Creionul! Că eu nu port la mine unelte de scris cînd vin aici.

— Domnule Moldovan, lasă-l să meargă acasă!

— Nu mă învățați ce să fac! Eu am studii de drept! Numai că trebuie să modificăm nițel acest bilet. Să-l transformăm într-o adevărată declarație! Așaaa... „...să părăsesc localul și să mă întorc la îndatoririle care-mi reveneau...” Asta se înlocuiește cu „să mă întorc la buchiseală”, „am refuzat aceasta în favoarea vinului... în favoarea îndatoririlor patriotice pe care o chemare de nerezistat m-au determinat să le duc la bun sfîrșit”. Așa! Acum puteți să semnați! Țsta, domnilor, este un document!

— Lăsați-l să meargă acasă!

— Cine dintre tinerii domni dorește să semneze primul? Odată, nu peste multă vreme, o să se facă un muzeu cu dovezi ale mișcării, ale drumului ei glorios și plin de jertfe. La acest muzeu va ajunge și acest document. Dumneata, Penescule, nici bilete n-ai să fii lăsat să vinzi acolo!

— La muzeul legionar se va intra fără bilete! Oricine va putea să admire opera noastră!

— Oricine va putea intra, dar nu va mai ieși decît acela pe care-l vom lăsa noi să iasă!

— Atunci se va fi terminat deja de mult cu dușmanii! Națiunea, însănătoșită și curățată de putregaiuri, microbi și paraziți, va răsufli ușurată!

Se făcu iarăși gălăgie, fiecare striga ceva, se cînta și câțiva încercau, aproape fără să-și dea seama, să tot închidă la uși pentru că nici băutura nu reuși să înlătore de lângă ei vîntul acela de neînțeleles care bătuse toată ziua prin restaurantul încins.

Rămas cu teancul de cărți sub braț, Penescu mai stătu cîteva clipe, apoi se îndreptă spre ieșire. Nu mai era cel din cancelaria liceului. Pentru cîteva momente elevii îi dăduseră energii noi, se simțea ca în tranșeea sa. Dar elixirul se terminase și el redeveni stîngaciul și măruntul din oraș. Îi era ciudă de-ivenea să urle, nu știa ce să facă în continuare, mai bine ar fi plecat în liniște, nebăgat în seamă, fără să fie înfrînt și umilit în fața discipolilor. Sau să fi plecat în liniște sau să facă acum ceva... ceva care... Mai bine să fi plecat în liniște, dar asta acum nu se mai poate... Mai nobil cel ce luptă decît... dar ar trebui să lupte! Adică să facă ce? Acum! Ce să facă acum?

Țalul trecu pe lîngă el și-i rînji în față, Penescu se repezi și-l apucă de guler.

Bun! Țasta e începutul. Dar mai departe? A lovit și el un chelner, dar mai departe? Concret!

Cei din sală se uitau din nou la el. Clar! Nici acum n-a ieșit în liniște și dacă nu va găsi acum o ieșire triumfală, va pierde și a doua bătălie, una mai gravă, două bătălii fac cîteodată un război — va pierde nu două bătălii ci un război! Sau va șterge cu buretele și prima înfrîngere! Cum? „Cato a spus într-o situație asemănătoare...” își aminti el, Cato a spus, dar asta este cu totul altceva, acum, aici, concret, acum, aici...

Nu mai trebuie gîndit, trebuie acționat, să închizi ochii și să sări cu capul în apă.

— Domnilor! Puterea clasicilor este aceea că exemplul lor are perenitate și forță în vremurile moderne, ca oricînd, de altfel. Acum însă am să renunț să vorbesc despre clasici pentru a...

— E și cazul să-i lăsați pe clasici cu ale lor, strigă cineva, înecîndu-se în rîs.

— Clasicii ăștia au fost niște păgîni, strigă altcineva.

— Eu vreau să vă aduc aminte de altceva! Numai atunci când a domnit ordinea s-au putut îndeplini idealurile.

— Idealurile cui?

— Prea mult s-au îndeplinit acele idealuri!

Îl înving cu vorbele, îl înving și cu vorbele! Asta pentru că nu se poate concentra! Și tocmai în momentele grele trebuie să-și dea omul adevărata valoare, adevărata...

— Domnilor, aveți dreptate, numai că...

— Auziți? Avem dreptate... Atunci de ce nu taci odată din gură?

— Am vrut să spun că aveți dreptate în privința faptului că lumea nu a fost și nu este ceea ce ar fi ideal să fie, dar ...dar trebuie să pui ceva în loc, atunci când răstorni... Un grup de la masa mare, care pînă atunci cîntase, începu să urle. Din vorbăria lui Penescu nu se mai auzeau decît fragmente. (E ca o păpușă! Cum se agită! Uită-te cum se agită!) ...locul unui discipol e la școală... nu prin restaurant... bătaia singură nu... și pe urmă dușmanul din noi... cine vă garantează, domnilor... și cine ne garantează nouă...

Afară aerul serii îl mai liniști. Își aminti că n-a achitat nici el nota, dar nu se obosi prea mult cu acest gînd. Un vînt rece îi mușca fața, iar lui îi era tot mai cald.

Orașul era gol, nici un trecător. Sau poate totuși cineva: parcă Fitacek... sau poate Vancu cel Roșu... sau poate amîndoi într-un trup. Profesorul se aplecă peste balustrada podului și privi Timișul. Scuipă și peștii se grăbiră să vină la suprafață. Chiar aici, lîngă pod, cineva a prins cu cîteva luni în urmă un somn de mărimea unui om. L-au agățat într-o vitrină de la *Dacia* și au trebuit să-l pună în diagonală pentru că altfel nu încăpea nicicum.

— Ce s-a mai întîmplat acolo? îl întrebă Lazăr, apărut de cine știe unde.

— Acolo?! Penescu se gîndea dacă Lazăr a părăsit localul ca un învingător sau ca un învins. Că a fugit, asta nu se putea tăgădui, dar parcă-parcă a aranjat în așa fel lucrurile încît datoriile au rămas de partea celorlalți...

— Cu Rusan?

— Cu Rusan? A, pe ăsta l-ați aranjat frumos. Dacă v-ar fi prins cîteva minute mai tîrziu, nu știu zău...

— Ce nu știți, dom' profesor? Spuneți-le prietenilor dumneavoastră că Lazăr nu se teme de șleahta asta de derbedei și că o să le plătească la fiecare...

— Nu permit! Nu permit, domnule Lazăr, să insinuați că...

— Dumneavoastră să le spuneți! Atît!

— Nu permit să insinuați că ăștia ar fi prietenii mei!

— Eu mă muncesc mereu să aflu de ce un derbedeu ca Luca poate să facă ce vrea el, fără să fie nevoit să depună un efort prea mare pentru succes... Pentru că așa cum mi-a spus odată domnul doctor Jager, cum că atunci ar însemna totuși ca derbedeul respectiv să fie mai capabil..., păi, să mă iertați, dar asta... asta este o prostie cît se poate de mare...

— Nu-mi sînt prieteni, se străduia Penescu să-i explice.

— I-am spus și domnului doctor Jager că e o prostie să susțină una ca asta. Dar acum, vă rog să mă credeți, pe ăștia n-am de ce să fiu invidios. ăștia se vede de la o poștă că n-au cum s-o ducă mai mult de... de cîteva luni. Așa că în locul dumneavoastră...

— Dar vă spun că și eu m-am certat... că am încercat să le bag în cap că n-au dreptate... Să omoare

astfel un om... Abia acum se trezi cu totul Penescu. Se întoarse din nou cu fața spre râu și privi apa.

— Numai că nu m-au omorât încă și, vă asigur, ăștia nici n-o să apuce vreodată să dea în mine! Deocamdată am aranjat eu astăzi pe vreo câțiva!

— Dar nu despre asta e vorba!

— Știți ce am aflat astăzi? Comuniștii sau alții... au demontat noaptea asta aproape un kilometru de șine spre Făget. Nu mai circulă nici un tren în direcția aia!

— Și de aia a fost nevoie să-l omoare pe bietul Raica?

— L-au omorât pentru că a fost prieten cu Stein și pentru că-i bătea la cap și pentru că... Iar Stein a scăpat! Deocamdată. Păi? L-au omorât deci...

— Nici Rusan nu arată mult mai bine...

— Țsta o să scape! Îl cunosc eu! Peste câteva zile n-o să mai aibă nici pe dracu!

— Dar bietul Raica...

— Bietul Raica nici nu putea să se aștepte la o altă soartă...

Din local începeau să iasă camarazi. Lazăr se grăbi în direcția opusă și imediat după ce trecu podul o coti pe o străduță lateralnică.

Penescu se uită după el și, văzându-l cum se face nevăzut fără nici un fel de jenă, își spuse că Lazăr ăsta n-o să prea piardă niciodată, dar că nici un mare învingător nu putea să devină.

Un grup gălăgios de legionari se apropia de pod. Profesorului îi era imposibil să fugă asemenea lui Lazăr. Se propti din nou de balustradă și privi în apă. Inima îi bătea să-i spargă coșul pieptului. Vocile și

pașii se apropiau într-o cadență aproximativă. Alaiul trecu prin dreptul lui și se depărtă în partea cealaltă.

Penescu se uită mai departe în apă. Nu putea răsufla ușurat: nici măcar nu îl luaseră în seamă.

24

Cînd fu întrebată de o vecină ce se mai aude cu bătrîna doamnă Gorunescu, Veta nici nu se mai obosi să-i răspundă. Era nervoasă și sătulă. Din oraș veneau tot felul de zvonuri chiar și pînă la ea. Se vorbea despre arestări, crime și dezordini, numai lucruri ce nu se puteau împăca nicicum cu atmosfera în care vegeta ea de atîta vreme și cu care adaptîndu-se, schimbările bruște îi produceau spaima. Deși nu obișnuia să citească din cale afară de mult, răsfoise totuși de cîteva sute de ori calendarele vechi pe care le aveau în casă, precum și cîteva volume disparate din TOLNAI VILAG LEXICON primite odată demult cadou. Din primele și mai ales din celelalte o întîmpinau poze cu tot felul de grozăvii și, deși nu citea ungurește, nu trebuia să-i explice nimeni că scenele teribile din acele poze reprezentau o lume apusă cu sute de ani în urmă și că secolul nostru nu mai cunoaște groaznicele execuții publice de pe eșafodurile și rugurile instalate în piețele din centrul localităților. Știa și ea că ticăloșiile au devenit mai subtile, le simțea zilnic pe pielea ei, dar cruzimea fără perdea în public, n-o mai putea concepe. Auzind despre tot felul de orori care cică se petreceau nu departe de casa ei, avea mereu în fața ochilor litografiile și desenele din acele cărți cu imagini din trecut, martirajele lui Doja, Horia și Cloșca

și ale altora, știind exact la ce pagini se aflau și avînd mereu grijă să nu mai dea peste ele atunci cînd răsfoia acele file și cînd privea fețele cam arogante ale unor bărbați în zale și ale unor femei frumos înveșmîntate sau scene bucolice.

Înspăimîntată de tot și de toate, stinse lumina în cameră, dar încăperea rămase luminată în oglinda mare din fața ei, fără ca ea să poată sesiza măcar întîmplarea. Era obosită de atîta oboseală.

Da, acum și doamna Gorunescu a murit sau murise iarăși și probabil că avea să învieze din nou. Pentru prima oară nu se mai grăbea să cheme un preot, fiind convinsă că tot nu mai avea nici un rost și că singura problemă rămînea aceea că bătrîna risca să-i supraviețuiască și atunci cine o va mai îngriji? Pe urmă apăru și Duma să-și caute nevasta, numai că Duma era murdar și beat și abia putea articula cîteva cuvinte, iar Veta se mai liniști simțind primejdiile vechi, spaima că ar putea fi surprinsă în casă cu acest dușman al bărbatului ei, spaima că Lazăr o să afle și o s-o bată și toate celelalte spaima ale spaimelor care o readuceau în vechile limanuri și o făceau să uite noile spaima pentru care era prea bătrîna ca să se mai poată obișnui. Află de la Duma că Lazăr l-ar fi omorît pe fratele ei, pe Rusan, dar nu-l crezu și nici nu-i fu frică pentru Lazăr, știind ea bine că el nu va putea fi prins, un lucru de care era la fel de sigură ca și de faptul că doamna Gorunescu nu murise și nici nu v-a muri prea curînd. Îl lăsă pe Duma în camera bunicii cînd auzi poarta și recunoscuse pașii bărbatului ei. Lazăr se opri în prag și măsură curtea din priviri, apoi se uită și la ea și Veta își aminti că sperase ani de zile ca pînă la urmă și lui Lazăr să i se întîmple ceva conform unei justiții elementare, era convinsă că el este îngrijorat din cauza lui Rusan — cine știe? poate l-o fi omorît totuși —,

vru chiar să-l întrebe, dar se opri în ultima clipă, amintindu-și că n-are cum să-i spună de unde a aflat de acest eveniment, că n-are cum să-i spună că a vorbit cu Duma sau cu altcineva. Doar că Lazăr se gândea la cu totul altceva, poate voia să-și mai asigure casa cu o ieșire sau cu o ascunzătoare, poate că învățase ceva din faptul că biroul său de la depozit era atît de prost amplasat din punct de vedere strategic sau poate că era pur și simplu obosit și sta lăsîndu-și privirile să hoinărească singure. Numai că Lazăr nu era niciodată obosit și nici nu se gândea la lucrurile astea, sau mai bine zis nu se gândea la un anume lucru, ci la toate deodată și între timp își inspecta averea și încerca s-o cuprindă într-o singură privire. Făcea un nou bilanț al situației realizărilor sale și totul i se părea îngrozitor de puțin și de sărac, urît și fără strălucire. Rodul muncii sale de ani de zile lucrate și luptate și nopți nedormite se înfățișa în fața privirilor sale asemenea acestei femei trecute, odinioară frumoasă ca și visele sale, nu mai folositoare astăzi ca orice alt obiect indispensabil din gospodărie, un mecanism minune care putea să îndeplinească o mulțime de îndatoriri, să păzească și casa în lipsa stăpînului, să se și smiorcăie și să și scîncească, un cîine mare pe care-l hrănești, îl ții în lanț și-l dorești întotdeauna să-ți vină în întîmpinare, atunci cînd intri pe poartă. O casă urîtă cu obiecte urîte, cu cîteva ascunzători în care se află bani, nu foarte mulți, nici foarte cinstiți, dar bani care se puteau transforma oricînd în altceva, nu în cine știe ce, pentru că erau prea puțini, bani care se aflau acolo ca un balsam de folosit la o nevoie disperată, un fel de icoană ascunsă în locuri numai de el știute, la care să te uiți cu speranța că într-o zi îți va îndeplini dorințele.

Și totul atât de imprevizibil, fără să te poți ține de nici o planificare, oricât ai vrea, oricât n-ai dormi și te-ai agita și ai suferi... Dar cum altfel? Cum să nu te încapățânezi să planifici, să faci previziuni, să sperii... că altcineva n-o va face pentru tine și nu oricărui om îi cad stelele singure din cer... Să nu poți prevedea nimic și să fi toată viața obligat să faci calcule...

Veta, care stătea și se uita la dînsul în timp ce el își privea curtea, casa și nevasta, începu să fie tot mai convinsă că a obosit și el odată, că i-a venit și lui rîndul să simtă sfîrșeala, că a făcut o boacănă mai mare ca de obicei și că în sfîrșit a început să se teamă. Aproape că-i venea să-l strige, să-l cheme să vină să plîngă la pieptul ei...

— Ce caști ochii? Nu m-ai mai văzut?

— Dacă ți-e foame...

— Dacă mi-e? Sigur că mi-e...

Mîncă iar cu pofta-i dintotdeauna, dar îl enerva bucătăria curată și simplă, supa luată direct din oală, mirosul de prăjit, becul chior atîrnat de un fir deasupra mesei. Și iar privi lung în jur, „iar inspectează”, gîndi Veta crezînd că el caută un motiv să-i facă o scenă. Nu era chiar atât de rău, e adevărat că-i bătea inima, dar nu mai tare ca altădată, iar lucrurile se petreceau mai civilizate ca în cărțile vechi. Numai că Lazăr n-avea timp de Veta mai mult ca de celelalte lucruri din jurul său, dacă ar fi vrut s-o bată acum, asta n-ar fi însemnat mai mult decît dacă ar fi început să lovească masa sau scaunele și să arunce pe geam oalele, sutele de oale îngrămădite de atîtea generații în gospodăria lui, unele mai ciobite și cu smalțul mai spart ca altele; nimic nu s-a aruncat, „orice mai poate fi folosit”, un depozit de lucruri inutile era casa lui, era traiul lui, depozit de lucruri inutile strînse de o viață, strînse de generații întregi cu migală,

încăpăținare și lipsă de curaj, pentru că numai lipsa de curaj i-a împiedicat pe acești strămoși — care nici măcar nu știa dacă erau sau nu ai săi —, numai lipsa de curaj și conveniențele i-au împiedicat să dea dracului toate oalele astea și să pornească liberi spre adevărate perspective. La fel cum, trebuia să-și recunoască acum, prudența asta înnăscută l-a împiedicat și pe el să pornească, să facă ceva adevărat, să intre în vreo aventură reală cu unu la sută sorți de izbîndă, dar măcar cu acel procent de speranță împotriva celor o sută de procente de rutină și urcuș sigur spre niciunde. Numai lipsa asta de curaj l-a făcut să nu se dea cu legionarii, de exemplu... Pe dracu! Țștia nu vor rezista nici pînă la sărbători... Da, dar pînă atunci, măcar cîteva săptămîni, cîteva zile, o oră... măcar o oră să reprezinte și el ceva! Dar nici în urma unuia ca Luca n-o să stea niciodată! Și, pe urmă, ce dracu mai reprezintă la ora asta să zicem Duma? Halal ideal pentru care să-ți sacrifici... Păi, da! Pînă la urmă asta a atîrnat mai greu! Și fără să sacrifici... mai ales unu' ca el, care întotdeauna și pentru toate a trebuit să jertfească..., pentru unu' care n-a primit niciodată cadouri ca și...

— Ți-ar fi plăcut să mă vezi acum îmbrăcat în cămașă verde, umblînd pe străzi, urlînd și agitînd pistoalele?

— Ai omorît pe cineva? încercă timid Veta.

— N-am omorît pe nimeni. Tîmpito! Și-și aminti că pe vremuri, cînd făcea armata și venea acasă în uniformă, Veta numai că nu se topea de plăcere, văzîndu-l. Tîmpito!

Și, din impulsul său de a se autoflagela inspectînd nenorocitul său de avut, singura lui măsură pentru cîte a realizat în viață, începu să cutreiere casa cu Veta după el, ca un cîine. Ea, cu simțul ei de cîine,

adulmecă primejdia și era convinsă că Lazăr știa de la început că Duma se ascunde în camera bătrânei, dar nu-l împiedică să meargă drept încolo, spre „bunica” pe care n-o mai vizitase de atîta vreme.

Intrară în încăperea doamnei Gorunescu și Veta mai apucă să spere într-un moment de nebunie că Duma a sărit pe geam, că a dispărut sau s-a topit. Dar Duma stătea în mijlocul încăperii, murdar și mahmur, puțind a băutură și prostie. Lazăr îl luă de revere, îl ridică de pe pămînt și-l cără afară. Veta, rămasă pironită pe loc, asculta cu urechile ciulite, dar nu auzi nici un alt zgomot decît cel făcut de pașii bărbatului ei care se opintea să ducă o povară grea. O clipă avu impresia că el s-a oprit pentru a-și pune greutatea jos ca să se mai odihnească, apoi îl auzi iarăși și-l văzu trecînd prin curte cu un Duma paralizat de spaimă în brațe.

După o vreme nu mai auzi nimic, se uită la patul bătrânei și aceasta stătea nemișcată, cu un rînjete pe fața cu pleoapele semiînchise de sub care ochii rîdeau — îi curgeau lacrimi de rîs și iată că din nou nu murise.

Cînd se întoarse Lazăr în odaie, nevastă-sa aproape că uitase de el și de primejdia care o păștea, privea la bătrînă și se minuna cum îi curgeau lacrimile din ochii aproape închiși, întoarse capul cu totul spre pat și atunci Lazăr o apucă și pe ea de haine, ca pe Duma, o ridică în sus, dar se răzgîndi, o înșfăcă de braț și o tîrî după el afară.

— Dacă vrei să mă scoți și pe mine din curte ca pe Duma, o să... Nu știa ce să spună și nu știu ce să facă nici atunci cînd bărbatul o scoase într-adevăr din casă, numai cu ce se afla pe ea. Lazăr încuie poarta pe dinăuntru și ea rămase ca prostită și după aceea începu să bată cu pumnii în scîndură, să strige n-avea

curajul. Visă cum o va bate Lazăr și cum o va lăsa apoi în pace o vreme. Dar se sperie și mai tare atunci când el descuie mai repede decât îndrăznise ea să spe-re, când o lăsă să intre și când, după ce încuie din nou poarta, o lăsă acolo în mijlocul curții și intră singur în casă.

Între timp se întunecase, ea nici nu văzuse când, dar Lazăr nu se mai ivise nici după ce ea spălase vasele și aștepta în bucătărie s-o judece, să mănince sau să spună ceva.

„Vremuri grele, își zicea Lazăr, vremuri grele și nu te poți lipsi nici de o nevastă muncitoare pe așa vremuri, pentru că nu știi dacă poți să ții acum alta. Și aceasta este nenorocirea cea mai mare și să bată Dumnezeu această porcărie să nu te poți lipsi niciodată de nimic și tocmai pentru că nu te poți lipsi de nimic, te lipsești de tot și de toate.” Dar să fi lăsat acum femeia afară să înceapă să urle și să ridice cartierul în picioare nu era momentul, pur și simplu nu se mai putea pentru că atunci când trebuia s-o facă n-a făcut-o. Acum nu mai poate să facă nimic și nu mai poate să înceapă nimic, acum stă toată ziua și cîrpește în dreapta și cîrpește în stînga ce a mai rămas de cîrpit și mai avansează un centimetru și mai îmbătrînește cu cinci ani și în vremea asta se duc o mie de ani de posibilități și mai rămîn doar cîțiva în care ai mai putea pune ceva la cale sau poate că n-au mai rămas nici anii aceia puțini. Și, la fel de posibil, poate că toți acești ani mai sînt totuși la îndemîină, numai că n-ai curajul s-o mai crezi și te minți că ei au trecut pentru că... pentru că acum n-ai nici o posibilitate nici măcar să-ți arunci nevasta afară din casă! Să te îmbraci, să pleci și să iei totul de la capăt ar fi nedrept, o porcărie întreagă, adică degeaba toate chinurile și nopțile și luptele? Și să-i rămînă timpitei

totul pentru că tu nu mai poți să continui aici atît de repede pe cît ai dori, pe cît ar fi drept și cinstit, pe cît te lupți... Sau să dai foc, să ardă tot în vreme ce ai pleca și ai lua-o de la capăt? Numai așa! Dar s-o iei de la zero este curată prostie cînd tu nu te mai afli de mult la zero!

Nu, nu este un act de mare curaj să riști totul! Asta n-o pot face decît cei care n-au luptat atît ca tine pentru fiecare centimetru, pentru fiecare salut al unui cetățean onorabil! Numai aceia care au cîștigat totul datorită întîmplării sau a unor împrejurări favorabile, numai cei care nu s-au trudit, numai aceia pot dărui fără să le pese, pentru că ei nu dăruiesc odată cu lucrurile și ani din viața lor. Toate astea-s limpezi, își spunea Lazăr, toate astea-s limpezi pentru unu' camine și minciuni pentru unu' ca Luca, pentru că acesta nu poate pricepe și nici nu vrea și nici n-are de ce! El crede că toată lumea trăiește în condițiile în care trăiește el și sigur că nu poate pricepe cum cineva nu-i capabil să-și bată joc de propria-i muncă.

Lazăr își aminti cum, cu puțină vreme în urmă, individul ăsta, Luca, numai că n-a jucat la cărți jumătate din averea Lugojului, vîrînd mîna în buzunarele celor care l-au ridicat și cum, fără să clipească, le-a dat un picior acelora și și-a găsit în foarte scurtă vreme alți protectori, cărora nu le păsa că el n-a fost cinstit și probabil că n-o să fie cinstit nici în continuare, că nu se pricepe mai la nimic și că nici nu se va pricepe vreodată. Da, dar Luca se pricepe să găsească fraieri care să creadă în el!

Lazăr începu să se învîrtească iarăși prin casă. Nu-i plăcea nimic din ea. Foarte multe obiecte nu le alesese el, ci le moștenise. Niciodată n-a avut timp să se ocupe prea mult de gospodăria sa și rezultatul era urît, lipsit de gust și de pretenții. Numai cămăruța de

la depozit și-o aranjase după plecarea lui, după cum văzuse că stau oamenii cei mai înstăriți din oraș. Așa mai avea o simplă locuință de târgoveț. Dacă ar arde n-ar fi nici o nenorocire pentru omenire... Numai că el nu va găsi niciodată ca și Luca o casă nouă, gata mobilată, în schimbul celei distruse prin risipă și orgoliu. Luca da, ăsta dacă și-ar da foc la gospodărie, ar găsi imediat o altă casă care l-ar aștepta cu fotolii de piele, un perete de cărți frumos legate pe care nu le-ar citi nimeni și o vitrină cu multe cristaluri și bibelouri, toate șterse perfect de praf și de amintiri. Și dacă ar face zob și locul acela, peste alte câteva zile i-ar sări în brațe o duduie cu un castel! De ce? Doamne!...

Nevastă-sa îl găsi în cămară, căznindu-se să dea jos niște lucruri vechi și de zeci de ani nefolosite, aflate pe raftul cel mai de sus al unei etajere. „Ce faci”, ar fi vrut să-l întrebe și „Să mai încălzesc mîncare”?, dar văzîndu-i fața se sperie și tăcu din gură.

— Iar te uiți la mine de parcă nu m-ai mai fi văzut niciodată! Tu iar n-ai treabă?

— Am vrut să știu dacă să-ți mai încălzesc mîncare.

El nu-i răspunse și scotoci mai departe printre boarfele vechi. Le lua una câte una și le arunca jos — ce se spărgea, se spărgea. Oalele și cratițele cădeau făcînd zgomot.

— Ai să trezești vecinii!

— Am să dau foc la casă. Știi că am să dau foc la casă?

Ea îngenunche și începu să aleagă ce se mai putea alege din grămada de lucruri aruncate de bărbatu-său. Nu dădu nici o importanță vorbelor lui. Să dea foc la casă, el, care nici măcar n-a bătut-o după ce a prins-o că l-a ascuns pe Duma în camera bătrînei! Cine

să creadă că el va da foc propriei sale case și cine a mai pomenit vreodată așa ceva?

Iar Lazăr gîndea la rîndul lui că dacă acum și-ar da foc la casă, ar trebui s-o șteargă imediat, să fugă din oraș ca ultimul hoț, pentru că n-ar reuși să facă altceva decît să atragă atenția asupra sa într-un moment cînd toată lumea îl pîndea — sau cel puțin așa credea el — și să-și aprindă adăpostul unde ar putea să se mai ascundă. Nu putea să-și dea foc la casă acum și nu va găsi vreodată momentul s-o facă, pentru el nu exista niciodată un asemenea moment și asta îl enerva tot mai rău, se bițîia pe scaunul pe care se cățăraseră și arunca cu tot mai multă furie de pămînt tot ce i se nimerea în mîini.

— Și totuși am să dau foc la casă pentru că vreau ca nimeni... pentru că nu vreau să fie cineva care să se bucure de pe urma mea, eu, care niciodată n-am primit ceva de la alții.

— O să te ducă? îl întrebă femeia cu teamă.

Nu se bucură, e capabilă să creadă o prostie ca asta și totuși nu se bucură, constată Lazăr cu mirare.

— N-o să mă ducă nimeni! Numai că nu-mi mai place casa asta.

— La vîrsta ta...

— La vîrsta mea... Dar nu mi-a plăcut niciodată.

— Atunci de ce m-ai luat?

— Am greșit. Și pe urmă eu casa am luat-o de nevastă?

Veta îl privi cu gura căscată, nu mai pricepea nimic, dar se feri să-l mai întrebe ceva, era clar că el vorbea despre lucruri care n-o priveau, n-avea acum nimic de împărțit cu ea și altceva nici n-o interesa. Lazăr venise acasă și n-avea nimic cu ea. Nici n-o bătuse, deși îl prinsese pe Duma în casa lor. Probabil că era altceva la mijloc pentru că era vreodată o zi în

care să nu aibă Lazăr ideile și furiile lui în legătură cu cineva sau ceva? O să-i treacă și se va descurca așa cum s-a descurcat întotdeauna. Lui nu trebuie să-i poarte nimeni de grijă.

În seara aceea lui Lazăr îi purtă totuși cineva de grijă, pentru că atunci când simți că-l va lua dracu dacă nu va pleca imediat și pentru totdeauna de acasă și tocmai atunci când încerca să facă un foc în pivniță pentru ca să aprindă casa din interior, de la bază, asta în afară de faptul că mai voia să facă și alte focuri în alte părți ale casei, încît atunci când toate s-or uni să nu mai poată nimeni stinge vîlvătaia, tocmai când se apucase de treabă, convins că nelăsînd nimic în urmă nu va mai avea de ce să se cramponeze și va putea să-și ia zborul fără să aibă picioarele legate cu greutate care să-l țină mereu pe loc, tocmai atunci își spuse că poate ar fi totuși mai bine să pună totul pe numele Vancu, să-și lase o ușiță de întoarcere. Să mai aibă tot ce are acum, măcar să-și facă averea praf într-o petrecere, atunci când această casă cu tot ce se afla acum în ea nu va mai reprezenta nimic pe lîngă toate ce le va agonisi.

Unde mai pui că dacă și-ar fi ars acum casa și dacă ar fi plecat oriunde, toată lumea ar fi spus că dușmanii lui i-au făcut-o și că el a trebuit să fugă înfrînt și nu era el omul care să fie înfrînt așa cu una cu două și nici să le facă plăcerea unor ticăloși obișnuiți să le cadă toate mură în gură nu era obișnuit să...

Nu mai dădu foc casei, ieși în curte, dar nu putu să zboare, abia se ridică deasupra casei și simți cum totul îl ține pe loc, greutatele de la picioare se aflau fixate ca de obicei, degeaba se gîndea că la ora aceea oamenii săi de încredere — trupele lui — i-or fi pîndit și i-or fi aranjat pe derbedeii care i-au călcat în

dimineața aceea pragul depozitului, băgându-i pentru câteva săptămîni în spital, degeaba își imagina scena și ca să se înfurie și mai tare își amintea ce s-a petrecut înainte de masă, cînd l-au atacat, abia se ridicase cîțiva metri și căzuse deja înapoi în mijlocul curții. Se uita în sus și nu putea să-și ia cu adevărat zborul mai înalt de acoperișul casei, mai înalt de turnu' bisericii, atît cît să nu mai vadă aceleași murte, suferea îngrozitor, decît să dea din aripi pentru același decor mai bine să se lase păgubaș, mai sus nu putea, îl durea dar n-avea ce-i face.

El nu avea ce-i face!

Și nici nu l-a văzut nimeni în cele câteva clipe cît zburase la cîțiva metri de pămînt.

25

Bârzu se încuie în odaia pe care o ocupa la rudele sale. Nu dădu nici o explicație pentru întîrzierea sa neobișnuită și nici nu aminti nimic despre articolul din ziar. Dar îi ajunseseră câteva cuvinte pentru a-și da seama că gazdele sale erau la curent cu cele întîmplate și că nu le era străin nici chipul său din ziar.

(Bârzu nu știa nimic nici despre băiatul din curtea în care locuia Fitacek, băiatul arestat în ziua aceea de către poliția legionară, dus la Casa Verde și maltratată pentru că citise cărți interzise, nici că gazda sa era meșterul aceluia băiat și că tot ceea ce pătimea în clipele acelea tînărul resimțea dureros și omul cărunț, fiecare lovitură ajungîndu-l dureros și pe el.

Bârzu n-avea de unde să știe cât de aproape erau oamenii pe care-i căuta și nici cât de mult îl despărțise de ei blestematul acela de articol de gazetă și toate celelalte materiale care aveau să-i mai apară în *Cuvîntul* și în alte ziare care nu se citeau în casa care îl găzduise. N-avea de unde să știe că nu cunoștea nici casa asta, nici viitorul care îi fusese hărăzit ei și celor care o populau. Iar peste ani, când totul avea să fie dat în vileag, timpul avea să diformeze faptele și el își va aminti astfel de ele — tot ce se petrecuse fiind misterios și irepetabil.)

Bârzu nu știa despre băiatul dus la Casa Verde, nu știa nimic despre preocupările ilegale ale rudelor sale, se mirase doar că nimeni nu-i spusese nimic în legătură cu articolul apărut în ziar, nimeni nu era prea grăbit să-l felicite pentru popularitatea care i se făcea. Asta îl și bucura și îl și enerva în același timp. Neștiind nimic, avea vreme să fie cuprins de orgolii — sentiment care nici măcar nu-l caracteriza —, dar cunoscînd atîta de puțin din ceea ce se petrecea în afara sa, lumea amenința să plesnească în interiorul universului său chinuit și neîncăpător. Și, neavînd la îndemîină date reale, știa prea puțin cât de puțin știa și se amăgea cu vechile sale supape, suficiente deocamdată să-l țină în viață. Hotărî de aceea să nu se mai gîndească la cele întîmplate și să încerce să lucreze la tratatul său de drept, proiectul său de o viață, numai că nu se putu concentra, așa cum reușise altădată să-și abată necazurile. Ceva se interpunea de data asta între el și visele sale, ceva ce nici nu știa cu precizie că există și, chiar dacă bănuia acest ceva, nu știa cum arată și unde-și cheltuiește generozitatea. Tratatul său de drept nu-l putea apăra în seara aceea de lumea din jur.

Stătea la masă și gândurile nu voiau să-l asculte. Era mai rău decât își imaginase.

Fiecare om are un loc unde se simte în elementul său, unde nu este stîngaci și unde are și el însuși impresia că se descurcă binișor. Iar cum acest unic stimulent Bârză nu-l găsea decât printre hîrtoagele sale sau în timpul unei discuții ocazionale cu cîte un amator de probleme de drept — faptul că singurul remediu posibil nu-și făcea efectul — îl aducea într-o stare de agitație și mai mare decât înainte de a-l fi încercat. Stătea țepăn pe un scaun incomod și se uita cu panică spre ușă, așa încît nici nu se miră cînd cineva, ciocnind ușurel, îl chemă afară. El tocmai își storcea creierii pentru a-și aminti cît mai fidel articolul acela din ziar și-i părea acum rău că nu îl păstrase pentru a putea judeca lucrurile cît mai exact și pentru a putea răspunde la nevoie la toate aberațiile laudative care îi fuseseră atîrnate de poza zîmbitoare.

În camera vecină îl aștepta Duma. Acesta părea și mai murdar ca de obicei, iar nuiăua pe care o ținea, numai el știa de ce, în mîină îi cam dădea un aer de personaj de operetă. Gîndindu-se că nici el nu arată mult mai bine, Bârză îi propuse să-l petreacă vreo cîtiva pași. După ce reveni îmbrăcat pentru această plimbare neașteptată, nu avu curajul să mai privească spre neamurile sale. Voia să-l scoată pe individul acesta cît mai repede din casă și să dispară odată cu el. În afară de asta nu-i era însă nici lui prea clar, de ce se simțea atît de vinovat: dacă sta să analizeze faptele, nu vedea unde a greșit și ce avea în mod concret să-și reproșeze. Totuși, starea de nemulțumire i se accentua tot mai mult.

— Domnule judecător, începă Duma, am venit la dumneavoastră într-o problemă de cea mai mare importanță.

— Vă aseult.

— Ar trebui să vă spun totul mai în detaliu, dar acum am să vă spun numai esențialul. Vedeți, eu am fost jefuit de către un ticălos care mi-a fost și-mi este din nou cumnat și eu asta, nu vă supărați, dar nu pot să rabd!

— De ce să mă supăr?

— Eu am muncit pentru banii pe care i-am adunat și am făcut și politică și, mă rog, nu sînt nici eu un fieștecine... Nu credeți?

— Numai că eu nu știu cu ce vă pot fi de folos.

— Domnule judecător, eu am să vă spun numai esențialul, bine? Eu am să vă spun esențialul și după aceea dumneavoastră veți trage concluziile și-mi veți spune cum să procedăm.

— Păi, domnule, eu nu sînt avocat. Eu nu pledez la procese...

— Tocmai! Dumneavoastră, domnule judecător, în calitate de judecător... Eu am să vă spun doar esențialul. Înțelegeți?

Nu, Bârzu nu înțelegea. Chestia asta cu „esențialul” era clară: Duma își pregătise venind înapoi un discurs și „esențialul” era singurul fragment pe care și-l amintea. Dar Bârzu nu înțelegea în primul rînd drept cine era luat și în al doilea rînd își spunea că legionarii ăștia se înșală dacă își imaginează că l-au putut cumpăra cu un articol de ziar. Îi admira totuși pentru ingeniozitatea dovedită.

— Domnule..., Bârzu nu-și amintea numele celui care-l solicita. Domnule..., în primul rînd, în primul și în primul rînd, în clipa aceasta eu sînt o persoană absolut privată. Nu am nici o slujbă și nici o funcție oficială. Trăiesc și eu din ce mai scriu...

— Da, dar nu e un secret pentru nimeni că foarte în curînd veți judeca din nou, ba că veți fi unul din-

tre cei mai importanți judecători din țară. Și dacă în cazul dumneavoastră se va face dreptate, pentru că pînă la urmă pentru fiecare român se va face dreptate, atunci pentru mine de ce să fie altfel? Eu-s țigan? Eu nu-s român?

— Și Lazăr e român.

— Lazăr e un porc! A avut mare noroc astăzi și poate că o să mai aibă vreo două zile. Dar pînă la urmă tot îl prindem. Acum avem alte treburi de făcut...

— Cum adică?

— Să știți de la mine că pînă la sfîrșitul săptămîinii Lazăr nu ne va scăpa.

— Și atunci ce nevoie mai aveți de mine?

— Sînteți de părere că ar trebui chiar să-l omorîm?

Bârzu își aminti de nenorocitul acela de Raica și nu pricepu cum de putuse să se mai gîndească și la altceva din momentul crimei.

— Nu, domnule, nu vă pot fi de folos.

— Adică, să-l omorîm, nu?

— Să-l omorîți? De ce mă întrebați pe mine? Dacă eu v-aș spune să-l lăsați în pace, l-ați lăsa?

— Da, în cazul în care mi-ați garanta că justiția îl va face să se urce pe pereți!

— Să se urce pe pereți?

Bârzu simți un junghi care-i săgetă toată șira spinării: ce are el de-a face cu cretinul ăsta? Păi, sigur că are! Omul ăsta nu este decît un individ care crede că lumea începe și se termină odată cu interesele sale și nu vrea decît ca în virtutea acestui crez să pună lucrurile la punct. Dar... să fim serioși! Păi, ce-l privesc toate astea pe Raica? Și acum, în clipa asta, pe nevasta lui Raica, pe copiii lui Raica... dacă are copii? ăsta... Bârzu nu-și mai amintea nicicum numele individului din fața sa... ăsta nu se va opri pînă „nu-și va face dreptate”... ăsta... pînă să creadă că și-a atins

„dreptatea“... Banda lui va omorî pe rînd tot ce-i va cădea în față numai și numai pentru că ăștia nu pot pricepe că în afară de „dreptatea“ lor mai există și o altă dreptate... Nu se vor opri niciodată! Pînă la urmă se vor sfîșia și între ei...

— Domnule judecător, eu...

...se vor sfîșia și între ei, numai că nu-s toți niște... niște... niște prăpădiți ca ăsta... niște..., iar ăia...

— Domnule judecător, eu esențialul...

— Domnule..., duceți-vă acasă! Culcați-vă și lăsați oamenii în pace. Dacă s-ar nimeri să mai apuc să judec și eu, aș ști ce să fac și fără sfatul dumneavoastră! Duceți-vă acasă!

— Dumneata știi cu cine vorbești?

— Vezi-ți de treabă și va fi mai bine pentru toată...

Un bătrînel îmbrăcat în negru din cap pînă în picioare se opri lîngă ei.

— Ce faceți, domnule judecător, încercați să aduceți oaia rătăcită pe drumul cel bun?

— Domnule doctor, se agăță imediat Duma de brațul lui Jager, domnule doctor, acest... acest domn... nu vrea să înțeleagă că dreptatea nu trebuie făcută numai pentru el... că mai sîntem și alții care am fost nedreptățiți...

— Iar ați fost nedreptățit, domnule Duma?

„Duma! Duma îl cheamă pe individ... Domnul Duma care a fost printre cei care au stat în primele rînduri atunci cînd a fost omorît printr-o faptă eroică Raica..., își aminti Bîrzu. Domnul Duma, deci...”

— Eu atît am spus, dacă domnul judecător nu vrea ca Lazăr să fie găsit mort, trebuie să-mi promită acum, aici de față cu dumneavoastră, că justiția o să facă ea dreptate. O dreptate aspră! Dura lex!

— Adică, domnul Duma a venit, cu alte cuvinte, să șantajeze justiția.

— Ați fost repus în funcție, domnule judecător? Pentru câteva clipe Jager își regăsi plăcerea vechilor mirări de pe vremuri. Ochii îi scînteiau de cît se amuza.

— Rîdeți, domnule doctor? îl întrebă Bârzu îngrozit. Acum v-ați găsit să rîdeți?

— Cine a spus asta... că de multe ori trebuie să rîzi pentru ca să poți plînge? Dar bătrînul nu dădea deloc semne că ar avea de gînd să plîngă.

— Eu nu știu de unde toată lumea...

— Deci n-ați fost încă repus în drepturi... Desigur, desigur, asta-i doar o treabă de zile, de ore, probabil... Jager șarja atît de evident, încît pînă și Duma începu să se simtă prost. Doar Jager însuși se amuza tot mai tare. Veți fi reșezat în drepturi și atunci toată problema care se va pune va fi dacă domnul Duma va mai putea șantaja justiția sau nu. Pentru că acum, orice ați spune, n-o șantajează decît apriori... Domnule Duma, dumneata știi că șantajezi justiția apriori? Știi sau nu? Iar dacă nu știi, atunci ar fi bine să-ți amintești de bunul tău prieten Kant! Apropo, ce mai face domnul Kant?

— Vîrsta! îi șopti Duma lui Bârzu. Domnule doctor, eu atîta vă spun, dacă va fi nevoie, veți putea pleda și dumneavoastră în procesul acesta.

— Ce proces?

— Deși știu că țineți mai mult la Lazăr decît la mine. Și asta într-adevăr că nu mai pricep de ce... Pentru că micile cadouri pe care vi le-a făcut mereu nu știu zău dacă.. dacă... cum să spun? Dacă valorează atîta încît să-l puteți... încît să-l puteți privi pe Lazăr așa cum e în realitate.

— A! La proces am să vin neapărat! Și cînd veți fi judecat, domnule Duma?

— Eu?

— Păi, vorbeați de un proces. Oder nicht?

— Eu...

— Na, vezi? La procesul în care se va judeca modul în care l-ați omorât astăzi pe bietul Raica... Jager își făcu cruce. Ce ați avut cu săracul om? Țsta n-a făcut rău niciodată la nimeni. Dacă l-ați considerat nebun, trebuia să știți și voi că a fost unul dintre cei mai liniștiți nebuni din câți am cunoscut eu pînă azi.

— Domnule doctor...

— Odată cu Raica ați omorât o parte din Lugoj!

— Domnule doctor, eu atîta vă spun! Dacă mai pronunțați încă o dată...

— Atunci ce-ai să-mi faci?

— Eu, domnule doctor, să știți că n-am să permit ca cineva să vină aici să-și bată joc de legiune și de tot ce avem noi mai sfînt!

— Ce aveți voi mai sfînt?

— Eu atîta v-am spus! Să nu credeți că noi nu știm că vă sînt simpatici toți nespălații, comuniștii și jidanii pe care i-ați apărat întotdeauna! De ce n-ați preluat cauza mea pînă acuma? De ce n-ați acceptat ca Lazăr...

— Aha, deci asta era...

— Credeți că noi nu știm cîte cadouri primiți de la dușmanii noștri? Ați făcut o mare greșeală luîndu-vă de noi! Un neamț ar fi trebuit cu totul altfel... Sau poate că nici nu sînteți german... Jager... Jager... Eu am cunoscut un Jager ovrei.

— Domnule Duma, mai lăsați-ne în pace! se revoltă Bârzu.

— Ei, lăsați! O să vă dau eu pace la amîndoi! O să vă dau o pace veșnică!

Bârzu privea la pistolul care se bălăbănea de curea lui Duma, dar acesta uitase de mult că-l avea asupra sa. Îi mai înjură o vreme tot mai vulgar, tot mai furios, apoi o luă în susul străzii.

Uitîndu-se după el, Jager exclamă :

— Cauza lor ! De cînd a devenit lupta împotriva lui Lazăr „cauza lor” ?

— Nu-s toți niște nespălați ca Duma.

— Nu ?

— Sînt și oameni culți printre ei. Am cunoscut și eu... Dar nici nu știu cu care dintre ei e mai greu... Aștia-s ca niște animale cărora le-au dat drumul din cuști... Cu ăialați nu pot să pricep...

— Ce nu puteți pricepe ?

— De unde mă cunoașteți, domnule doctor ?

— De unde ? De unde ? Nici pe Duma nu știu exact de unde îl cunosc. Adică, pe Duma mai că-mi aduc aminte... Dar asta n-are nici o importanță. Pe cei mai mulți oameni nu știm de unde îi cunoaștem.

Undeva departe, ca o bătaie de pasăre, ca un zvon, părea să treacă și Vancu cel Roșu în susul străzii.

— Uite, nici pe el nu știu de unde-l cunosc, continuă Jager. Dar îl respect. N-a avut ocazia să se facă de rîs.

— N-a avut ce ? Ultima observație a lui Jager lui Bîrzu i se părea o tîmpenie curată. Dar Vancu cel Roșu ce-a căutat la *Dacia* ?

— De unde să știu eu ? De la el nu poți afla mare lucru. E sensibil și capricios ca o femeie gravidă.

— Cum adică ?

Dar nu primi răspuns.

În ziua aceea lui Bîrzu i se întîmplaseră prea multe lucruri, mai multe ca în alte luni întregi. Sau poate ca în ani. Mai întîi citația aceea ciudată la tribunal și discuția de acolo cu Luca, pe urmă articolul din ziar și reacția gazdelor sale, apoi crima de la restaurant, crimă la care fusese martor fără a putea să intervină în vreun fel (Doamne, dar nici n-a încercat !) și acum incidentul acesta cu Duma. Adunîndu-le pe toate la un loc, esen-

țialul i se părea că a devenit o unealtă. Ar fi vrut să vorbească despre asta, dar cum să atingă un asemenea subiect cu Jager? De unde și pînă unde?

— Războiul din lume știam că va trebui să aibă pînă la urmă o influență asupra lucrurilor de aici, continuă fostul deputat. Mă simt ca în mijlocul războiului de o sută de ani. Nu văd nici o bătălie, deși sînt mereu în mijlocul măcelului.

— Nu înțeleg.

— Tot timpul am avut impresia că mult prea mulți oameni se luptă între ei ca niște armate care se caută o viață fără să se întâlnească. Trag cu tunurile ca orbii, se mai nimeresc aproape fără să-și dea seama cum de le-a reușit și cît le-a reușit... Și tot bîjbîind unii după alții se epuizează, se nenorocesc, devin niște nenorociți cu toții... cu toate alianțele pe care le fac și le desfac mereu... Și acum, poftim, am dat de o adunătură de asta care s-a cățărat pe poziții și... și uite ce fac! Uite ce au pregătit ei atîta timp! Dumneavoastră spuneți că nu înțelegeți... Păi, cum se poate înțelege? Nici eu nu înțeleg. Dar ceea ce vreau să spun eu este foarte simplu. În primul rînd... în primul rînd...

Jager se opri din vorbă. Undeva spre capătul străzii, Duma fusese oprit de doi indivizi. Nu le puteau desluși de la depărtarea aceea și pe întuneric fețele, dar îi vedeau lovindu-l cu pumnii și cu picioarele. După cîteva secunde totul se terminase, cei doi plecară, lăsîndu-și victima pe jos.

— Poftim și bătălia, dacă doriți, spuse Bîrzu și se miră cît de calm și insensibil devenise.

— Mîine o să strige ăștia că un martir a fost coto-nogit de iudeo-bolșevici.

— Și de fapt?

— De fapt ce ? Ăștia n-au fost decît doi dintre bir-jarii lui Lazăr. Noroc că între timp alți oameni se ocupa de lucruri mai importante.

— Dar ăștia n-au făcut bine că au luat pistolul lui Duma cu ei. S-ar putea să se găsească asupra lor corpul delict. Nu credeți ?

— Pînă la urmă încep să-l admir tot mai mult pe Lazăr ăsta. Are curaj și știe să se descurce. Unde mai pui că-și găsește oameni în orice situație...

— Trăim într-adevăr în evul mediu ?

O luară încet în direcția inversă celei în care zăcea Duma. Nici unuia dintre ei nu-i trecu prin cap să meargă să vadă ce i s-a întîmplat celui cu care stătuseră de vorbă cu cîteva minute mai înainte, nici unul nu se gîndi să cheme vreun medic. Sau, cel puțin, nici unul dintre ei nu se exprimă în acest sens.

— Dacă luăm cifrele, statistic, dom' judecător, atunci mă tem că e mult mai rău ca în evul mediu. Și nu cred că mă înșel.

— Nu numai statistic.

— Ba da !

— Dar...

— O moarte e o moarte... O sută de morți sînt o sută de morți. Statistică.

— Domnule, azi au omorît un om care nici măcar nu li s-a opus.

— Și ce-i cu asta ? Un om e un om.

— Dar așa ar putea omorî pe oricine !

— Și ? De ce nu ? De ce ți se pare mai grav că au ucis pe unul care nu li s-a împotrivit ca pe un... decît dacă ar fi omorît un dușman de-al lor ?

— Pentru că în orice război există requi. Nu se omoară civili !

— În toate războaiele au murit și civili. Numai că acum au rămas foarte puțini civili, cum le spui dum-

neata. Și pe ăia care mai sînt nu-i mai crede nimeni... Și mai e ceva, dragule, ceva mult mai important : de ce să omoare ei chiar și pe unul care li se opune ? Pentru că are alte idei decît ei ? Adică numai ei cunosc tainele adevărului ?

— Țștia nici nu-și pun măcar problema că ar putea greși.

— Ei, vezi ? Dar și asta e o poveste veche... Și atunci vii dumneata și te miri că omoară civili... auzi, „civili” !

— Există totuși reguli ale războiului !

— Dacă-i așa, atunci înseamnă că ăștia sînt în război cu toată lumea !

— Acum ne-am putea pomeni foarte bine cu alți doi vlăjgani care să ne facă și nouă de petrecanie. Și pe urmă ar spune că au făcut-o în numele unei idei.

— Cum ? nu înțelegea Jager expresia folosită de Bârzu.

— Adică să vină și să ne omoare. Vru să spună la început „să ne bată”, dar expresia i se păru prea umilitoare. Să neucidă.

— Și în evul mediu ne puteau ataca. Și încă mai mulți.

— În cărțile de istorie.

— Nu știu, dragule, amănuntele nu le mai țin min-te din viață, glumi fostul deputat. Buna dispoziție îi reveni instantaneu. Hai să-ți spun un banc : profesorul distrat stătea pe malul lacului și pescuia ; la un moment dat scoase din buzunar ceasul... adică vru să scoată ceasul, dar spre mirarea lui observă că, în loc de ceas, ținea în mîna o broască. Atunci...

Era seară și bătrînul avea chef de vorbă. Bârzu nu. Ziua aceea a fost prea lungă pentru el și în viața lui în care nu se mai putea nării nimic, pentru că acesta

fusese felul lui de a judeca oamenii dintotdeauna, în viața lui apăru o clipă în care crezul lui despre semenii nu mai încăpea. Nu știa ce să pună în loc, îl salută pe Jager și o luă spre casa în care locuia în gazdă. Nici acolo nu mai știa dacă era dorit sau nu, oamenii aceia care îi erau rude erau prea cumsecade pentru a-l mai învinui de ceva și în nici un caz nu dorea să se îndoiască de cei din jur pornind tocmai de la ei. Dar dacă îl mai acceptau cu același entuziasm ca înainte..

Cu toată ora înaintată, pe stradă se mai găseau copii. Se jucau de-a „v-ați ascunselea” și vreo doi se țineau mereu în umbra judecătorului, făcându-i semne conspirative cu mâna la gură să nu-i divulge celor ce-i căutau. Era târziu, dar copiii habar n-aveau, se jucau.

Undeva departe trecu din nou o fîlfîire ce putea să fie Vancu cel Roșu. Parcă și după el se țineau niște copii care se jucau de-a „v-ați ascunselea”. Dispărură cu toții ca un stol.

Bârză simțea nevoia să se ducă să se culce. Se întunecase de mult, nu-și putea da seama cât să fie vremea, ceas nu purta. De obicei citea sau scria pînă noaptea târziu, acum ar fi vrut să se culce. Mergea acasă și formularea i se părea improprie și fiind pentru prima oară conștient de acest lucru, formularea devenise pentru prima oară improprie. Locuise toată viața sa, de cînd părăsise casa părintească, la diferite gazde. În două rînduri reușind să rămînă pe loc aproape cincisprezece ani, acum simțea un regret, o tristețe diferită de veșnica lui duiosie, o tristețe care-l durea. În ziua aceea murise un om în prezența sa, alții fuseseră bătuti în plină zi, lui însuși i se întîmplaseră atîtea lucruri, toate la care ar fi trebuit să se gîndească, să le apre-

cieze, să ia o atitudine, măcar una de conduită pentru viitor... Dar nu putea... nu putea să gîndească la nimic... la nimic decît la tristețea lui care durea ca un mădu-lar rupt... ca cea mai cruntă durere.

26

Sună cineva. Vancu cîntări îndelung dacă să deschidă sau nu, pînă la urmă deschise, dar fără nici un chef. Deja cu cîteva zile în urmă îl anunțase menajera sa că îi va trimite pentru după-masa aceea o femeie care să-i spele geamurile și să frece pe jos. Trebuia să facă treaba asta desigur dimineața, dar întîmplător tocmai atunci..., așa că, nu vă supărați, venise acum ca să nu strice rîndul zilelor în care lucra la domnul Vancu etc. etc. etc.

O lăsă să-și vadă de treabă și coborî la orga sa. Mecanismul lui Șurubel funcționa — chiar dacă nu ne-maipomenit, dar funcționa. Numai că Vancu nu se putea concentra asupra muzicii. Ciulea urechile și asculta hîrșîitul pe care-l făcea femeia într-o altă încăpere în care freca dușumelele. Toată starea îi dispăruse. Asculta... asculta zgomotul făcut în celelalte camere și cu cît acesta era mai încet, cu atîta depunea el mai mult efort, devenind tot mai atent, de parcă singurul lucru important era să nu piardă nici un sunet. Asculta, starea îi trecea și el simțea cum se înfurie.

Gîndurile nu-l mai ascultau, o luau razna. În casă nu putea să se concentreze din cauză că era mereu deranjat, afară nici atît. Afară... Cine mai știa ce se petrecea afară ?

Nu, îi era imposibil să se concentreze, își aminti tot ce i se întâmplase în ziua aceea, între sunetele instrumentului se interpuneau chipurile întâlnite la restaurant, vocea lui Fitacek abia inteligibilă în telefon, obrazul vag cunoscut al lui Raica destrămându-se ca într-o oglindă de ape. Și peste toate, ca un leitmotiv, cîntecele legionare pe care le auzise tot timpul cît fusese și el la restaurant. Legionarii...

Ce fac, îi spusese într-o zi colonelul Marginean, referindu-se la legionari, ce fac este numai pentru că unul e prea slab și nu vrea să fie, pentru că altul n-a realizat niciodată nimic și ar fi vrut să devină ceva, iar acum speră că a sosit momentul, deși a sosit pe dracu, iar cel de al treilea...

— Dar nu la asta se rezumă...

— Nu, de rezumat se rezumă doar la ceea ce o să rămînă după ei peste cincizeci de ani.

— Parcă spuneți că n-o să rămînă nimic după ei...

— Spuneam... Spuneam! Da' ce-s eu? unul dintre politicienii de acum care știe totul înainte pe o mie de ani? Un proroc? Un proroc politic? Sigur că o să se aleagă praful de ei, dar parcă de noi nu? Nici noi nu sîntem eroi... Numai că ceea ce reprezintă ei acum nu-i totuna cu ce vor însemna ei atunci.

— Vă contraziceți tot timpul!

— Nu-i adevărat!

— De exemplu...

— Știu, știu la ce te referi! Doar că lucrurile se prezintă puțin mai altfel: una e ce reprezintă ei acum și altădată și alta e la ce se rezumă ei. Dacă mă întrebi la ce se rezumă, atunci am să-ți spun că, făcînd și eu pe prorocul politic, sînt convins că peste cincizeci de ani vor mai vorbi despre ei doar cei care vor mai avea în familie un mort pentru care vor putea să le mulțu-

mească lor. Peste mai mult de cincizeci de ani nu vor mai fi nici din ăștia. Doar o vagă scîrbă îi va mai urma. Dar ce reprezintă ei, asta e mai complicat.

— De ce ?

— De ce ? De ce ? Nu are importanță de ce. Fapt este că cei mai mulți dintre ei au învățat să se simtă maturi doar așa — cu arma în mîină în mijlocul altor oameni cu arma în mîină, alții găsesc că și-au găsit în legiune un scop, o ieșire din plictiseala slujbelor lor, a micilor lor afaceri, alții pentru că n-au succes la femei sau tocmai pentru că au...

— Ar însemna că toți cei care n-au succes la...

— Nu toți ! Păi, tocmai asta e : nu toți ajung să se creadă mai virili numai fiindcă poartă o cămașă verde...

— Și atunci ăștia...

— Aștia sînt cei pe care i-ai văzut dumneata dîndu-și ifose. Aia care gîndesc pentru ei, ăia știu exact de ce trebuie unul dintre camarazi să facă tărăboi într-un loc și de ce trebuie să ucidă altul într-alt loc și de ce trebuie al treilea să facă demagogie și de ce n-are voie să fie niciunde liniște.

— Eu cred că lucrurile sînt mult mai simple : eu țin minte familii în care, de mici copii, odraslele erau crescute să-i înjure pe alții pentru că nu-s români la fel cum existau și neromâni care-și învățau copiii să ne înjure pe noi. Eu n-am cunoscut multe familii de români în care se petreceau lucrurile așa, pe atunci încă nu erau legionari și cînd mai dădeam de cîte unul dintre ăștia, vă spun sincer, mă miram și nu-l puteam înțelege. Mai ales că în orașul nostru am trăit întotdeauna bine împreună cu toții.

— Ce importanță are ? Spuneți că v-ați mirat... V-ați tot mirat și v-ați tot mirat pînă ce au ajuns pruncii respectivi să nu se mai socotească prunci și atunci co-

pii de ieri au înlocuit pistolul de lemn cu unul adevărat. Și au văzut că le merge de minune. Că voi v-ați tot mirat... Și dacă le-a mers și dacă au mai găsit și cine să-i felicite...

— Noi? Care noi? Dumneavoastră nu faceți parte dintre acești noi despre care tot vorbiți? Dumneavoastră ați fost în altă lume pe vremea aceea?

— Eu sînt militar. Eu sînt și am fost militar. Am devenit militar înainte de a apuca să știu ce se petrece în viață. N-am făcut niciodată altceva decît să execut niște ordine. Dar să știi că am ajuns să și dau ordine! Și un lucru să îți minte: la mine în unitate n-au apărut noi legionari! Și nici cei care au venit cu idei legionare nu o duc bine în cazarma în care comand eu. Și vai de capul lor dacă fac pe nebunii! Și, poți să întrebi pe cine vrei, eu la slujbă nu sînt deloc glumeț... Măcar atît să fi făcut fiecare în casa lui, în familia lui!

„Familia mea sînt eu, își spuse Vancu și la mine în familie nu sînt legionari. Asta-i clar. Și desfid pe oricine spune altfel, chiar dacă m-a văzut azi la Dacia sau dacă domnul ăsta Caius Moldovan îmi calcă zilnic pragul. Familia mea sînt eu și nu cei de la Dacia și nici domnul Caius Moldovan. Fiecare este răspunzător pentru el, și dacă ar fi să ne tragă cineva la răspundere pentru toate cunoștințele cu care ne întîlnim atunci... atunci...”

Femeia freca de zor geamurile într-o altă odaie și fiecare foșnitură nu făcea decît să-l enerveze mai tare. „E clar! E tot mai clar!”

Conștient de nici el nu știa ce, luă hotărîrea de a da femeia afară, îi mai trebuiră cîteva minute pînă să se poată decide să se scoale de pe scaun, apoi, ajuns în camera în care femeia freca geamurile cu hîrtie de ziar, nu mai știu cum să-i ceară să plece. Hîrtia în con-

tact cu geamul scotea niște gemete îngrozitoare, încît el simțea cum îi trece ceva prin șira spinării. Cînd o făcu și pe nenorocita aceea să afle ce vrea, aceasta începu să plîngă jelindu-se că are doi copii mici (dar ea cîți ani putea să aibă? o mamă de 100 de ani cu doi copii mici?!) și nu are cu ce-i hrăni, va face cît mai puțină gălăgie, dar să n-o dea afară.

— Doamnă, îi spuse Vancu, eu nu vă dau afară, numai că acum am o treabă și nu pot să amîn nici o clipă...

— Dar casa e atît de mare, eu am să încep de la alt etaj, nici n-o să mă auziți că sînt aici!

— Dar nu-i vorba de asta...

— Eu nu fur! Puteți să mă lăsați liniștit singură... Dacă nu aveți încredere întrebați-l și pe domnul doctor...

— Cînd ai putea să mai vii?

— Nu pot, domnule, pentru că am copii mici și azi abia am reușit să-i las cu o vecină, dar și asta bea și numai cînd...

— Bărbat n-ai?

— Bărbatu-meu... Femeia începu să plîngă și Vancu îi dădu niște bani și o rugă să vină cînd o avea timp, numai că acum să plece, să nu se supere, dar să plece. Nu înțelegea nimic din torentul de vorbe care se pornise din gura femeii, nici nu încerca să priceapă ce-i spunea printre sughituri, îi dăduse bani și acum o împingea spre ieșire, liniștind-o că poate să vină cînd o vrea.

Reajuns în odaia cu orga, nu se putu concentra acum de gura menajerei sale, care desigur că îi va reproșa că a dat afară o muncitoare minunată cum alta nici nu mai există, unica femeie care se pricepea la spălatul geamurilor din tot Banatul, o femeie nevoiașă cu doi copii mici..., iar cînd va afla că i-a dat niște

bani — că *i-a dăruit*, auzi dom'le! — se va înfuria și mai tare, învățându-l că ea se târguiește pentru el pentru fiecare jumătate de ban, pentru ca acum să afle că el aruncă zecile pe fereastră, că ridică prețul unei munci care are o retribuție fixă și toate acestea numai pentru a se ridica în ochii unei nenorocite care va umple cartierul că și-a găsit un fraier pentru care lucrează pentru atît și nu pentru atît, pentru cît lucrează la restul domnilor, fiind deci clar că și aceștia, nevinovați, vor trebui pe viitor să plătească mai mult. Ce rost au toate astea?

Începu să improvizeze, gîndindu-se aiurea, dar la orice se gîndea, nimic nu-i făcea plăcere, peste tot i se părea că lucrurile se întîmplau numai și numai pentru a-l sîcîi pe el, pentru a-l urmări și în cel de-al doilea subsol, cel mai bun adăpost împotriva bombelor, după cum îl asigurase cineva cu spirit de prevedere, un loc în care datoria sa civică îl va obliga să lase să dea iama toată strada atunci cînd va fi nevoie și avioanele vor vîjîi deasupra orașului — asta s-o creadă ei! —, nici aici, în cel mai grozav adăpost, nu mai exista timp pentru el, un timp independent de cel de afară, un timp în care să poată improviza sau să poată cînta Bach... Sigur că da! Să cînte Bach! Sări în picioare și căută cu înfrigurare într-un vraf de note singurul preludiu și singura fugă pe care le cunoștea ca lumea, încă de pe vremea cînt învăța cu domnul Willer.

Dar se ivise un alt necaz: știuse Șurubel de ce spusese că invenția lui era încă neterminată, aparatul se încălzea, puteai să fierbi ouă pe el, acum stai și așteapă să se răcească... Stai un minut, două, o oră? Între timp gîndurile revin și tot cîștigul se duce, nu mai rămîne nimic decît imagini de inși grași cu burta încinsă sub cămașa verde și femei care plîng că au acasă copii care plîng și ei.

Auzi din nou lovituri în uşă. Ştia că e Vale...

Concentrându-se asupra notelor uită restul, uită chiar şi orga, al cărei organism se încălzea peste poaie, muzica ieşea majestuos, sau cel puţin aşa i se părea lui, acordurile se succedau după logica lor şi nu după cea a întâmplărilor de afară, un sunet chema alt sunet, re colling fa diez, fa diez reception, fa diez colling do, simplu, notele de pe hîrtie nici nu mai au vreun rol, în felul acesta poţi să improvizezi pînă la nesfîrşit, ca într-o beţie, nici măcar nu cauţi tu notele, ele se caută pe ele, orga dîndu-le la toate timp şi tărie, loc fiind pentru toate, o muzică logică, măreaţă prin logica ei, îl poartă, îl cuprinde, orga asta îşi merită toţi banii, toate sacrificiile, orga asta este singurul lucru care îţi îngăduie să fii singur, o notă între celelalte note, asta devii : o notă între celelalte note, un sunet chemat de alt sunet, cu un loc precis şi inconfundabil. Ce clar ! Ce precis ! Fără nici o susceptibilitate, fără putinţă de confuzie, de înlocuire sau... Unde aş fi fost eu dacă n-aş fi fost înlocuit mereu, dacă... ? Aici astea n-au nici un rost. Ai ajuns într-un acord, te sfîrşeşti odată cu el, calm, cu o mică rezonanţă, nimeni nu-ţi ia nici măcar această rezonanţă... Tot ce e al tău, tot ce eşti...

Să fii tu însuşi acord, să fii tu însuşi muzică, să fii tu însuşi... Iar ceilalţi afară să bată, să se bată, să fie bătuţi, să omoare, să se omoare să fie omorîţi... Totul afară, aici doar locul precis pe care-l ocupi datorită logicii lucrurilor, notelor... Nimic dur, nimic meschin, nimic... Nimic nu este logica rece, locul predestinat... dacă nu-i adaugi... dar ce să-i adaugi ? Atunci unde este... unde este cîştigul ? De ce neapărat un cîştig ?

Vale continua să bată în uşă. Dar acum lui Vancu îi era atît de indiferent... N-avea decît să intre... Să

terminăm odată... Probabil că a uitat din nou ușa deschisă... Să intre dar să nu mai bată atîta..

Mecanismul făcut de Șurubel s-a încălzit, s-a înroșit, se va topi sau se va aprinde. Totul se va aprinde. Și depozitul lui Lazăr incendiat chiar în vremea în care vlăjgani tocmiți îl băteau pe Duma. Depozitul se va aprinde nu pentru că Lazăr îi va da foc, cu toate că într-un fel.. sfidînd fățiș legionarii... În același timp se vor aprinde nervii celor tîrîți și schingiuiți la Casa Verde, exact în timp ce doamna doctor și doamna avocat, care aveau acasă o femeie de serviciu și o spălătoare și o bucătăreasă, vor spăla ele însele cu picioarele înfipte în clăbuc geamurile edificiului legionarilor. Și alături de ele, soția lumînărilor va face același lucru. Deși ea nu are acasă decît o singură servitoare și nu trei, dar ce importanță au toate astea? Și ce importanță are că nebunul ăla de Vale o să spargă ușa sau o să adune toată mahalaua? Atît timp cît mecanismul lui Șurubel mai există, cît timp mai rezistă, cît timp nu se aprinde și nu sare în aer, totul este în regulă, se poate improviza se poate cînta de unul singur în cea mai deplină intimitate, doar Vancu și orga, doar Vancu și notele, o notă între alte note, apoi, cînd e clar, cînd începe să iasă fum din instalație, trebuie așteptat puțin, trebuie așteptat, dar nu prea mult, nu se poate aștepta atît de mult cît i-ar trebui mașinii să se răcească; muzica inundă din nou, nu mai e Bach ceea ce cîntă Vancu, cam prea majestuoasă, cam prea bună părerea despre el însuși, poate puțin sățios pentru cineva care ar asculta de afară, dar nu mai e nimeni care să asculte această muzică executată numai pentru sufletul lui Vancu, exclusiv pentru sufletul lui Vancu, o muzică la care nu mai are acces nimeni altul, ceva care îl depășește și pe el. Nu mai

bate nici Vale în uşă, poate a plecat, poate că a intrat, poate stă într-un ungher şi-l desenează pe un colţ de hîrtie, dar... dar muzica depăşeşte şi asta, nemaivînd timp, nemaivînd timp să aştepte răcire... nemaivînd timp... cîntînd şi atunci cînd aparatul suprasolicitat se strică, nemaivînd timp, cîntînd şi atunci cînd un mic incendiu mistuie foalele instrumentului... Vancu apasă clapele şi este tot mai convins că nu mai are timp, exclusivismul de afară năvăleşte şi în sufletul lui sub forma sunetelor pe care le produce şi fără de care este convins că nu s-ar mai putea, apasă clapele şi aude în continuare ceea ce... ceea ce... aude în continuare ceea ce nu mai are putere... putere să-şi facă drum în eter, cîntă în continuare deşi nu mai există nimic, iar el cîntă... vreau să spun... adică el vrea să spună... clapele se lasă apăsate, dar ce folos ? Ce folos pentru cine ?

27

„E vremea călătoriilor, îşi spunea Fitacek, e vremea călătoriilor sau a luptei, dar pentru mine e vremea călătoriilor. Să mergi, să asculţi, să vezi... Vederile sînt atît de singure... atît de... Să ieşi îa oraş este atît de inutil, este atîta deşertăciune să încerci să vindeci răni născute intenţionat din vina unor semeni, atît de lipsit de sens, de ridicol, să încerci cu încăpăţinare ceva cînd un altul încearcă la fel de încăpăţinat exact contrariul... Să călătoreşti undeva printre porturile acestea fără nume şi fără nume să fii şi tu, un vis într-un alt vis.”

„Nimic nu se rezolvă în viață, își mai spunea medicul, nu există decît tendințe ca lucrurile să meargă mai bine sau mai rău într-o anumită direcție.” Era obosit, dezamăgit și speriat. Afară vremea se înrăutățise, venise noaptea, el simțea că nu mai poate zăbovi prin case, dar nici orașul nu-l mai atrăgea, orele care-l așteptau i se păreau pline de capcane, neatrăgătoare și nesfârșite. El, de obicei nici trist nici vesel, era copleșit, de data asta de un fel de disperare, de atîta disperare cîtă încăpea în felul lui de a fi. Și încă puțină disperare în plus. Umbla repede pe ulițe și mersul său semăna cu zbaterea animalelor în cușcă: mergea și se oprea, revenea de la cîte un colț și o cotea brusc pe o altă stradă. Un traseu rapid și nervos: gara-Palatul poporului-Școala normală de fete-orfelinatul-spitalul județean-prefectura-strada principală cu ceasul electric care s-a oprit din nou-țărnuțului Timișului-biserica reformată-cazarma-administrația financiară-piața și biserica greco-catolică-bazarul și biserica greco-ortodoxă. Poate că undeva un balcon l-ar fi liniștit: să stea într-un balcon — nici în casă, nici pe stradă, să respire orașul și să încerce să adoarmă acolo. Ar muri de aprindere de plămîni. E prea frig pentru așa ceva. Nu-i totuna cum mori, oricum, ar fi o prostie să moară de aprindere de plămîni numai pentru că... numai pentru că are chef să nu fie nici în casă nici în stradă. Ar fi o prostie, dar simțea că îmbătrînește, că nu mai poate alerga nopți întregi ca un bezmetic pe străzi. Nu era singurul care se agita: noaptea era plină de umbre, parcă tot orașul își trimisese umbrele în recunoaștere pentru ca trupurile să se poată reface pentru o nouă bătălie. Era o forfotă a umbrelor mai tulburătoare ca liniștea aparentă a orașului dormind pe care era obligat să-l vegheze. Era o zarvă a umbre-

lor vii și moarte care îl făcu să se oprească în loc, să-și caute una dintre tainicile sale ascunzișuri de noapte, îi era teamă că nu va mai răzbi prin forfota aceea, că se va ciocni și se va lovi, era obosit și nu se simțea în stare să facă slalom printre atâtea năluci. Iar de după geamurile negre nu răzbătea numai teamă, de după geamurile negre simțea și fîlfîit de perdele și vise...

O locomotivă sună undeva prelung și, ca la un semnal, în cadența obișnuită a vagoanelor care se pun în mișcare, tot mai repede, tot mai repede, el auzi, ca pe o completare, o altă cadență pe fondul primei, cadența pașilor unor oameni care se apropiau, strada se scutura sub pași.

O birjă venea din direcția opusă. Fitacek o opri și ceru să fie dus... să-l ducă undeva... să-l ducă... să-l ducă la gară. „Ah. Julia! Ah, Julia!” mormăi în sinea lui și nimeni n-ar fi putut să spună ce voia cu aceste cuvinte. Nu trecea nici un tren la ora aceea, la care l-a adus birja „direct la gară”. Se așeză în sala de așteptare aproape goală și privi la cei câțiva adormiți de pe bănci, obișnuiții casei, cei fără de care Fitacek n-ar fi recunoscut locul.

— Noaptea pentru noi nu-i nici un tren, îi spuse un individ, așezîndu-se lângă el. Afară se auzea huruind o garnitură. Țsta-i un tren militar.

Doctorul îl privi și dădu din cap.

— Șefule, îi spuse individul, dacă tot îți pierzi noaptea pe aici, nu-mi dai și mie o țigară?

Mai multe capete apărură de pretutindeni, curioase să vadă de unde se poate procura la ora aceea tutun. Fitacek, care fuma trabuc, îi întinse necunoscutului o țigară de foi, dar după ce o aprinse, acesta începu să tușească și să scuipe îngrozit.

— Dumneata poți să fumezi așa ceva?

— Dacă n-o fumezi, de ce-ai mai stricat-o? veni răspunsul și medicul se înconjură într-un nor de fum.

-- Șefule, îl mai întrebă celălalt, pleci cu trenul?

— Nu.

— Te-am mai văzut de multe ori pe aici.

— Da.

— Și nu pleci cu trenul?

-- Nu.

— Pe mine m-au dat bucuriile afară din casă, dar dumneata nu pari de... de felul ăsta...

— Dar dumneata, dacă tot te-au dat bucuriile afară din casă, dumneata de ce nu pleci cu trenul? îl întrebă Fitacek care noaptea era atît de volubil pe cît putea fi el de volubil.

— Păi, unde să mă duc?

— Decît să stai aici...

— Șefule, dumneata sînteți doctor? Văd după geantă.

— Da.

— Și nu pleci cu trenul... și atunci îți... vă petreceți noaptea aici?

— De ce nu?

— Azi, se spune, au omorît mai mulți oameni... Și au mai și dus mulți.

— Se poate.

— Mie nu mi-e frică să vorbesc despre astea.

-- Cum așa?

Individul se culcă înapoi pe bancă.

— Așa. Mie nu mi-e frică.

Acum era rîndul lui Fitacek să dorească să continue discuția, dar el era prea neîndemînic, nu știa cum să-l întrebă pe tipul cu care vorbise cum de nu-i e frică să vorbească în gura mare despre lucruri atît de...

cum de... Pe urmă, individul putea să fie cel mai ordinar... cum îi spune?

Fitacek renunță, se sculă de pe bancă și voi să iasă pe peron. N-apucă s-o mai facă. În sala de așteptare începu o razie. Doctorul se așază înapoi la locul său, hotărît să nu se legitimeze. Nu știa de ce, dar asta era hotărîrea lui din clipa aceea și n-avea chef să dea nici un fel de explicații. Nici nu fu nevoie: nu-l întrebă nimeni nimic. Probabil că erau căutați anumiți oameni.

Cînd se termină razia ieși totuși afară. Noaptea își trimisese umbrele și la gara orașului și ele se agitau nebune în întuneric. Deși nu se auzea nimic distinct, liniștea dispăruse cu totul.

Două umbre apărură din zgomot și întuneric și, alergînd pe lîngă linii, dispărură în zgomot și întuneric. Apoi apărură mai mulți alți indivizi care priviră în toate direcțiile, îl întrebă și pe Fitacek dacă n-a văzut doi ticăloși și o luară în urmărirea primilor.

Nici nu l-au ascultat pe doctor ce le-a spus și acestuia îi trebuise o vreme să se gîndească să le răspundă sau nu, în întuneric toate umbrele sînt negre și dintre urmăriți și urmăritori el nu știa care trebuie ajutați. Unii spun că în principiu întotdeauna urmăriților trebuie să le întinzi o mîină de ajutor, alții că urmăritorii trebuie sprijiniți, dar asta era adevărat în vremuri normale. Ei trăiau o epocă în care toate regulile erau întoarse cu fața la perete, asemenea... asemenea numeroșilor arestați.

Un vuiet surd îl înconjura din toate părțile, ceva asemănător cu un țuiet în urechi, cu o sirenă în surdină, lui Fitacek îi venea să-și scuture mereu capul în speranța că țuietul va dispărea din interiorul său, dar zgo-

motul venea de afară, vuia, acoperea cuvintele, strigătele, vaietele, înjurăturile, vorbele duioase, amestecându-le și zdrobindu-le unele de altele.

O luă și el peste linii, pătrunzând în zgomot ca într-o mare, îi trebuiră doar câțiva pași și se împiedică de ceva, de un trup, de un om întins pe jos, de un cadavru, după cum putu constata. Se sculă și o luă mai departe, nu avea cum să ajute un mort atîta timp cît printre țuitori auzea atîtea vaiete, reveni totuși pentru a-i închide pleoapele celui căzut și cînd vru să-și continue drumul, niște faruri începură să străpungă întunericul, să-l spargă și parcă treceau și prin el, chiar și treceau prin el. Uitîndu-se în spate, Fitacek observă că nu lasă nici o umbră. O limuzină trecu în viteză razant cu calea ferată, cei din interiorul ei vorbeau cu voce tare, se certau, doctorului i se păru că aude și detunături de arme acolo, în mașină. Apoi totul dispăru la fel de brusc pe cum venise.

Doar țuitul continua, era tot mai puternic, pe Fitacek începeau să-l doară urechile, să-i vîjîie capul, simțea că amețește, vîjîitul devenea tot mai insuportabil și de fiecare dată se dezicea devenind și mai insuportabil, amplificîndu-se în loc să se spargă, dominînd totul. Sînt bolnav, își spuse medicul, e clar că toate astea nu se întîmplă decît multiplicat de propriul meu eu, cine știe ce se întîmplă în realitate, dar în ceea ce-l privea nu mai putea să continue, se rezemă de un stîlp de telegraf și apoi se lăsă să alunece la pămînt, își luă capul în mîini și începu să strige și spre uimirea sa mai putea să-și audă în acest vacarm propria-i voce, s-o acopere chiar. Trebuie să strigăm, își spuse, probabil că de acolo se trage tot vacarmul, de la faptul că foarte mulți și-au dat seama că trebuie să

strige pentru a se mai putea controla, strigă și-i auzea pe toți strigînd și își apăru nebărbătesc și laș și tăcu. Pe urmă se mai potoli și gălăgia de afară și din el, și Fitacek reveni în gară, călcînd peste cadavrul pe lîngă care mai trecuse și ocolind un alt cadavru pe care nu-l mai văzuse.

În sala de așteptare nu mai era nimeni, deși între timp nu mai circulase nici un tren, doar pe peron o femeie își alăpta pruncul.

Parcă se mai liniștise, parcă putea să raționeze iarăși, numai că îl cuprinse o groaznică uimire, uimirea omului de la capătul drumului, uimirea omului care, privind înapoi, nu vede nici un loc în care a greșit și... și totuși n-a ajuns niciunde. Unde să fi ajuns? A lucrat toată viața pentru un scop... pentru că așa trebuia și crede că a avut și calitățile necesare și rezistența și cinstea și... și totuși... și totuși... N-a greșit... sau dacă a greșit, atunci unde? Unde a greșit? De ce? De ce? Și pînă cînd?

Reluîndu-și itinerarul obișnuit prin oraș, doctorul Fitacek observă că ceasul electric pornise din nou, iar din vitrina spartă a unui magazin de confecții un manechin căzuse cu o mîină în stradă. Țiuitul continua, erau parcă niște explozii care aplaudau prăvălindu-se în Timișul care aburea în ceață.

Noaptea părea de nepătruns cînd ieși Vancu în oraș. Purta un bandaj în jurul capului și era relativ neglijent îmbrăcat. Pansamentul îi lumina creștetul ca o aură, deosebindu-l printre celelalte umbre ale nopții.

Trecu asemenea unei adieri pe lîngă și prin Vancu cel Roșu și, contopindu-se cîteva clipe în întuneric, dis-

cutară. Apoi se reconstituiră fiecare în ceea ce a fost și numai foarte puține părțile neînsemnate dintr-unul rămăseră prinse în făptura celuilalt. Continuă să hoinărească și atunci când nimerea un spațiu ceva mai luminat, se lovea în el de Fitacek sau de Marginean, de cunoscuți cărora nu le cunoștea și numele și de alții pe care nu-i știa defel.

La un moment dat, din greșală sau din pură întâmplare, străpungînd în beznă un zid, nimeri într-o încăpăre din casa lui Jager și-l găsi pe acesta dezmembrîndu-și valoroasa colecție de timbre pentru a franca mulțimea de plicuri pe care le trimitea diferiților dispăruți ai orașului, bărbați îngropați de mult și care mai comunicau doar cu dînsul și de o vreme și el aproape numai cu ei, pregătindu-se Jager să se reobișnuiască la timp cu vechile discuții, care i se păreau că se deosebesc de cele actuale nu numai prin numele personajelor sau ale locurilor. Nevrînd să-l stingherească, Vancu ieși tiptil din casă, de data asta pe ușă, pentru că, dînd de lumină, se străduia să-i respecte traiectele. Regretă doar colecția filatelică celebră în tot ținutul, dar sortită să dispară pe nesimțite, răsfiată în nimic.

Reveni în întuneric și acolo i se păru că a dat de o asemenea forfotă încît aglomerația de respirații începu să-l deranjeze. Și atunci, din nou din întâmplare, nimeri într-o altă locuință, într-o cameră mobilată cu scrinuri masive din lemn greu, cu fotolii solide cu speteze înalte, cu cărți multe ascunse după geamuri de sticlă curbată. Doctorul Covaciu ședea în fotoliul său și vorbea singur în întuneric; o mîna o ținea sprijinită pe brațul plușat al fotoliului, în cealaltă strîngea capătul unei cîrje. Era întuneric beznă și doar o

dîră de lumină subțire ca un fir de ață pătrundea printr-o neînsemnată crăpătură a ușii, de cealaltă parte a căreia ședea pe un scaun mama avocatului, încercînd să-i păzească gîndurile.

Vancu intrase pe nesimțite, cu un umăr traversînd ușor prin bibliotecă și încercase să treacă mai departe, dar se speriasse puțin de firul acela de lumină care-l străpunse ca un ac, lăsîndu-i o urmă chiar și după ce ieși din raza lui de acțiune.

Covaciu îl simți și-i vorbi :

— Atîta timp cît poți să treci prin obiecte și nu-ți folosești la nimic această însușire remarcabilă, atîta vreme cît poți deranja pe oricine oricînd și o faci atît de gratuit...

— Numai noaptea, se scuză Vancu, care se speriasse puțin.

— ...atîta vreme nu ai dreptul să-i judeci pe alții și să te simți jignit cînd alții îți propun (...). Vancu nu putea pricepe tot ce spunea Covaciu, vorbele lovindu-se de obiecte și spărgîndu-se. De aceea unele lacune întrerupeau discursul gazdei. O țară pe care o avem, asemenea împărăției veșnice fără de care sufletul n-ar putea să-și găsească odihna, așa cum nu și-l găsesc spiritele noastre, aici, pe acest loc sfînt pe care, după ce umbre dragi (...), dar trupuri fără chip ne uzurpă locul, ne fură raiul și noi nu putem decît să le descoperim și să le înlăturăm pentru că imediat apar alte trupuri fără chip și cu chipuri mincinoase și amăgitoare. Și atunci, pentru ca măcar moartea să ne aibă rost, ea fiind astăzi singura care ni-l poate da, trebuie să arătăm cu degetul aceste trupuri, cu sabia și cu (...), colorate în roșu cînd le dăm foc, în alb cînd încearcă să se facă nevăzute și să apară

pe urmă iarăși, în galben când se umflă de otravă și-s gata să pocnească împrôșcându-ne locul, noi cei care nu vrem decît să ni-l păzim așa cum e drept (...) Și atunci vii dumneata, care ai asemenea însușiri minunate și spui...

— Eu am ajuns aici din întîmplare..

— O întîmplare minunată, domnule Vancu, o întîmplare minunată și o încercare adevărată (...) totul este întîmplare, dar întîmplări care au scopul de a ne încerca (...) pregătit, domnule Vancu ?

— Eu nu doresc decît să fiu lăsat în pace, domnule doctor, și Vancu vru să iasă din încăpere, dar Covaciu aprinse o veioză uriașă cu abajurul roșu, camera începu să pîlpîie gata să se aprindă, iar Vancu nu ar mai fi putut să iasă decît pe ușă, dar de partea cealaltă a ușii ședea mama avocatului, mare și neiertătoare față de străini, o mamă care-și iubea copilul prea mult.

— Nu se poate să nu înțelegi și să nu înțelegeți fiecare pînă la urmă că totul este permis când ne este poruncit de Dumnezeu ! Și cine altul poate porunci deschiderea sau zăvorîrea raiului de pe orice tărîm ?

— Nu m-ați înțeles, spuse Vancu, astea-s niște lucruri pe care nu le repet pentru că nu vreau să le aprob sau să le contest. Eu nu vreau decît...

— Decît să te joci, domnule Vancu ? Ții minte jocul acela al copilăriei în care pruncii ședeau toți pe niște scaune și întotdeauna era un scaun mai puțin decît numărul jucătorilor ? Nu se poate să nu-ți amintești, ești încă tînăr ! Ții minte că atunci când se dădea comanda, copiii își schimbau locurile și întotdeauna rămînea cîte unul fără scaun ? Mereu pierde cineva pentru că sînt puține scaune și pentru că nu ne stă

în putere să mai aducem scaune în plus. Și atunci nu există decît o singură soluție : să-l dăm la o parte pe cel care este de prisos ! Și în afară de asta nici nu vrem să ne schimbăm scaunul !

— Nici eu nu vreau să-mi schimb scaunul !

— De aceea nu mai trebuie să fie nimeni în plus. Nici (...) în plus să nu fie, Nici... Nici...

Vancu nu-l mai putea înțelege. Pentru el existau două soluții : sau să încerce să iasă prin ușa ferecată de corpul bătrînei sau să stingă veioza lîngă care Covaciu părea să fi intrat în transă.

— Nu vă mișcați atîta, domnule Vancu, auzi o voce și-l descoperi pe Vale ascuns într-un colț și desenînd.

— Ce cauți aici ? se auzi întrebînd și tocmai atunci se deschise ușa și intră o servitoare să-i aducă picturului o tavă cu mîncare.

— Doamna a spus să nu mai umpleți toată casa cu fărîmituri ! Și să nu mîncăți decît din farfuria dumneavoastră !

Lui Vale îi jucară cîteva clipe ochii, apoi fata ieși și, odată ce închise ușa după ea, se făcu din nou semiîntuneric, așa cum era mai rău pentru Vancu, un semiîntuneric care-l paraliza pentru că — nu-i așa ? — cum o să o dea la o parte pe mama gazdei din ușă numai ca să iasă el, el care a pătruns în odaie așa cum a pătruns ? Și cum, și cum o să-i stingă avocatului veioza numai pentru ca să poată părăsi odaia pe unde ar dori ca să poată... ca să poată... Toate astea erau cît se poate de complicate, cu atît mai mult cu cît nici nu dădeau șanse sigure de reușită, în genul lui „o fac, gata, a trecut” ; bătrîna îl putea lua la întrebări și fiul, în starea în care se afla, putea să reac-

tioneze cine știe cum, atunci cînd Vancu ar fi trebuit să se aplece peste el pentru a stinge veioza, peste măsuța pe care Covaciu își odihnea mîna cu cîrja. Toate astea erau cît se poate de neplăcute și el nici nu le calcula în întregime rațional, pentru că — să fim înțeleși — nu există om care să spună „acum trec prin întuneric” și e capabil s-o facă. Iar cei care trec, nu-și programează performanța. Lucrurile erau penibile și Vancu se dezmeticea tot mai tare și pe măsură ce apuca să se trezească, începea să-și dorească să se întîmple ceva, fiind tot mai încredințat că el, orice ar face, n-ar putea decît să încurce și mai tare situația, pentru că el, nu-i așa, dacă a nimerit aici, nu se poate, nu se poate să nu ajungă cumva și altundeva, ceea ce ar însemna că nemaifiind aici...

— Trăim prea puțin, spuse Covaciu, trăim prea puțin pentru a mai gîndi și la alții...

„Îmi fac prea multe griji, încerca Vancu să se liniștească, totul nu se întîmplă decît pentru că-mi fac griji. Acum propriu-zis nici nu mă simt stînjenit decît pentru că-mi fac griji, cînd, în fond, aș putea să stau foarte comod în acest fotoliu, sprijinindu-mi ceafa de speteaza înaltă și moale și între timp ar putea pleca bătrîna la culcare și... și ar mai putea interveni un scurt-circuit sau chiar bătrîna ar putea stinge lumina pentru ca să-i doarmă fiul, sau chiar acesta ar putea lăsa pentru o clipă marginea cîrjei din palmă pentru a strînge butonul atîrnat la îndemînă, s-ar putea întîmpla atîtea și în vremea asta m-aș scula și aș ieși încet, pe nesimțite, fără a deranja pe nimeni, fără a...”

— Nu vă mișcați, domnule Vancu, mormăi de undeva Vale.

„...fără a mai fi obligat să stau comod în fotoliul acela...” Doar că nu se întâmpla deocamdată nimic din toate astea, nimeni nu stingea lumina, camera continua să sîngereze în penumbră, i se încețoșau tot mai mult ochii, privea tot mai greu spre pata aceea întunecată care ar fi trebuit să apese pe... să... „Voi așipi, mai gîndi el, și ce le voi spune dimineața cînd mă vor găsi aici, adormit într-o casă străină?” Dar deocamdată nu se întâmpla nimic și, mai putu el să judece, dacă va așipi, degeaba se va mai întâmpla ceva... Sau poate că tocmai asta așteaptă ei... să adoarmă... și atunci... și atunci... și...

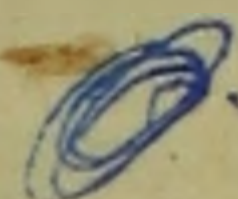

LECTOR : GABRIELA IOAN
TEHNOREDACTOR : GHEORGHE POPOVICI

APĂRUT 1980 BUN DE TIPAR 5-II-1980
COLI TIPAR 19,75

Tiparul executat sub c-da nr. 4015 la
Întreprinderea poligrafică Galați
b-dul George Coșbuc nr. 223 A
Republica Socialistă România

Lei 9,00